

51908

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Gülhan ATNUR

URAL BATIR
DESTANI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU

ERZURUM-1996

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
URAL BATIR DESTANI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
Gülhan ATNUR
Danışman: Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU
1996, SAYFA
Jüri: Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU
.....
.....

Bu çalışmada, Başkurt Türkleri'ne ait Ural Batır destanı incelenmiştir. Amacımız Başkurt folklorunun Türkiye'de tanıtılmasına yardımcı olmaktır.

Giriş bölümünde, Başkurdistan'ın yeri ve tarihi üzerine bilgi verildikten sonra Başkurt destanları ve bilhassa Ural Batır destanı hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, destan epizotlarına göre özetlenmiş ve Danimarkalı halk bilimci Axel Olrik'in "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" adı altında topladığı onüç kuralla incelenmiştir.

İkinci bölümde, Ural Batır destanının metni Türkiye Türkçesi ve Latin harfli Başkurt Türkçesi olarak verilmiştir.

Üçüncü bölümde, inceleme sırasında elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve Başkurt Folkloru hakkındaki kaynaklar verilmiştir.

ABSTRACT
MASTER THESIS
A STUDY ON THE EPIC OF URAL BATIR

Gülhan ATNUR

Supervisor: Assoc.Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU

1996, Page :

Jury: Assoc Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU

.....//
.....

In this study we took to hand the Ural Batır legend of the Başkurt Turks.Our aim is to introduce the Başkurt Folklore to Türkiye.

In the introduction part of our research we tried to define the location and history of Başkurdistan and gave information all-out the Başkurt legends, especially the Ural Batır legend.

In the first part we examined the legends according their abstracted episodes with the thirteen rules set by Axel Olrik in his book named "Epic Laws of Folk Narrative".

In the second part the Ural Batır legend is given in Türkiye Turkish and with Başkurt Turkish written in the Latin alphabet.

The third part examined the findings which were found throughout our study and also here we gave the sources of the Başkurt Folklore.

ÖNSÖZ

1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Orta Asya'da yaşayan Türklerde siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda büyük değişimler başlamıştır. Türkiye'de ise Orta Asya Türkleri'ni tanımak ve tanıtmak için çeşitli alanlarda faaliyetler başlar.

Türkiye'de çok az bilinen Başkurt Folkloru tanıtmak için "Ural Batır" adlı destanlarını incelemeye çalıştım. Başkurt destanları üzerine Türkiye'de herhangi bir çalışmanın olmaması ve Başkurdistan'a gitme imkanı bulamayışım kaynak teminini güçleştirdi. Onun için de elde bulunan malzemeyi değerlendirmeğe çalıştım.

Ural Batır destanı üzerine çalışma yaparken Konya Selçuk Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Yrd.Doç.Dr.Metin Ergün ile Gaynislam İbrahimov'un Ural Batır destanını Türkiye Türkçesine aktardıklarını öğrendim. Yazılı basında bu çalışmanın "Baskurt Halk Destanı Ural Batır" adıyla Türksoy tarafından yayınlandığı ilan edildi. Fakat bu çalışmayı görme fırsatını bulamadım.

Ural Batır destanını "Baskort Halık Eposı" adlı kitaptan aldım. Hocam Doç.Dr.Rıza Halilov'un yardımıyla Türkiye Türkçesi'ne aktardım. Destanın Latin harfli Başkurt Türkçesi metnini de verdim.

Bu çalışmada giriş bölümü dışında iki bölüm vardır. Giriş kısmında; Başkurdistan'ın yeri ve tarihi, Başkurt destanları ve özellikle de Ural Batır destanı hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde; Ural Batır destanını epizotlarına göre özetledikten sonra Danimarkalı ünlü halk bilimci Axel Olrik'in "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" adlı kurallarıyla incelenmiştir.

İkinci bölümde; Ural Batır destanın Latin harfli Başkurt Türkçesi metni ile bu metnin Türkiye Türkçesi karşılığı verilmiştir.

Son kısımda ise, sonuç, kaynaklar, dizin, özgeçmiş ve bir Başkurdistan haritası vardır.

Ural Batır destanını Türkiye Türkçesine aktarırken ve kaynak temini hususundaki sıkıntıların sırasında benden desteğini esirgemeyen hocam Doç.Dr.Rıza HALİLOV'a ve beni bu sahaya yönlendiren ve hiçbir konuda yardımını esirgemeyen hocam Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU'na teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV

GİRİŞ

A-BAŞKURDİSTAN'IN YERİ VE TARİHÇESİ.....	1
B- BAŞKURT DESTANLARI.....	2
C- URAL BATIR DESTANI.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM

I.1. URAL BATIR DESTANI'NIN EPİZOTLARINA GÖRE ÖZETİ.....	8
I.2. HALK ANLATILARININ EPİK KURALLARI VE URAL BATIR DESTANI'NIN BU KURALLARA GÖRE TAHLİLİ.....	24
1- Giriş ve Bitiriş Kuralı (das Gesetz des Einganges und des Abschlusses).....	25
2- Yineleme Kuralı (das Gesetz der Wiederholung).....	32
3- Üçler Kuralı (das Gesetz der Dreizahl).....	46
4- Bir Sahnede İki Kuralı (das Gesetz der szenischen Zweiheit).....	52
5- Zıtlık Kuralı (das Gesetz der Gegensatzes).....	64
6- İkizler Kuralı (das Gesetz der Zwillinge).....	70
7- Son Durumun Önemi (das Achtergewicht).....	75
8- Tek Çizgi Kuralı (die Einstrangigkeit).....	76
9-Kalıplaştırma (die Schematisierung).....	79
10- Büyük Tablo Sahnelerinin Kullanılması (Hauptsituationen plastischer Art).....	80
11- Sage'nin Mantığı (die Logik der Sage).....	83
12- Tek Entrika (die Einheit der Handlung).....	88
13- Dikkati Baş Kahraman Üzerinde Toplama (Konzentration um eine Hauptperson).....	90

İKİNCİ BÖLÜM

URAL BATIR DESTANI.....	91
SONUÇ.....	244
KAYNAKLAR.....	246
DİZİN.....	248
ÖZGEÇMİŞ.....	

GİRİŞ

A- BAŞKURDISTAN'IN YERİ VE TARİHÇESİ

Orta Asya Türk kavimlerinden olan Başkurtlar, Ural dağlarının kuzey ve doğu kısımları ile İdil (Volga) havzasının kuzey kesimini teşkil eden bozkırlarda yaşarlar. Başkurtlar'ın yaşadıkları bu bölgeye Başkurdistan denir.

Başkurtlar ülkelerini müdafaa etmek için uzun yıllar Ruslarla mücadele etmişler, fakat 23 Mart 1919'da SSCB'ye dahil olmuşlardır. Başkurdistan 143.600 km² yüzölçümüne 3.944.000 nüfusa sahiptir. Fakat Başkurtlar, Tatarlar ve Çuvaşlarla birlikte %52'lik bir çoğunluğa ulaşabilmektedirler. Başkurdistan 11 Ekim 1991'de Rusya Federasyonu'na bağlı Özerk cumhuriyet statüsünü kazanmıştır¹.

Başkurtların aslı Türkistan'ı terkederek kuzeye yönelen ve sonra batıya geçen Kıpçak Türklerine dayanmaktadır. Z. Velidi Togan'a göre, "Başkirt" kelimesi, Beş Ogur (Beş Kabile) manasındadır; fakat İran efsanelerinde Hazer denizinin şimalinde Gurkser (=Kurt-baş) isminde bir kavmin yaşadığı hakkındaki rivayet bu ismin üzerinde yapılan kurt-baş baş-kurt halk etimolojisinin çok eski olduğunu gösterebilir"².

Başkirt veya yerli telaffuzuyla Başkurt adının menşei ilgi çekicidir. Bu ad hakkında halk etimolojisine dayanan birçok efsane ortaya çıkmıştır.

"1- 18nci asır ibtidalarında resmi Rus menbalarında bu kelime Başkurt beylerinin verdiği tevzihata binaen, glavniy volk=Başbuğ Kurt diye kaydolunmuştur. Bu kavmin Rus hakimiyetine karşı isyanları da "Kurdoğlu" olduklarından imiş. Eski zamanlarda bu kavim sancaklarında Kurt başı taşımışlar. O sebepten Başkurt adını almışlar imiş.

1 Alpaslan Akıncı-Aljira Topalova, "Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti", Türkeli Gazetesi, Sayı:13, (21 Haziran 1996), s.23

2 Z.Velidi Togan, "Başkurt Maddesi", İslam Ansiklopedisi, İstanbul, M.E.B. 1961, c.II, s.328-329

"2- Eski zamanlarda Başkurt kavmi kurda "börü"demez, "Kurt" derdi. Babaların ismini gelinlerin söylemesi yasak olduğundan dolayı kurt için "börü" ismi taammüm etmiştir.

"3- Peygamber, sahabelerinden üç zatı "Ural"dağlarına İslam dinini öğretmek için yollamıştı. Bu sahabelere Ural dağlarına kadar bir Bozkurt rehberlik etmiştir. Ural dağlarında bulunan kavim de, İslamiyeti kabul ettikten sonra "Baskurt" diye adlanmıştır.

"4- Eski zamanlarda uzak şarkta yüksek, karlı dağlarda "Baskurt, Nogay, Kazak, Kırgız kavimleri bir tek babanın evladı olarak yaşıyorlardı. O vakit "Baskurt", Nogay ve başka..." isimler yoktu. Bir zaman bunlar arasında ihtilaf ve mücadele zuhur etti. Günlerin birinde bu kabile reisi ava giderken önünde bir kurt peyda oldu. Reis, bu kurdu takip ede ede, cennet gibi ormanları ve nehirleri olan bu azametli dağlara geldi. O vakit Kurt birdenbire kayboldu. Reis anladı ki, bu rehberlik eden Kurt, Tanrı'dan bu kavme tayin edilmiş "Kut=talih"dir. Reis geriye, şark diyarına vardı. Kavim ve kabilesini beraber alıp Ural dağlarına getirdi. İşte diğer kardeşlerinden ayrılan bu kabileye "Baskurt" denildi ki, "Kurdun baş olup getirdiği kavim" demektir"³.

Baskurt lehçesi Kıpçak ve Peçenek dillerinin bir devamı istihalesi sayılmaktadır. Kazan Türkçesi ile Kazak Türkçesi gruplarının ortasında yer alan bir lehçedir. Sovyetler Birliği zamanında bu lehçe yazı diline tatbik olunmuştur.

B- BAŞKURT DESTANLARI

Çok eski zamanlardan beri Ural dağlarında ve onun çevresinde yaşayan Baskurt Türkleri X.asırdan itibaren Şamanizmi bırakarak İslam kültürünün tesiri ve nüfuzu altına girmeye başladılar. Fakat Baskurtlar Müslüman olmalarına rağmen Şamanizm geleneklerini ve inançlarını sürdürmeye devam etmişlerdir.

3 Abdülkadir İnan, Makaleler ve İncelemeler, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, s.73-74

Başkurtların ülkesi Ruslar tarafından işgal edildikten sonra Rus bilginleri Başkurt etnoğrafya ve folkloruna büyük önem vermeye başlamışlardır. 1740-1750 yıllarında Rus bilgini Rıçkov, Başkurt tarihini ve etnoğrafyasını yazmış, 1760-1770 yıllarında akademisyen Lepehin etnoğrafya ve folklorunu incelemiştir. Daha sonraki yıllarda M.V. Lossiyevskiy, İ.N.Berezin, N.F. Katanov, G.N.Potanin, V.İ. Dal, R.T. İgnatev, A.G.Bessonov gibi birçok araştırmacı da Başkurt folkloru üzerine çalışmıştır.

Bütün Türk halklarında olduğu gibi, Başkurtlarda da halk edebiyatı ürünleri oldukça zengindir. Başkurt folklorunda özellikle destanların önemli bir yeri vardır. Başkurtlar'ın yeryüzünün ve gökyüzünün yaratılması, bazı canlıların ortaya çıkması ve ehlileştirilmesi ile ilgili mitolojik inançlarını anlatan Ural Batır, Akbuzat ve Zayatülek ile Hıvhlıv adlı destanları vardır⁴.

Ek Mergen, Karas ve Akşa, Mergen ve Mayanhılv, Tarğın ve Kujak adlı destanlarda ise, Başkurtların yabancı istilacılarla mücadelesi anlatılmaktadır⁵.

Başkurt boylarının birbirleri arasındaki mücadelesini anlatan ise Babsak ve Kussyak destanıdır⁶.

Başkurtların "İrtek" diye adlandırdıkları Kara Yurğa, Kunır Buğa ve Akhak Kola isimli küçük hikayelerinde ise tarım, hayvancılık ve avcılıkla ilgilenen halkın hayatı anlatılır.

Orta Asya Türklerinde var olan Alpamış ve Barsınhlıv, Kuzıkürpes ve Mayanhılv, Tahir ve Zöhre, Bozigit v.s. destanlar Başkurtlarda yaygındır.

Rus dilinde yayılanan "Kuzıkürpes ve Mayanhılv" destanı 1812 yılında toplanmıştır. 19.yüzyılda M.Bikçurin, M.Ümitbayev, Z.Ümmeti,

4 Akıncı-Topalova, a.g.m., s.23.

5 A.Ş. Mirbadaleva, M.M. Sagitov ve A.İ.Harisov, Başkurt Halk Eposı, Moskova, Akademiya Nauk SSSR, 1977, s.8

6 Mirbadaleva, Sagitov ve Harisov, a.g.e. s.8.

M.Gafuri v.b. Başkurt yazarları ve eğitimcileri Başkurt folkloruna büyük hizmette bulunmuşlardır.

Sovyetler Birliği kurulduktan sonra Başkurdistan'da "Megarif Halık Komissariyatı" kurulur ve profesyonel şahıslar tarafından Başkurt folkloru araştırılmaya başlar⁷. 1943 yılında Akbuzat destanı yayınlanır. 1972 yılında ise o zamana kadar derlenen Başkurt folklor materyalleri "Başkort Halık İcadı" ismiyle külliyat halinde yayımlanmaya başlar. Ural Batır ve Akbuzat ise Rus dilinde "Başkort Halık Eposı" isimli kitapta 1977 yılında yayınlanmıştır⁸.

Günümüzdeki ünlü Başkurt folklorcuları A.İ.Harisov ile A.N. Kireyev'dir. A.İ. Harisov "Başkurt Halkının Edebi Mirası -18-19.yüzyıllar" adlı Doktora tezinde Ural Batır ve Akbuzat'ın fikir muhtevasını araştırmıştır. A.N.Kireyev ise Başkurt hikayelerinin motif ve konularının geçmiş zamanlardaki içtimai ilişkilerle bağlantısını araştırmıştır⁹.

C- URAL BATIR DESTANI

Başkurtlar'ın en önemli destanlarından biri hiç şüphesiz Ural Batır'dır. Başkurt anlatıcısı ve derleyicisi Muhammetşa Burangulov, Ural Batır destanını ilk kez 1910 yılında, Orenburg vilayetinin İtkulov ilçesinin İdris köyünde, Gabit isimli bir anlatıcıdan derlemiştir. İkinci kez ise aynı ilçenin Küçükİtkulov köyündeki Hamit isimli bir anlatıcıdan derlemiştir¹⁰.

Ural Batır destanında Başkurtlar'ın mitolojik inançlarını, dünya görüşlerini ve o dönem insanının hayallerini görebiliriz. Akbuzat destanı ise Ural Batır'ın bir devamıdır. Akbuzat'ta Hevben'in maceraları anlatılır. Hevben Yayık'ın torunudur. Yayık ise Ural'ın Katil padişahın kızıdan olan oğludur. Destanın sonunda kısa maceraları anlatılan Yayık, Nögöş, İzil ve Hakmar hakkında da destanların olması muhtemeldir.

7 Akıncı-Topalova, a.g.m., s.23.

8 Mirbadaleva, Sagitov ve Harisov, a.g.e., s.10.

9 Mirbadaleva, Sagitov ve Harisov, s.11.

10 Mirbadaleva, Sagitov ve Harisov, s.12.

Ural Batır destanında olaylar Ural Dağı, İzil, Yayık, Nöğöş ve Hakmar nehirleriyle Şülgen gölünün etrafında geçer. Burada adı geçen yer isimleri günümüzde de aynı isimlerle anılmaktadırlar.

Ural Batır destanı, dünya tufanı ve sonrasında hayatın yeniden canlanması anlatılarak başlar. Bu destanda Şamanizm'in derin izlerini görmekteyiz. Bu izlerden biri "Dağ kültü"dür. Ural halk için kendisini feda eder. Mezarının gömüldüğü tepede bir dağ oluşur. İnsanlar buraya "Ural" dağları ismini verir. Ural'ın oğlu İzil ise insanlara su sağlamak için bir dağın üzerinde durur ve ileriye böler ve bir nehir ortaya çıkar. İnsanlar bu dağa Kırıktı Tav, nehre ise İzil (Akizil) adını verirler. Başkurtların günümüzde de Ural dağlarını kutlu saydıklarını, ayrıca her boyun bir kutlu dağı olduğunu, Ural'ın orta kısmındaki boyların Tura Tav ile Kırıktı Tav'lı kutlu saydıklarını Abdülkadir İnan'dan öğreniyoruz¹¹.

Şülgen'in dev ve yılanları topladığı bir gölü vardır. Zeki Velidi Togan kendisine armağan edilen bir atın menşesine şöyle anlatır: "...İlkıları çok muteber bir cinstendi. Bunlara Şülgen cinsi diyorlardı. Güya kısrakları, efsaneye göre Şülgen adındaki köyün yakınındaki mağara ve gölden çıkan aygırlardan gebe kalırmış..."¹²

Akbuzat gök menşeli bir attır. Devlerin padişahı Ezreke uzun yıllar çabalasa da Akbuzat'ı ele geçiremez. Güneş Akbuzat'ı kızı Homay'a hediye etmiştir. Ural bir yarışma sonucunda Akbuzat'ı kazanır. Akbuzat yeryüzüne indikten sonra insanlar atları ehlileştirir ve binerler. Türk mitolojisinde de gök menşeli atlara sık sık rastlanır. Bir Yakut destanında kahramanların atları, at sürüsü ilahesi tarafından güneş memleketinden gönderilir¹³.

11 Prof.Abdülkadir İnan, "Başkurt Türklerinde Şamanizm Kalıntıları", Türk Folklor Araştırmaları, Sayı:191 (Haziran 1965), İstanbul; Abdülkadir İnan, "Türk Boylarında Dağ, Ağaç ve Pınar Kültü", Reşit Rahmeti Arat İçin, Ankara, T.K.A.E. Yayınları, 1966, s.275-276

12 A.Z.Velidi Togan, Hatıralar, İstanbul Hikmet Gaz. Ltd.Şti. 1969, s.32

13 Prof.Dr.Şükrü Elçin, Türk Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, s.412

Katil padişahın öküzüyle dövüşen Ural onu yenince öküz nesli insana boyun eğer. Kahramanın öküz ile mücadelesini Kitab-ı Dede Korkut'taki "Dirse Han oğlu Boğaç Han" hikayesinde de görebiliriz.

Ural Batır destanındaki mitolojik unsurlardan biri de kuğudur. Hoday kuşlar padişahı Samrav'ın Güneş'ten doğmuş olan kızıdır. Ayhılıv'ın annesi ise Ay'dır. Bu iki kardeş kuş donuna girebilmektedirler. Onlar ve çevrelerindeki diğer kızlar akkoş (kuğu) donunda gezmektedirler. Bu kızların hepsi çok güzeldir. Bütün dünya mitolojilerinde yaygın olan "Kuğu kızlar" motifini burada da görmekteyiz. Kuğu motifi mitolojide güzellik, ölüm, asalet, ebedilik, mükemmellik, sadakat, zarafet, azamet, şiirsellik, saflık, temizlik, yalnızlık, bilgelik v.b. özellikleri temsil eder. Fakat bu özellikler kuğuların rengine göre değişmektedir. Mesela, siyah kuğu kötülüğü ve ölümü temsil eder. Beyaz kuğu ise saflık, temizlik, güzellik gibi birçok iyi özellikler taşımaktadır¹⁴. Kuğu kızlar yarı kutsal ve yarı ölümlü güzel kızlardır. Bu kızlar erkeklere görünmemek için kuğu şekline girmişlerdir. Kuğu kızların Türk Mitolojisinde insana kötülük getireni de vardır¹⁵. Fakat Ural Batır destanındaki Hoday ile Ayhılıv iyiliği ve saflığı ederler. Ural Şülgen'e suçlarını anlatırken Ayhılıv için şu ifadeyi kullanır.

3711- Süt gibi temiz birisinden

Göz bebeği ikisinden

Birini sana verdim...

Ural Batır destanında geçen Türk kültürü unsurlarından biri de onların oniki hayvanlı takvimi kullanmalarıdır. İnsanlar Ural dağına ilk gelen hayvanların isimlerini geldikleri zamana göre aylara ve yıllara bölüştürürler.

Ural Batır destanında masal unsurları da çok fazladır. Kehkehe'nin asasının olağanüstü özellikleri vardır. Ezreke ile Kehkehe masal kahramanlarıdır. Fakat içerisinde masal unsurları yaygın olsa da yukarıdan

14 Gertrude Jobs, Dictionary of Mytology, Folklore and Symbols, New York, The Secarecrow press. İns. 1962, s.1516-1617

15 Prof.Dr.Bahaeddin Ögel, Türk Mitolojisi I, Ankara, TTK, 1989, s.492-493

anlaşılacağı üzere mitolojik unsurlar daha yaygındır. Destandaki kahraman halkı için canını feda etmekten çekinmez. Onun için Ural Batır, kozmogoni ve mitoloji konulu bir destandır.



I.BÖLÜM

I.I. URAL BATIR DESTANI'NIN EPİZOTLARINA GÖRE ÖZETİ

(1-100)

1- Çok eski zamanlarda, Yenbirzi denilen yaşlı adam ile Yenbike denilen yaşlı kadın, oğulları Şülgen ve Ural'la birlikte, insanların olmadığı ıssız bir yerde yaşamaktadırlar.

2- Yenbirzi ile Yenbike, turna balığı, aslan, şahin ve sülük gibi birçok hayvanlardan yardım aldıkları için üzüntü ve sıkıntı çekmezler.

3- Yenbirzi ile Yenbike, oğulları henüz büyümediği için, onlara ava çıkmayı, aslana binmeyi, hayvanların baş ve yüreğini yemeyi ve kabırsaktan kan içmeyi yasaklarlar.

(100-200)

4- Bir gün Yenbirzi ile Yenbike ava gidince, Ural ile Şülgen evde yalnız kalırlar.

5- Şülgen kabırsaktan kan içmesi için Ural'ı kandırmağa çalışır, fakat Ural kanı içmez.

6- Ural insanların hayvanlara her zaman eziyet çektiğini ve onlar için "Ölüm" olduğunu söyleyip Şülgen'i de kan içmekten vazgeçirmeğe çalışır.

(200-300)

7- Şülgen kardeşinin sözlerini dinlemez ve kabırsaktan kan içer. Babasına söylememesi için kardeşinden söz alır.

8- Yenbirzi ile Yenbike avdan döndükten sonra çocuklarıyla yemeğe otururlar. Ural babasına, kendisinin avda öldürdüğü hayvanlar gibi birisinin de gelip kendilerini öldürebileceğini söyler.

9- Yenbirzi, ölümün atalarının yaşadığı yere dev şeklinde gelip birçok insanı öldürdüğü için Yenbike ile birlikte oradan kaçtıklarını, fakat ölümün göze görünmeden de gelebileceğini söyler.

10- Ural "Ölüm"ü yok etmenin çaresini sorunca, Yenbirzi dev padişahının ülkesindeki hayat pınarından içen insanın ölümsüzlük kazanacağını anlatır.

11- Yenbirzi kabırsaktaki kanın azaldığını görünce Şülgen ile Ural'ı emrine uymadıkları için dövmeğe başlar.

(300-400)

12- Ural, eğer yaptığı tokmakla kendisini ve Şülgen'i öldürürse "Ölüm"ü evinde karşılamak zorunda kalacağını babasına söyler. Yenbirzi de oğullarını dövmekten vazgeçer.

13- Yenbirzi bütün hayvanları bir araya toplayarak "Ölüm"ün nasıl bir şey olduğunu sorar. Onu bulunca kendisine vermelerini ister.

14- Yırtıcı hayvanlar ve Şülgen "Ölüm"ü yok etmeği kabul etmezler.

(400-500)

15- Hayvanların hepsi farklı farklı konuşurlar; hiçbiri "Ölüm"ü yok etme konusunda anlaşılamazlar.

16- Bir gün bütün ailenin avda yakaladığı bir kuğu kuşu göz yaşları dökerek ağlar ve onlara Samrav kuşun, Güneş'ten olan kızı Homay olduğunu söyler.

(500-600)

17- Homay eğer kendisini serbest bırakırlarsa, onlara hayat pınarının yerini göstermeği vadeder.

18- Şülgen Homay'ı yemek ister, fakat Ural buna izin vermez.

19- Homay üç kuğunun yardımıyla onların elinden kaçınca, Yenbirzi kuşu izleyip hayat pınarını bulmalarını ve eğer "Ölüm"e rastlarırsa başını kırkıp dönmelerini emreder ve oğullarını gönderir.

20- Ural ile Şülgen uzun zaman yürüdükten sonra yolda karşılaştıkları yaşlı bir adamdan, sol yolda insanların ve hayvanların mutluluk içinde yaşadığı Samrav padişahın ülkesinin olduğunu, sağ yolda ise; zulmüyle meşhur katil padişahın ülkesinin olduğunu öğrenirler.

21- Kur'a sonunda Ural'a sol yol, Şülgen'e ise sağ yol çıkar. Şülgen büyük olduğunu söyleyip sol yola gider. Ural ise sağ yola gider.

(600-700)

22- Ural sağ yola giderken yolda rastladığı yaşlı bir kadınla kızına "Ölüm"ü yok etmek istediğini anlatır.

23- Yaşlı kadın Katil padişahın yılda bir kere anne ve babası için, doğduğu gün için, tanrı için, yıkandığı kuyu için kanlı kurban verdiğini, kendisinin de dokuz çocuğunu ve kocasını öldürdüğü için kızıyla ormana saklandığını anlatır ve ondan Katil padişahın ülkesine gitmemesini ister.

(700-800)

24- Ural yaşlı kadınla kızına veda ettikten sonra Katil padişahın ülkesine gider. İnsanların meydanda çırlıçplak sıralanmış olduğunu görür.

25- Meydandaki insanlar Ural'ın düşüncesini aç gözlülükle dinlerler. Yaşlı bir adam Ural'a padişahın töresini tekrar anlatır.

26- Altın taht üzerinde meydana gelen katil padişahın kızı, gönlüne göre bir yiğit seçmek için safların arasına girer.

(800-900)

27- Katil padişahın kızı Ural'ı görünce, ona bir elma hediye eder ve kölesinden onu saraya getirmesini ister.

28- Ural töreyi bilmediğini, eğer kız isterse kendisinin seçeceğini söyleyip padişahın adamlarının isteğini geri çevirir. Onlar durumu kıza haber verirler.

29- Katil padişah meydana gelir; sarayına gidecek ve kurban olacak köleler ve kızlar seçer.

30- Katil padişahın kızı Ural'ın yanına gelir ve ona sitem eder.

(900-1000)

31- Katil padişah Ural'ın kızının isteğini geri çevirdiğini duyunca öfkelenir ve Ural'a niçin töresini bozduğunu sorar.

32- Ural ise, "Ölüm"ü arayıp yok etmek için yola çıktığını, onların adetlerini bilmediğini, öğrendiği zaman fikrini söyleyeceğini anlatır.

33- Padişah Ural'ın yabancı olduğunu anlar. Kızına böyle birini kendisine eş seçmemesini söyler. Adamlarına kurbanlık için seçilen kızları suya, erkekleri ateşe atmalarını ve Ural'ı yanına getirmelerini emreder.

34- Ural Katil'in emrine karşı gelerek insanların öldürülmesini engeller. Padişah bunu görünce dört batırına Ural'ı öldürmelerini emreder.

(1000-1100)

35- Ural dört batırdan kendilerinden daha güçlü bir hayvan getirmelerini ister. Padişah ve adamları onunla alay ederler.

36- Katil padişah Ural'la dövüşmesi için sarayını bekleyen öküzü çağırır.

37- Öküz Ural'a onu çürüyünceye kadar boynuzunda saklayacağını söyler. Ural ise öküze onu mahvetmeyeceğini ve ona dünyada insandan güçlü kimse olmadığını göstereceğini söyler.

38- Ural ile öküz savaşırlar. Ural öküzü yener. Öküzün üst dişi düşer, boynuzu eğrilir ve toynağı birbirinden ayrılır. Öküz nesli Ural sayesinde insana köle olur.

(1100-1200)

39- Ural daha sonra Katil padişahın dört batırıyla güreşir. Onları Katil padişaha ve onun yakın adamlarının üzerine atar; hepsi mahvolurlar.

40- Ural insanları Katil padişahın zulmünden kurtardıktan sonra, onların arasından bir başkan seçtirip gitmek ister.

41- Yaşlı bir adam Ural'ın, babasına karşı çıkan ve bu yüzden insanların mutlu olmasını sağlayan Katil padişahın kızıyla evlenmesini ister.

42- Ural Katil padişahın kızıyla evlenir ve bir müddet orada kalır.

43- Ural "Ölüm"ü aramak için tekrar yola çıkar. Bir dağın eteğinde dinlenmek için yatarken, bir korunun dibinde büyük bir yılan görür.

(1200-1300)

44- Ural yılanın bir maralı yutmağa çalıştığını görünce, ona maralı bırakmasını emreder.

45- Yılan maralın boynuzlarını kırıp yutamayınca Ural'dan yardım ister.

46- Ural eğer sırrını söylerse ona yardım edeceğini vadeder. O da yılanlar padişahı Kehkehe'nin oğlu Zerkum olduğunu, Samrav padişahın kızı Homay'ı almak için yılan donunu çıkarmak istediğini, bunun için de maralı yemek istediğini anlatır.

(1300-1400)

47- Zerkum, eğer kendisine yardım ederse, babasının suda batmaz, ateşte yanmaz, görünmezlik dileğinde görünmez yapan asasını vereceğini söyler. O Ural'a babasının sırrını anlatır.

48- Ural maralın boynuzlarını kırınca, Zerkum maralı yutar ve bir yiğide döner.

49- Zerkum babasının ıslığını duyunca, sırrını söylediği için babasının kızdığını anlar. Fakat Ural'a bir şey söylemez.

50- Ural, yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesini görmek için Zerkum'la gitmeğe karar verir.

(1400-1500)

51- Zerkum ile Ural Kehkehe'nin ülkesine gelirler. Zerkum altı başlı bir yılanın getirdiği anahtarla sarayı açar, Ural'ı burada bırakıp babasına haber vermeğe gider.

52- Ural sarayın altını dolduran yılanları dinler. Yılanların insanları yiyerek baş büyüttüklerini öğrenir.

53- Padişahın sırrını başında tutan dokuz başlı bir yılan kız donu giyer ve Ural'ı öldürmek için saraya gelir.

(1500-1600)

54- Yılan Ural'ın kendi sırrını bildiğini anlayınca onu tanrısı sanır. Fakat onun insan koktuğunu hisseder. O Ural'ı öldüremez.

55- Ural yılanın dokuz başına teker teker vurur. Bu başların sekizinden sekiz batır çıkar, diğer baştan da bir anahtar düşer.

56- Ural yılanın yüreğini yararak sırlar sarayının anahtarını alır. Bu saraydan Kehkehe'nin sihirli asasını alır.

57- Kehkehe Ural'ın emri üzerine bütün yılanları bir araya toplar. Ural yılanların başlarını vurarak bu başlardaki insaları özgürlüğe kavuşturur.

(1600-1700)

58- Alğır isimli yaşlı bir adam ülkeye başkan seçilir ve burada büyük bir toy yapılır.

59- Alğır arkadaşının kızı Gölöstan ile Ural'ı evlendirmek ister. Ural ise Ezreke'yi öldürmeden evlenmek istemez.

60- Ural çok şey görmüş bir yaşlının nasihatine uyarak Gölöstan ile evlenir.

61- Sol yola giden Şülgen ise yolda yaşlı bir adamla karşılaşır ve ona ne aradığını anlatır.

62- Bu adam yolda rastladığı diğer kişinin kardeşi olduğunu, ülkenin töresini bozup düşmanlarla dost olduğu için onun ülkeden kovulduğunu söyler.

(1700-1800)

63- Yaşlı adam hiçbir şey gizlemeden ülkesinin töresini Şülgen'e anlatır.

64- Şülgen Samrav padişahın ülkesine gitmek için yola çıkar. Yolda bütün hayvanların mutluluk ve huzur içinde bir araya toplanmış olduklarını görür.

65- Şülgen Samrav padişahın sarayının sırrını öğrenmek için giderken yolda Zerkum'la karşılaşır.

66- Zerkum, devler padişahı Ezreke'nin oğlu olduğunu söyleyip Şülgen'i aldatır. Şülgen'e birçok şey vadederek Ezreke'nin sarayına götürür.

(1800-1900)

67- Zerkum Şülgen'i getirdiğini söylemek için gittiği Ezreke'nin yanında babası Kehkehe'yi görür.

68- Ezreke ile Kehkehe Ural'ı yok etmek için çare ararlar. Ezreke Akbuzat'ı çalması için gönderdiği yedi devin "Yitigen" olup gökyüzünde kaldığını söyler. onlar Akbuzat'a ve bulat kılıca sahip olmak için bir batır bulmağa karar verirler.

69- Ezreke ile Kehkehe Zerkum'un, Ural'ın ağabeyisini getirdiğini öğrenince onun hilesini anlayıp sevinirler.

(1900-2000)

70- Ezreke Şülgen'i büyük bir konuk gibi karşılayıp yanına oturtur. Şülgen kendisi için getirilen kızlardan, Samrav padişahın kaçırılan kızı Ayhılıv'ı kendine eş olarak seçer.

71-Ezreke, Ayhılıv'a eğer Şülgen'e kaçırıldığını söylerse onu öldüreceğini söyler.

72- Şülgen ile Ayhılıv evlenirler.

73- Ezreke bir gün Şülgen ile Zerkum'a, Samrav padişahın kızı Hoday'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı ele geçirmenin yollarını anlatır. Şülgen bunları ele geçirmek için Zerkum ile yola çıkar.

74- Zerkum yolda, Ural'ın yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesinden sihirli asayı çalmasını ve diğer yaptıklarını anlatır.

(2000-2100)

75- Şülgen Ural'ın sağ olmasına sevinse de, onun batır olup şan kazanmasını kıskanır. Zerkum ise Hoday'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı ele geçirdikten sonra Şülgen'i öldürmeği düşünür.

76- Zerkum ile Şülgen önü kuşlarla dolu bir saraya gelirler.

77- Sarayın önündeki kuşlar kuş donlarını çıkarıp kız halinde geri dönerler. Şülgen kızların özellikle birisinden gözlerini ayıramaz.

78-Şülgen ile Zerkum Hoday gelinceye kadar beklemek için saraya konuk olurlar.

(2100-2200)

79- Bir süre sonra sarayı duman basar ve bir uğultu kopar. Şülgen ile Zerkum bir kuyuya düşerler. Zerkum çeşitli hayvan şekillerine-yılan, su sıçanı-girerek oradan çıkmağa çalışır, fakat başaramaz.

80- Homay Şülgen'e kendini yemek için bıçak çektiği günü hatırlatarak, gönlünü kötülüklerden arındırıp, yılanlarla dostluğu bırakıncaya kadar burada kalacağını söyler.

81- Ural Homay'ın sarayına gelir. Homay Ural'ı tanır, fakat kendinin kim olduğunu söylemez.

82- Ural Homay'ın sarayına konuk olur ve ona başından geçen maceraları anlatır.

(2200-2300)

83- Ural insanları ve hayvanları "Ölüm"den kurtarmak için hayat pınarından su almak istediğini söyleyip Homay'dan yardım ister.

84- Homay eğer istediği kuşu getirirse, ona yardım etmeğe söz verir.

85- Ural ona, istediği kuşu bulacağını, fakat karşılığında inci, altın vb. şeyler yerine, ölümle savaştığı zaman kendisine yardım edecek bir şey ister.

(2300-2400)

86-Homay Ural'a Akbuzat'ı ve bulat kılıcı vadeder. Fakat Şülgen'in hapiste olduğunu söylemez.

87- Ural asasını at yaparak Homay'ın istediği kuşu aramağa çıkar. Bir dağın tepesinde etrafına bakınırken, güzel bir gölün üzerinde tüyleri bezenmiş bir kuş görür.

88- Ural asasıyla sessizce yaklaşır ve kuşu tutar.

89- Ural kuşun konuştuğunu duyunca çok şaşırır.

(2400-2500)

90- Ural kuşun isteği üzerine gözlerini kapar; gözlerini açtığı zaman güzel bir kız görür.

91- İsminin Ayhılıv olduğunu söyleyen bu kız; Ezreke'nin kendisini kaçırmak bir yiğitle evlendirdiğini, kocası gittiği için kendisinin kaçarak

buraya saklandığını, devin babasına savaş açmasından korktuğu için de evine gitmediğini anlatır.

92- Ural aradığı kuşu bulamadığı için üzülür, fakat kızı babasının sarayına götürmeğe söz verir. Ayhılıv da buna karşılık Harısay adlı atını vadeder.

(2500-2600)

93- Ayhılıv kuş donunu giyince, Ural da atasına biner ve Ayhılıv'ın sarayına giderler. Ural kızın sarayının kendi geldiği saray olduğunu anlayınca çok şaşırır.

94- Ayhılıv başından geçenleri ablası Homay'a anlatır. Homay ise bütün sırrını Ural'a açıklar.

95- Homay babasını saraya çağırarak devin Ayhılıv'a yaptıklarını anlatır.

(2600-2700)

96- Samrav padişah, Ezreke'nin ülkesine savaş açmasına neden olmak için Ayhılıv'ın annesi Ay'ın yanına gönderir.

97- Ural Homay'dan, "Ölüm"ü yenebilmek için kendisine vadettiği şeyleri vermesini ister.

98- Homay durumu babasına anlatır. Samrav padişah, Ural'la evlenmesini, Akbuzat'ı vermesini ve Şülgen'i hapisten çıkarmasını Homay'a nasihat eder.

99- Homay Şülgen'i hapisten çıkarır. İki kardeş beklemeden karşılaşır. Ural ağabeyisine başından geçenleri anlatır.

(2700-2800)

100- Şülgen kardeşinin böyle şan almasını kıskanır. Bunun için de sırlarını anlatmaz.

101- Şülgen Ural'ı öldürüp, Homay'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı almayı ve bu sayede şan kazanmayı düşünür.

102- Ural Şülgen'in her zaman asık suratla dolaşmasını hapiste yatmasına bağlarken, Homay durumdan şüphelenir.

103- Homay Şülgen'in Ural'ı öldürmesinden korktuğu için Ural'ın yanına kızları bekçi koyar.

104- Şülgen Samrav padişaha savaş açıp, Akbuzat'a, Homay'a ve bütün ülkeye sahip olabilmek için Ural'dan asasını ister.

(2800-2900)

105- Ural buna razı olmaz. Şülgen'e devler padişahı Ezreke'yi yenip ülkesindeki esirleri kurtardıktan sonra, Akbuzat'ı ve Homay'ı almasını söyler.

106- Şülgen Homay'ın yanına gider ve ondan kendisiyle evlenmesini, yoksa kendi dilediğini yapacağı tehdidinde bulunur.

107- Homay bir meydan kurup batırlığını sınavacağını, eğer Akbuzat'ı tutup binebilirse, eyerinden bulat kılıcı alabilirse, onunla evleneceğini söyler.

108- Homay bir meydan kurar ve Akbuzat'ı çağırır.

(2900-3000)

109- Akbuzat gökyüzünden inerken gök gürler, yeryüzünde fırtınalar kopar; o da uçan bir yıldız gibi yere iner ve Homay'ın önüne baş eğer.

110- Meydanda bulunan herkes Akbuzat'a hayran olur. Homay ondan kendisine bir yoldaş seçmesini ister.

111- Akbuzat kendisini alabilmeleri için oradakilere yetmiş batman ağırlığı göğe atıp düşürmeden tutabilmelerini şart koşar.

(3000-3100)

112- Akbuz'un istediğini yapmak için herkes yetmiş batman ağırlığındaki bir taşı yerinden oynatmağa çabalar. Fakat kimse bunu başaramaz.

113- Homay'ın isteği üzerine Şülgen taşı yerinden oynatmağa çalışır; o da başaramaz.

114- Homay Şülgen'in de bu işi başaramadığını görünce Ural'a işaret eder. Ural taşı alıp havaya atar. Taş akşam geri dönünce, Ural Ezreke'nin ülkesini mahvetmek için taşı oraya atar.

115- Ural Akbuzat'a sahip olur. Samrav padişah da onu damatlığa kabul eder. Şülgen Ural'ın büyük şan kazanmasını kıskanır.

116- Samrav, Padişah Homay ve Ural, Şülgen ile Ayhılıv'ı evlendirmeye karar verirler.

117- Homay ile Ural'ın düğünü olurken, yer titrek ve gökyüzünden kıpkızıl ateşe bürünmüş bir şey gelir. Ural o ateşi tutar.

(3100-3200)

118- Ural'ın tuttuğu ateşin içinden çıkan Ayhılıv, Ural'ın Ezreke'nin ülkesine attığı taşın orayı yaktığını ve ateşin dönerken kendisini bürüdüğünü anlatır.

119- Samrav padişah Ezreke'yi rahatsız ettiklerine çok sevinir.

120- Şülgen Ezreke'nin kendisini aldattığını anlar. nlara Ezreke'nin kendisini hapsettiğini, kendisinin de oradan kaçtığını söyler.

121- Homay Şülgen ile Zerkum'un birlikte geldiğini gördüğü için, durumdan şüphelenir ve gerçeği öğrenmek için Zerkum'un yanına iner.

122- Şülgen Zerkum'un her şeyi anlatacağından korktuğu için, Ezreke'nin ülkesini mahvetmek istediğini söyleyerek Ural'dan asasını alır.

123- Şülgen her tarafı suyla kaplayınca, Zerkum balık olup Homay'ı yutar.

124- Gökyüzünde Güneş tutulunca, Akbuz Homay'ın esir olduğunu anlar ve Zerkum'un yolunu keser.

(3200-3300)

125- Zerkum Homay'ı bırakıp kaçar. Ural kardeşinin hain olduğunu görünce çok üzülür.

126- Şülgen ile Zerkum, Ezreke'den aldıkları yardımla gökyüzünü ateşle, yeryüzünü suyla kaplarlar.

127- İnsanlar ve hayvanlar kendilerine yardım etmesi için Ural'a gidince, Ural devlerle mücadeleye başlar. Öldürdüğü devlerin cesetlerinden denizin ortasında bir dağ yapar.

128- Ural uzun mücadelelerden sonra Ezreke'yi öldürür. Ezreke'nin cesedi denizi ikiye böler ve büyük bir "Yaman tav" ortaya çıkar.

129- Akbuzat denizi yarararak dağa giden bir yol yapar. İnsanlar bu yol sayesinde sudan kurtulup dağa çıkarlar.

(3300-3400)

130- Ural savaşa giderken yeni doğmuş olan çocuklar büyüyüp batır olur. Bunlardan sekiz batır gidip Ural'a yetişirler.

131- Ural'ın arkasından giden dört genç batırdan birisi Ural'ın Katil padişahının kızından olan oğlu Yayık'tır.

132- Yayık ülkesinde kuzgunların içmediği, toprağın emmediği kanları görünce, bunun sırrını birçok insana ve annesine sorar. Fakat kimse anlatmak istemez.

133- Bu batır kanların yanına gider ve onların Katil padişahın dört batırı olduğunu ve Ural'ın kendilerini bu hale getirdiğini öğrenir.

(3400-3500)

134- Yayık annesinden rica edince, o bir kuzgun göndererek hayat pırarından su getirtir ve bu batırları diriltir. Onları Ural'a yardım etmeleri için oğlu Yayık'la birlikte gönderir.

135- İkinci batır Ural'ın Gölöstan'dan doğan oğlu Nögöş'tür. Şülgen ile Zerkum suyla ülkeyi kaplayınca, henüz altı yaşına iken devlerle mücadeleye başlar ve Zerkum'u öldürür.

136- Gölöstan oğlu Nögöş'ün böyle batır olduğunu görünce, onu babasına yardım etmesi için gönderir.

137- Üçüncü batır ise Ural'ın Homay'dan doğan oğlu İzil'dir.

(3500-3600)

138- Homay her zaman Ural'ın yalnız savaştığını düşünüp üzülmemektedir.

139- Bir gün bir dev kapıyı kırarak içeri girer ve Homay'a saldırır. Homay'ın oğlu devi öldürür.

140- Hoday oğlu İzil'in babası gibi batır olduğunu görünce, onu babasına yardım etmesi için gönderir.

141- Dördüncü batır ise Ayhılıv ile Şülgen'in oğlu Hakmar'dır.

142- Ayhılıv oğlu Hakmar'a; Şülgen'le evlenince kendisine hakaret etmiş olduğunu, onunla evlendiği gün annesi Ay'ın yüzünü benler bastığını, bu nedenle annesi Ay'ın kuması olduğu halde Güneş'ten ışıık aldığını anlatır.

(3600-3700)

143- Ayhılıv Hakmar'a Harısay isimli atını hediye eder ve Ural'a savaşta yardım etmesi için onu gönderir.

144- Ural oğullarının büyüyüp batır olduğunu görünce çok sevinir. Hep birlikte yeniden devlerle savaşmaya başlarlar.

145- Ural ile oğulları Kehkehe'yi öldürürler. Kehkehe'in bedeni Şülgen denizini ikiye bölünce, Şülgen ile devler ne yapacaklarını şaşırırlar.

146- Ural Şülgen'i yakalayınca, Hakmar Şülgen'i öldürmek ister. Fakat Ural buna engel olur.

(3700-3800)

147- Ural Şülgen'e çocukluğundan beri kötü biri olduğunu, düşmanlarla dostluk ettiği için babasıyla karşılaştığı zaman "suçluyum" demezse, onu öldürüp Yaman Tav'a gömeceğini söyler.

148- Şülgen kendi yaptığı gölde yüzünü yıkarsa, kötülüklerden arınıp iyi biri olacağına yemin eder.

149- Ural Şülgen'in kanlı yüzünü gölün temizlemeyeceğini düşündüğü için bunu kabul etmez.

(3800-3900)

150- Ural Şülgen'e kalbindeki kara kan kuruyup yeniden kızarıncaya kadar bu ülkede yaşamamasını söyleyip, onu anne ve babasının hatırı için ilk defa daha affeder.

151- Şülgen aslanını tökezlediği için dövdüğünü, üçüncüsünde ise bir daha tökezlememek için yemin ettiğinden dolayı onu affettiğini söyler. Kendisi de üçüncü kez başarısız olmamaya söz verir.

(3900-4000)

152- Ural insanları bir araya toplar ve onlara göze görünen ölümü-devleri ve yılanları-mahvettiklerini, sıranın hayat pınarından su alıp insanları göze görünmeyen ölümden ve hastalıklardan kurtarmağa geldiğini söyler.

153- Ural halk ile konuşurken yaşlı bir adam ölümü çağırıp yalvararak gelir.

154- Yaşlı adam Ural'a; insanların zulümden kurtardığı günü görmek için hayat pınarından su içtiğini, şimdiyse bugünü gördüğü halde ölümün, kendisine karşı güç kullandığı için, ona yaklaşmadığını anlatır.

(4000-4100)

155- Bu yaşlı adam dünyayı bir bahçeye benzetir. Oradaki bitkilerden sırası gelen nasıl ölüyorsa, insanların da ölmesi gerekir. Bu ebedi nizamdır. Onun için insanların hayat pınarının suyunu içip kendilerine azap çektirmemelerini ister.

156- Bu yaşlı adam dünyada yaşaması gereken tek şeyin "iyilik" olduğunu söyleyince Ural sırrı anlar.

157- Ural hayat pınarının suyunu avurtlayıp devlerin cesetlerinden yaratılan dağlara seper. Bu dağlarda çeşitli renklerde bitkiler yeşerir.

(4100-4200)

158- Şülgen bunu işitince insanları yok etmek için tek yardımcısının "Ölüm" olduğunu düşünüp sevinir. Devlere de insanlara su vermemelerini ve Ural'a tabi olmamalarını emreder.

159- İnsanlar ev kurup yeniden mutlu yaşamağa başlamışken, devler suya giden kızları ve yola çıkan erkekleri öldürmeğe başlarlar. İnsanlar durumu Ural'a bildirir.

160- Ural oğullarını ve diğer batırlarını alarak devlerle savaşmağa gider. O Şülgen gölünün suyunu içince devler içine dolar ve onun ciğerlerini ve yüreğini yerler.

161- Ural'ın püskürttüğü suyun içindeki devleri onun batırları öldürür. Ural ayakta duramayarak yere yığılır.

162- Ural çevresinde toplanan halka, her yerde devlerin bulunacağını ve onları öldürmeğe çalışacağını, onun için de göllerden su içmemelerini nasihat eder.

(4200-4300)

163- Ural oğullarına ve halkına söylediği nasihatlerini bitirdikten sonra ölür.

164- Homay gökte kayan yıldızı görünce Ural'ın öldüğünü anlar. Kuş donunu giyerek Ural'ın yanına gelir.

165- Homay Ural'ı son kez görüp, son sözlerini dinleyemediği için üzülür. O bir daha kız olup başka bir erkeğe bakmayacağına söz verir.

166- Homay Ural'ı bir dağa gömüp gider. Onun gömüldüğü dağın adı "Ural" olarak kalır.

167- Homay Ural dağına gelerek burada bir akkoşa döner ve yavrular çıkarır. İnsanlar bu kuşları Homay'ın neslinden sayarak onları yememeğe karar verirler.

168- Homay "sakin ülke" diyip, birçok kuş türünü arkasından buraya getirir.

169- Katil padişahın öküzü de kendi soyuna öncü olarak neslini Ural dağına getirir.

170- Akbuzat ise atları yığıp Ural dağına getirir. İnsanlar atları ehlileştirir ve onlardan binek aracı olarak faydalanırlar.

171- İnsanlar Ural dağına gelen hayvanların geliş sırasını aylara ve yıllara isim olarak verirler.

172- Fazla zaman geçmeden insanlar ve hayvanlar Ural dağında çoğalır. Onlar kendilerine yer ve su bulmada yardım etmeleri için İzil, Yayık, Nögöş ve Hakmar'ın yanına gelirler.

(4400-4500)

173- İzil Akbuz'a binip Şülgen'le savaşmayı ve onun gölünü ele geçirmeyi düşünür.

174- Homay oğluna Ural'ın "göllerden su içmeyin" nasihatini hatırlatarak, o gölün suyu alınsa da, o suyun insanlara anne sütü gibi olmayacağını söyler. O oğlundan başka çare bulmasını ister.

175- İzil Akbuzat'tan iner ve büyük bir dağa çıkarak dağı bulat kılıçla ikiye ayırır. Dağdan gümüş gibi beyaz bir pınar akar.

176- Ezreke'nin bedeninden oluşan Yaman tav bu pınarın önünü kestiği için İzil onu da ikiye böler ve bir nehir ortaya çıkar. İzil'in üzerinde durduğu dağa "İremel", Yaman tav'ı parçalayarak ortaya çıkardığı yere "Kırıktı" vadisi, nehre ise "İzil" adı verilir.

177-İnsanlar bu nehrin aktığını görünce İzil için bir şarkı söylerler. İzil nehrinin boylarında ev kurup yaşamağa başlarlar. Fakat bir süre sonra buraya da sığamazlar.

178- Dört batır yeni yerler bulmak için düşünmeğe başlarlar. Yayık, Nögöş ve Hakmar yeni nehirler ararlar. Hepsi sırayla bulat kılıçla vururlar. Buralardan üç yeni nehir akmağa başlar.

179- Halk dört batır arasında bölünür. Onlar dört nehir boyunda ev kurarlar. Çeşitli soylar ortaya çıkar. Bu dört nehir dört batırın adıyla anılır ve onlar unutulmaz insanlar olup nesillerce kalırlar.

I.2. HALK ANLATILARININ EPİK KURALLARI VE URAL BATIR DESTANI'NIN BU KURALLARA GÖRE TAHLİLİ

Danimarkalı ünlü halk bilimci Axel Olrik bu yazısını ilk olarak 1908 Ağustosunda Berlin Tarihçiler Kongresinde bildiri olarak sunmuştur. Yazı daha sonra 1908 yılında Zeitschrift für Deutsches Altertum Dergisi c.51, s.1-12'de "Epische Gesetze der Volksdichtung" adıyla yayınlanır.

Axel Olrik'e göre, halk bilimi araştırmaları alanındaki en yeni gelişmeler daha çok bir dizi uzmanlaşmış çalışmaya dayanmaktadır. Fakat bu uzmanlaşmış çalışmaların yanı sıra, bir halk bilimi araştırmasına, yani bir Sage biyolojisine de ihtiyaç vardır.

Halk anlatılarıyla ilgilenen herhangi bir kimse uzaktaki bir halkın edebiyatını okuyunca, bu halk ve onun geleneksel anlatıları o kimseye şimdiye kadar tamamen yabancı olsa bile, bu anlatılarla daha önce karşılaşmış gibi bir duyguya kapılır.

Bu tanışıklığı açıklamak için iki etken ileri sürülür.

- 1- İlkel insanın ortak zihin özelliği,
- 2- Bu özelliğe uygun olan doğa kavramı ve ilkel mitoloji.

Fakat bu meselede çarpıcı olan, anlatıdaki dünya kavrayışının aşına olması değil, hikâyeye özgü bazı ayrıntılarla tanışık olmaktır. Mesela, niçin en küçük kardeş en talihlidir? Dünyanın ve insanın yaratılışı Eski ve Yeni Dünyanın halkları arasında niçin tam üç aşamada oluşur?

Yalnızca bir masal (märchen) biyolojisi veya sadece bir mit sınıflaması elde etmek için değil, Sage adını verdiğimiz daha geniş bir kategori üzerine daha sistemli bir bilim elde etmek için bu yaygın benzerlikleri bir araya getirebiliriz. Bu kategoriye; mitler, türküler, kahramanlık destanları ve yerel efsaneler girer. Bütün bu Sage biçimlerinin meydana getirilmesinde ortak olan kurallara Halk Anlatılarının Epik Kuralları diyebiliriz. Bu kurallar Avrupa halk edebiyatına uygulanabileceği gibi daha uzak halkların edebiyatlarına da uygulanabilir. Bu ilkelere kural denilmesinin sebebi,

ilkelerin sözlü edebiyatın yaratma özgürlüğünü yazılı edebiyatta olduğundan çok değişik ve daha katı bir biçimde sınırlamaktadır.

Halk anlatılarının epik kuralları şunlardır:

- 1- Giriş ve Bitiriş Kuralları (das Gesetz des Einganges und des Abschlusses),
- 2- Yineleme Kuralı (das Gesetz der Wiederholung),
- 3- Üçler Kuralı (das Gesetz der Dreizahl),
- 4- Bir Sahnede İki Kuralı (das Gesetz der scenischen Zweiseitigkeit),
- 5- Zıtlık Kuralı (das Gesetz Gegensatzes),
- 6- İkizler Kuralı (das Gesetz Zwillinge),
- 7- Son Durumun Önemi (das Achtergewicht),
- 8- Tek Çizgi Kuralı (die Einträngigkeit),
- 9- Kalıplaştırma Kuralı (die Schematisierung),
- 10- Tablo Sahnelerinin Kullanılması (die Plastik),
- 11- Sage'nin Mantığı (die Logik der Sage),
- 12- Tek Entrika (die Einheit der Handlung) (gerçek ve ideal birliğin her ikisi),
- 13- Dikkati Baş Kahramanın Üzerinde Toplama (die Konzentration um die Hauptperson).

1- Giriş ve Bitiriş Kuralı (das Gesetz des Einganges und des Abschlusses)

Sage birdenbire başlamadığı gibi birdenbire de bitmez. Sage durgunluktan coşkunluğa doğru giderek başlar ve çoğu zaman başlıca kişilerinden birinin başına gelen bir felaketi içeren sonuç olayından sonra coşkunluktan durgunluğa giderek biter. Hiçbir destan veya masalda kahramanın ölmesiyle olay bitmez. Kahramanın gömülmesi, intikam alınması ve hainin idamı gerekir.

Bitiriş Kuralı çoğu zaman konunun o yöreye özgü bir devamı biçimini alır. Son durgunluk ögesinin sürekli olarak ortaya çıkması, bunun sadece

anlatıcının isteğine bağlı olmadığını, fakat bir epik kuralın zorlayıcı etkisiyle belirlendiğini gösterir.

Giriş ve Bitiriş Kuralı, Ural Batır destanına da uymaktadır. Destanda durgunluktan coşkunluğa doğru giden bir başlangıç vardır.

1

Geçmiş geçmiş zamanda,
İnsan vücuda gelmemişken,
Gelip ayak basmamışken,
Etrafı kuru o yerin
Varlığını hiç kimse bilmemişken,
Dört yanı denizle çevrilmiş
Olan bir yer varmış.

Geçmişte orada olan
Yenbirzi denen yaşlı adamla

10

Yenbike denen yaşlı kadın,
Onlar nereye gitseler,
O yerde yol açıktır.
Bu yaşlı adam ile yaşlı kadın

Buraya nereden geldiklerin
Baba ve annelerinin doğdukları yerin
Nerede kaldığını
Kendileri de unutmuşlar;
İkisi birlikte o yerde
Ömür sürmeye başlamışlar.

20

İkisi birlikte kalıp
İki oğulları olmuş.
Büyük olan Şülgen,
Küçük olan Ural idi.
Başka kişi görmeden ,
Dördü tek yaşamışlar.

Dünyada insanlar çoğalmamışken
Kaşık ve fincan tutmadan
Kazan asıp, hamur yoğurmayıp
Onlar dünyada beklemişler.

30

Ağrı ve sızı görmemişler
Ölümün varlığını bilmemişler,
Ölüm nasıl bir şey-
Ölüm biziz diye düşünmüşler.
Avda at binmemişler,
Elde sadak tutmamışlar;
Binmek için arslanı,
Balık tutmak için turnabalığını
Kuşa bırakmak için şahini
Kan çekmek için sülüğü

40

Kullanarak kendi işlerini yapmışlar.

Destanın ilk bölümünde insanın bütün hayvanlardan güçlü olduğu ileri sürülür. Fakat Ural daha sonra "Ölüm"ün insandan daha güçlü olduğunu anlar. O "Ölüm"ün nasıl bir şey olduğunu öğrenmek için bütün hayvanları biraraya toplar. Yırtıcı hayvanlar "Ölüm"ü yok etmeyi kabul etmezler. Bütün aile bir gün avlanırken bir akkoş yakalarlar. Bu akkoş onlara ölümden kurtarmak için hayat pınarının suyu olduğunu söyledikten sonra üç akkoşun yardımıyla uçup gider.

520.. Yaşlı adam o zaman Şülgen ile Ural'a kuşlara bakıp uçulan tarafa taban ve göz şaşırmadan gitmelerini, hayat pınarının yerini bulmalarını, eğer yolda Ölüm'e rastlarsa, başını kırıp dönmelerini emretmiş. İki oğlunu iki aslana bindirip gitmelerine müsaade etmiş."

Ural ile Şülgen'in bu zamana kadar oldukça durgun olan hayatları bundan sonra değişir. İki kardeş birçok maceralar yaşarlar. Ural insanları ve hayvanları ölümden kurtarmak için mücadele eder. Şülgen ise insanlara

zulmeden devler ve yılanlarla dost olur. Ural uzun m¼cadelelerden sonra çok istediği hayat pınarına kavuşur. Fakat onun suyunu devlerin cesetlerinden meydana gelen dağlara seper ve onların yeşermesini sağlar.

Ural oğulları İdil, Yayık ve N¼g¼ř ile Hakmar'ı yanına alarak, geriye kalan diğer devleri ve yılanları öld¼rmek üzere yola ¼ıkar. O ř¼lgen g¼l¼n¼n suyunu i¼ince devler onun i¼ine dolup y¼rek ve ciğerini delerler. Ural ¼l¼r. Fakat Ural'ın ¼lmesiyle destan bitmez. Bu kısımda da Bitiriş Kuralı'nın ¼zelliklerini g¼r¼r¼z. Homay kocası Ural i¼in bir ağıt s¼yler ve onu bir dağa g¼mer.

4319

Ural'ı dağa g¼mm¼ř,
Homay u¼up gitmiş,
¼lkeden kaybolmuş.
Ural'ın yolu b¼y¼k dağın,
Ural'ın mezarı şanlı dağın adı
Ural olup kalmış.

Daha sonra Ural dağına bir¼ok hayvan gider.

4325

Bir¼ok yıllar ge¼tikten sonra,
Homay Ural'ı ¼zlemiř;
Onun yolu boyunca
Biraz kanat ¼ırparak u¼up,
Kayalı dağa gelip,

4330

Ural'ı d¼ř¼n¼p gam sa¼mıř,
Akkoş olup nesil yayıp,
Akkoş doğanları b¼y¼tm¼ř.
Bunu hepsi bilmişler,
Homay neslinden kuşlar diyip,
Bir akraba gibi g¼r¼ř¼p,
Av avlamaktan menedip,
Akkoş tutup yememeli diyip,

Kendi aralarında söz vermişler.

Akkoşlar üremişler;

4340

Akkoş eti insanlara

Buna göre harammış derler.

Homay dayanamayıp uçmuş,

Gelmiş-gitmiş;

Sakin ülke diyip kararlaştırıp,

Hayvanları getirip,

Kendi ardına toplayıp

Dahi Ural'a gelmiş;

Bunu görünce Ural'a

Hayvan ve canlı dolmuş.

4350

Kuşların gittiğini bilince,

Sakin ülke diye işitince,

Katil'in öküzü, soyunu

Kendi takip etmeye başlayıp,

Şanlı Ural boyunda,

Şahane Ural'ın koynunda

Birlikte ömür süreyim diyip,

Ural boyuna gelmiş,

İnsana tabi olmuş.

Akbuzat da ülkeyi gezip,

4360

Yılıkı neslini yığıp,

Bütün yılıkıya baş olup,

Varıp alıp gelmiş.

İnsanlar atları ehlileştirip,

Binilecek at edince,

Yılıkı da çoğalmış.

Ayları ve günleri sayıp Ural'a

Çeşitli canlılar dolmuş.

O canlıların hayvanların

Geldiği günü insanlar

4370

Aylara ve yıllara bölüştürerek

Onlara isim vermişler.

Ural dağında yaşayanlara su yetmeyince:

4381

Hayvanlar ve canlılar çoğalınca,

Çeşmenin suyu yetmeyince,

Gölden de korkup içmedikleri için

İzil'e, Yayığ'a,

Nöğöş'e ve Hakmar'a

Halk yığılıp gelmiş,

"Ne yapacağız" diyip, hepsi

Şaşırıp sormuşlar.

İzil babasının bulat kılıcını kullanarak yeni vadi ve nehir ortaya çıkarır.

Fakat bir süre sonra insanlar ve hayvanlar buraya da sığmazlar.

4489

Dört batır oğul yığılıp

4490

Birlikte oturup düşünmüşler,

Yayık, Nöğöş ve Hakmar

Yeni nehirler aramışlar.

İzil gibi bunlar da

Değiştirip birbirleriyle

Bulat ile biçmişler,

Onlardan da üç nehir

Şırıldayıp akmuş derler.

Bunlar halkı yığmışlar,

Dört batıra bölmüşler;

4500

Dört nehri boylayıp,

Mesken kurup dağılıp,

Ayrı dünya kurmuşlar.

Dört batırın ismi

Dört nehire ad olmuş,

Unutulmaz kişi olup

Nesillerce kalmışlar.

Burada da görüldüğü gibi, destan coşkunluktan durgunluğa doğru giderek bitmiştir. Ural'ın ölümünden sonra da birçok olay yaşanmıştır. Fakat bu olaylar destanın bitişini sağlayan ikinci derecedeki olaylardır.



2- Yineleme Kuralı (das Gesetz der Wiederholung)

Edebiyatta yinelemeden başka konuya önem kazandıracak birçok araç vardır. Mesela, olay ayrıntılarına inilerek verilebilir. Fakat halk anlatıları tam anlamıyla ayrıntılarına inme tekniğinden yoksundur ve pek ender olan tasvirler de çok kısa oldukları için konuya önem kazandıran etkili bir araç olamazlar. Onun için bir tek yineleme seçeneği kalır. Anlatıda, ne zaman çarpıcı bir sahne ortaya çıksa, durum olayın akışını kesmeyecek şekilde uygunsa, sahne yinelenir. Bu sadece gerilimi artırmak için değil, aynı zamanda anlatının boşluklarını doldurmak için de gereklidir. Çünkü Sage yineleme olmadan tam olarak kendi biçimini kazanamaz.

Yineleme her zaman üç sayısına bağlıdır. Fakat üç sayısı aynı zamanda kendi başına bir kuraldır. Üç, geleneksel anlatılarda karşılaşılan insan ve nesnelerinin en yüksek sayısıdır. Hiçbir şey halk anlatılarını, çağdaş edebiyattan ve gerçeklerden üç sayısı kadar ayıramaz.

Ural Batır destanında yinelemeye sık sık başvurulur. Ural'ın amacı, "Ölüm"ü bulup yok etmek ve insanları ölümsüzlüğe kavuşturmaktır. Bu amacını rastladığı herkese anlatır.

624

Ural yakına varmış,
"Korkmayınız diye söylemiş.
Ben uzaktan geliyorum,
Kendim, doğmuş olduğum evden
Gittiğim zaman çocuk idim;
Çok ülkeleri geçtim;

630

Ben insanlara dokunmuyorum,
Onların kanını dökmüyorum;
Ölüm denen namerdi
Öldürmeği düşünüyorum;
Haydi yakına geliniz,
Ülkenin durumunu söyleyiniz",-

Ural'ın bu sözleri söylediği yaşlı kadın onu bu fikrinden vazgeçirmeğe çalışır, fakat başaramaz.

701

"Sular geçip, dağ aşır
Çok yıl boyu gelmişim,
Çok yolları geçmişim;
Gözden gizlenen Ölüm'ü
İzleyip burada bulmasam
Başını uçurmasam,
Söylediğimi yapmasam,
Onu yeryüzünden kovmasam,
Ural olup yürümem!"

Ural, Katil padişahın insanları bir araya topladığı meydana varır ve onların yanına gider.

731

Bu takımdan biraz ötede,
Onbeş adım kenarda,
Gözü başı yaşla dolup,
Yürekleri acıyla dolup,
Çocukları korkuşup
Ancak işaretle anlaşır,
Kaygılanıp, ağlayıp,
Duran baba ve annelerin
Yanına varıp yaklaşmış

740

Durumlarını sormuş,
Kendi isteğini söylemiş.
Ural'ın sözünü hepsi
Aç gözlülükle dinlemişler.

Ural kendisine niçin töresini bozduğunu soran Katil'e de amacını açıklar:

912

Padişah denen şeyi,
İnsanı yüzen töreyi
İşitip de, görüp de,
Nice yıllardır yürüyüp de
Hiç bir yerde görmedim,
Varlığını da bilmedim.
Ben yabancı töre bilmiyorum,
Ölüm denen namerdi

920

Öldürmek için izliyorum.
Töreden de korkmuyorum,
Ölümden de ürkmüyorum,
İnsana değil, kuşa da,
Ölüm geldiği zaman,
Gelip elini saldıği zaman,
Onu verip Ölüme
Kol kavuşturup durmam!

Ural insanları öldürmek için harekete geçen Katil padişaha ve adamlarına amacını tekrarlar ve onlara karşı koyacağını söyler.

964

"Ben görünmez Ölüm'ü
Yok etmeğe çıkmışım;
Kan döken padişahdan,
İnsan yiyen devden,
Bütün insanları kurtarmak;
Hayat pınarından su alıp

970

Ölenleri diriltmek
İçin doğmuş batırım!
Halkın ağlayıp durduğunu

Göz önünde gördüğü zaman,
 Canı alır namerd Ölüm
 İnsanlara elini saldığı zaman,
 Erkeğim diyen batır
 Umursamadan bakıp durur mu?
 Kötülere yol koyup,
 Batır korkup kalır mı?

Ural, bir maralı yemeğe çalışırken gördüğü Zerkum'a da düşüncelerini şöyle anlatır:

1264

"..Ben çıkmışım ülkemden
 Kurtarmak için insanı,
 Suçsuz maral gibi
 Namerd düşman Ölüm'den".

Ural sihirli asayı ele geçirince, yılanlar padişahı Kehkehe ona kim olduğunu sorar. O da kendini şöyle tanıtır:

1557

"İnsanı mahveden Ölüm'ü
 İzlemeye çıkmış batırım;
 Ölüm'e taraftar olanı
 Yeryüzünde güvende koymayacağım;
 Adım Ural olduğu zaman,
 İnsan türünden olup
 Bu dünyada doğduğum zamandan beri
 İnsanlara yardım ederim,
 Ülkemi zengin ederim.
 İnsana düşman olanların
 Hepsini tarumar ederim..."

Ural seyahati sırasında Homay'ın sarayına gider. Homay ona amacının ne olduğunu sorunca Ural da onu anlatır:

2213

"...İsmi var dünyada
 Kendi göze görünmez;
 Kimse onu yenemez,
 Eli- ayağı onun
 Çekiç tutup puslanmaz;
 Aslan ile ava
 Kendi canlı yollamaz;
 Kendi dileğini bulmak için
 Bir yoldaş izlemeyen
 Böyle namerd Ölüm var;
 Ondan alacağım intikamım var;
 Ölüm'ü bulup öldürüp
 Ülkeyi kurtarmak için kararım var.

Ural destanın son bölümünde hayat pınarının suyuna ulaşır. Amacına ulaşmıştır ve halka şöyle der:

3895

"Göze görünür Ölüm'ü,
 Ülkeden kovup yok ettik,
 Kan içen devlerin
 Hepsini mahvedip dağ ettik.
 Hayat pınarının var suyunu

3900

Kurutup alıp gelelim,
 Bütün insanlara verelim.
 Göze görünmez Ölüm'den,
 Gelen ağrı ve hastalıktan,
 Ağlamak ve sızlanmaktan,
 İnsanları kurtarıp,
 Hepsini mutlu kılıp,
 Ebediyen ölmez kılalım",

Ural yaşı bir adamın nasihatini dinleyerek hayat pınarının suyunu insanlara vermez.

4079

Ural yola çıkmış;

Hayat pınarına varmış,

Suyu avurtlamış;

Kendi at koşturarak

Devlerin cesetlerinden yığıldığı dağa

Suyu o zaman püskürtmüş.

İnsanlar hayat pınarının suyundan içemezler ama tabiat Ural sayesinde ölümsüzlük kazanır.

Yinelemenin temelini oluşturan üç sayısı Ural Batır destanında sıklıkla görülür. Anlatılan birçok şey üç defa yinelenir. Ural Katil padişahın insanlara yaptığı zulmü üç defa dinler. Ural ile Şülgen seyahate çıktıkları zaman yaşı bir adamdan yol sorarlar. Bu yaşı adam onlara Katil padişahın ülkesini şöyle anlatır:

564

Sağa gitseniz, yol boyunca,

Göz yaşı-ağlama yıl boyu;

Namerdlikte şan almış

Padişahından, başkasından

Üzüntü, sıkıntı gören,

Kanlı göz yaşı döken

570

Katil padişahın ülkesi var;

Dağ-dağ insan kemiğinin

Kana battığı yer var".

Ural Katil padişahın ülkesine giderken, yolda ikinci defa yaşı biriyle karşılaşır, ki o bir kadındır. Bu kadın da Katil padişahın zulmünü anlatır:

644

"Sen uzak ülkeden,

İyi düşünceyle gelmişsin.
 Ey yiğitim sen bilsen,
 Bizim ülkede olsan,
 Katil padişahın yaptığı
 işleri görsen;

650

Ağrı ve hastalık görmeyen,
 Ölüm başına gelmeyen,
 Kadını, kızı, erkeği, babayı,
 Genç ve yaşlıyı ayırmadan,
 El ve ayaklarını bağlatıp,
 Aralarından seçtirip
 Yılda bir kere yığdırıyor,
 Sarayına aldırıyor;
 Kızı yiğitler seçiyor,
 Kendisi kızlar seçiyor,

660

Kalanları dahi
 Padişahın yakın adamları
 Kendilerine seçiyorlar.
 Diğerlerine merhamet etmiyor,
 Kanlı göz yaşlarına bakmıyor,
 Diri,sağ
 Kızları göle saldırıyor,
 Erkekleri ateşte yaktırıyor.
 Babası için, kendi için,
 Yakın adamlarının şanı için,

670

Kendi doğmuş olduğu gün için,
 Yılda bir kere tanrı için
 Kanlı kurban veriyor.

Bu sahne üçüncü ve son kez Ural Katil padişahın ülkesine gelince yinelenir. Meydanda bulunan yaşlı bir adam Katil padişahın insanlara yaptığı zulmü tekrar anlatır.

750

"Bizim ülkede padişah var,
Yakın adamlarının töresi var;
İşte bu halk içinde
Türlü nesilden insan var.
Her yıl, padişahın doğduğu gün için,
Baba ve annesinin hakkı için,
Padişah doğunca su alıp
Yıkandığı kuyusu için
Kurban verir töre var.

Padişahın tuğunun bezeğinde

760

Kara kuzgun kuşu var,
O kuşları her yıl
İkramladığı günü var..."

Destanda Ural üç defa evlenir. Ural ilk iki evliliğinden önce Katil padişahın ve yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesindeki insanları zulümden kurtarır. Yaşlı bir adam ona şöyle der:

1160

"Yiğit de yiğit imişsin,
Yiğit, batır imişsin;
Yüreğine güvenip,
Bileğini sıvayıp,
Bizim gibilere acıyıp
Gelen batır imişsin,
Yenecek batır imişsin!
Padişah'ın öfkesine sebep olan,
Seninle karşılaştıran,
O ümitle bizleri

1170

Mutlu ve özgür yaptıran
 Padişahın kızı oldu,
 O sebep oldu.
 Seni sevip baş kaldırdı,
 Babasına karşı sesini yükseltti.
 Padişah kızını al yiğit,
 Burada durup kal yiğit!"
 Diyen sözü işitince,
 Hepsi de bunu isteyince,
 Ural kızı almuş,

1180

Kızı alıp düğün yapıp,
 Biraz burada kalmış derler.

Ural yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesinde, insanları yiyerek kendilerine baş büyüten yılanların başlarını vurarak, o başlardaki insanları özgürlüğe kavuştur. Burada da yaşlı bir adamın nasihatini dinler ve evlenir.

1629

Aralarından en büyüğü,

1630

Dünyayı çok göreni:
 "Her yıl yaşam bir batırı
 Ülkesi için yaratır.
 O, nesilden nesile geçer,
 Gelecek nesile ulaşır,
 Senin şanın kalsa da
 Kolda çaba biter.
 Er bitse de, il bitmez,
 Ülkenin batırı-batırdan,
 Batır erden doğar o;

1640

Babasından görüp ok yapıp,

Büyüğünden görüp düşman kovup,
 Ülke içinde büyür o,
 Ateşi suyu geçer o.
 Batırdan batır doğduğu zaman,
 Bir neslin diyip sanılan
 Ülkeyi yaşama geçirir.
 Batır babadan doğmuş,
 Güzel anneden süt emmiş,
 Kız sana denk olur,

1650

Batıra anne olur",
 Diyince Ural dinlemiş;
 Gölöstan'ı almış,
 Büyük bir düğün yapmış,
 Birlikte misafir olmuş.

Samrav padişahın ülkesinde Akbuzat'ı almak için yapılan yarışmayı
 Ural kazanır. Akbuzat'ı aldığı gibi Homay'la da evlenme hakkını kazanır.

3054

Buz at gelip ondan sonra
 Ural'a baş eğmiş,
 Ben seninim batır diyip,
 Ona boyun vermiş.

Samrav padişah o zaman
 Kendi gelip çıkmış,

3060

Ural'a el vermiş,
 "Güveyim ol" demiş derler.
 Bütün ülkeyi yığmışlar,
 Bunlar büyük düğün kurmuşlar,
 "Ülkenin batırı ol sen", diyip,
 Ural'a şan vermişler.

Ural Batır destanında iki defa yinelenen bir başka olayda da sihirli asanın özellikleri anlatılır. Bu asayı Ural yılanlar padişahı Kehkehe'nin sırlar sarayını açarak sahip olmuştur. Şülgen ise sihirli asayı Ural'dan çalar.

1350

Diyince inci başlı asayı
Verirse onu alırsın.
O asanın şanı şudur:
Suya düşsen batmazsın
Ateşe insen yanmazsın;
Görünmezlik dilersen,
Hiçbir canlı da göremez:
Düşman seni izlese,
Asla bulamaz",

Ural Zerkum'dan bu sözleri dinleyince ona yardım etmeye karar verir. Zerkum sihirli asanın özelliklerini ikinci olarak Şülgen'e anlatır.

"Buradan pek uzak olmayan bir yerde

1990

Ejderha - yılanın ülkesi var,
Kehkehe denen padişahı var.
O padişahın elinde,
Düşmana karşı ateş olur,
Dilediğin zaman su olur
Yel-rüzgar kopartır
Bir hikmetli asa var.

Akbuzat'ın ve bulat kılıcın özellikleri anlatılırken, yineleme ve üçler kuralına başvurulmuştur.

1957

Birden bir gün Ezreke
Zerkum ile Şülgen'e;
Samrav padişahın kızını,

1960

Bulat kılıcı ve Akbuz'u
Almanın yolunu anlatmış:

"Ak buzat'a binen er,
 Bulat kılıç tutan er,
 Bütün dünya yüzünde
 En büyük batır olacak,
 Herkese baş eğdirecek
 Diye söylemiş".
 Türlü yollarla
 Şülgen'i imrendirmiş.

Şülgen Akbuzat'ı ve bulat kılıcı Ezreke'den dinlemiştir. Ural Homay'ın sarayında iken, Homay ondan bir kuşu bulmasını ister. Fakat Ural kuşun bulunması karşılığında Homay'dan, "Ölüm"le mücadelesi sırasında kendisine yardım edecek bir hediye ister. Homay ona şu vaadde bulunur:

2283

Homay: "Ateşe düşse yanmaz,
 Suyu düşse batmaz,
 Rüzgar da kovup yetişemez,
 Dağdan-taşdan ürkmez,
 Yiğitlerin bütününü
 Kendine denk görmez,
 Tepse dağ-taş,

2290

Koşsa deniz yarılr,
 Zahmette, darlıkta
 Sana yoldaş olur,
 Gökte doğup, gökte büyümüş,
 Yeryüzünde soy yaymamış,
 Ezreke"nin devi
 Bin yıl kovup tutamamış,
 Annemin bana verdiği,
 Benim kendi sevdiğim yiğide
 Vereceğim hediyem olan

2300

Akbuz tolparı vereyim.
 Yüzü hiç pas almayan,
 Hiç kimsenin üstün gelemediği,
 Ateşe karşı ateş olur,
 Suyu karşı su olur,
 Cin ve devlerin hepsini
 Ölümle korkutur,
 Koyunları ürkütür
 Bulat kılıcı vereyim",

Akbuzat'ın ve bulat kılıcın özelliklerini, üçüncü ve son defa Akbuzat'tan dinleriz. O bu arada kendisine yoldaş, Homay'a da yâr olacak Batır'ın özelliklerini de anlatır.

2959

"Güzel bana şan olmaz,

2960

Üstümde yürüyecek can olmaz,
 Paldır küldür bulut kalktığı zaman,
 Kasırga-fırtına çıktığı zaman,
 Gökte kuş da uçar,
 Kamgak otu gibi gayet hafif uça, yer bulup
 Şiddetli rüzgardan kuvvetlenir.
 Ben koştuğum zaman yel kopar,
 Taş da yatıp duramaz,
 Su dalgalanır, kaynar,
 Suda balık yüzemez.

2970

Ben Kaf dağına tepsem,
 Un gibi olur ufalanır,
 Etrafında canlı olsa,
 Birisi kalmaz katlolur.
 Eyerimin kaşındaki
 Bulat-elmas kılıcım,

Çok yıl onu sulamış
Kendi yanında güneşim.
Bütün dünya erise
Ateşe salsan erimez,
2980

Dünyadaki hiçbir şeyden
Yüzü değip kütleşmez.
Yetmiş batman ağırlığı
Götürüp göğsüne atmayan,
Üç parmağı ucunda
Düşürmeden tutmayan
İnsan batır olamaz,
Kılıç sallayıp biçemez.

Böyle batır olmasa
Bana yoldaş olamaz,

2980

Ben koştuğum zaman o batır
Benim sırtımda oturup duramaz.
Batır olayım diyen er,
Beni almak isteyen er,
Gücünü böyle sınısın,
Ondan sonra bana binmeğe
Cesaret edip baksın".

3- Üçler Kuralı (das Gesetz der Dreizahl)

Üç sayısı, geleneksel anlatılarda karşılaşılan insan ve nesnelerin en yüksek sayısıdır. Fakat halk anlatıları dünyasının tümü bu kurala uymaz. Hint hikayelerinde, özellikle edebi masallarda onun yerini Dörtler Kuralı (das Gesetz der Vierzahl) alır. Bu Hint halkının dini kavramları nedeniyle böyledir.

Üç sayısı, halk geleneklerinin büyük bir bölümünde ve ilkeliliğin görünüşünü taşıyan, masal, mit, ritüel ve efsane gibi bütün türlerde inatla korunmuştur. Üçler Kuralı, halk gelenekleri dünyasında geniş bir orak kesiği gibi uzamaktadır. Birçok kültür bu egemen gücün etkisi altındadır. Gerçek halk anlatılarında Üçler Kuralı yıkılmaz egemenliğini sürdürür.

Ural Batır destanında da Üçler Kuralı'nın egemenliğini görürüz. Yinelemenin temelini üçler kuralı oluşturduğu için, Yineleme Kuralı'nı incelerken gösterdiğimiz birçok örnek Üçler Kuralı'na da uygundur. Mesela; Ural yolda rastladığı üç yaşlı insandan Katil padişahın insanlara yaptığı zulmü üç defa dinler; Ural üç defa evlenir; Akbuzat'ın ve bulat kılıcın özellikleri üç defa yinelenir. Bu örneklerin dışında yinelemeye olduğu gibi üçler kuralına uyan başka konular da vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Destanda kötülüğü temsil eden üç padişah vardır. Bu üç padişah çeşitli güçlere sahiptirler. Onlar tasvir edilirken de abartılı bir şekilde anlatılırlar. Mesela Katil padişah şöyle tasvir edilir:

846

Deve gibi kızmış,
Ayı gibi kana susamış,
Gözünü kan bürüyüp,
Kaş çatıp,

850

Öfke saçıp, kudurup;
Yaban domuzu enseli,
Fil gibi şişman baldırlı,
Kımız dolan tulum gibi

İğrenç şişman karınlı,
 Gazabından halkın
 Başını yere eğdirip
 Katil padişah gelmiş,
 Hepsinin aralarından geçip,
 Erkek köle seçmiş derler.

Destanda tasvir edilen yılanlar padişahı Kehkehe'nin de olağanüstü güçleri vardır. Kehkehe güzel kızlara, inci-mercanlara ve daha birçok zenginliğe sahiptir. Zerkum Ural'ın kendisine yardım etmesini sağlamak için ona babasının sırrını anlatır.

1327

Önceden söyleyeyim:
 Ejderha donun sal dersin,
 Kuş dilini çıkarıp
 Ağzıma ver dersin.

1330

Babam seni korkutur,
 Taşa tükürüp gösterir,
 Taşı su gibi kaynatır.
 Eğer dağa tükürse,
 Dağ eriyip su olur,
 Akıp hepsi o zamanda,
 Bir çukura yığılır,
 Ucu bucağı görünmez
 Parlayan göl olur.

Yılanlar padişahı Kehkehe ayrıca yineleme kuralında anlattığımız, suda batmaz, ateşte yanmaz, insanı görünmez yapan sihirli asanın da sahibidir. Onun yardımcıları olan yılanlar da insanları yiyerek kendilerine baş büyütmetedirler.

1458

Onbir başlı bir yılan:
 "Yeme sırası bende,

Onikinci başı yapınca

Padişaha en yakın bir

Veziri olacağım."

Devler padişahı Ezreke ise, bütün canlıları ölümsüzlüğe kavuşturan hayat pınarına ve tabiattaki birçok sihirli güce sahiptir. Yenbirzi Şülgen ile Ural'a "Ölüm"e karşı tek çarenin bu su olduğunu anlatır:

281

Yenbirzi: "Ölüm denilen o namert

Hiç te göze görünmez,

Gelişi hiç bilinmeyen

Yaşayan canavar o.

Ona tek bir çare var:

Dev padişahının yerinde,

Söylerler ki bir çeşme var,

Ondan su içen insan

Hiç ölmeden yaşar derler,

290

Ölüme tabi olmaz derler",

Ezreke Ural'a karşı koymak için devlerine şu emri verir:

3221

Gökte kuşlar uçmasın,

Yeryüzünde insan yürümesin diye,

Yeryüzünü su ile kaplamak için,

Göğü ateş ile sarmak için

Var olan devlere emretmiş.

Birden bir gün her yeri

Gömgök su basmış,

Gökyüzü de kıpkızıl

Ateşle örtülmüş.

Ural üç defa evlenir ve onun bu evliliklerden üç oğlu olur. Onun oğullarının üçü de çocuk yaşta cesaret göstererek düşmanlarını yenmiş batırlardır. Ural'ın Katil padişahın kızıdan doğan oğlu Yayık, babası Ural'a karşı güç kullanan Katil padişahın dört batırının kanlarını görür. Toprak

onların kanını emmez, kuzgunlar içmez. Yayık rica edince annesi bir kuzgunu hayat pınarından su getirmesi için gönderir.

3422

Birçok gün geçince de,
Kuzgun geldi gürültü ile,
Ağız dolu su ile.
Annem kana tükürttü,
Hepsini de diriltti.
Dört batıra karşı:
"Babamdan hakaret gördünüz,
Ondan işkence gördünüz,

3430

Ural'a dost olunuz,
Babamın dostlarını
Dünyadan yok ediniz;
Oğlum ile beraber Ural'ı,
Arayıp birlikte gidiniz,
Varıp selam söyleyiniz".
Dört batırı takip edip,
"Babam Ural imiş diyip,
Ural oğlu Yayık" diyip,
Sana yoldaş olalım diyip,

3440

Uzaktan arayıp geldim,
Sana yardım etmek için
Belimi beş kere bağladım,
Senin yolunu seçtim."

Katil padişahın kızı oğlu Yayık'ı babasına yardım etmesi için gönderir. Ural'ın diğer iki eşi de oğullarını aynı şekilde gönderirler. Ural'ın Gölöstan'dan olan oğlu Nöğöş henüz altı yaşında iken, ülkesini talan etmeğe gelen Zerkum ile onu koruyan devleri öldürür. Gölöstan bunu görünce şöyle der ve oğlunu gönderir:

3482

"Baban Ural batırdı,
 Ondan doğan Nöğöş'üm
 Batır olup doğmuşsun,
 Babana koldaş olmuşsun.
 Bin tolpara sen yavrum,
 Babana yoldaş ol yavrum!"
 Diyip annem söyledi,
 Tolpar tutup verdi

3490

Bana yolu öğretti,
 Beni savaşa uğurladı".

Ural'ın üçüncü oğlu İzil'in annesi Homay'dır. Dev bir gece Homay'ın kapısını kırarak içeri girer ve Homay'ı öldürmek ister. İzil henüz çocuk olsa da devi öldürür. Annesi bunu görünce sevinir ve oğluna şöyle diyip gönderir:

3570

"Batırdan batır doğmuşsun,
 Baban gibi batır olmuşsun;
 Gövden çocuk olsa da,
 Yüreğin genç olsa da,
 Şimdi büyüyüp yetişmişsin.
 Baban yalnız dövüşüyor,
 Ağır günler geçiriyor,
 Baban yalnız olmasın,
 Düşman savaşta yenmesin,
 Var babana yoldaş ol",

3580

Diyip annem gönderdi,
 Babasını arayan
 İzil denen oğlunum,
 Seni bulup geldim".

Şölgen ile Aylılv'ın oğlu Hakmar da Ural'a yardım etmek için gelir. Hakmar babası iyilere düşman olduğu için ondan utanır ve baba olarak Ural'ı görür.

Şölgen aslanı tökezlendiği için onu üç defa affetmiştir. Bunu kendisini affetmesi için Ural'a örnek olarak gösterir. Zira kendisi de iki defa hata yapmış ve affedilmiştir.

3821

"Süvari yürüyen aslanım
İki kere tökezlenip sürçtü,
İki defa vurdum,
Gövdesinde kanlar göründü,
Gözlerinden ateşler çıktı,
Ayağıma yığıldı.
Üçüncü kez tökezlendi,
Bana bakıp pişman oldu,
Şimdi tekrar tökezlenmem

3830

Diyip aslanım duraksadı,
Ben de tekrar vurmadım,
Dilim ile küfretmedim.
Ağabeyin olan Şölgen de
İki kez yok oldu,
Tökezlenmiş aslan gibi,
Gönlüne üzüntü saldı.
Üçüncüde gideyim,
Devi tarumar edeyim;
Kara yüzümü yıkayayım,

3840

Ak yüz ile önüne
Gelip yeri öpeyim,
İnsanlara dost olup,
Birlikte ev kurayım".

4- Bir Sahnede İki Kuralı (das Gesetz der scenischen Zweiheit)

Bir sahnede iki kuralı katı bir kuraldır. İki, aynı zamanda ortaya çıkan en yüksek kişi sayısıdır. Aynı zamanda ortaya çıkan üç kişiden her birinin kendi kişiliğiyle rol alması geleneğin bozulması demektir. Bütün anlatı boyunca yalnız iki kişi aynı sahnede ortaya çıkar. Üçüncü kişi veya halk, iki kişinin konuşması veya savaşı sırasında sadece sessiz seyirci olarak katılmaktadır. Edebi tiyatrodan çok kullanılan üç veya daha fazla kişinin konuşmasına halk anlatılarında yer verilmemektedir.

Ural Batır destanında en fazla kullanılan kurallardan biri de "Bir Sahnede İki Kuralı"dır. Bu kural destanın tümüne hakimdir. Mesela, destanın başlangıç kısmında anne ve babaları avlanmak için gidince, evde yalnız kalan Şülgen ile Ural kendi aralarında konuşurlar. Şülgen kabırsaktaki kandan içmesi için Ural'ı kandırmağa çalışır.

98

Birden bir gün vardığı zaman,
Yaşlı adam ile kocakarı birlikte

100

Av avlamağa gittikleri zaman,
Şülgen ile Ural birlikte
Barınakta yalnız kaldıkları zaman,
Anne ve babaları gittikten sonra,
Birçok zaman geçtikten sonra,
İki çocuk söyleşip

Yemekten söz açtıkları zaman,
Şülgen düşünüp durduğı zaman,
Babasının kan içmekten onları
Kesinlikle menettiğini bilse de,

110

"İçtiğinizi görmeyeyim" dese de,
Şülgen Ural'ı gayrete getirip
Şunları söylemiş:
"Canlıya kıyıp avlamak

Olağan bir iş olmasa,
 Susayınca kan içmek
 Tatlı bir şey olmasa,
 Babam ile annem uykudan kalkıp
 Her gün ikisi yersiz yurtsuz dolaşıp,
 Yorgunluktan bitkin düşüp,

120

Bizi evde bırakıp
 Ava gitmezlerdi diyip,
 Ural haydi olmazsa
 Kabırsağı açalım,
 Her birinden azar azar,
 Birer damla içelim,
 Kanın tadını bilelim".
 Ural: "Babamın sözünü tutarım,
 Ben o kanı yutmam.
 Yiğit olup büyümeden,

130

Töre yolunu bilmeden,
 Seyahat edip yürümeden,
 Gerçekte dünyada
 Ölümün yokluğunu görmeden,
 Sukmar'ı elime alıp
 Hiçbir canlıya vurmam,
 Sülügün çektiği kanı
 Kabırsaktan yutmam".
 Şülgen: "İnsanı yenen Ölüm
 Buraya gelip çıkmasın,

140

Bizi gelip bulmasın.
 Babam iç yüzünü söyledi;
 "Bütün canlılara ölüm biziz",
 Diyip daha da iç yüzünü söyledi.

Şimdi neden ürküyorsun,
 Kan içmekten mi korkuyorsun?
 Ural: "Çabuklukta ve çeviklikte,
 Azametlilikte ve güçlülükte,
 İhtiyatlılıkta, sabırlılıkta ve
 Duyarlılıkta-gündüzün

150

Geceleyin yoklayıp yattığı zaman,
 Aslan, geyik, kaplan,
 Ayı ve daha diğerleri
 Bizden kötü mü?
 Ayaklarını taşa vursalar,
 Pençelerine diken batsa

Hiç bir zaman aksamıyorlar;
 Yazın sıcakta üstlerini salmıyorlar,
 Kışın elbise giymiyorlar;
 Biri canını feda etse,

160

Beraberlerinde sukmar yüklemesler;
 Kuşa şahin bırakmak,
 Turna balığıyla balığı büyüleyip,
 Köpeğe canlıları kovalatıp,
 Şahine, köpeğe, aslana,
 Turna balığına ümit bağlayıp,
 Avlandıkları zaman bunalmıyorlar;
 Diş ve tırnakları-silahları,
 Kendi ellerinde istedikleri,
 Bir de yorulmaz bilekleri,

170

Hiç korkmaz yürekleri;
 Yaşayan kaplanı,
 Leoparı, aslanı,
 Böyle batır³ olsalar da,
 Herkes korksa da,

Ayaklarını bağladıktan sonra,
 Boyunlarına bıçak dayadıktan sonra,
 İki gözleri yaşlanıp
 Onlar döğünmez mi?
 Babamın bize söylediği ölümü

180

Biz henüz hiç görmemişiz,
 Bizim yerde olmamıştır,
 "Kötü ölüm"-insan, diyip,
 Düşünmezler der misin?
 Turna balığı kaya balığını,
 Kokarca dağa sıçanını,
 Tilki tavşanı avlar.

Hepsini dizip düşünsen:
 Güçlü olan güçsüze
 Ölüm olur değil mi?

190

Ölümden korkanlar
 Dalıp yatan balıkları,
 Kayalara cıvılcıvıl gelip
 Ürküp uçan hayvanları
 Tutup, başlarını çiğnemişler,
 Yüreklerini yarıp yemişler;
 Hepsini güçsüz sanıp,
 Avlayıp gönül eğlendirmişler.
 Kötülerin kötüsü,
 O töreyi bulan,

200

Yeryüzüne ölüm saçan,
 Bu çevrede biz dördümüz
 Oluyoruz sonra değil mi?
 "Ölümün en namerdi,
 Cana kıyanı olmuş",

Diyip hepsi düşünüp,
 Bizi Ölüm sanıp;
 Tırnağını sukmar edip,
 Yüreğini şahin edip,
 Hepsi birlikte toplanıp,
 210

Birlikte gelip fırlayıp
 Bizim üzerimize atılsalar,
 Babam bize söylemiş,
 Biz henüz hiç görmemişiz,
 Ölüm şurada bizim de
 Gözümüzün önüne dikilmez mi?"
 Diyen sözü işitince,

Şülgen biraz düşünmüş,
 Fakat o kendi sözüne karşı
 Kardeşinin sözünü dikkate almamış.
 220

Kabırsaktan azar azar
 Kanı yudumlayıp içmiş,
 Babasına söylemesin diye
 Ural'dan söz almış.

Bu metindeki sahnede sadece Ural ile Şülgen vardır. Ural Batır destanında bu kurala uyan başka birçok sahne daha vardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Ural ile Yenbirzi (230-350)

1- Yenbike ile Yenbirzi avdan döndükten sonra çocuklarıyla yemeğe otururlar. Ural babasına, kendisinin avda öldürdüğü hayvanlar gibi, birisinin de gelip kendilerini öldürebileceğini söyler.

2- Yenbirzi, ölümün atalarının yaşadığı yere dev şeklinde gelip birçok insanı öldürdüğü için Yenbike'yle birlikte oradan kaçtıklarını, fakat ölümün göze görünmeden de gelebileceğini söyler.

3- Ural "Ölüm"ü yok etmenin çaresini sorunca, Yenbirzi dev padişahının ülkesindeki hayat pınarından içen insanın ölümsüzlük kazanacağını anlatır.

4- Yenbirzi kabırsaktaki kanın azaldığını görünce emrine uymadıkları için Şülgen ile Ural'ı dövmeğe başlar.

5- Ural, eğer yaptığı tokmakla kendisini ve Şülgen'i öldürürse, "Ölüm"ü evinde karşılamak zorunda kalacağını babasına söyler. Yenbirzi de oğullarını dövmekten vazgeçer.

Bu sahnede Şülgen ile Yenbike de vardır. Fakat onların sadece seyirci olduğunu görüyoruz.

Ural ile yaşlı kadın (600-710)

1- Ural sağ yola giderken yolda rasladığı yaşlı bir kadınla kızına "Ölüm"ü yok etmek istediğini anlatır.

2- Yaşlı kadın Katil padişahın yılda bir kere anne ve babası için, doğduğu gün için, tanrı için, yıkandığı kuyu için kanlı kurban verdiğini, kendisinin de dokuz çocuğunu ve kocasını öldürdüğü için, kızıyla ormana saklandığını anlatır ve ondan Katil padişahın ülkesine gitmemesini ister.

3- Ural yaşlı kadınla kızına veda ettikten sonra Katil padişahın ülkesine gider. İnsanların meydanda çırılçıplak sıralanmış olduğunu görür.

Bu sahnede bulunan yaşlı kadının kızı konuşmaz; sadece seyircidir.

Ural ile Katil padişah (880-1010)

1- Katil padişah Ural'ın, kızının istediğini geri çevirdiğini duyunca öfkelenir ve Ural'a niçin töresini bozduğunu sorar.

2- Ural ise, "Ölüm"ü arayıp yok etmek için yola çıktığını, onların adetlerini bilmediğini, öğrendiği zaman fikrini söyleyeceğini anlatır.

3- Padişah Ural'ın yabancı olduğunu anlar. Kızına böyle birini kendine eş seçmemesini söyler. Adamlarına kurbanlık için seçilen kızları suya, erkekleri ateşe atmalarını ve Ural'ı yanına getirmelerini emreder.

4- Ural Katil'in emrine karşı gelerek insanların öldürülmesini engeller. Padişah bunu görünce dört batırına Ural'ı öldürmelerini emreder.

Bu sahnede halk seyircidir.

Ural ile Katil padişahın Öküzü (1030-1090)

1- Katil padişah Ural'la dövüşmesi için sarayını bekleyen öküzü çağırır.

2- Öküz Ural'a onu çürüyünceye kadar boynuzunda saklayacağını söyler. Ural ise öküze onu mahvetmeyeceğini ve ona dünyada insandan güçlü kimse olmadığını göstereceğini söyler.

3- Ural ile öküz savaşırlar. Ural öküzü yener. Öküzün üst dişi düşer, boynuzu eğrilir ve toynağı birbirinden ayrılır. Öküz nesli Ural sayesinde insanlara köle olur.

Ural ile Zerkum (1190-1450)

1- Ural "Ölüm"ü aramak için tekrar yola çıkar. Bir dağın eteğinde dinlenmek için yatarken, bir korunun dibinde büyük bir yılan görür.

2- Ural yılanın bir maralı yutmağa çalıştığını görünce, ona maralı bırakmasını emreder.

3- Yılan maralın boynuzlarını kırıp yutamayınca Ural'dan yardım ister.

4- Ural eğer sırrını söylerse ona yardım edeceğini vadeder. O da yılanlar Padişahı Kehkehe'nin oğlu Zerkum olduğunu, Samrav padişahın kızı Homay'ı almak ve yılan donunu çıkarmak için maralı yemek istediğini anlatır.

5- Zerkum eğer kendisine yardım ederse, babasının suda batmaz, ateşte yanmaz, görünmezlik dilediğinde görünmez yapan asasını vereceğini söyler. O Ural'a babasının sırrını anlatır.

6- Ural maralın boynuzlarını kırınca, Zerkum maralı yutar ve bir yiğide döner.

7- Zerkum babasının ıslığını duyunca, sırrını söylediği için babasının kızdığını anlar. Fakat Ural'a bir şey söylemez.

8- Ural, yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesini görmek için Zerkum'la gitmeğe karar verir.

9- Zerkum ile Ural Kehkehe'nin ülkesine gelirler. Zerkum altı başlı bir yılanın getirdiği anahtarla sarayı açar, Ural'ı burada bırakıp babasına haber vermeğe gider.

Şülgen ile yaşlı adam (1660-1720)

1- Sol yoldan giden Şülgen ise yolda yaşlı bir adamla karşılaşır ve ona ne aradığını anlatır.

2- Bu adam yolda rastladığı diğer kişinin kardeşi olduğunu, ülkenin töresini bozup düşmanlarla dost olduğu için onun ülkeden kovulduğunu söyler.

3- Yaşlı adam hiçbir şey gizlemeden ülkesinin töresini Şülgen'e anlatır.

4- Şülgen Samrav padişahın ülkesine gitmek için yola çıkar. Yolda bütün hayvanların mutluluk ve huzur içinde bir araya toplanmış olduklarını görür.

Şülgen ile Zerkum (1760-1810)

1- Şülgen Samrav padişahın sarayının sırrını öğrenmek için giderken yolda Zerkum'la karşılaşır.

2- Zerkum, devler padişahı Ezreke'nin oğlu olduğunu söyleyip Şülgen'i aldatır. Şülgen'e birçok şey vadederek onu Ezreke'nin sarayına götürür.

Şülgen ile Zerkum (1970-2120)

1- Ezreke bir gün Şülgen ile Zerkum'a, Samrav padişahın kızı Homay'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı ele geçirmenin yollarını anlatır. Şülgen bunları ele geçirmek için Zerkum'la yola çıkar.

2- Zerkum, Ural'ın yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesinden sihirli asayı çalmasını ve diğer yaptıklarını Şülgen'e anlatır.

3- Şülgen Ural'ın sağ olduğuna sevinse de, onun batır olup şan almasını kıskanır. Zerkum ise Homay'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı ele geçirdikten sonra Şülgen'i öldürmeği düşünür.

4- Zerkum ile Şülgen önü kuşlarla dolu bir saraya gelirler.

5- Sarayın önündeki kuşlar kuş donlarını çıkarıp kız halinde geri dönerler. Şülgen kızların özellikle birisinden gözlerini ayıramaz.

6- Şülgen ile Zerkum Homay gelinceye kadar beklemek için saraya konuk olurlar.

7- Bir süre sonra sarayı duman basar ve bir uğultu kopar. Şülgen ile Zerkum bir kuyuya düşerler. Zerkum çeşitli hayvan şekillerine-yılan, su sıçanı-girerek oradan çıkmağa çalışır, fakat başaramaz.

Ural ile Homay (1150-2300)

1- Ural Homay'ın sarayına gelir. Homay Ural'ı tanır, fakat kendinin kim olduğunu söylemez.

2- Ural Homay'ın sarayına konuk olur ve ona başından geçen maceraları anlatır.

3- Ural insanları ve hayvanları "Ölüm"den kurtarmak için hayat pınarından su almak istediğini söyleyip Homay'dan yardım ister.

4- Homay eğer istediği kuşu getirirse, ona yardım etmeğe söz verir.

5- Ural ona istediği kuşu bulacağını, fakat karşılığında inci, altın vb. şeyler yerine, ölümle savaştığı zaman kendisine yardım edecek bir şey ister.

6- Homay Ural'a Akbuzat'ı bulat kılıcı vadederek. Fakat Şülgen'in hapiste olduğunu söylemez.

Ural ile Ayhılıv (2320-2540)

1- Ural asasını at yaparak Homay'ın istediği kuşu aramağa çıkar. Bir dağın tepesinde etrafına bakarken, güzel bir gölün üzerinde tüyleri bezenmiş bir kuş görür.

2- Ural asasıyla sessizce yaklaşır ve kuşu tutar.

3- Ural kuşun konuştuğunu duyunca çok şaşırır.

4- Ural kuşun istediği üzerine gözlerini kapar; gözlerini açtığı zaman güzel bir kız görür.

5- İsminin Ayhılıv olduğunu söyleyen bu kız; Ezreke'nin kendisini kaçırmak bir yiğitle evlendirdiğini, kocası gittiği için kendisinin kaçarak buraya saklandığını, devin babasına savaş açmasından korktuğu için de evine gitmediğini anlatır.

6- Ural aradığı kuşu bulamadığı için üzülür, fakat kızı babasının sarayına götürmeğe söz verir. Ayhılıv da buna karşılık Harısay adlı atını vermeği vadeder.

7- Ayhılıv kuş donunu giyince, Ural atasına biner ve Ayhılıv'ın sarayına giderler. Ural kızın sarayının kendi geldiği saray olduğunu anlayınca çok şaşırır.

Ural ile Şülgen (2690-2820)

1- Homay Şülgen'i hapisten çıkarır. İki kardeş beklemeden karşılaşır. Ural ağabeyisine başından geçenleri anlatır.

2- Şülgen kardeşinin böyle şan almasını kıskanır. Bunun için de sırlarını anlatmaz.

3- Şülgen Ural'ı öldürüp, Homay'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı olmayı ve bu sayede şan kazanmayı düşünür.

4- Ural Şülgen'in her zaman aşık suratla dolaşmasını hapiste yatmasına bağlarken, Homay durumdan şüphelenir.

5- Homay Şülgen'in Ural'ı öldürmesinden korktuğu için Ural'ın yattığı eve kızları bekçi koyar.

6- Şülgen Samrav padişaha savaş açıp, Akbuzat'a, Homay'a ve bütün ülkeye sahip olabilmek için Ural'dan atasını ister.

7- Ural buna razı olmaz. Şülgen'den devler padişahı Ezreke'yi yenip ülkesindeki esirleri kurtardıktan sonra, Akbuzat'ı ve Homay'ı almasını söyler.

Şülgen ve Homay (2820-2890)

1- Şülgen Homay'ın yanına gider ve ondan kendisiyle evlenmesini yoksa kendi dilediğini yapacağı tehdidinde bulunur.

2- Homay bir meydan kurup batırlığını sinayacağını, eğer Akbuzat'ı tutup binebilirse, eyerinden bulat kılıcı olabilirse, onunla evleneceğini söyler.

Ural ile Şülgen (3680-3890)

1- Ural Şülgen'i yakalayınca, Hakmar Şülgen'i öldürmek ister. Fakat Ural buna engel olur.

2- Ural Şülgen'e çocukluğundan beri kötü biri olduğunu, düşmanlarla dostluk ettiği için babasıyla karşılaştığı zaman "suçluyum" demezse, onu öldürüp Yaman Tav'a gömeceğini söyler.

3- Şülgen kendi yaptığı gölde yüzünü yıkarsa, kötülüklerden arınıp iyi biri olacağına yemin eder.

4- Ural Şülgen'in kanlı yüzünü gölün temizleyemeyeceğini düşündüğü için bunu kabul etmez.

5- Ural Şülgen'e kalbindeki kara kan kuruyup yeniden kızarınca kadar bu ülkede yaşamamasını söyledikten sonra, onu anne ve babasının hatırı için bir kez daha affeder.

6- Şülgen aslanını tökezlediği için dövdüğünü, üçüncüsünde ise bir daha tökezlememek için yemin ettiğinden dolayı onu affettiğini söyler. Kendisi de üçüncü kez başarısız olmamaya söz verir.

Bu sahneye halk seyirci olarak katılmaktadır.

Ural ile yaşlı adam (3910-4100)

1- Ural halk ile konuşurken, yaşlı bir adam ölümü çağırıp yalvararak gelir.

2- Yaşlı adam Ural'a; insanların zulümden kurtardığı günü görmek için hayat pınarından su içtiğini, şimdiyse bugünü gördüğü halde ölümün, kendisine karşı güç kullandığı için, ona yaklaşmadığını anlatır.

3- Bu yaşlı adam dünyayı bir bahçeye benzetir. Oradaki bitkilerden sırası gelen nasıl ölüyorsa, insanların da ölmesi gerekir. Bu ebedi nizamdır.

Onun için insanların hayat pınarının suyunu içip kendilerine azap çektirmemelerini ister.

4- Bu yaşlı adam dünyada yaşması gereken tek şeyin "iyilik" olduğunu Ural'a söyleyince o sırrı anlar.

5- Ural hayat pınarının suyunu avurtlayıp devlerin cesetlerinden yaratılan dağlara seper. Bu dağlarda çeşitli renklerde bitkiler yeşerir.



5- Zıtlık Kuralı (das Gesetz der Gegensatzes)

Bir Sahnede İki Kuralı, Zıtlık Kuralı'yla birbirini tamamlamaktadır. Sage'de her zaman bir kutuplaşma vardır. Zıtlık epik yapının önemli bir kuralıdır: Genç ve ihtiyar, büyük ve küçük, insan ve canavar, iyi ve kötü.

Zıtlık Kuralı, halk anlatılarının baş kahramanından, özellikleri baş kahramana zıt olma gereksinimiyle belirlenen diğer bireylere kadar etkili olur.

Bazı entrika tipleri de Zıtlık Kuralına tam olarak uyar:

1- Kahraman, caninin öldürücü eylemine ölüme gider.

2- Büyük kralın, önemsiz ve yönetme yeteneği az olan bir halefi vardır.

Epik yapının temellerinden biri olan Zıtlık Kuralı Ural Batır destanında da mevcuttur. Bir sahnede bulunan iki kişi her zaman birbirine zıttır. Mesela: Bir Sahnede İki Kuralı'nı incelerken verdiğimiz bölümler Zıtlık Kuralına da uygundur. Birçok defa bir sahnede gördüğümüz Şülgen ile Ural arasında zıtlık vardır. Şülgen büyük, Ural küçük kardeştir. Onlar ayrıca iyilik-kötülük çatışmasından dolayı da zıttır. Çünkü Ural iyiliği temsil eder. Onun amacı insanları ve hayvanları "Ölüm"den kurtarmak ve onları ölümsüzlüğe kavuşturmadır. Şülgen ise kötülüğü temsil eder. O, Ural'ın hayat pınarının suyunu insanlara vermekten vazgeçip dağlara septiğini duyunca şöyle der:

4104

Şülgen bunu işitince:

"Şimdi beni himaye eden,

İnsanı aradan süpüren,

Arka arkaya yakalayıp

Dünyadan yok eden

Ölüm denen düşman kaldı,

4110

O özgür oldu,

O bana yardım eder,

İnsanları mahveder",
 Diye düşünüp mest olmuş,
 Dev ve yılanları yığmış,
 Hepsine söylemiş.

Destanda bir sahnede gördüğümüz Ural ile Zerkum da birbirlerine zıttır. Zerkum insanları yiyerek baş büyüten yılanların padişahı Kehkehe'nin oğludur. Zerkum kötülüğü temsil etmektedir. Ayrıca Ural insan, Zerkum ise bir yilandır. Bu da bir zıtlık oluşturmaktadır. Zerkum, destanda şöyle tasvir edilir:

1182

Birkaç gün olduktan sonra,
 Kızın düğünü geçtikten sonra,
 Ural dahi gitmiş,
 Çok suları geçmiş;
 Varıp durunca bir yerde,
 Bir kaya dağ eteğinde,
 Ortada çukur içinde
 Aslanından inip

1190

Dinlenmek için yattığı zaman
 Yılan ısıltığı sesi
 Kulağına çalınmış.
 Sıçrayarak durduğu yerinden
 Etrafına bakınmış,
 Uzak değil yakında,
 Bir korunun yanında;
 Yüksekliğine bakarsan,
 Aslanı yese görünmez,
 Uzunluğunu ölçersen,
 1200

Yüz adımıda tükenmez,
 Şaşılacak kadar büyük bir yılan
 Kuru içinden süzülüp

Tutup almış bir maral.

Üçler Kuralı'nı incelerken örnek verdiğimiz, Katil padişahın ülkesine giden Ural'ın yolda rastladığı üç yaşlı insanla Ural'ın arasında da zıtlık vardır. Ural genç diğerleri ise yaşlıdır.

Ural Batır destanında mevcut olan zıtlıklardan biri de Ural ile Katil padişahın sarayını bekleyen Öküz arasındaki savaştır. Ural bir insandır, fakat Öküz bir canavar şeklinde tasvir edilmiştir.

1036

Yeri tırmalayıp, böğürüp,
Salyasını akıtıp,
Dağ gibi öküz gelmiş.
Ural'ın önüne gelip

1040

Ayağını basıp durduğu zaman,
Boynunu biraz döndürdüğü zaman:
"Yiğit seni yere atmayacağım,
Çürüyüp toz oluncaya kadar,
Rüzgarda uçup dağılıncaya kadar,
Boynuzumda saklayacağım,
Seni böyle saklayacağım!"
Diyip Ural'a söylemiş.
"Ben de seni mahvetmemeğe,
Öküz gayret edeceğim.

1050

Kahrolup, güç tüketip,
Seninle uğraşmam.
Dünyada sen insandan
Güçlü kimse olmadığını tanırsın,
Kendin değil soyun ile
İnsana köle olursun",
Diyen söze bu öküz
Öfkelenip atılmış,
Boynuzuna almak için

O Ural'a yaklaşmış.

1060

Ural batır öküzü

Boynuzundan tutmuş.

Gayret etmiş derler öküz de,

Güvense de boynuzuna,

Kurtulamayıp Ural'dan

Topuğundan batmış;

Güç harcayıp gayret edince,

Öküzün ağzından

Kapkara kan akmış;

Üstteki dişi düşmüş,

1070

Öküz halsizlenmiş,

Soluğu kesilip, takatten düşmüş.

Bunu gören Katil de,

Yakın adamlarının hepsi de

Şaşırıp kalmışlar.

Ural sözünden gitmemiş,

Öküzü mahvetmemiş,

İki boynuzunu yakalayıp

Battığı yerden öküzü

Çıkarıp koymuş.

1080

Öküzün dört toynağı

Ortadan yarılıp,

Arasına kum dolup,

Çok kan akmış.

Ural: "Elimin değdiği boynuzun

Eğrilmiş duracak,

Dişin düşen ağzında

Üst dişin büyümeyecek,

Ayrılan toynağın

Hiç de birikmeyecek,

1090

Kendin değil yavrun da
 Ebediyen bu durumda kalacak.
 İnsanın gücünü gördün sen,
 Güçsüzlüğünü bildin sen,
 İnsanları boynuzunla tehdit etme,
 Yeneceğim diyip, ümit etme!"

Ural burada insandan güçlü olan bir hayvanı yenerek onu insanlara tabi kılar.

Ural Batır destanında Zıtlık Kuralı'na uyan entrika tipi de mevcuttur. Ural Şülgen gölündeki devleri susuz bırakmak için gölün suyunu içer.

4156

"Gölünü avurtlayıp bitireyim,
 Su bırakmayıp kurutayım,
 İnsana rahat vermeyen
 Kaçan ve gizlenen devlerden,

4160

Düşman olan Şülgen'den
 Bütün halkı kurtarayım!"
 Diyip gölü avurtlamış.
 Gölün suyu kaynamağa başlamış,
 Devler korkup bağırır,
 Şülgen hepsini toplamış.
 Ural gölü içiyor,
 Devler içine doluyorlar,
 Arka arkaya Ural'ın
 Yürek ve ciğerini deliyorlar.

4170

Dev pek çok dolduktan sonra,
 Yüreğini deldikten sonra
 Ural gölü püskürtmüş,
 Kıra çıkan devleri
 Batırları tutmuş.

Ayakta duramamış,
Yeniden savaş açamamış;
Ural o zaman yıkılmış,
Bütün insanlar yığılmış,
"Ülkenin mutluluğu idi" diyip
4180

Hepsi acı acı ağlamışlar.

Buradan da anlaşılacağı üzere Ural, insanların mutluluğu için kendisini feda eder. Fakat onun ölmesi yılanların ve devlerin bu batırın üzerindeki bir galibiyet değildir. Çünkü onları da Ural'ın batırları öldürür.



6- İkizler Kuralı (das Gesetz der Zwillinge)

İki kişi aynı rolde ortaya çıktığında, bunların ikisinin de küçük ve zayıf olarak betimlendiğini görürüz. Bu iki kişi zıtlar kuralından uzaklaşarak İkizler Kuralı'nın etkisi altına girer. Bu, hem gerçek ikizler hem de aynı rolde olan iki kişi olabilir. Bu kuralda ikinci derecede gelen tipler de çift olarak ortaya çıkabilir. Eğer bu ikizlerden biri önemli bir role geçerse Zıtlık Kuralı'yla karşı karşıya kalınmakta ve böylece diğerleriyle zıtlaşma başlamaktadır.

İkizler Kuralı Ural Batır destanında aynı rolde ortaya çıkan iki kişi olarak kendini gösterir. Şülgen ile Ural kardeşler. Yenbirzi iki oğluna hayat pınarının yerini bulmalarını, eğer yolda "Ölüm"e rastlarsa, başını kırıp dönmelerini emreder ve onları gönderir. Ural ile Şülgen uzun zaman yürüdükten sonra yolda rastladıkları yaşlı bir adamdan Samrav padişahının ülkesine giden sol yol ile Katil padişahın ülkesine giden sağ yolun sırrını öğrenirler.

575

Ural ile Şülgen

Kura çekmişler,

Yolu bölmeğe karar vermişler,

Kendi aralarında söylemişler:

Sol taraf Ural'a

580

Sağ taraf Şülgen'e

Kurada yol olmuş.

Şülgen buna razı olmamış;

Ben daha büyüğüm diyip,

Sola ben varacağım diyip,

Kendine sol yolu seçmiş,

Kendi dileğince davranmış:

Ural razı olmuş sağ yana,

Şülgen gitmiş sol yana.

Ural yolda rastladığı insanlara "Ölüm"ü yok etmek için seyahate çıktığını anlatır; onun için insanlar ona güvenirler. Ural, Katil padişahın ve yılanlar padişahı Kehkehe'nin zulmüne maruz kalan insanları özgürlüğe kavuşturur. Şülgen ise Zerkum'la arkadaş olur ve onunla birlikte devler padişahı Ezreke'nin ülkesine gider. Devler ve yılanlarla dost olur. Onların vaadlerine kanar. Mesela; Ezreke Şülgen'i aldatıp Akbuzat'a sahip olabilmek için şu vaadlerde bulunur:

1957

Birden bir gün Ezreke
Zerkum ile Şülgen'e
Samrav padişahın kızını,

1960

Bulat kılıcı ve Akbuz'u
Almanın yolunu anlatmış;
"Akbuzat'a binen er,
Bulat kılıç tutan er,
Bütün dünya yüzünde
En büyük batır olacak,
Herkese baş eğdirecek
Diye söylemiş".
Türlü yollarla
Şülgen'i imrendirmiş.

Şülgen bunları ele geçirmek için Zerkum'la birlikte yola çıkar. Zerkum Ural'ın Kehkehe'nin ülkesindeki başarılarını Şülgen'e anlatır. Şülgen kardeşi olmasına rağmen Ural'ın başarılarına sevinmez.

2008

Şülgen Ural'ın sağlığına
Bir yandan mutlu olmuş;
Ural üstün olur diyip,

2010

"Ben yürüdüm, ülke gezdim,
Ülkede batır tanındım,"

Diyip Ural övünür,
 Ülkeye dönünce söylenir,
 Hepsine iyi görünür",
 Diyip Şülgen Ural'ı
 Bir yandan da kıskanmış.

Bu kısımda da görüldüğü gibi, Ural ile Şülgen'in arasındaki zıtlık kendini açıkça göstermeğe başlamıştır. Ural Şülgen'e yardım eden devleri ve yılanlar öldürdükten sonra Şülgen'le karşılaşır. Şülgen'in yaptığı kötülükleri bir kez de Ural'dan dinleriz.

3684

"Gençken namert büyüdün,
 Çalıp kan da içtin.
 Babamın sözünü tutmadın,
 Namertlikte durdun,
 İyiliği attın.
 Kanda yüzdürdün savaşın ile,

3690

Ülkeyi kapladın suyun ile,
 Ülkeyi örttün ateşin ile.
 Devleri kendine dost ettin,
 İnsanlardan üstün ettin;
 Namertliği isim ettin,
 Yüreğini taş ettin,
 Babamın yüzünü yabancı ettin,
 Annemin sütünü ağı ettin.
 Yolda yoldaş oldum,
 Savaşta koldaş dedim;

3700

Kız seçtin itaat ettim,
 At seçtin itaat ettim;
 Şan aramayı diledin,
 Dileğine izin verdim.
 Eline asa tutturdum,

İyilikten göz yumdun,
 Kan dökmeğe atıldın;
 Ülkeyi ateşe bıraktın,
 Çok suya batırdın,
 Devlere aldanıp
 3710

İnsan kanı döktürdün.

Ural, yaptığı bütün kötülüklerine rağmen, anne ve babasının hatırı için Şülgen'i bir kez daha affeder. Fakat Şülgen tövbe etmesine rağmen tekrar devlerle dost olur. Ural'ın hayat pınarının suyunu dağlara septiğini duyunca buna çok sevinir ve şöyle der:

4104

Şülgen bunu işitince:
 "Şimdi beni himaye eden,
 İnsanı aradan süpüren,
 Arka arkaya yakalayıp
 Dünyadan yok eden
 Ölüm denen düşman kaldı,

4110

O özgür oldu,
 O bana yardım eder,
 İnsanları mahveder",
 Diye düşünüp mest olmuş,
 Dev ve yılanları yığmış,
 Hepsine söylemiş.
 Ural'a baş eğmemeli,
 İnsanlara su vermemeli diye
 Bütün devlere emretmiş.

Şülgen gölünün suyunu içince devler ve yılanlar Ural'ın ciğerlerini ve yüreğini yerler. Ural yere yığılır.

4175

Ayakta duramamış,
 Yeniden savaş açamamış;

Ural o zaman yıkılmış,
 Bütün insanlar yığılmış,
 "Ülkenin mutluluğu idi" diyip
 4180

Hepsi acı acı ağlamışlar.

Destanda daha önemli bir role geçen Ural ile Şülgen arasında zıtlasma ortaya çıkmıştır. Şülgen kötülüğü, Ural ise iyiliği temsil eder.

Ural Batır destanında ikinci derecede gelen tipler arasında da İkizler Kural'ı mevcuttur. Yılanlar padişahı Kehkehe'nin oğlu Zerkum ile Şülgen dost olurlar. İkisi de zayıf olarak betimlenir. Fakat Zerkum Şülgen'i kıskanmaktadır.

2022

Zerkum birlikte gelse de,
 Sırdaş olup yürüse de:
 "Hoday'ı Şülgen alacak,
 Akbuzat'a binecek,
 Bulat kılıcı tutacak,
 Bizden üstün olacak diyip,
 O da içinden kıskanmış.

Şülgen ile birlikte olayım,

2030

Batırlığını sinayayım,
 Ya öldürüp Ural'ı
 Asamı alayım,
 Dileğimi kılalım,
 Hepsinden üstün olayım".
 Diyip Zerkum düşünmüş;
 Ona övüp asayı
 Şülgen'e o söylemiş.

Zerkum daha sonra Ural'ın Gölöstan'dan olan oğlu Nögöş tarafından öldürülür.

7- Son Durumun Önemi (das Achtergewicht)

Bir sürü kişi veya nesne peşpeşe ortaya çıkınca en önemli kişi önce gelir. Buna rağmen sonuncu gelen kişi anlatının duygudaşlık doğurduğu kişidir. Bu ilişki denizcilik terimleriyle ifade edilebilir; "Baş Tarafın Ağırlığı" (das Toppgewicht) ve "Kıç tarafın Ağırlığı" (das Achtergewicht). Anlatının ağırlık merkezi her zaman Achtergewicht'te yatmaktadır. Üçler kuralıyla birleşen Achtergewicht halk anlatılarının en önemli özelliğidir, epik bir kuraldır. Dini çerçeve içinde ise Toppgewicht egemendir.

Ural Batır destanında büyük evlat Şülgen'dir. Fakat o babasının yaşağına uymayarak kabırsaktan kan içer, yol seçme sırasında egoist ve korkak davranır, devler ve yılanlarla dostluk kurarak insanlarla düşman olur. Ural'ın amacı ise, hayat pınarını bularak insanları ölümsüzlüğe kavuşturmak ve Ölüm'ü yok etmektir. Destanın ağırlık merkezinde Ural bulunur.

8- Tek Çizgi Kuralı (die Einstrangigkeit)

Çağdaş edebiyat çeşitli entrika çizgilerini birbirine dolayıp karıştırmaktan hoşlanır. Fakat halk anlatılarında bir olay çizgisini başkasıyla karıştırmaz; halk anlatıları her zaman tek çizgidir. Eksik kalan ayrıntıları tamamlamak için geriye dönüş yapmaz. Eğer daha önceki olaylar hakkında bilgi vermek gerekiyorsa, bu bir konuşmanın içinde verilir. Halk anlatılarından bozulmuş edebiyat ürünlerini bu kuralla asıl halk anlatılarından ayırabiliriz.

Tek olay çizgili halk anlatısında resim sanatının prespektif kavrayışı yoktur. Anlatıcı sadece, sonra gelen olayları yanyana dizen kabartmaların tekniğini bilir. Yapısı heykeltraşlığın ve mimarlığın yapısı gibidir; bu nedenle sayılara ve diğer simetri gereksinimlere sıkı sıkıya bağlıdır.

Tek çizgililik Ural Batır destanında yaşanan olaylarda da vardır: Ölüm'ü yok etmeğe çıkan Ural, Katil padişahın ülkesindeki insanların acı içinde yaşadığını duyar ve onları özgürlüğe kavuşturmak için oraya gider. Ural insanları özgürlüğe kavuşturduktan sonra yeni bir seyahate çıkar. Ural'ın yaşadığı bu olay sırasında başka olaylara rastlamayız. O yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesindeki insanları da özgürlüğe kavuşturur. Ural'ın Katil padişahın ve yılanlar padişahı Kehkehe'nin ülkesindeki maceralarından sonra Şülgen'in macerası anlatılır. Şülgen Ezreke'nin sözlerine kanarak, Samrav padişahın kızı Homay'ı, Akbuzat'ı ve bulat kılıcı almak için Zerkum'la yola çıkar. Homay'ın sarayına geldikleri zaman Homay Şülgen'in geçmişte kendisini yemek istediğini hatırlar ve onları bir kuyuya hapseder.

Destanda Şülgen ile Zerkum kuyuya hapsedildikten sonra Ural'ın Homay'ın sarayına geldiğini görürüz. Yani iki kardeşin yaşadığı olaylar birbirinin içinde anlatılmaz. Ural'ın yaşadıkları anlatılıp bittikten sonra Şülgen'in başından geçen olaylar anlatılır. Şülgen ile Zerkum kuyuya hapsedildikten sonra da tekrar Ural'ın yaşadığı olaylar anlatılmağa başlanır.

Ural'ın kızkardeşi Ayhılıv'ı kurtarmasına karşılık olarak Homay Şülgen'i hapisten çıkarır. İki kardeş konuşurlar.

2692

Şülgen ve Ural

Birbirleriyle buluşunca,

Beklemedikleri zaman rastlaşınca,

İki kardeş mutlu olup,

Yolda gördüklerinin hepsini

Ural dizip söylemiş.

Şülgen dinleyip oturmuş,

Hepsinin üzerinde düşünmüş:

2700

Ural böyle şan alırsa,

Babama şanlı dönerse,

Batır olup övülür,

Bütün işlerde üst olur,

Benim sözlerim altta kalır",

Diyip içinden kıskanmış.

Burada da görüldüğü gibi, Ural'ın yaşadığı olaylar tekrar anlatılmamıştır. Sadece anlatıldığından bahsedilmiştir. Zerkum ise, Ural'ın Kehkehe'nin ülkesinde yaptıklarını, bir konuşma sırasında Şülgen'e anlatır.

1983

Bunlar devden inmişler,

Orada müşavere kurmuşlar,

Söz olumlu geldiği zaman,

Zerkum söylediği zaman,

Ural hakkında söz açıp

Böyle söylemiş:

"Buradan pek uzak olmayan bir yerde

1990

Ejderha - yılanın ülkesi var,

Kehkehe denen padişahı var.

O padişahın elinde,
Düşmana karşı ateş olur,
Dilediğin zaman su olur
Yel-rüzgar kopartır
Bir hikmetli asa var.
Anlamadan, bir şey yapmadan,
Birisi de beklemeden,
Bir batır er geldiği zaman,

2000

Çaldı mı nasılsa,
O asayı aldığı zaman
Padişahını da sürmüş,
Bütün ülkeyi almış;
Ben Ural batırım diyip,
Kendipadişaholmuş derler",
Diyip Zerkum Şülgen'e
Hepsini söylemiş.

Ural Batır destanı Ural'ın ölümünden sonra da devam eder. Ural devler ve yılanlarla mücadele ederken ona yardım eden oğulları, Ural'ın ölümünden sonra orada yaşayan insanlara yardım ederler. İnsanlara yaşayacak yer ve içecek su sağlarlar.

9-Kalıplaştırma (die Schematisierung)

Halk anlatılarında kalıplaştırmaya katı bir biçimde uyulur. Aynı çeşitten iki insan veya durum elverdiği ölçüde değişik değil, elverdiği ölçüde birbirine benzerdir.

Hayatın böyle katı üslûplaştırılmasının kendine özgü bir estetik değeri vardır. Gereksiz olan her şey atılmış ve sadece gerekli olanlar göze çarpıcı bir durumda ortaya çıkarılmıştır.

Kalıplaştırmanın temelinde üçler kuralı vardır. Üçler Kuralı'nı incelerken gösterdiğimiz örnekler bu kurala da uygundur. Çünkü üç defa yinelenen olaylar kalıplaştırılarak anlatılmıştır. Mesela; Ural seyahati sırasında yolda rastladığı üç yaşlıdan Katil padişahın zulmünü dinler; Ural üç defa evlenir ve üç oğlu olur; Akbuzat'ın ve bulat kılıcın özellikleri üç defa anlatılır; insanlara zulmeden üç padişah vardır ve bunların üçü de sihirli güçlere sahiptirler; Şölgen'in aslanı üç defa tökezlenmiştir. Bütün bu örneklerde kalıplaştırma mevcuttur.

10- Büyük Tablo Sahnelerinin Kullanılması (Hauptsituationen plastischer Art)

Sage her zaman Büyük Tablo Sahneleriyle doruğa erişir. Bu sahnelerde Sage kahramanları yan yana gelirler: Kahraman ve atı, kahraman ve canavar. Bu görkemli durumlar çoğu zaman gerçeğe değil hayale dayanır.

Büyük Tablo Sahneleri bir geçicilik duygusu değil, bir çeşit zaman içinde süreklilik niteliği taşır. Bu sahneler insanın kafasında bir resim olarak ortaya çıkabilen bir güç taşımaktadır.

Ural Batır destanında birçok Tablo Sahnesi vardır. Zıtlık Kuralı'nı incelerken örnek verdiğimiz, Katil padişahın sarayını bekleyen Öküz ile Ural'ın mücadelesi bir Tablo Sahnesi'dir. Ural o zamana kadar yabanî yaşayan ve gücüyle herkesi korkutan öküzü yener ve onun nesliyle birlikte insana boyun eğmesini sağlar.

Akbuzat'ın gökyüzünden yeryüzüne inişi de büyük bir tablo gibi tasvir edilmiştir. Çünkü o olağanüstü bir attır; şimdiye kadar birçok insan onu ele geçirmek istemiş, fakat bunu başaramamıştır.

2898

Homay meydan yığmış,

Akbuz'u çağırması.

2900

Gök gürleyip, gürültü gelip,

Yeryüzünde fırtına koparıp,

Dağ-taş, kaya arayıp,

Bütün canlılara endişe salıp,

Yıldız gibi atılıp,

Akbuz tolpar heyecanlanıp

Gökten gelip inmiş,

Güzel Homay'ın önünde

Gelip başını eğmiş.

Akbuzat kendisini ele geçirebilmeleri için oradakilere, yetmiş batman ağırlığında bir taşı gökyüzüne atmalarını ve üç parmaklarının ucunda düşürmeden tutmalarını şart koşar. Hiç kimse yetmiş batman ağırlığındaki

taşı yerinden kıpırdatamaz. En son Ural bu yarışa katılır. O yetmiş batmanlık taşı gökyüzüne fırlatır; geri dönen taşı Ezreke'nin ülkesine atar.

3044

İki elini uzatmış,
Ural taşı tutmuş;
"Hangi yanda Ezreke?"
Diyip soruşturmuş;
Ezreke'nin ülkesine
Ural taşı atmış.

3050

Hepsi de bakışmışlar,
Şaşırıp düşünmüşler,
Nereye varıp düşer diyip,
Kendi aralarında söylemişler.
Buz at gelip ondan sonra
Ural'a baş eğmiş,
Ben seninim batır diyip,
Ona boyun vermiş.

Ural'ın mücadele ettiği düşmanları tabiattaki birçok sihirli güce sahiptirler. Ezreke devlerin padişahıdır ve devlerine gökyüzünü ateşle, yeryüzünü de suyla kaplamalarını emreder. Ural düşmanlarıyla savaşırken Ezreke ile karşılaşır. Bu sahne şöyle tasvir edilir:

3261

Sert savaşa vardığı zaman,
Devleri kırdığı zaman,
Ezreke'yi bulup,
İkisi karşı karşıya durup,
Kılıç kılıca gelip,
Savaşmışlar bunlar,
Döğüşmüşler bunlar.
Ezreke biçip kesmiş,
Ateşi de püskürtüp yakmış;

3270

O Ural'ı biçtiği zaman-
Gök gürleyip durmuş:
Ural'a ateş püskürttüğü zaman,
Sular kaynamış,
Yerler titremiş derler.
Ural şaşırıp kalmamış,
Aklından da kaymamış,
Bulat kılıcını aldığı zaman,
Ezreke'yi kendi biçtiği zaman,
Doğramış, ufalamış,

3280

Kılıcı denize dalmış,
Yer silkinmiş gibi olmuş:
Ezreke cansız yığılmış,
Çirkince büyük gövdesi
Suyu ortadan bölmüş;
Halka çıkıp yürümeğe,
İstedikleri kadar dinlenmeğe
Büyük bir Yaman dağ olmuş.

11- Sage'nin Mantığı (die Logik der Sage)

Sage'nin bir mantığı vardır. Ortaya konulan temaların konunun ana hatlarını etkilemesi gerekir. Ama bu olmalıdır. Sage'nin mantığı her zaman doğal dünyanın mantığıyla ölçülmez. Animizme ve hatta mucize ve büyüğe olan eğilim onun temel kuralıdır. Her şeyden önce onun kabul edilmesi büyük ölçüde entrikanın iç tutarlığına dayanır. Akla sığabilirlik pek seyrek olarak dış gereklilikle ölçülür.

Ural Batır destanında birçok olağanüstü durum vardır. Yılanlar padişahı Kehkehe'nin asası sihirlidir. Bu asa; suya düşünce batmaz, ateşe inince yanmaz, görünmezlik dileyince insanı görünmez yapar.

Destanda bütün hayvanlar insan gibi konuşur. Yenbirzi Ural'ın isteği üzerine bütün hayvanları bir araya toplar ve hayvanlara "Ölüm"ü izleyip yok etmeyi teklif eder. Yırtıcı hayvanlar ve Şülgen bu teklifi reddederler. Kuzgun şöyle der:

380

Kuzgun: "Ben Ölüm'ü bulmaktan
Bir yerde korkup durmam,
Fakat tutup vermeyi
Hiçbir zaman kabul etmem.

Yaşlı olsam da bu işten
Sadece ben kaçınıyorum,
Üstelik şunu söylüyorum:
Gücü yetene güçsüz
Hiç av olmasa;
Anneden doğan birisi de

390

Bu dünyada ölmese,
Yeryüzündeki otlar, ağaçlar
Adetlerine itaat etmeseler;
Kendi zamanı geldiği zaman,
Güzün kırağı düştüğü zaman,
Yeşillik hiç bitmese,

Ondan bize ne fayda var?
 Tavşan gibi bütün canlılar
 Yılda iki-üç kere çoğalsalar;
 Gece yürüyüp yeşilin

400

Hepsini de otlasalar;
 Bütün canlılar yersiz yurtsuz olup,
 Yiyecek bulamasalar;
 Küme küme toplanıp,
 Kaz, ördek, akkuş,
 Şıpırşıpır çırpınıp
 Su üzerini kaplasalar;
 Ömrüm boşuna gidiyor diyip,
 Suyum boşuna akıyor diyip,
 Hiç bir ırmak akmasa;

410

Yeryüzünde töre böyle diyip,
 Çırpırlar, içerler,
 Bize rahat vermezler
 Diyip, çeşmeler çıkmasa,
 Yerdeki su koksa;

O zaman bir ne yaparız?

Şimdi nereden izleriz?

Suyu nereden içeriz?

Kendi başıma savaş açıp,

Çok zaman gayret edip,

420

Açlık, sıkıntı görsem de,

Çok azap çekip yürüsem de,

Ben kan içmezsem, et yemezsem,

Leşin göz yağını

Üç günde bir didiklemezsem,

Hiç dünyada duramam,

Ölümümüzleyip bulmağa

Ben söz veremem".

Kuzgun'un dışında insan gibi konuşan birçok hayvan vardır. Mesela; Akbuzat, guguk kuşu, Katil padişahın öküzü v.b.

Ural Batır destanında " don değiştirme" olağanüstü olan başka bir olaydır. Ayhılıv, Hoday ve onların arkadaşları olan diğer kuşlar hem insan hem de kuş haline dönebilmektedirler.

2055

Bunlar çok sorup bitirmeden,
Çok vakit geçmeden,
Kuş topluluğunun hepsi
Kuş donlarını saldıkları zaman
Güzel kızlara dönmüşler.

Ural'ın bir maralı yemeğe çalışırken gördüğü Zerkum da don değiştirebilmektedir. Zerkum yılanlar padişahı Kehkehe'nin oğludur. Sırrını öğrenmek isteyen Ural'a şöyle der:

1268

"Ey yiğitim söylerim,
Bütün sırlarımı söylerim:

1270

Bize yakın bir yerde,
Kuşların durduğu büyük ülkede,
Samrav denen padişah var:
O padişahın Güneş'ten
Doğan kızı var.
Ben sordum vermedi,
"Sen yılansın", diyip kızı da
Beni çekip gelmedi.
Ben babama yalvardım,
Gece-gündüz yalvardım,

1280

Baba şunu al dedim,
Hiç olmazsa ülkesine

Ateşli savaş aç", dedim.

"Bugün ava çık dedi,

Yılan donun giy dedi;

Oniki dal boynuzlu

Maral bulup ye dedi:

Şunu yutsan, dünyada

Türlü kılığa girersin,

Korku bilmez yürürsün;

1290

İnsanların en güzeli,

Bir yiğit olursun;

Kuş ülkesine varırsın,

Samrav'ın bir kızını

Kendin için seçip alırsın",

Diyince ava çıktım,

Maralı da yutamadım;

Şimdi halim kalmadı:

Ağzıma saplanan

Boynuzu hiç kırılmadı,

1300

Dileğim olmadı.

Ural kendisinden yardım isteyen Zerkum'a maralı yemesi için yardım eder.

1360

Ural boynuzu kırmış,

Yılan maralı yutunca

Hemen bir yiğit olmuş.

Bu metinden de anlaşılacağı gibi, Zerkum don değiştirmeye muktedir. Ayrıca yılan olmasın rağmen insan gibi konuşabilmektedir. Kehkehe'ye hizmet eden yılanlar da don değiştirebilmektedirler. Padişahın sırrını öğrendiği için dokuz başlı bir yılan Ural'ı öldürmeği düşünür:

1478

Dokuz başlı büyük yılan

O yerlerde dolaşmış:

1480

Kapıya yakın gelmiş,

Bir kız gibi olmuş,

Ural'ın yanına inip

Büyülemeye çalışmış,

Ural'a elini uzatmış.

Ural Batır destanında Homay'ın annesinin Güneş, Ayhılıv'ın annesinin Ay olması olağanüstü bir durumdur. Homay'ı akkoş donunda yakalayan Yenbirzi ve ailesi onu yemek isterler. Fakat kuş dile gelir ve onlara anne ve babasının kim olduğunu söyler:

486

"Yeryüzünde hiç kimse doğmamışken,

Kimse ayak basmamışken,

Çift olmak için sevgili arayıp

Yeryüzünde hiç kimse bulamayınca

490

Başka canlılardan seçmek için

Birisini denk görmeyince,

Gökte uçup sevgili arayıp,

Ay'ı, Güneş'i gözleyip,

Kendisine sevgili seçmiş,

İkisini de büyülemiş,

Bütün kuşlara baş olmuş,

Samrav adlı babam var.

İki yavrusu olmuş,

Yavruları da, kendi de

500

Hiç hastalık görmemiş,

Hiç birisi ölmemiş...

12- Tek Entrika (die Einheit der Handlung)

Sage için bir ölçüdür. Bu en iyi olarak gerçek Sage ile edebî eser karşılaştırılınca görülür. Entrika yapısında gevşek olayların ve belirsiz hareketlerin varlığı ürünün elden geçirildiğini gösterir. Fakat bazı özel durumlarda bu tekniğin çeşitli dereceleri vardır: Masallarda, türkülerde ve yerel efsaelerde teklik güçlüdür. Mitlerde ve kahramanlık destanlarında daha az güçlü, fakat hâlâ etkindir.

Tek Entrika; epik birlik (epische Einheit) ve ideal epik birlik (eine ideale Einheit der Handlung) olmak üzere iki kısma ayrılır.

Epik birlik, bütün anlatı öğelerinin, en baştan beri ortaya çıkma ihtimali görülen ve artık gözden uzak tutulamayan olaylar yaratması şeklinde gerçekleşir.

İdeal epik birlikte ise, birçok anlatı öğeleri kişiler arasındaki ilişkileri en iyi şekilde aydınlatmak için bir araya gelirler.

Ural Batır destanında epik birlik mevcuttur. Fakat ideal epik birlik kuralına rastlamayız. Ölümün nasıl bir şey olduğunu merak eden Ural bunu öğrenemez. Yenbirzi oğulları Şülgen ile Ural'a; hayat pınarının yerini bulmalarını, eğer yolda Ölüm'e rastlarsa, başını kırıp geri dönmelerini emreder ve onları gönderir. Destan "hayat pınarının yerinin bulunması ve Ölüm'ün yok edilmesi" düşüncesiyle başlar ve olaylar bu çerçevede gelişir.

Şülgen daha gençken babasının yasağına uymayarak kabırsaktan kan içer, yırtıcı hayvanlarla birlik olarak Ölüm'ü yok etmeği kabul etmez. Ural ile yol seçerken kuranın sonucuna uymayarak Katil padişahın ülkesine gitmeğe korkar ve kendi kendine Samrav padişahın ülkesine gitmeye karar verir. Ural ise, hayat pınarının suyunu alarak insanları ölümsüzlüğe kavuşturmayı düşünür. Şülgen ne kadar korkak ve egoistse, Ural da o kadar cesurdur. Yenbirzi oğullarını Ölüm'ü bulmağa gönderirken olayların nasıl gelişeceği de belli olur. İnsanları ve tabiatı ölümsüzlüğe kavuşturmayı düşünen Ural iyiliği temsil eder. Babasının yasağına uymayan Şülgen'in ise kötülüğü temsil edeceği ta bu zamandan ortaya çıkmıştır.

İki kardeşin çatışması destanın başlangıcından sonuna kadar sürmüştür. Ural sonunda insanları göze görünür ölümden kurtarırsa da göze görünmeyen ölümden kurtaramaz. Çünkü o ele geçirdiği hayat pınarının suyunu yaşlı bir adamın nasihatine uyarak devlerin cesetlerinden yaratılan dağlara seper ve bu dağların yeşermesine sebep olur. Şülgen buna çok sevinir. O ancak Ölüm sayesinde insanları ortadan kaldıracıdır.

Ural insanları ölümsüzlüğe kavuşturamasa da devleri ve yılanları yok eder ve hayat pınarının suyuna ulaşır.

Bu destanda da görüldüğü gibi Ural ile Şülgen Ölüm'ü aramaya çıkarken, Ural'ın iyiliği, Şülgen'in kötülüğü temsil edeceği açıktır. Her şey Ural'ın hayat pınarını ve Ölüm'ü bulup bulamayacağı sorunu üzerinde döner. Ural'ın amacına ulaşmasını engellemek için, Şülgen ile ona yardım eden devler ve yılanlar Ural'a karşı koyarlar. Fakat bunu başaramazlar. Ural devler ve yılanların çabalarıyla ölse de, Ural'ın batırları da devleri ve yılanları öldürürler.

13- Dikkati Baş Kahraman Üzerinde Toplama (Konzetration um eine Hauptperson)

Halk anlatılarının en büyük kuralıdır. Sage'de tarihsel olaylar anlatılıyorsa dikkat kahraman üzerinde toplanır.

Baş kahramanın kaderi bazı masalarda olduğu gibi gevşek bir maceralar yığını oluşturur. Yalnız düzenli tek çizgililik ve kahramana verilen önem parçaları birleştirir. Fakat genel olarak, baş kahraman ve entrika birbirinden ayrılamaz.

Sage'de iki kahraman belirlediği zaman, bir tanesi her zaman gerçek baş kahramandır. Sage onun hikâyesiyle başlar ve bütün dış görüşüyle o, en önemli karakterdir. Bir adam ve kadın beraber ortaya çıkarsa erkek en önemli kişidir. Ama ilginin büyük bir bölümü çoğu zaman kadına gider. Yine de halk anlatısı, biçim kısıtlamaları içinde bile daha özgür ve sanatkârane gelişmeler yapma yolunu bulur.

Şüphesiz ki, Ural Batır destanındaki baş kahraman Ural'dır. O kardeşi Şülgen'le birlikte seyahate çıkar. Şülgen büyük olmasına rağmen destanda ağırlıklı olarak macerası anlatılan Ural'dır. Ural'ın hayat pınarını ve Ölüm'ü arama macerası amacına ulaşınca kadar devam eder. O göze görünür Ölüm'ü-devler ve yılanlar-yok ettikten sonra hayat pınarının suyunu devlerin cesetlerinden yaratılan dağlara seper. Ural öldükten sonra onun gömüldüğü dağa, Ural dağı adı verilir. Buraya birçok insan ve hayvan toplanıp gelir. Ural Batır destanı, Ural'ın oğulları İzil, Yayık ve Nögöş ile Ayhılıv ile Şülgen'in oğlu Hakmar'ın insanlara yaşayacakları yeni yerler ve sular bulmasıyla son bulur.

URAL BATIRDESTANI

1

Boron-boron borondan,
Kişi-mazar kılmegen,
Kılıp ayak basmağan
Ul tirele kora yır
Barlıgın his kım bilmegen
Dürt yağın dingiz uratkan
Bulğan, ti, bir urn.
Unda bulğan, ti, boran
Yenbirzi tigen kart minen

10

Yenbike tigen bir karsık
Kayza barha, ularğa
Ul urında yul asık.
Bıl kart minen bıl karsık
Kayzan bında kılıvin,
Ata-ese, yır-hıvı
Kayza torop kalıvın
Üzzeri le onotkan, ti;
İkevzen-ikev şuy yırze
Başlap gümir itken, ti.

20

Tora-bara ul ikev
İki ullı bulıp kıtken, ti,-
Şülgen bulğan oloho,
Ural bulğan kısıhi;
Büten kişi kürmeyinse
Tık yeşegen dürtihi.
Donya-mazar yıymağan,
Kaşık-ayak tutmağan,
Kazan asıp, kamır basıp,
Ular donya kötmegen.

1

Geçmiş geçmiş zamanda,
İnsan vücuda gelmemişken,
Gelip ayak basmamışken,
Etrafı kuru o yerin
Varlığını hiç kimse bilmemişken,
Dört yanı denizle çevrilmiş
Olan bir yer varmış.
Geçmişte orada olan
Yenbirzi denen yaşlı adamlar

10

Yenbike denen yaşlı kadın,
Nereye gitseler,
O yerde yol açılmış.
Bu yaşlı adam ile yaşlı kadın
Buraya nereden geldiklerini,
Baba ve annelerinin doğdukları yerin
Nerede kaldığını
Kendileri de unutmuşlar;
İkisi birlikte o yerde
Ömür sürmeye başlamışlar.

20

İkisi birlikte kalınca
İki oğulları olmuş.
Büyük olan Şülgen,
Küçük olan Ural idi.
Başka insan görmeden
Dördü yalnız yaşamışlar.
Dünyada insanlar çoğalmamışken,
Kaşık ve fincan tutmadan,
Kazan asıp, hamur yoğurmayıp
Onlar dünyada beklemişler.

30

Avırır-hızlav kürmegen,
 Ülim barın bilmegen,
 Barlık nemege ülim-
 Üzibiz, tip hanağan.
 Hunarza at minmegen,
 Kulğa hazak totmağan;
 Mınerine-arısladı,
 Balığına-surtandı,
 Koşka söygen şonkarzı,
 Kan hurırğa hölöktö

40

Üz işteri yahağan.
 Bık borondan bulğanmı,
 Yenbirzi üzi kulğanmı;
 Bara-tora şul yırze
 Yola bulıp kitkenmı,-
 Yırtıkıs yenlik tottonihe,
 Yenlik irkek buldınıhe,
 İrli-biseli ikevhi
 Başın seynep aşığan,
 Şülgen minen Uralğa,

50

İti minen arıslanğa,
 Şonkar minen surtanğa
 Büten hanın taşlağan;
 Yırtıkıs yenlikti totha,
 Yenlik orğası bulha,
 İrli-bise ikevhi
 Yöregini haylağan.
 Ülen yımşer yen totha,
 Kara hölök kazağan,
 Hölögönen hurzırp,

30

Ağrı ve sızı görmemişler,
 Ölümün varlığını bilmemişler,
 Ölüm nasıl bir şey?
 Ölüm biziz diye düşünmüşler.
 Avda at bınmemişler,
 Elde sadak tutmamışlar;
 Bınmek için aslanı,
 Balık tutmak için turna balığını,
 Kuşa bırakmak için şahını,
 Kan çekmek için sülügü

40

Kullanarak kendi işlerini yapmışlar.
 Pek eskiden mi olmuş,
 Yenbirziden mi kalmış,
 Gelip durdukları o yerde
 Töre mi icat etmiş.
 Yırtıcı canlı tutsalar,
 Canlı erkek olursa
 Karı-koca ikisi birlikte
 Başını çiğneyip yermişler,
 Şülgen ile Ural'a

50

Köpek ile aslana,
 Şahin ile turnabalığa
 Diğer miktarı atarmışlar;
 Yırtıcı canlı tutsalar,
 Canlı dişi olsa,
 Karı-koca ikisi birlikte
 Yüreğini seçermişler.
 Ot yiyen canlı tutsalar,
 Kara sülük koyulup,
 Sülük ile çektilmiş,

60

Kandı hıvıhın yahağan,
 Bala üsip yitkensi,
 Üzi yenlik totkansı,
 Baş-yörekti aşavzan,
 Hıvınga kan isivzen
 Ulandarın tyğandar,
 His yaramay, tigender.
 Ay üsehin kön üsip,
 Balaları is bilip,
 Şülgenine un iki,

70

Uralına un tulup,
 Birihi, arıslan minem, tip,
 Birihi, şonkar söyem, tip,
 Mazahına tygen hun,
 İki ulına Yenbirzi
 Töşöndöröp birgen, ti:

"İktigiz ze-balamhız,
 Küzibizzın karamhız,
 Tışer sağğız ütmenen,
 Bıvınığız katmağan;

80

Kulğa sukmar totorğa,
 Koşka şonkar söyörge,
 Eli arıslan minirge
 Mizgiligiz yitmegen.
 Min ni birhem, aşagız,
 Min kuşkandı işlegiz:
 Künigirge hıbayğa-
 Ana, bolan minigiz,
 Sıyrsıktın tubına
 Tağılbayzı söyögöz;

60

Kanı içki yaparmışlar.
 Çocuklar büyüüp yetişinceye kadar,
 Kendileri canlı tutuncaya kadar,
 Baş ve yürek yemekten,
 Susayınca kan içmekten
 Oğullarını menettiler,
 Hiç izin vermediler.
 Ay değil günle büyüüp,
 Çocukları akıllı olup,
 Şülgen'in on iki

70

Ural'ın on yaşı dolup,
 Birisi arslana bineyim diyip,
 Birisi şahın bırakayım diyip,
 Rahatını bozduktan sonra,
 Yenbirzi iki oğluna
 Açıklamış derler:

"İkiniz de benim çocuğumsunuz,
 Gözlerimin kara bebeklerisiniz,
 Dişlerinizin zamanı geçmemiş,
 Boyunuz uzamamış;

80

Sukmar'ı¹ elde tutmak için,
 Şahını kuşa bırakmak için,
 Henüz aslana binmek için,
 Zamanınız gelmemiştir.
 Ben ne versem onu yiyin.
 Benim emrini yapın:
 Binmeği öğrenmek için
 Siz geyiğe binin,
 Sığırçık topluluğuna
 Doğanı bırakın.

90

Hıvhağaız uyında,
 Ana, a hıv isigiz,
 Kabırsakka tultırğan
 Kandan avız tartıǵız",-
 Tıp bılarǵa taǵı la
 Yola öyretip kuyǵan, tı.
 Kan isivzen balaların
 Taǵı bir kat tıyǵan, tı.
 Birzen-bir kón yitkende,
 Kart minen karsık ikev

100

Av avlarǵa kıkkende,
 Şülgen, Ural ikevlep
 Torlakta avlak kalǵanda
 Ataları kıkken hun,
 Baytak vakıt ütken hun,
 İki bala höyleşip,
 Aşavzan hüz askan da,-
 Şülgen uylap torgan da,
 Kan isivzen atahı
 Nık tıyǵanın bılhe le,

110

"İsi kürmen", tihe le,
 Şülgen, Uraldı dımlep,
 Oşolay tip eytken, ti:
 "Yendi kıyp hunarlav
 Komarlı iş bulmaha,
 Hıvhağanda kan isiv
 Temli neme bulmaha,
 Atamdar yoko kaldırıp,
 Kón de ikev kangırıp,
 Ayak-kulın taldırıp,

90

Oyunda susadıǵınızda,
 O zaman temiz su için,
 Kabırsaǵa² doldurulmuş
 Kandan aǵzınızı çekiniz",-
 Dıyıp bunlara daha da
 Töreylı öǵretmiş.
 Çocuklarını kan içmekten
 Bir kere daha menetmiş.
 Birden bir gün vardığı zaman,
 Yaşlı adam ile kocakarı birlikte

100

Av avlamaǵa gittikleri zaman,
 Şülgen ile Ural birlikte
 Barınakta yalnız kaldıkları zaman,
 Anne ve babaları gittikten sonra,
 Birçok zaman geçtikten sonra,
 İki çocuk söyleşip
 Yemekten söz açtıkları zaman,
 Şülgen düşünüp durduǵu zaman,
 Babasının kan içmekten onları
 Kestnlıkke menettığını bılse de,

110

"İçtiǵınızı görmeyeyim" dese de,
 Şülgen Ural'ı gayrete getirip
 Şunları söylemiş:
 "Canlıya kıyp avlamak
 Olağan bir iş olmasa,
 Susayınca kan içmek
 Tatlı bir şey olmasa,
 Babam ile annem uykudan kalkıp
 Her gün ikisi yersiz yurtsuz dolaşıp,
 Yorgunluktan bıtkın düşüp,

120

Bizzi öyze kaldırıp,
Yörömes ine hunar, tıp,
Ural, eyze, bulmaha,
Kabırsaktı asayık,
Her birinen az-azlap,
Birer tamsı iseyik-
Kandın temin bileyik."
Ural: "Atam hüzin totamın,
Min ul kandı yotmamın.
Yığit bulıp üsmeyinse,

130

Töp yolunu bilmeyince,
İl gizip bir yörömeyinse,
Isınlap ta donyala
Ülüm yuğın kürmeyinse,
Sukmar alıp kulıma,
His bir yendi hukmamın,
Hölök hurğan kandı min
Kabırsaktan yotmamın".
Şülgen: "Kışını ylnır Ülümün
Bında kılıp sıkmasın,

140

Bizzi kılıp tapmasın
Atam höylep birzi bit;
"Barı yenge biz-ülüm",-
Tıp tağı la eytti bit!
İndi nizen örkehin,
Kan isivzen kurkahın?
Ural: "Tilbirlikte, tizlikte,
Köslölökte, zurlıkta,
Tüzimlikte, haklıkta,
Hızgırlıkte-köndözze,

120

Bizi evde bırakıp
Ava gıtmezlerdi diyip,
Ural haydi olmazsa
Kabırsağı açalım,
Her birinden azar azar,
Birer damla içelim,
Kanın tadını bilelim".
Ural: "Babamın sözünü tutarım,
Ben o kanı yutmam.
Yığit olup büyümeden,

130

Töre yolunu bilmeden,
Seyahat edip yürümeden,
Gerçekte dünyada
Ölümün yokluğunu görmeden,
Sukmar'ı elime alıp
Hiçbir canlıya vurmam,
Sülügün çektiği kanı
Kabırsaktan yutmam".
Şülgen: "İnsanı yenen Ölüm
Buraya gelip çıkmasın,

140

Bizi gelip bulmasın.
Babam iç yüzünü söyledi;
"Bütün canlılara ölüm biziz",
Diyip daha da iç yüzünü söyledi.
Şimdi neden ürküyorsun,
Kan içmekten mi korkuyorsun?
Ural: "Çabuklukta ve çeviklikte,
Azametlilikte ve güçlülükte,
İhtiyatlılıkta, sabırlılıkta ve
Duyarlılıkta-gündüzün

150

Tönde yoklap yatkanda-
 Arıslan, bolan, kaplanı,
 Ayıvı, tağı bütteni-
 Ular bizzen kemmi ni?
 Taşka huğılıp toyağı,
 Ülen törtölöp ayağı
 His bir sakta akhamay;
 Yeygi isile ös halmay,
 Irışkıla tun kıymey;
 Birey yenge uktalha,

160

Bir ze sukmar yökmemey;
 Koşka şonkar söyörge,
 Surtan arbap balıkka,
 İt hösletip yenlikke,
 Şonkar, itke, arıslanğa,
 Ömöt beylep surtanğa,
 Hunarında intikmey;
 Tiş-turnağı-koralı,
 Üz kulında tileği,
 Bir ze talmay bilegi,

170

His azamay yöregi,
 Yeşep kılgen kaplanı,
 Yulbarıs, arıslanı
 Şulay batır bulha la,
 Barının koton alha la,
 Ayağın beylep alğan hun,
 Muyınına bısak halğan hun,
 İki küzi yeşlenip,
 Yöregi huğa tügülmü?
 Atam bizge höylegen,

150

Geceleyın yoklayıp yattığı zaman,
 Aslan, geyik, kaplan,
 Ayı ve daha diğerleri
 Bizden kötü mü?
 Ayaklarını taşa vursalar,
 Pençelerine diken batsa
 Hiç bir zaman aksamıyorlar;
 Yazın sıcakta üstlerini salmıyorlar,
 Kışın elbise giymiyorlar;
 Biri canını feda etse,

160

Beraberlerinde sukmar yüklemesler;
 Kuşa şahın bırakmak,
 Turna balığıyla balığı büyüleyip,
 Köpeğe canlıları kovalatıp,
 Şahine, köpeğe, aslana,
 Turna balığına ümit bağlayıp,
 Avlandıkları zaman bunalmıyorlar;
 Diş ve tırnakları-silahları,
 Kendi ellerinde istedikleri,
 Bir de yorulmaz bilekleri,

170

Hiç korkmaz yürekleri;
 Yaşayan kaplanı,
 Leoparı, aslanı,
 Böyle batır³ olsalar da,
 Herkes korksa da,
 Ayaklarını bağladıktan sonra,
 Boyunlarına bıçak dayadıktan sonra,
 İki gözleri yaşlanıp
 Onlar döğünmez mi?
 Babamın bize söylediği ölümü

180

Biz eli his kürmegen,
 Bizzin yırze bulmağan,
 "Yavız ülim"-kişi, tıp,
 Uylamayzar, tihenme?
 Sabağına-surtanı,
 Yomranına-közeni,
 Kuyanına-tölköhö,-
 Barıhın tızıp uylahan;
 Köshözöne-köslöhö
 Ülim bula tügilmi?

190

Ülimden kurkıp yaldımğa
 Sumıp yatkan balıktın,
 Kayala sır-sır kılışp
 Örköp oskan koş-kortton
 Totop, başın seynegen,
 Yöregin yarıp aşāğan;
 Köshöz hanap barıhın,
 Avlap, komarın askan,
 Yamandarzın yamanı,
 Şul yolını tabıvsı,

200

Yırze ülim sesivsi-
 Oşo tirele biz dūrtev
 Bulabız hun tügilmi?
 "Ülimdin in yavızı,
 Bulğan yendi kıyıvsı",-
 Tıp, barıhı uylaşp,
 Bizzı Ülim hanaşp;
 Sukmar itip tırnağın,
 Şonkar itip yöregin,
 Bōtehi birge tuplanıp,

180

Biz henüz hiç görmemişiz,
 Bizim yerde olmamıştır,
 "Kötü ölüm"-insan, diyip,
 Düşünmezler der mısın?
 Turna balığı kaya balığını,
 Kokarca dağa sıçanını,
 Tilki tavşanı avlar.
 Hepsini dizip düşünsen:
 Güçlü olan güçsüze
 Ölüm olur değil mi?

190

Ölümden korkanlar
 Dalıp yatan balıkları,
 Kayalara cıvılcıvı gelip
 Ürküp uçan hayvanları
 Tutup, başlarını çiğnemişler,
 Yüreklerini yarıp yemişler;
 Hepsini güçsüz sanıp,
 Avlayıp gönül eğlendirmişler.
 Kötülerin kötüsü,
 O töreyi bulan,

200

Yeryüzüne ölüm saçan,
 Bu çevrede biz dördümüz
 Oluyoruz sonra değil mi?
 "Ölümün en namerdi,
 Cana kıyanı olmuş",
 Diyip hepsi düşünüp,
 Bizı Ölüm sanıp;
 Tırnağını sukmar edip,
 Yüreğini şahın edip,
 Hepsi birlikte toplanıp,

210

Birge kilip uktalıp,
 Bizzin öske taşlanha,-
 Atayım bizge höylegen,
 Biz eli his kürmegen
 Ülim şunda bizzin de
 Küz aldında basmasmı?"-
 Tigen hüzzl işitkes,
 Şülgen bir az uylağan,
 Şulay za ul üz hüzin
 Uğa karap kuymağan,-

220

Kabırsaktan az-azlap
 Kandı himirip isken, ti,
 Atahına eytmeske
 Uraldan hüz alğan, ti.
 Küp yen totop hunarzan
 Ata-esehi kaytkan, ti.
 Yola buyınsa, kümeklep,
 Tabın korop dürtewlep,
 Barı yende botarlap,
 Bılar aşka ulırğan.

230

Aşağanda uylanıp,
 Ural bılay tigen, ti:
 "Atay, bına bıl yendi-
 Kasıp hinen, bosha la,
 Yen ayamay kasha la,
 His kotkarmay totkanhın,
 Muyınnıa bısak halganhın;
 Bizzı şulay birey yen
 Kilip izlep tapmasmı,
 Bizge le bısak halmasmı?"

210

Birlikte gelip fırlayıp
 Bizim üzerimize atılsalar,
 Babam bize söylemiş,
 Biz henüz hiç görmemişiz,
 Ölüm şurada bizim de
 Gözümüzün önüne dikilmez mi?"
 Diyen sözü işittince,
 Şülgen biraz düşünmüş,
 Fakat o kendi sözüne karşı
 Kardeşinin sözünü dikkate almamış.

220

Kabırsaktan azar azar
 Kanı yudumlayıp içmiş,
 Babasına söylemesin diye
 Ural'dan söz almış.
 Avdan çok canlı tutup
 Anne ve babaları dönmüşler.
 Töre gereğince, bir yerde
 Dördü birlikte oturup,
 Bütün canlıları parçalayıp
 Bunlar yemeğe başlamışlar.

230

Yediği zaman düşünüp,
 Ural böyle demiş:
 "Baba, bu canlı
 Senden kaçıp saklansa da,
 Hayatını kurtarmak için kaçsa da,
 Hiç kurtaramadan tutmuşsun,
 Boynuna bıçak çekmişsin;
 Bizi böyle bir canlı
 Gelip izleyip bulmaz mı?
 Bize de bıçak çekmez mi?"

240

Yenbirzi: "Könö bötör her yenge
 Biz ülimi bulabız;
 Kayza gına kasha la,
 Kaya, şırğa bosha la,
 Biz ularzı tababız,
 Boğazına bısak halabız.
 Kışını totop aşarlık,
 Uğa bısak hahrlık
 Bında bır yen tıvmağan,
 Bizzi totop huyırlık

250

Ülim bında bulmağan.
 Boran biz tıvğan yırze,
 Atayzar torğan yırze
 Ülim bula torğaynı;
 Bık kübihi yeşten ök
 Yatıp üle torğaynı.
 Unda diyiv kılgen hun,
 Küp kişini ültirip,
 Diyiv aşap kitken hun;
 Yırzin östön hıv kaplap,

260

Koro yırı bötken hun;
 Kaskan-boskan kişiler
 Ul tirenen kitken hun,
 Ülimge iş kalmanı,
 İşlerge iş bulmanı.
 Kaskan kişi barzır, tip,
 Kürehin, uylap tormanı:
 Esen minen biz kasıp
 Kitkendi ul kürmeni.
 Bında kişi bulmağan,

240

Yenbirzi: "Günü biten her canlıya
 Biz ölümü oluruz;
 Hayvanlar nereye kaçsalar da,
 Kayalara ve ormana saklansalar da
 Biz onları buluruz,
 Boğazına bıçak çekeriz.
 İnsanı tutup yiyecek,
 Ona bıçak çekecek
 Bir canlı burada doğmamıştır,
 Bizi tutup mahvedecek

250

Ölüm burada olmamıştır.
 Eskiden bizim doğduğumuz yerde,
 Atalarımızın durduğu yerde
 Ölüm durmaktaydı;
 Pek çoğu daha gençken
 Yatıp ölmekteydi.
 Oraya dev geldikten sonra,
 Çok insanı öldürüp
 Dev yiyip gittikten sonra;
 Yerin üstünü su kaplayıp,

260

Kuru yer bitirdikten sonra;
 Kaçan-saklanan insanlar
 O çevreden gittikten sonra,
 Ölüme iş kalmadı.
 Yapmağa iş bulamadı.
 Kaçan insan vardır diyip,
 Göreyim diye düşünüp durmadı.
 Annenle biz kaçıp
 Gittiğimiz zaman o görmedi.
 Buraya insan olmayan

270

Birev ayak basmağan,
 Şuğa Ülim bil yırzı
 Kılıp izlep tapmağan.
 Biz kılğende, bında eli
 Yenlikter ze az inı,
 Yırı le yunlı kıpmegeñ,
 Vak-vak küllük, haz inı".
 Ural: "Atay, Ülimdi izlehen,
 Unı tabıp bulamı?
 Tap kılıtırıp totkan hun

280

Başına itip bulamı?"
 Yenbirzi: "Ülim tigen yavız ul,
 Küzge his te kürinmey,
 Kılgeni his bilinmey
 Yeşey toğan yanvar ul.
 Uğa tık bir sara bar:
 Diyiv batşa yırinde,
 Eyteler, bir şişme bar,
 Şunan hıv ishe kışı,
 His te ülmeý yeşey, tı,

290

Ülimge birişmey, tı",-
 tıp, Ülim turahında höylegen
 de, aşap bötkes, kabırsaktar-
 zı kılıtırıp, kan ısırge bulğan.
 Yenbirzi kart, kabırsaktarzın
 büskergenın kürip, ulandarınan
 kandı kim iskenin kısıp horay
 başlağan. Şülgen, birev ze
 ismeni, tıp aldağan. Yenbirzi

270

Hiç kimse ayak basmamıştır,
 Ona göre Ölüm bu yeri
 Gelip arayıp bulmamıştır.
 Geldiğimiz zaman henüz burada
 Canlılar da az idi,
 Yer de henüz kurumamış
 Ufak ufak göllük ve bataklık idi".
 Ural: "Baba Ölümü izleseñ,
 Onu bulmak olur mu?
 Bulup getirip tuttuktan sonra

280

Başını yok etsek olur mu?"
 Yenbirzi: "Ölüm denilen o namert
 Hiç te göze görünmez,
 Gelişi hiç bilinmeyen
 Yaşayan canavar o.
 Ona tek bir çare var:
 Dev padişahının yerinde,
 Söylerler ki bir çeşme var,
 Ondan su içen insan
 Hiç ölmeden yaşar derler,

290

Ölüme tabi olmaz derler",
 diyip, Ölüm hakkında söy-
 lemş de, yemek bitince
 kabırsaklarını getirip kan iç-
 mek istemiş. Yaşlı Yenbirzi
 kabırsakların eksik olduğunu
 görüp, oğullarına kanı kimin
 içtiğini kızıp sormaya baş-
 lamış. Şülgen hiç kimse içmedi
 diyip aldatmış. Yaşlı

kart, huyıl tayak alıp, balaların
almaş-tilmeş hıptırırğa toton-
ğan. Ural şunda la, ağahın
kızğanıp eytmey sireşhe le,
Şülgen tüzmegen, üz geyibin
höylep birgen. Yenbirzi kart
tağı la östep hukkalay başla-
gas, Ural atahının kulınan
totkan da bılay tigen, ti:

"Atakayım, uylası,

Kulındağı huyılğa

Küz yugırtıp karası:

Bıl huyıl da yeş bulğan;

Kabığanın ersilgen,

Osa- başı yensilgen,

Bökhen, şartlap hınırzay

Kıv tayakka evirilgen.

Hın kismesten boronda,

300

Üskeninde urmanda,

Yiles yilde yalbirzap,

Yapraktarı yilbirzep

Torğan ağas bulğandır;

Bal korttarı, koştarı

Almaş-tilmeş kunğandır;

Koştar kunıp hayrağan,

Oya korop yeşegen-

Botaktarın haylağan

Asıl ağas bulğandır;

310

İmsek imgen balalay,

Tamırzarın tarbaytıp,

Yır dımını imgendir.

Yenbirzi, sopayı eline alıp çocuklarının
gah birini gah diğerini dövmeğe
başlamış. Ural o zaman da ısrarla
ağabeyisinin sırrını söylemese de
Şülgen dayanamamış, kendi
kabahatini söylemiş. Yaşlı Yenbirzi
dahi yeniden dövmeye başlayınca,
Ural babasının eliden tuttuğu zaman
böyle demiş:

"Babacığım düşün,

Elindeki sopaya

Dikkatle göz at:

Bu sopa da genç olmuş,

Kabuğundan soyulmuş,

Üstü başı ezilmiş,

Eğsen, çatırdayıp kırılacak gibi

Kuru bir sopaya çevrilmiş.

Eskiden sen onu kesmeden önce

300

Ormanda büyüdüğü zaman,

Hafif yelde dalgalanıp,

Yaprakları titreşip

Duran ağaç olmuşdur;

Arılar, kuşlar

Gâh birine gâh diğerine konmuşdur;

Kuşların konup, öttüğü,

Yuva kurup yaşadığı,

Budaklarını seçtiği

Asıl ağaç olmuştur.

310

Meme emen çocuklar gibi

Köklerini bırakıp

Toprağın suyunu emmiştir.

Tamırınan aktargas,
 Botağını botağas,-
 Balğan bulğan taşınday,
 Koşka söyör şonkarzay,
 Balık totor surtanday,
 Kan hurıvsı hölöktey,
 Yenlik avlar kösöktey,-

320

Hukkan bulğan tügilmi?
 Manlay tirin hıpırp,
 Küp yıl gümir uzzırp,
 Yır östönde tapmağan,
 Tösön kürip bilmegen,
 Yöregın his tatmağan
 Ülim tigen yavızdın,-
 Tağı hukkan balandı,
 Üz torlağın isinde,
 Balaların östönde,-

330

Köshözzerge köslönin,
 Balalarğa atanan
 Kilgenini kürirge
 Ezirlendin tügilmi?
 Bögön ağamdı ültirhen,
 İrtin minı ültürhen,
 Yangız torop kalğan hun,
 Kartlık basıp alğan hun
 Bököreyip, tatarğap,
 Arıslanına mine almay,

340

Hunarına sığa almay,
 Şonkarındı söyle almay.

Kökünden ayırınca,
 Budağını budayınca;
 Çekiç alan taş gibi,
 Kuşa bırakılacak şahin gibi,
 Balık tutacak turna balığı gibi
 Kan çeken sülük gibi,
 Canlı avlayacak köpek gibi,

320

Tokmak olmuş değil mi?
 Alınırın terini silip,
 Uzun yıllar yaşayıp
 Yeryüzünde bulunmamışsın,
 Yüzünü görüp bilmemişsin,
 Kalbinde hiç tatmamışsın
 Ölüm denilen namerdi
 Çocuğuna vursan,
 Kendi evinin içinde,
 Çocuklarının üzerinde,

330

Gücsüzlere güçlüden,
 Çocuklara babadan
 Ölümün geldiğini göstermeğe
 Hazırlandın değil mi?
 Bugün ağabeyimi öldürsen,
 Yarın beni öldürsen,
 Yalnız kaldıktan sonra,
 Yaşlılık bastıktan sonra,
 Belin eğilip, kuruyup
 Aslanına binemezsin,

340

Avlanmaya çıkamazsın,
 Şahini bırakamazsın,

Ularğa yım bire almay;
 Arıslanın da, kösök te,
 Şonkarın da, hölök te,-
 Barhı aska tilmirip,
 Küzine kan havzırıp,
 As zanıkkın arıslanın,
 Beyze torop ujarıp,
 Asıvınan uktalıp,

350

Bilin böğöp, üzindı
 Boton- bota botarlap
 Bırağıtha bir sakta,
 Ülim tigen yavızdı
 Karşılarğa torlakta,
 Atay, tura kılmesını?"-
 tigen hüzin işitkes, Yenbirzi
 kart Şülğendi tukmavzan
 tuktağan. "Ülimdin küzge kürin-
 mey kılıvı le bar; şul Ülim
 kılğendir, mini şul kotortalır;
 şulay za Ülimdi bireyhi kür-
 mey bulmas, yenlik, koş-kortto
 yıyızıp horaşırğa kerek", tıp
 uylağan da, şularzı sakırğan, ti.
 Ular, yıylğan yenlikke, koş-
 kortka karap, bılay tigen, ti:
 "Ülim tigen yavızdın
 Törön hanap bileyik,
 Köslö köshözzö yiygen
 Yoları biz özeyik.

360

Arabızzan, hanahak,
 Her nögerzi karahak:

Onlara yem veremezsin;
 Aslanın da, köpek te,
 Şahının de, sülük te,
 Hepsı aç kalıp,
 Gözlerini kan bürüyüp,
 Açlıktan bıkan aslanın
 Bağlı durup kızıp,
 Öfkeyle yaklaşıp,

350

Belini büküp, kendini
 Parça parça edip
 Bırakınca, o zaman
 Ölüm denen namerdi
 Evinde karşılamak
 Zorunda kalmaz mısın Baba?",
 diyen sözün işitince, yaşlı
 Yenbirzi Sülgen'i dövmeği
 kesmiş. "Ölüm göze görün-
 meden de gelebilir; o Ölüm
 gelmiştir, o beni yolumdan çevir-
 di; ama hiç kimse ölümü
 görmemiş olamaz, canlıları,
 hayvanları biraraya toplayıp sormak
 gerek", diye düşünüp
 onları çağırmış
 Onlar yığılan canlılara ve
 hayvanlara bakıp, böyle demişler:
 "Ölüm denen namerdin
 Cinsini nasıl sanıp bilelim,
 Güçlünün güçsüzü yediği
 Töreysi biz değıştirelim.

360

Aramızda sayalım,
 Her halka bakalım:

Kan da ısmey, it yiymey,
 Birevzin yeşin koymay,-
 Kaynıhı tamır aşap,
 Kaynıhı ülen yımşep
 Haman gümır itkenin,
 Yırtkıstargâ yım ösön
 Balahın ürsitkenin
 Barıgız za bileir.

370

Ularğa Ülim yat tûgil,
 Kan hurgan, it yiygen-
 Birihı le dus tûgil.
 Yırtkışlıktı bötöreylık,
 Yangız kalğan Ülimdi
 Birge izlep ültireyik!"-
 Tigen hüzge yırtkistar,
 Ularğa kuşılıp Şülgen de,-
 Barıhı karşı kılgen, ti,
 Törlö hüzzet bulğan, ti.

380

Kozğun: "Min Ülimdi tabıvzan
 Bir ze kurkıp tormayım,
 Emme totop birivge
 His kasan da kürmeyim.
 Kart bulam da, bıl işten
 Min bir üzim baş tartam,
 Tağı üstep şunu eytem:
 Kösö yitken köshözge
 His hunarlık kılmaha;
 Esenen tıvğan birev ze

390

Bıl donyala ölmehe;
 Yır uttarı, ağastar

Kan içmez, et yemez,
 Başkalarının yaşını akıtmaz,
 Bazısı kök yiyip,
 Bazısı ot yiyip,
 Ömür geçiren
 Yırtıcı hayvanlara yem için
 Çocuğunu doğuranların
 Hepsı de bilirlir.

370

Onlara Ölüm yabancı değil,
 Kan çeken, et yiyen
 Bırısı de dost değil.
 Yırtıcılığı bitirelim,
 Yalnız kalan Ölüm'ü
 Birlikte izleyip öldürelim!"
 Denen söze yırtıcılar,
 Şülgen de onlara katılıp,
 Hepsı karşı gelmişler,
 Çeşitli sözler olmuş.

380

Kuzgun: "Ben Ölüm'ü bulmaktan
 Bir yerde korkup durmam,
 Fakat tutup vermeyi
 Hiçbir zaman kabul etmem.
 Yaşlı olsam da bu işten
 Sadece ben kaçınıyorum,
 Üstelik şunu söylüyorum:
 Gücü yetene güçsüz
 Hiç av olmasa;
 Anneden doğan bırısı de

390

Bu dünyada ölmece,
 Yeryüzündeki otlar, ağaçlar

Zanına buyhonmaha;
 Üz mızgılı yitkende,
 Kôzgö kırav töşkende,
 Yeşillik his bôtmehe,-
 Unan bızge ni fayza?
 Kuyan hımak, her yenlik
 Yılğa iki-ös tüllehe;
 Tönde yöröp, yeşildin

400

Barıhın da utlaha;
 Büten yender kangıp,
 Aşarına tapmaha;
 Öyör-öyör tup bulıp,
 Kaz, öyregi, akkoşo,
 Şıbır-şıbır koyonop,
 Hıv östöne kaplanha;
 Gümirim buşka uza, tip,
 Yarım buşka tuza, tip,
 His bir yılğa akmaha;

410

Yırze şunday yola, tip:
 Koyonorzar, isirzer-
 Bızge tıngı birmester,-
 Tıp, şişmeler sıkmahe,
 Yırzegi hıv tonsoha,-
 Şul sakta biz nişlerbiz?
 İmdi kayzan izlerbiz,
 Hıvı kayzan isirbiz?
 Başım halıp, yav asıp,
 Küp sağında talpınıp,

420

Aşlık, tarlık kürhem de,
 Küp zarığıp yöröhem de,

Adetlerine itaat etmeseler;
 Kendi zamanı geldiği zaman,
 Güzün kırağı düştüğü zaman,
 Yeşillik hiç bitmese,
 Ondan bize ne fayda var?
 Tavşan gibi bütün canlılar
 Yılda iki-üç kere çoğalsalar;
 Gece yürüyüp yeşilin

400

Hepsini de otlasalar;
 Bütün canlılar yersiz yurtsuz olup,
 Yiyecek bulamasalar;
 Küme küme toplanıp,
 Kaz, ördek, akkoş⁴,
 Şıpırşıpır çırpınıp
 Su üzerini kaplasalar;
 Ömrüm boşuna gidiyor diyip,
 Suyum boşuna akıyor diyip,
 Hiç bir ırmak akmasa;

410

Yeryüzünde töre böyle diyip,
 Çırpınrlar, içerler,
 Bize rahat vermezler
 Diyip, çeşmeler çıkmasa,
 Yerdeki su koksa;
 O zaman bir ne yaparız?
 Şimdi nereden izleriz?
 Suyu nereden içeriz?
 Kendi başıma savaş açıp,
 Çok zaman gayret edip,

420

Açlık, sıkıntı görsem de,
 Çok azap çekip yürüsem de,

Min kan ismey, it yılmey,
 Ülekhenin küz mayın
 Ös künde bir sokomay,
 His donyala tora almam,-
 Ülimdi izlep tabırğa
 Min hüzlümdü bire almam".
 Hayıskan: "Ülimden kurkır yen bulha,
 Kotolorğa yul izler,

430

Tül yeyirge uylaha,
 İldi gızıp yay izler".
 Hayıskan eytken hüzerzi
 Yulbarıs ta, kaplan da,
 Büri, burhık, anıslan da,
 Tıpkıs-özgös koştır za,
 Karpır balık-surtan da,-
 Böte yırtıkıs hup kürgen.
 Ülen yımşer hayvandar,
 Torna, öyrek, kır kazzar,

440

Tuğazak minen sil, korzar
 Bala sığarıp, tül yeyip,
 Balaları koş bulıp,
 Üz aldına oskansı,
 Yey mızgılı uzğansı,
 Şır urmanlık izlerge,
 Baymanlıkta tüllerge,-
 Tıp barıhı uylağan.
 Koralayı, bolanı,
 Kızıl sike kuyarı,

450

Ayağına mahayıp,
 Bir avız hüz eytmegen.

Ben kan içmezsem, et yemezsem,
 Leşin göz yağını
 Üç günde bir didiklemezsem,
 Hiç dünyada duramam,
 Ölümützleyip bulmağa
 Ben söz veremem".
 Saksagan: "Ölümünden korkan canlı olsa,
 Kurtulmak için yol arar;

430

Neslini artırmak isterse,
 Ülke gezip yer bulur".
 Karganın söylediği sözleri
 Kaplan da, leopar da,
 Kurt, porsuk, aslan da,
 Pençeli kuşlar da,
 Yırtıcı balık turna balığı da,
 Bütün yırtıcılar da beğenmişler.
 Ot yiyen hayvanlar;
 Turna, ördek, yabarı kaz,

440

Keklik, bıldırcın ve yaban horozu
 Yavru çıkarıp, çoğalıp
 Yavruları kuş olup,
 Kendi kanadıyla uçuncaya kadar,
 Yaz mevsimi geçinceye kadar,
 Çoğu zaman ormanlık bulup,
 Mutlulukta çoğalalım,
 Dıyıp hepsi düşünmüşler.
 Dağ keçisi, geyik
 Kırmızı yanaklı tavşan

450

Ayaklarıyla iftihar edip
 Bir tek söz söylememişler.

Turgay, maysıl, sıyrısık,
 Sevke, kargâ, buz sepsik,
 Mır-mazarzı aşâğas,
 Hüz eytirge oyalğan.
 Kekük tağı: "Oyam yuk,
 Balam tigen kaygım yuk;
 Bala-bavırım, tīgender,
 Bala ösön köygender

460

Nı tilehe, -mine şul", -
 Tıp, urtağa halğan, tı.
 Barıhı törlöse höylep,
 Törlöhö törlö uylap,
 His birlikke kilmeyinse,
 Kırka bir uy eytmeyinse,
 Tarkalısta kalğan, tı.
 Kart bınun hun hiskengen,
 Yangız avğa sığırğa
 Bınan arı şiklengen.

470

Bırzen-bir kön dūrtevp,
 Bılar avğa kitken, tı,
 Kūp yırzerzı ütken, tı;
 Kūp yen alıp, şatlanıp,
 Avzan bılar kaytkan, tı.
 Avlap alğan koştarzın
 Arahında bir akkoş,
 Ayaktarın beyleges,
 Başın kırkıp taşlarğa
 Babay bısak kayrağas,

480

Kanlı yeşin tükken, tı,
 Üz zarını eytken, tı:

Turgay, kestane kargası, sığırıcık,
 Ala kargâ, serçe
 Herşeyi ytyince
 Söz söylemeğe utanmışlar.
 Guguk kuşu dahi: "Yuvam yok,
 Yavru denen kaygım yok.
 Yavrum var diyenler,
 Yavrusu için üzülenler

460

Ne dilerse, ben onu kabul ederim".
 Diyip düşüncesini ortaya koymuş derler.
 Hepsı farklı söyleyip,
 Farklı farklı düşünüp,
 Hiç birlikte anlaşılamayınca,
 Kimse bir fikir söylemeyince,
 Hepsı dağılmış.
 Yaşlı Yenbirzi sonra kuşkulanmış,
 Yalnız ava çıkmağa
 Bundan sonra şüphelenmiş.

470

Bir gün dördü birlikte,
 Bunlar ava gitmişler,
 Çok yerleri geçmişler;
 Çok can alıp, mutlu olup,
 Bunlar avdan dönmüşler.
 Avladıkları kuşların
 Arasındaki bir akkuşun,
 Ayaklarını bağlayınca,
 Başını kırkıp atmak için
 Baba bıçağı bileyince,

480

Kanlı göz yaşı dökmüş,
 Kendi acısını söylemiş:

"İl kürirge sıktım min,
Yır koşonan tügılmin,-
Yeşey torğan ilim bar,
İlhiz yitim tügılmin.
Yırze his kim tırmastan,
Birev ayak basmastan,
Kuş bulırğa yer izlep,
Yırze his kim tapmağas,

490

Büten yenden haylarğa
Berevhin tin kürmeges,-
Kükke osop yer izlep,
Ayız, Koyaştı küzlep,
Üzine yer haylağan,
İkhihin de arbağan,
Bar koştarğa baş bulğan,
Samrav atlı atam bar.
İki balahı bulğan,
Balahı la, üzi le

500

His avırır kürmeges,
His birevhi ülmegen.
Eli le batşa atayım,
Yiberigiz hiz mini,
Üz ilime kaytayım.
Mini bülip aşap ta,
Seynep mini yotop ta
Barıbir aş bulmamın,
His aş bulup hınmemin;
Yenışmenen hıv alıp,

510

Esem tenim yıvzarğan.
Üz nurına huğarğan

"Ülke görmek için çıktım ben,
Yeryüzü kuşu değilim,
Yaşamakta olduğum ülkem var,
Ülkesiz yetim değilim.
Yeryüzünde hiç kimse doğmamışken,
Kimse ayak basmamışken,
Çift olmak için sevgili arayıp
Yeryüzünde hiç kimse bulamayınca

490

Başka canlılardan seçmek için
Birisini denk görmeyince,
Gökte uçup sevgili arayıp,
Ay'ı, Güneş'i gözleyip,
Kendisine sevgili seçmiş,
İkisini de büyülemiş,
Bütün kuşlara baş olmuş,
Samrav adlı babam var.
İki yavrusu olmuş,
Yavruları da, kendi de

500

Hiç hastalık görmemiş,
Hiç birisi ölmemiş.
Babam hala da padişaktır,
Siz beni salınız,
Kendi ülkeme döneyim.
Beni bölüp yeseniz de,
Beni çiğneyip yutsanız da
Nasıl olsa yemek olmam,
Hiç yiyecek olup hazımlanam;
Hayat pınarından su alıp,

510

Annem bedenimi yıkamıştır.
Beni kendi ışığıyla sulamış olanı

Barıǵızǵa bildeli
 Koyaş tigen esem bar.
 Yiberigiz hız minı,
 Atam barıbur tabır ul,
 Kılıp yavlap alır ul.
 Samrav tigen batşanın
 Homay tigen kızımın;
 Altın sesim tarkaham,

520

Nurǵa ıldı kümemin:
 Köndöz yırge nur hıbem,
 Kısın ayǵa nur birem;
 Yiberigiz hız minı,
 İlme min kaytayım;
 Yenşışmenin hıv yulın
 Hızge eytip kiteyim",-
 tigen hüzzı ıstıkes, Yenbirzi
 kart minen Yenbike karsık
 uldarına keneş itkender.
 Şülgen Homay košto aşav
 yaǵında, Ural kotkarıv ya-
 ğında bulıp, ızǵış kıkten.
 Ural košto Şülgenge birmey
 tartıp alǵan da sitkerek
 ılıp kuyǵan. "Kayǵırma,
 hezir tamaklanam da
 üzindi ata-esene ılıp
 tapşıram!"-tıp ataları
 yanına kılıp ultırǵan. Bılar
 aşıǵa ultırǵas, koş hav kana-
 tın hilikken, -ös kavırhını
 tüşken; şularnı hınaǵan ka-

Hepiniz de bilıyorsunuz;
 Güneş denen annem var.
 Salınız siz beni,
 Babam nasıl olsa bulur,
 Yardıma gelip kurtarır.
 Samrav denen padişahın
 Homay denen kızıyım;
 Altın saçlarımı tarasam,

520

Ülkeyi ışıǵa gömerim;
 Gündüz yeryüzüne ışık septyorum,
 Gece aya ışık veriyorum;
 Sız beni salınız,
 Ben ülkeme döneyim,
 Hayat pınarının suyunun yolunu
 Size söyleyip gıdeyim",-
 diyen sözü ıstıtince, yaşlı
 Yenbirzi ile kocakarı Yen-
 bike oǵullarıyla müşavere
 etmişler. Şülgen Homay kuşu
 yemek taraftarı, Ural kur-
 tarmak taraftarı olup,
 çekışmişler. Ural kuşu Şülgen'e
 vermez, çekip aldıǵı za-
 man götürüp yanına koymuş.
 "Kayǵılanma hemen yemek yi-
 yiceǵım, seni babana ve
 annene götürüp teslim edeceǵım,"
 diyip atalarının yanına gelip oturmuş.
 Bunlar yemeǵe oturunca kuş
 sağlam kanadını silkmiş,
 üç telek düşmüş; onları

natınan sıkkan kanğa bu-
yap, yirge taşlağan iken,-
ös akkoş kilip, kızı küterip
alıp kütken. Yenbirzi karttar
Yenşışmenin yulın horaşa al-
may kalırzarına ükingen.

Kart şunda uk Şülgen
minen Uralğa, koştar karap
oskan yakka taban küz
yazmay kütirge, arttarınan
küzetiþ barıp, Yenşışmenin
urının tabırğa, eger yulda
Ülüm osraha, başın kırkıp
alıp kaytırğa kuşkan. İki
ulın iki arıslanğa mindirip
ozatkan, ti.

Ural, Şülgen ikevlep,
Kön-tönön, ay-yıl hanap,
Tav artılıp, hıv kısıp,

530

Kara urmandar ütip,
Haman alğa kütken, ti;
Bara torğas, bir zaman
Bir yılğanın sitinde,
Bir zur ağas töbönde,
Zur tayağı kulında
Ak hakallı bir kartka
Bılar barıp yitken, ti,
Barıp selem birgen, ti.
Kart ta karşı alğan, ti,

540

Yul başını bılarsın
Kart huraşıp bilgen, ti.

kanayan kanadından çıkan
kana boyayıp yere atmış,
üç akkuş gelip,
kızı kaldırıp götürmüş.Yaşlı Yenbirziler
hayat pınarının yolunu sorgulamadan
kaldıklarına teessüf etmişler.

Yaşlı adam o zaman Şülgen
ile Ural'a kuşlara bakıp
uçulan tarafa taban ve
göz şaşırmadan gitmelerini,
Hayat pınarının yerini bul-
malarını, eğer yolda Ölüm'e
rastlarsalar, başını kırkıp
dönmelerini emretmiş. İki
oğlunu iki aslana bindirip
gitmelerine müsaade etmiş.
Ural ile Şülgen birlikte
Gece gündüz, ay-yıl sayıp,
Dağ aşıp, su geçip,

530

Kara ormanlar geçip,
Hemen ileri gitmişler;
Bir gün varınca
Bir nehirin kenarında,
Bir büyük ağaç dibinde,
Büyük sopası elinde
Ak sakallı bir yaşlıya
Bunlar varıp yetişmişler,
Varıp selam vermişler.
Yaşlı da selamı almış,

540

Bunların yolunun başlangıcını
Yaşlı sorup bilmiş.

Üz, uyarın bılar za
 Kartka höylep birgen, tı.
 Kart uylanıp torğan da.
 Hakalını hıpırıp,
 Bılargä köz yörötöp,
 İki yuldı kürhetip,
 Bılay tıp eytken, tı:
 "Bına hezge iki yul:

550

Hulğa kithen, yul buyı-
 Uyın-kölkö tön buyı,
 Kayğı-itlik kürmeyinse,
 Barlıgım da bilmeyinse,
 Rehet yeşey baymanda;
 Būri, harık yalanda,
 Tölkö, tavık urmanda
 Birge yeşep, dus bulıp,
 Samrav koşka baş iyıp,
 Kan da ismey, it yiy mey,

560

Hıs Ülimge yul kuymay
 Yeşep kılgen bir il bar;
 Yakşılıkka yakşılık
 Kıla torğan yola bar.
 Unğa kithen, yul buyı-
 İlav, hıktav yıl buyı;
 Yavızlıkta dan alğan,
 Batşahınan, başkahınan
 Kayğı, itlik kürivsi,
 Kanlı yeşin tügıvsi

570

Katıl batşa ilı bar;

Bunlar da kendi düşüncelerini,
 Yaşhya söylemişler.
 Yaşlı düşünüp durduğu zaman,
 Sakalını sıvazlayıp,
 Bunlara göz yürütüp,
 İki yolu gösterip,
 Böyle diyip söylemiş:
 "Sızın karşınızda iki yol var:

550

Sola gitseniz yol boyunca-
 Oynama-gülme gece boyu;
 Üzüntü sıkıntı görmeden
 Varlığını dahi bilmeden,
 Rahat ve mutlu yaşıyorlar;
 Kurt, koyun çayırda,
 Tilki, tavuk ormanda
 Birlikte yaşayıp, dost olup,
 Samrav kuşa baş eğip,
 Kan içmeden, et yemeden,

560

Hiç Ölüme izin vermeden
 Yaşanan bir ülke var;
 İyiliğe iyilik
 Yapılmakta olan töre var.
 Sağa gitseniz, yol boyunca,
 Göz yaşı-ağlama yıl boyu;
 Namerdlikte şan almış
 Padişahından, başkasından
 Üzüntü, sıkıntı gören,
 Kanlı göz yaşı döken

570

Katıl padişahın ülkesi var;

Tav-tav kişi höyegi,
 Kanğa batkan yiri bar".
 Karttan bını işitkes,
 Yuldar sırnı bilişkes,
 Ural, Şülgen ikevhi
 Şunan şıbağa totoşkan,
 Yul bülirge uylaşkan,
 Üz arahı höyleşken.
 Hulğa kitiv-Uralğa,

580

Unğa kitiv-Şülgenge
 Şıbağalı yul bulğan.
 Şülgen bığa künmegen:
 Min uzaman eli,-tip,
 Min baramın hulğa,-tip,
 Üzine huldı haylağan,
 Üz tigense davlağan:
 Ural küngen un yakka
 Şülgen kitken hul yakka.
 Ural unğa kitken hun,

590

Ozon yulğa tüşken hun,
 Küp hıvzarı kisken, ti,
 Küp tavzarı aşkan ti;
 Bara torğas, bir tavzın
 İteğine yitken, ti.
 Buri talap, özgölep,
 Hırzay kanğa tuzğanday-
 Tilgilengen arkahı,
 Ayrılğan yılkehi;
 Süplik tipken tavıktay,

600

Kul-ayağı yarılğan;

Dağ-dağ insan kemiğinin
 Kana battığı yer var".
 Yaşlıdan bunu işitince,
 Yolların sırnı bilince,
 Ural ile Şülgen
 Kura çekmişler,
 Yolu bölmeğe karar vermişler,
 Kendi aralarında söylemişler:
 Sol taraf Ural'a

580

Sağ taraf Şülgen'e
 Kurada yol olmuş.
 Şülgen buna razı olmamış;
 Ben daha büyüğüm diyip,
 Sola ben varacağım diyip,
 Kendine sol yolu seçmiş,
 Kendi dileğince davranmış:
 Ural razı olmuş sağ yana,
 Şülgen gitmiş sol yana.
 Ural sağa gittikten sonra,

600

Uzun yola düştükten sonra,
 Çok suları geçmiş,
 Çok dağları aşmış;
 Varınca, bir dağın
 Eteğine yetişmiş.
 Kurt talan etmiş gibi,
 Sır gibi kanla aşınmış gibi,
 Yol yol çizilmiş arkası,
 Ayrılmış omuzu;
 Çöplük eşen tavuk gibi,

600

El ve ayağı yarılmış,

Tamır aşap, yır kazıp,
 Avız-bite karayğan;
 Kırav hukkan ülendey,
 Yözö-tösö harğayğan;
 Sutlap yunğan ağastay,
 Baltır iti hulağan;
 Biri unalğan ağastay,
 Yılık başı surayğan
 Bir karsıkka hırışkan;

610

Köngge yangan tenderin,
 Şırt kaplağan sesterin,
 Huplap yunğan ağastay,
 Baltır iti, bilegin,
 Avza tuyğan kıyğırzay,
 Kepeyip torğan kükregın,
 Kuğa aşa yılmıldap
 Torğan küldey küzzerin,
 Bal kortonday ıktımat
 Niske hılıv bildirin,-

620

Oyalıpmı, kurkıpmı,-
 Karsıkka hırışıp mataşkan
 Bir hılıv kızıkayğa
 Ural barıp tap bulğan.
 Ural yakın bağan, ti,
 "Kurkmağız, tip eytken,- ti-
 Min kilemin yıraktan,
 Üzim tıvğan torlaktan,
 Bala inım kıtkende,
 Kıp ilderzi ütkende;

630

Min kişige tiymeymin,

Kök yıyıp, yer kazıp,
 Ağız ve yüzü kararmış;
 Kırığı dövmüş otlar gibi,
 Yüzünün rengi sararmış;
 Yontulmuş ağaç gibi,
 Baldır eti kurumuş;
 Ağacın kurumuş kertiği gibi,
 Damarları çıkmış
 Bir koca karıya rastgelmişler.

610

Güneşte yanan bedenleri,
 Sırtını kaplayan saçları,
 Tasvip edilip yontulmuş ağaç gibi
 Bacak ve elleri,
 Avda doymuş şahın gibi
 Yükselip durmuş göğsü,
 Kamışlığın arkasında ışıldayıp
 Duran göl gibi gözleri,
 Arı gibi ince
 Nazık güzel belli,

620

Utanıp mı, korkup mu,
 Kocakarıya sıkışmış
 Bir güzel kıızı
 Ural varıp bulmuş.
 Ural yakına varmış,
 "Korkmayınız diye söylemiş.
 Ben uzaktan geliyorum,
 Kendim, doğmuş olduğum evden
 Gittiğim zaman çocuk idim;
 Çok ülkeleri geçtim;

630

Ben insanlara dokunmuyorum,

Unın kanın koymaymın;
 Ülim tigen yavızdı
 Ültirirge uylaymın;
 Eyze, yakın kılıgız,
 İl helderin höylegiz",-
 Tiges, bılar yılmayğan,
 Urınınan kuzğalğan.
 Tuzğan sesterin ebiy
 Kolağına kıştırıp,

640

Urınınan kuzğalıp,
 Bir az küzin zuraytıp,
 Azırak buyın turaytıp,
 Bilay tiyip eytken, tı:
 "Yırak ilden ikenhin,
 İzgi uyza kilgenhin,
 Ay yigitim, bilhen hin,
 Bizzin ilde bulhan hin,
 Katil batşa işlegen
 İşterini kürhen hin;

650

Avırır-hızlav kürmeyinse,
 Ülim başka kilmeyinse,
 Katın-kızı, ır-attı,
 Ayırmastan yeş-karttı,
 Kul-ayağın beyletip,
 Arıvzarın haylatıp,
 Yıl da bir kat yıızıra,
 Harayına aldıra;
 Kızı haylay yigitin,
 Üzi haylay kız-kırkın,

660

Kalğandarın tağı la

Onların kanını dökmüyorum;
 Ölüm denen namerdi
 Öldürmeği düşünüyorum;
 Haydi yakına geliniz,
 Ülkenin durumunu söyleyiniz",
 Diyince bunlar gülümsemişler,
 Yerlerinden kalkmışlar.
 İhtiyar dağılmış saçlarını
 Kulağının arkasına kıştırıp,

640

Yerinden kalkıp,
 Gözünü faltaşı gibi açıp,
 Azıcık boyunu doğrultup,
 Böyle diyip söylemiş:
 "Sen uzak ülkeden,
 İyi düşünceyle gelmişsin.
 Ey yigitim sen bilsen,
 Bizim ülkede olsan,
 Katil padişahın yaptığı
 İşleri görsen;

650

Ağrı ve hastalık görmeyen,
 Ölüm başına gelmeyen,
 Kadını, kızı, erkeği, babayı,
 Genç ve yaşlıyı ayırmadan,
 El ve ayaklarını bağlatıp,
 Aralarından seçtirip
 Yılda bir kere yığdırıyor,
 Sarayına aldırıyor;
 Kızı yigitler seçiyor,
 Kendisi kızlar seçiyor,

660

Kalanları dahi

Yarandarı karayzar,
 Üzzerine haylayzar;
 Bütenderin ayamay,
 Kanlı yeşke karamay,
 Tırilete, hav köyge
 Kızın külge haldıra,
 İrin utka yandıra;
 Atahı ösön, üzi ösön,
 Yarandarı damı ösön,

670

Üzi tıvğan köñö ösön,
 Yıl da bir kat tenrı ösön
 Kanlı korban uzzıra.
 Bına min de un bala
 Kürgen esen donyala.
 Dürtiñin haylap aldılar,
 Bıñihın hıvğa haldılar.
 Kartım, yöregi hızlağas,
 Tuğız bala yuğalas,
 Karap torop tüzmeni,

680

Nışlerini hizmeni:
 Yen asıvzan uktalıp,
 Balaların kızğanıp,
 Bir yarañğa ıntıldı,-
 Bahırkayım şul köñdö,-
 Küz aldında ükhitip,
 Tıriley yirge kümildi.
 Kinye balam kalğaynı,
 Bir yaranı kılgeyni,
 Alam üzin,-tıgeyni;

690

Bala bavır bulğanğa,

Padişahın yakın adamları
 Kendilerine seçiyorlar.
 Diğerlerine merhamet etmiyor,
 Kanlı göz yaşlarına bakmıyor,
 Diri,sağ
 Kızları göle saldırıyor,
 Erkekleri ateşte yaktıyor.
 Babası için, kendi için,
 Yakın adamlarının şanı için,

670

Kendi doğmuş olduğu gün için,
 Yılda bir kere tanrı için
 Kanlı kurban veriyor.
 İşte ben de bu dünyada
 On çocuk görmüş anneyim.
 Dördünü seçip aldılar,
 Beşini suya attılar.
 Yaşlı kocamın yüreği sızlayınca,
 Dokuz çocuğu yok olunca,
 Bakıp durmaya tahammül edemedi,

680

Ne yaptığını sezmedi:
 Can acısından öfkelenip,
 Çocuklarını esirgeyip,
 Padişahın yakın adamına atıldı,
 Zavallım o günü,
 Göz önünde acımayıp,
 Diri diri yere gömüldü.
 Küçük çocuğum kaldı,
 Padişahın yakın bir adamı geldi,
 Kendime alayım dedi;

690

Yavrusu değerli olanlar gibi

Alıp kastım urmanga.
 Mindey balalı ese,
 Kaskan ir-at kûp bında,
 Barıhı la kan ilap,
 Yöröy kasıp urmanda.
 Yıgıt, ızgı ikenhin,
 Yakşı uyza kılgenhin,
 Anı barma, kayt kire,
 Kanlı yırge kılgenhin,

700

Yavız ilge kılgenhin".
 "Hıvzar kısıp, tav aşıp,
 Kûp yıl buyı kılgenmin,
 Kûp yuldarzı uzğanmın;
 Kûz yeşirgen Ülimdi
 İzlep bında, tapmaham,
 Başın sabıp özmehem,
 Eytkenime yitmehem,
 Unı yirzen yıymaham,
 Ural bulıp yörömemin!"-

710

Tigen hüzün eytkende,
 "Hav bulıgız", -tigen de,
 Arıslanına mingen de
 Katıl batşa yortona
 Ural karap kitken, ti;
 Bır nise kôn ütken ti,
 Şunday yırge yitken ti:
 Bır esenen tıvganday,
 Bır tös kıyım kıygendey,
 Barıhı la şep-şere

720

Törkôm halık yıylğan,

Alıp kaçtım ormana.
 Benim gibi çocuklu kaçan
 Anne-baba burada çok,
 Hepsi de kan ağlayıp,
 Ormanda gizlenirler.
 Yıgıt, sen iyiymişsin,
 Güzel düşünceyle gelmişsin,
 İleri varma, geri dön,
 Kanlı yere gelmişsin,

700

Kötü ülkeye gelmişsin".
 "Sular geçip, dağ aşıp,
 Çok yıl boyu gelmişim,
 Çok yolları geçmişim;
 Gözden gizlenen Ölüm'ü
 İzleyip burada bulmasam,
 Başını uçurmasam,
 Söylediğimi yapmasam,
 Onu yeryüzünden kovmasam,
 Ural olup yürümem!"

710

Diyeen sözünü söylediği zaman,
 "Sağ olunuz", dediği zaman,
 Aslanına bindiği zaman,
 Katıl padişahın yurduna,
 Ural bakıp gitmiş;
 Birkaç gün geçmiş,
 Böyle bir yere yetişmiş:
 Bir anneden doğmuş gibi,
 Bir renk giysi giymiş gibi,
 Hepsi de çırpıplak

720

Halk takım halinde yığılmışlar,

Alı-artlı tızılgen,
 İrzer, kızzar ayrılıp,
 Uram-uram kuyılğan.
 Yarandarı törtkölep,
 Tıgızhızın tıgızlep,
 Kamsılap ta hukkulap
 Yöröhe le, hüz eytmey,
 Tıl de kıbrzata almay
 Torğan halıkka bargan,

730

Mayzanğa bıl küz halğan.
 Bıl törkömden sıtterek,
 Un biş azım kızzarak,
 Küzin-başın şemertip,
 Yöreklerin hıktatıp;
 Balaları kurkışıp,
 İmlap kına höyleşıp,
 Kayğırışıp, ilaşıp
 Torğan ata-eseler
 Yanına barıp tuktağan,

740

Hel-ehvelin horağan,
 Üz tilegin höylegen.
 Ural hüzın barıñı
 Yotonoşop tınlağan,
 Arahınan bir kartı
 Oşolay tıp höylegen:
 "Yigit, hinin tös-başın,
 Aptıraşlı karaşın,
 Anısları minip kılışın
 Sıt bulırzay kürine.

750

Bızın ilde batşa bar,

Arkalı önlü dızılmişler,
 Erkekler, kızlar ayrılıp,
 Sıra sıra koyulmuşlar.
 Padişahın yakın adamları dürtükleyip,
 Düzensizi düzleyip,
 Kamçılایp, dövüp
 Yürüse de söz söylemeden,
 Dil de kıpırdatamadan
 Duran halka varmış,

730

Meydana bu göz atmış.
 Bu takımdan biraz ötede,
 Onbeş adım kenarda,
 Gözü başı yaşla dolup,
 Yürekleri acıyla dolup;
 Çocukları korkuşup,
 Ancak işaretle anlaşıp,
 Kaygılanıp, ağlayıp
 Duran baba ve annelerin
 Yanına varıp yaklaşmış,

740

Durumlarını sormuş,
 Kendi isteğini söylemiş.
 Ural'ın sözünü hepsi
 Açgözlülükle dinlemişler.
 Aralarından bir yaşlı
 Şöyle söylemiş:
 "Yigit senin görünüşün,
 Şaşırtıcı bakışın,
 Aslana binip gelişin
 Yabancı olduğunu gösteriyor.

750

Bızın ülkede bir padişah var,

Yaranınan türe bar;
 Bına bıl halık isinde
 Törlö ırızan kişi bar.
 Her yıl batşa tıvğan kön
 Ata-esehi hakı ösön,
 Batşa tıvğas, hıv alıp,
 Yıvğan koyoho ösön
 Korban birir yola bar.
 Batşanın tıv bizegi-

760

Kara kozğon koşo bar,
 Şul koştarzı yıl hayın
 Hıylay torğan köñö bar.
 Ana, yığıt küremhın,
 Ul koştarzı bilemhın,
 Kılıp tavğa kungandar,
 Yım bulırın bilgender.
 Koyoğa kızzar halğan hun,
 Kızzar şunda ülgen hun,
 Barıhın alıp koyonan

770

Kozğondarğa taşlayzar,
 Ular şunda aşayzar.
 Bınav beyli yığıtter
 Her ırızan kılğendir.
 Batşa kızı yıl hayın
 Tevze haylay birevhın;
 Unan kala batşa üzi
 Koldar haylay harayğa;
 Unan torop kalğanı-
 Tenrı ösön korbangı",-

780

Tıp höylep te bötmegeñ,

Yakın adamlarının töresi var;
 İşte bu halk içinde
 Türlü nesilden insan var.
 Her yıl, padişahın doğduğı gün için,
 Baba ve annesinin hakkı için,
 Padişah doğunca su alıp
 Yıkandığı kuyusu için
 Kurban verir töre var.
 Padişahın tuğunun bezeğinde

760

Kara kuzgun kuşu var,
 O kuşları her yıl
 İkramladığı günü var.
 İşte yığıt görüyorsun,
 O kuşları biliyorsun,
 Gelip dağa konmuşlar,
 Yemleneceklerini bilmişler.
 Kızları kuyuya koyduktan sonra,
 Kızlar orada öldükten sonra,
 Hepsini kuyudan alıp

770

Kuzgunlara atıyorlar,
 Onlar orada yiyorlar.
 İşte bağı yığitler
 Her soydan gelmişdir.
 Padişahın kızı her yıl
 Yeniden birisini seçiyor;
 Ondan kalanı padişahın kendisi
 Saraya köleler seçiyor;
 Ondan durup kalanı
 Tanrı için kurban ederler",

780

Diyip söylediğı bitmemişken,

Zarın eytip yitmegeni:
 Altın tehit östönde
 Batşa kızı ultırğan,
 Dürt yağınan dürt kolo
 Tehitini kütergen,
 Baslamatıp artınan,
 Bir yaranı iyergen,
 Bınıhı üzi artınan
 Kalğandarı iyertken.

790

Kılıp yitkes, ti, bılar:
 "Tıgız, yakşı toroğoz,
 Batşa kızı kile bit,
 Yaktı yözlö bulğız!"-
 Tıp birevhi eytken, ti.
 Saftı bozop turğandı
 Kamsı minen hukkan, ti.
 Batşa kızı şul sakta
 Kılıp yitken mayzanga;
 Ural da ret bozmağan,

800

Basıp torğan ıngayğa:
 Batşa kızı, aralap,
 Bar yigitti haylağan,
 Arahınan okşarzay
 Bir yigit de tapmağan.
 Azak sikte, yakınlap,
 Uralğa kılıp yitken, ti.
 Tuktap torop şul yırzı
 Uralğa küz tikken, ti;
 Kulına alıp bir alma,

810

Uğa bülek itken, ti.

Sıkıntısını söyleyip kaybetmemişken;
 Altın taht üzerinde
 Padişahın kızı oturmuş,
 Dört yanından dört köle
 Tahtını götürmüşler.
 Taşıyanların ardından,
 Padişahın bir yakın adamı çevirmiş,
 Bunun kendi ardından
 Diğerleri çevirmişler.

790

Gelip yetişince bunlar:
 "Düz, güzel durunuz,
 Padişahın kızı geliyor,
 Aydınlık yüzlü olunuz!"
 Diyip birisi söylemiş.
 Safı bozup duranı
 Kamçı ile dövmüş.
 Padişahın kızı o zaman
 Gelip yetişmiş meydana;
 Ural da safı bozmamış,

800

Uysalca ayakta durmuş;
 Padişahın kızı aralarında gezip
 Var olan yigitleri seçmiş,
 Aralarından hoşlandığı gibi
 Bir yigit de bulamamış.
 En sonunda yaklaşıp
 Ural'a gelip yetişmiş,
 Yaklaşıp o yerde durup,
 Ural'a göz dikmiş;
 Eline bir elma alıp

810

Ona hediye etmiş.

Batşa kızı mayzanda
 Başka haylap tormağan,
 Uraldı alıp barığa
 Bir yarağa ımlağan.
 Kız tehitke ultırğan,
 Tağı koldan kütertip,
 Harayına yullağan,
 "Batşa kızı höyzö bit,
 Batşa kıyevi buldı bit!"-

820

Tıp, barıhı şav kılıp,
 Yarandanı gıv kılıp,
 Halıktı sitke tarkatıp,
 "Eyze harayğa, yigit,
 Batşa kızı köte",-tıp,
 Uralğa yola anlatıp,
 Bir yaranı şu sakta
 Yul başlarğa bulğan, ti,
 "Kıyev buldın bızge",-tıp,
 Arkahınan höygen, ti.

830

Ural bığa künmegen,
 Harayğa ul kitmegen.
 "Min yoları bilmeyim,
 İş azağın küreyim,
 Azak barham, barırmın,
 Kızdı izlep tabırmın",-
 Tıyıp Ural eytken, ti,
 Yarandarın hüzzerin
 Şulay kiri kakkan, ti;
 E tigiler korsayıp,

840

Kızğa eyte kitken, ti.

Padişahın kızı meydanda
 Başka kimse seçip durmamış,
 Ural'ı alıp varması için
 Padişah adamına işaret etmiş.
 Kız tahta oturmuş,
 Dahi köleler götürüp
 Sarayına yollamış,
 "Padişahın kızı onu sevdi,
 O padişaha güveyi oldu!"

820

Dıyıp hepsi gürültüye başlayıp,
 Padişahın adamları koşuşmaya başlayıp,
 Halkı kenara sıkıştırıp,
 "Yigit haydi saraya,
 Padişahın kızı bekliyor" dıyıp,
 Ural'a töreyi anlatıp,
 Bir adamı o zaman
 Götürmek için yol açmış,
 "Güveyi oldun bize" dıyıp,
 Arkasından sevmişler.

830

Ural buna razı olmamış,
 Saraya o gitmemiş.
 "Ben töreyi bilmem,
 İşin sonunu göreyim,
 Sonra gidersem giderim,
 Kızı izleyip bulurum",
 Dıyıp Ural söylemiş,
 Padişahın yakın adamlarının sözlerini
 Böyle reddetmiş;
 Onlar incinip,

840

Kıza söylemeğe gitmişler.

Küp te vakit ütmegen,
 Mayzanda şav-şıv bötmege,
 Alğaskılar yul başlap,
 Dürt batırın iyertip,
 Koldan tehit küttertıp;
 Buralağan döyeley,
 Kanhırağan ayıvzay,
 Küzine kan havzırıp,
 Küz kabağın toyzorop.

850

Ujar sesip, mat kurıp;
 Kaban suska yilkeli,
 Fildey yıvan baltırılı,
 Kırmızı tulğan habalay,
 İmenis yıvan korhaklı,
 Ujarınan halıktın
 Başın yırga iyzerip,
 Katil batşa kilgen, ti,
 Barhın da aralap,
 İr-kol haylap ütken, ti.

860

"Bınıhı harayğa barır, tip,-
 Bınıhı korbanğa bulır", tip,
 Kol haylavın bötken, ti,
 Kız haylavğa küsken, ti.
 Kızzar haylap yörögende,
 Bir hılvğa yitkende,
 Bir yaranın sakırtıp:
 "Tışın kara", -tigen, ti.
 Alhıv yözön kaplağan
 Kulın kızzın alğan, ti;

870

Kükrekterin kapşağan,

Çok ta vakit geçmemişken,
 Meydanda gürültü kargaşa bitmemişken,
 Tellalar yol açıp,
 Dört batırın çevrelediği
 Köleler tahtı kaldırıp;
 Deve gibi kızmış,
 Ayı gibi kana susamış,
 Gözünü kan bürüyüp,
 Kaş çatıp,

850

Öfke saçıp, kudurup;
 Yaban domuzu enseli,
 Fil gibi şişman baldırlı,
 Kırmızı dolan tulum gibi
 İğrenç şişman karınlı,
 Gazabından halkın
 Başını yere eğdirip
 Katil padişah gelmiş,
 Hepsinin aralarından geçip,
 Erkek köle seçmiş derler.

860

Şu saraya gider diyip,
 Şu kurban olur" diyip,
 Köle seçmeği bitirmiş,
 Kız seçmeğe geçmiş.
 Kızları seçip yürüdüğü zaman,
 Bir güzele yetiştiği zaman,
 Bir adamını çağırıp:
 "Dışına bak" demiş.
 Kızarıklık yüzünü kaplamış,
 Kızın elini almış;

870

Göğüslerine dokunmuş,

Bilin totop karağan,
 "Harayğa bıl yarar, tıp,
 Bütünün üzgiz karan, tıp,
 Arıvzarın haylağız,
 Kereğınse ahğız",-
 Tıyıp batşa eytken, ti,
 Yarandargā kuşkan, ti.-
 "Kalğandarı esemdın,
 Mını yvğan koyomdon

880

Korbanına kalır",-tıp,
 Azak hüzın eytken, ti.
 Asıvlanıp, şul sakta
 Kızı kılıp yıtken, ti,
 Ural yanına ütken, ti,
 Üpke hüzın eytken, ti:
 "Yıgıt, hını haylanım,
 Harayıma barmanın,
 Alma birip ımlanım,
 Mını tinge almanın;

890

Kırı kaktın hüzımdı,
 Böte kaldar aldında
 Kara ittin yözömdö",-
 Tıgen hüzzi ııtkes,
 Batşa töşken tehitten:
 "Kayhı ırıp yigitten
 Mını kızım hurlanğan?"-
 Tıp Uralğa kılgen, ti,
 Tökörök sesip avızzan
 Hüzın hōylep kıtken, ti:

900

"Ey, yigıt hın zatımdı,

Belin tutup bakmış,
 "Saraya bu yarar diyip,
 Diğerlerini kendiniz bakın, diyip.
 Aralarından seçiniz,
 Gerektiği kadar alınız",
 Diyip padişah söylemiş,
 Yakın adamlarına emretmiş.
 "Kalanlar annemin,
 Beni yıkayan kuyumun

880

Kurbanı kalır", diyip
 Son sözünü söylemiş.
 Öfkelenip o zaman,
 Kızı gelip yetişmiş,
 Ural'ın yanına geçmiş,
 Öfke ile sözünü söylemiş:
 "Yıgıt seni seçtim,
 Sarayıma varmadın,
 Elma verip işaret ettim,
 Beni denk almadın;

890

Reddettin sözümü,
 Bütün köleler önünde
 Kara ettin yüzümü",
 Diyen sözü ııtince,
 Padişah tahttan inmiş:
 "Hangi boyun yığıdı
 Benim kızımı horlamış?"
 Diyip Ural'a gelmiş.
 Tükürük saçıp ağzından
 Sözünü söylemiş:

900

"Ey yigıt! Sen benim kim olduğumu,

Katıl batşa atımdı,
 Kişi tûgil, bıl ilde-
 Mın bilegen her yırze-
 Koşo-korto, yenligi
 İşitip te, kürip te,
 Gürindegi ülık te,
 Anlağanın bilehin!
 Kızım eytkes, barmayınsa,
 Nime uylap torahın.?

910

Nine yolam bozahın,
 Barmay vakıt huzahın?"
 "Batşa tigen nemeni,
 Kişi huyır yolani
 İşitip te, kürip te,
 Nise yıldar yöröp te,
 His bir yırze kürmenim,
 Barlıgın da bilmenim.
 Mın yat yola bilmeyim,
 Ülim tigen yavızdı

920

Ültirirge izleyim.
 Yolanan da kurkmayım,
 Ülimden de örkmeym,
 Kişi tûgil, košto la,
 Ülim kile kaldınıhe,
 Kilip kulın haldınıhe,
 Unı birip Ülimge
 Kul kavşırip tormamın!
 Bına, karap torayın,
 Bar yolandı küreyim,

930

Azak sıkte üz uyım

Katıl padişah olan adımı,
 İnsan değıl, bu ülkede,
 Beni bilen her yerde,
 Hayvanları, canlıları
 İşitip de görüp de,
 Kabirdeki ölü de,
 Anlamıştır biltyorsun!
 Kızım söyleyince varmadan
 Niçin düşünüp duruyorsun?

910

Niçin töremi bozuyorsun,
 Vaktinde çekip gitmiyorsun?"
 "Padişah denen şeyi,
 İnsanı yüzen töreyi
 İşitip de, görüp de,
 Nice yıllardır yürüyüp de
 Hiç bir yerde görmedim,
 Varlığını da bilmedim.
 Ben yabancı töre bilmiyorum,
 Ölüm denen namerdi

920

Öldürmek için izliyorum.
 Töreden de korkmuyorum,
 Ölümünden de ürkmüyorum,
 İnsana değıl, kuşa da,
 Ölüm geldiğı zaman,
 Gelip elini saldığı zaman,
 Onu verip Ölüm
 Kol kavuşturup durmam!
 İşte, bakıp durmam,
 Var olan töreyi göreyim,

930

Sonunda kendi fikrimi

Hine eytip bireyim", -
 Tigen hüzin işitkes,
 Uraldın töptö sit kişi
 İkenliğini bilges,
 Yarandar za, batırzar,
 Batşa yaklı kart-korolar,
 Batşa kızın Uraldan
 Uğa kızızı birivzen,
 Unı kıyev kılıvzan

940

Barıhı la könleşken.
 Batşa bığa şaşkan, ti:
 "Bınday tintek haylama,
 Kūzin yukka taldırıp,
 Yuk kişiğe karama,
 Kaytsı, kızım, kayt, eyze.
 Harayına kit eyze", -
 Tıp kızına eytken, ti.
 "Korbandarızı totmağız,

Kızın hıvğa halığız,

950

İrin utka atığız.
 Bıl yigitti bıgallap,
 Minin yanga ozatığız", -tıp,
 Dürt batıra kuşkan, ti.
 Ūzi, tehitke ultırıp,
 Başkarıvızı kötken, ti.
 Yarandarı kızzarızı,
 Kulı beyli irzerzi, -
 Kızın hıvğa taşlarğa,
 İrin utka taşlarğa

960

Kuzğalışa başlağas,

Sana söyleyeyim",
 Diyen sözü işitince,
 Ural'ın gerçekte yabancı kişi
 Olduğunu bilince,
 Batırlar ile yakın adamları,
 Padişahın yanındaki kurulmuş yaşlılar,
 Padişahın kızını Ural'dan,
 Ona kızı vermekten,
 Onu güveyi yapmaktan

940

Hepsi de kıskanmışlar.
 Padişah buna şaşırmuş:
 "Böyle eş seçme,
 Gözünü boş yere dikip,
 Yok kişiye bakma,
 Geri dön kızım dön haydi,
 Sarayına gıt haydi,"
 Diyip kızına söylemiş.
 "Kurbanları tutmayınız,

Kızları suya bırakınız,

950

Erkekleri ateşe atınız.
 Şu yigitti bağlayıp,
 Benim yanıma gönderiniz", diyip,
 Dört batıra emretmiş.
 Kendi tahta oturup
 Yönetmeyi beklemiş.
 Yakın adamları kızları,
 Kolu bağlı erkekleri,
 Kızları suya atmak için,
 Erkekleri ateşe atmak için

960

Kıpırdamaya başlayınca,

Halık sır-sır ılaşkas,
 Ural ırğıp sıkkan, tı,
 Oşo hüzin eytken, tı:
 "Mın kürinmes Ülimdi
 Yuk itirge sıkkanmın;
 Kan koyovsı batşanan,
 Kişi aşar diyivzen
 Bar kişini kotkarıv,
 Yenşışmenen hıv alıp,

970

Ülgenderzi tiriltiv
 Ösön tıvğan batırımı
 Halık ilap torğanın
 Küz aldında kürgende,
 Yendi alır yavız Ülim
 Kıştge kulın halğanda,
 İrmin tigen ir-batır
 Şıp-şım karap torormo?
 Yavızdarğa yul kuyıp,
 Batır kurkıp kalır mı?

980

Kıt, yarandar, artaban,
 Töş, zur batşa, arbanan,
 Koldar kulın sisigiz,
 Kızzar kulın sisigiz!"
 Batşa bını işitkes,
 Kızarıñgan, bürtingen,
 Kısıkıñgan, yıkırgeñ,
 Batırzarına karap:
 "Ülim ızlep yöröhe,
 Kanğa hıvhap tilmırhe,

990

Kürhetigtz Ülimdi,

Halk fıgan edip ağlaşınca,
 Ural sıçrayıp çıkmış,
 Şu sözünü söylemiş:
 "Ben görünmez Ölüm'ü
 Yok etmeğe çıkmışım;
 Kan döken padişahdan,
 İnsan yiyen devden,
 Bütün insanları kurtarmak;
 Hayat pınarından su alıp

970

Ölenleri diriltmek
 İçin doğmuş batırımı
 Halkın ağlayıp durduğunu
 Göz önünde gördüğü zaman,
 Canı alır namerd Ölüm
 İnsanlara elini saldığı zaman,
 Erkeğim diyen batır
 Umursamadan bakıp durur mu?
 Kötülere yol koyup,
 Batır korkup kalır mı?

980

Gidin padişahın yakın adamları,
 İn büyük padişah tahtından,
 Kölelerin elini açınız,
 Kızların elini açınız!"
 Padişah bunu işitince,
 Kızarmış kabarmış,
 Haykırmış, sövmüş,
 Batırlarına bakıp:
 "Ölümü ızleyip yürüyorsa,
 Eğer o kana susuyorsa,

990

Gösteriniz Ölümü,

Tanıttığz ilimdi!"-tıp,
 Katı farman birgen, ti.
 Teni yöntes ayıvzay,
 Üzzeri zur diyivzey
 Dürt batırı kilgen, ti.
 "Alıştanmı, tartıştanmı?"-
 Hayla birzil"-tıgen, ti.
 "Erem bulıp kuymağız,
 Tevze şunu uylağız.

1000

Üzigızzen köslörek
 Birey hayvan haylağız",-
 Tiges, bılar yaman kölgen, ti.
 "Ay-hay batır ikenhin!"-
 Tıp, batşa la, barı la,
 Mıskıl itip kuyğan, ti.
 Katıl batşa asıvzan
 Nı eytirge bilmeyinse,
 Uylap-nitip tormayınsa:
 "Kanhırağan iken bıl,

1010

Yenhiregen iken bıl,-
 Hanayımdı kütergen
 Ügızımdı kiltirin:
 Ügiz kılır kılıktı,
 Hız batırzar, tık toron",-
 Tıgın hüzzi işitkes,
 Barı halık kurkkan, ti.
 Uraldı bık kızğanıp,
 Erem bula yigit,-tıp,
 Halık küz yeş tükken, ti.

1020

Atahına yalbarıp,

Tanıtınız ilimil" diyip
 Sert ferman vermiş.
 Gövdesi kılı ayı gibi,
 Kendileri büyük dev gibi,
 Dört batır gelmişler,
 "Dövüşecek misin, güreşecek misin?
 Seç birini!" demişler.
 "Mahvedip koymayınız,
 İlkın şunu düşününüz.

1000

Kendinizden kuvvetli
 Bir hayvan seçiniz",
 Diyince bunlar fena gülmüşler,
 Hey batır ımışsın!"
 Diyip padişah da, hepsi de,
 Alay etmişler.
 Katıl padişah öfkeden
 Ne söyleyeceğini bilmeden,
 Düşünüp, bir şey yapıp durmadan:

"Kana susamışsa,

1010

Canından bıkmışsa,
 Sarayımı bekleyen
 Öküzümü getirin:
 Öküz yapar yapacağını,
 Sız batırlar, dık durun",
 Diyen sözü işitince
 Bütün halk korkmuş,
 Ural'ı pek acıyıp,
 Mahvoluyor yigit diyip,
 Halk göz yaşı dökmüş.

1020

Babasına yalvarıp,

Kızı la kılıp yitken, ti:
 "Atakayım, kuyseli,
 Yukka erem itmeli,
 "Kiyev hayla üzün", tıp
 Mine birgen hüzin bar.
 Bıl yigitti haylanım,
 "Kiyevim" tıp, uylanım,
 Höyleşirge yigittin
 His yayına kuymanın.

1030

Atakayım, kuyseli,
 Yukka erem itmeli!"-
 Tıyıp kızı eythe le,
 Kanlı yeşin tükke le,
 Kızı hüzin almağan,
 Kız yayına kuymağan.
 Yırzi tırnap, ükrip,
 Şılağayın ağızıp,
 Tavzay ügiz kılgen, ti.
 Ural aldında kılıp,

1040

Basıp karap torğan da,
 Muyının azırak borğan da:
 "Yigit, yirge atmamın,
 Sirip, tuzan bulğansı,
 Yilge osop tuzğansı,
 Mögözömdi kaklarımın,
 Hini şulay kaklarımın!"-
 Tıp Uralğa eytken, ti.
 "Min de erem itirge,
 Ügiz, hini tırışmam,

1050

Yafalanıp, kös tügıp,

Kızı da gelip yetişmiş:
 "Babacığım bırak,
 Yok yere mahvetme,
 "Kendine güveyi seç" diyip,
 Bana verilmiş sözün var.
 Bu yigidi seçtim,
 "Güveyim" diyip düşündüm,
 Yığitle konuşmama
 Hiç izin vermedin.

1030

Babacığım bırak,
 Yok yere mahvetme!"
 Diyip kızı söylese de,
 Kanlı yaşını dökse de,
 Kızı söz alamamış,
 Kıza izin vermemiş.
 Yeri tırmalayıp, böğürüp,
 Salyasını akıtıp,
 Dağ gibi öküz gelmiş.
 Ural'ın önüne gelip

1040

Ayağını basıp durduğu zaman,
 Boynunu biraz döndürdüğü zaman:
 "Yigit seni yere atmayacağım,
 Çürüyüp toz oluncaya kadar,
 Rüzgarda uçup dağılıncaya kadar,
 Boynuzumda saklayacağım,
 Seni böyle saklayacağım!"
 Diyip Ural'a söylemiş.
 "Ben de seni mahvetmemeğe,
 Öküz gayret edeceğim.

1050

Kahrolup, güç tüketip,

Hinin minen saykaşmam.
 Donyala hın kişinen
 Kōslō yuğın tanırhın,-
 Üzin tūgil, tokomon minen
 Kışige kol bulırhın",-
 Tıgen hūzge bıl ügiz
 Asıvlanıp ıntılğan,
 Mögözōne alırğa
 Uralğa ul uktalğan.

1060

Ural batır ügizzi
 Mögözōnen alğan, ti.
 Tırışkan, ti, ügiz ze,
 İshanha la mögözge,
 İskınlamay Uraldan,
 Tubığman batkan, ti;
 Kōsörgeñip tırışkas,
 Avızınan ügizzin
 Kap-kara kan akkan, ti;
 Öskō tişi tōşken, ti,

1070

Ügiz helhızlengen, ti,
 Sesep, elhiregen, ti.
 Bını kürip Katıl de,
 Yarandarı, barı la
 Aptıravğa kalğan,ti.
 Ural hūzinen kıtmegen,
 Ügizzi erem itmegen,
 Şakarıp iki mögözō,
 Batkan yırzen ügizzi
 Küterip alıp kuyğan, ti.

1080

Ügizzin dürt toyağı

Seninle uğraşmam.
 Dūnyada sen insandan
 Güçlü kimse olmadığını tanırsın,
 Kendin değıl soyun ile
 İnsana köle olursun",
 Diyen söze bu öküz
 Öfkelenip atılmış,
 Boynuzuna almak için
 O Ural'a yaklaşmış.

1060

Ural batır öküzü
 Boynuzundan tutmuş.
 Gayret etmiş derler öküz de,
 Güvense de boynuzuna,
 Kurtulamayıp Ural'dan
 Topuğundan batmış;
 Güç harcayıp gayret edince,
 Öküzün ağzından
 Kapkara kan akmış;
 Üstteki dişi düşmüş,

1070

Öküz halsızlenmiş,
 Soluğu kesilip, takatten düşmüş.
 Bunu gören Katıl de,
 Yakın adamlarının hepsi de
 Şaşıp kalmışlar.
 Ural sözünden gitmemiş,
 Öküzü mahvetmemiş,
 İki boynuzunu yakalayıp
 Battığı yerden öküzü
 Çıkarıp koymuş.

1080

Öküzün dört toynağı

Urtalayğa yarılıp,
 Arahına kom tulıp
 Hırzay kanğa tuzğan, tı.
 Ural: "Kulım tiygen mögözön
 Kekireygen köyönse,
 Tışın töşken avızın
 Öskö tişin üsmeysel,
 Ayırılğan toyağın
 His te birikmeyinse,

1090

Üzin tügil, balan da
 Mengi kalır şul köyse.
 Kişi kösön kürzin hın,
 Helhızlığın bildin hın,
 Kışige mögöz saykama,
 Yınırmin tip, aykanmal!"
 "Bir tabandan uktalı"-tip,
 Dürt batırğa ımlağan.
 Batırzanı kılgen, tı,
 "Yenın sıkha kulımda,

1100

Tenın kayza taşlaym?
 Soyorgotkansız ülmehen,
 Kayhı ilge söyeyim?"-
 Tip bir batır Uralğa,
 Alıp hüzin eytken, tı.
 Ural bınan kurkmağan,
 Dürt batırğa karşı torop,
 Alğa taban atlağan.
 "Dürtigiz ze kılıgız,
 Ülim izlep yörögen

1110

Batır kösön biligiz;

Ortadan yarılıp,
 Arasına kum dolup,
 Çok kan akmış.
 Ural: "Elimin değdiği boynuzun
 Eğrilmiş duracak,
 Dışın düşen ağzında
 Üst dışın büyümecek,
 Ayrılan toynağın
 Hiç de birikmeyecek,

1090

Kendin değil yavrun da
 Ebediyen bu durumda kalacak.
 İnsanın gücünü gördün sen,
 Gücsüzlüğünü bildin sen,
 İnsanları boynuzunla tehdit etme,
 Yeneceğim diyip, ümit etme!"
 "Birlikte üzerine atılın!" diyip,
 Padişah dört batıra işaret etmiş.
 Batırları gelmişler.

"Canın çıksa elimde,

1100

"Gövdeni nereye atayım?
 Sağ kalıncaya kadar ölmesen,
 Hangi ülkeye atayım?"
 Diyip bir batır Ural'a
 Kendi sözünü söylemiş.
 Ural bundan korkmamış,
 Dört batıra karşı durup,
 Öne adım atmış.
 "Dördünüz de geliniz,
 Ölüm izleyip yürüyen

1110

Batırın gücünü biliniz;

Kulğızza yen birhem,
 Arıslanıma birigiz;
 Kösögöz yithe taşlarğa,
 Yenşışmege söyögöz,
 İndi hiz ze eytigiz;
 Minin kulğa tōshegiz,
 Kübelekтей oshağız,
 Kayza karay söyeyim?
 Diyivzerzi kıyratıp,

1120

Yenşışmenen hıv alıp,
 Kiri hizge kilgende,
 Hizzi izlep yörögende,
 On-talkanday itigizzi
 Kübelekтей yenigizzi
 Kayhı yırzen tabayım?"-
 Tiges Ural kölgender,
 "Kösön yithe atırğa,
 Hırttı yırge halırğa,
 Batşa minen yarandarzın

1130

Aldına karay taşlarhın",-
 Tıp mıskıllap kuyğandar,
 Dürti birzen uktalıp,
 Yebışken, ti, batırğa.
 Ural totop birihın,
 Olaktırğan batşağa,
 Kalğan ösöhön bir yulı,-
 Yarandarı aldına.
 Yir hilkingendey bulgan,
 Yarandar za, batşa la,

1140

Olaktırğan batır za

Elinizde can verirsem,
 Arslanıma veriniz;
 Gücünüz yeterse atmağa,
 Hayatpınarına atınız.
 Şimdi siz de söyleyiniz;
 Benim elime düşersiniz,
 Kelebek gibi uçarsınız,
 Nereye bakıp atayım?
 Devleri kırıp,

1120

Hayat pınarından su alıp,
 Geri size geldiğim zaman,
 Sizi izleyip yürüdüğüm zamanı,
 Un gibi ufalanmış etinizi,
 Kelebek gibi canınızı
 Hangi yerden bulayım?"-
 Diyince Ural, gülmüşler,
 "Gücün yeterse atmağa,
 Sırtımızı yere salmağa,
 Padişah ile yakın adamlarının.

1130

Ayaklarınıını önüne akarsın",-
 Diyip alay etmişler,
 Dördü birden atılıp,
 Kapışmış batırlar.
 Ural tutup birisini,
 Fırlatmış padişaha
 Kalan üçünü
 Yakın adamların önüne atmış.
 Yer titremiş gibi olmuş,
 Padişah da, yakın adamları da

1140

Fırlatılmış batır da,

On-talkanğa kalğan, tı,
 Kūzzen geyıp bulğan, tı,
 Kan ilağan eseler,
 Hıktap torğan atalar,
 Kulı beyli balalar,-
 Barıhı la kürgen, tı,
 Yabırılıp Uraldın
 Barıhı yanına kilgen, tı.
 Ural harayğa bargan, tı,

1150

Bar halıktı yığan, tı,
 Kaskan-boskan-barına
 Ūz yortona kaytırğa
 Ural farman birgen, tı.
 Aranan baş haylatıp,
 Ūzı kıtmek bulğan, tı.
 Halıktar yıyn korğan,
 Ural urtala bulğan.
 Halık isinde in kartı
 Bilay tiyip eytken, tı:

1160

"Yıgıt de yigıt ikenhin,
 Yıgıt, batır ikenhin;
 Yöregine tayanıp,
 Bilegindi hızğanıp,
 Bizzeyzer zi kızğanıp,
 Kilgen batır ikenhin,
 Yıñıp yatur ikenhin!
 Batşa asırın kuptarğan,
 Hine karşı öskörgen,
 Şul aykanlı bizzetzi

1170

Şath azat ittirgen

Un gibi ufalanıp kalmışlar,
 Gözden kaybolmuşlar.
 Kan ağlayan anneler,
 Acıyla dolan babalar,
 Kolu bağlı çocuklar,
 Hepsi de görmüşler,
 Koşup Ural'ın
 Hepsi de yanına gelmişler.
 Ural saraya varmış,

1150

Bütün halkı yığmış,
 Kaçan saklanan herkesi
 Kendi yurduna göndermek için
 Ural ferman vermiş.
 Aralarından baş seçtirip,
 Kendi gitmek istemiş.
 Halk toplantı kurmuş,
 Ural'ı ortaya almışlar.
 Halk içinde en yaşlı
 Böyle diyip söylemiş.

1160

"Yıgıt de yigıt imişsin,
 Yıgıt, batır imişsin;
 Yüregine güvenip,
 Bileğini sıvayıp,
 Bizim gibilere acıyıp
 Gelen batır imişsin,
 Yenecek batır imişsin!
 Padişah'ın öfkesine sebep olan,
 Seninle karşılaştıran,
 O ümitle bizleri

1170

Mutlu ve özgür yaptıran

Batşa kızı buldı bit,
 Ul sebepsi buldı bit.
 Hini h         vla  tı,
 Atahı minen davla  tı;
 Bat  a kızı al, yigit,
 Bında torop kal, yigit!"-
 Tigen h  zz   i  tkes,
 Barıhı la d  mle  kes,
 Ural almak bulğan, ti,

1180

Kızı alıp tuy yahap,
 Bir az kalmak bulğan, ti.
 Bir nise k  n bulğan hun,
 Kızın tuy   uz  an hun,
 Ural ta  ı kitken, ti,
 K  p hıvzarı k  sken, ti;
 Bara torğas, bir y  r  e,
 Bir kaya tav bitinde,
 Uypat saya   sinde
 Ar  slan  n t      p,

1190

Yal   tirge yatkanda
 Yılan   sla  an tavi  
 Kola  ına sal  n  an.
 Ir  ı  p torop ur  n  an,
 Tire-yaşına kara  n  an,
 Yarak t  gil, yakında,
 Bir kul  n  n yanında:
 Biy  kl  n karahan,-
 Arıslan a  a k  r  nmes,
 Ozo  nlo  on   lse  en,-

1200

Y  z az  mda t  kelmes,

Padişahın kızı oldu,
 O sebep oldu.
 Seni sevip ba   kaldırdı,
 Babasına kar  şı sesini yükseltti.
 Padişah kızı al yigit,
 Burada durup kal yigit!"
 Diyen sözü i  tince,
 Hepsı de bunu isteyince,
 Ural kızı almış,

1180

Kızı alıp d    n yapıp,
 Biraz burada kalmış derler.
 Birkaç gün olduktan sonra,
 Kızın d    n   geçtikten sonra,
 Ural dahi gitmi    ,
 Çok suları ge  mi    ;
 Varıp durunca bir yerde,
 Bir kaya da   eteğinde,
 Ortada   ukur içinde
 Aslan  ndan   n  p

1190

Dinlenmek için yattığı zaman
 Yılan   sl  ı sesi
 Kulağına   al  n    .
 S  ırayarak durduğu yerinden
 Etrafına bak  n    ,
 Uzak değil yakında,
 Bir korunun yanında;
 Y  ksekl  ne bakarsan,
 Aslanı yese görünmez,
 Uzunluğunu   l  ersen,

1200

Y  z adımda tükenmez,

Gelemet bir zur yılan
 Kulkı ısınen hözöp,
 Totop alğan bir bolan.
 Ay, aykaşa, ti, bılar,
 Hay, saykaşa, ti, bılar;
 Azak sıtke tüzelmey,
 Yılanğa karşı toralmay,
 Sesep, yığılğan bolan,
 Art hanınan bolandın

1210

Şunduk kapkan, ti, yılan.
 Ural bargan yügirip;
 Yılan koyrogon bolğap,
 Dulay, ti, ağas hındırıp;
 Uraldı la yotorğa
 Koyrok minen hukkan, ti,
 Ural urap yilandın
 Koyroğunan totkan, ti,
 "Yiber hin bolandı!"-tip,
 Yılanğa Ural eytken,ti-

1220

Yılan bir hüz eytmegen,
 Bolandın ul art hanın
 Seynegen de seynegen.
 Tırışkan, ti, bıl yılan
 Üz tileğın itirge,
 Bolandı yotop bötörge
 Tırışha la, bulmağan:
 Zur mögözze tuktağan;
 Koyroğa minen şakarğan;
 Unda la mögöz hınmağan;

1230

Yirge hukkan bolandı,

Şaşılacak kadar büyük bir yılan
 Kору içinden süzülüp
 Tutup almış bir maral.
 Dövüştüler bunlar,
 Vuruştular bunlar;
 Sonunda kenara dayanamıyor,
 Yılana karşı duramıyor,
 Saçılıp yığılmış maral.
 Arka belkemiğinden maralın

1210

Hemen yılan kapmış.
 Ural koşup varmış;
 Yılan kuyruğunu kement
 Yapmış, ağaçları kırıp
 Ural'ı da yutmak için
 Kuyruğu ile vurmuş,
 Ural dolayıp yılanın
 Kuyruğundan tutmuş,
 "Serbest bırak sen maralı!" diyip,
 Ural yılana söylemiş.

1220

Yılan bir söz söylememiş,
 O maralın bel kemiğini
 Çiğnemiş de çiğnemiş.
 Gayret etmiş derler bu yılan
 Kendi dileğini etmek için,
 Maralı yutup bitirmek için
 Gayret etse de olmamış:
 Büyük boynuzu kesmiş,
 Kuyruğu ile kapmış;
 O zaman da boynuz kırılmamış,

1230

Yere vurmuş maralı,

Mögözge bir ni bulmağan.

Bara-tora yilandın

His teketi kalmağan;

Yotha, mögöz yibermeý,

Kosha, kiri tibelmey;

Aptırağan alyğan,

His te işi sıkmağas,

Başka sara kalmağas,

Yılan, başın sekeytip,

1240

Uralğa karap yalbarğan:

"Ay yigitim, yarzam it,

Şul bulmahın ülimim,

Kehkehenin ulımın,

Zerkum tigen yigitmin,

Yarzamına karıvğa

Min de yarzam itirmin.

Yulımda yuldaş bul, tihen,

Yulına birge kitirmin;

Inyı-meryin horahan,

1250

Harayıma barırhın,

Tilegense alırhın,

Kunak bulıp kalırhın",-

Tigen hüzzü işitkes,

Ural bılay tigen, ti:

"His te karıv kulmağan,

Bir yenge ile tiymegen,

Kan ismestey bolandı

Minin doşman Ülinge

Asmarların bahırza,

1260

Mine höyle sirini,

Boynuzu bir türlü ağzına olmamış.

Duran yılanın

Hiç takati kalmamış;

Yutsa, boynuz bırakmaz,

Kussa, geri almak imkansız;

Şaşırmuş, yorulmuş,

Hiç de işin içinden çıkamayınca,

Başka çare kalmayınca,

Yılan başını kaldırıp

1240

Ural'a bakıp yalvarmış:

"Ey yigitim yardım et,

O olmasın ölümüm,

Kehkehe'nin oğluyum,

Zerkum denen yigitim,

Yardıma karşılık

Ben de yardım ederim.

Yoluma yoldaş ol dersen,

Yoluna birlikte giderim;

İnci-mercan sorarsan,

1250

Sarayına varırsın,

Dilediğin kadar alırsın,

Misafir olup kalırsın",

Diyen sözü işitince,

Ural böyle demiş:

"Hiç de kötülük yapmamış,

Bir canlıya da değmemiş,

Kan içmeyen maralı

Benim düşmanım olan Ölüm'e

Teslim ettin zavallıyı,

1260

Bana söyle sırrını,

Mine eyt hin barını,
 Mine bñlek kerekmey,
 Mine haray kerekmey,
 Min sıkkanmın ilimden
 Kotkarırğa kişini,
 Geyiphiz bolan işini
 Yavız doşman Ülimden".
 "Ay, yigitim, eyteyim,
 Bar sırimdi höyleyim:

1270

Bizge yakın bir yrze,
 Koştar torğan zur ilde,
 Samrav tigen batşa bar:
 Şul batşanın Koyaştan
 Tıvıp tōşken kızı bar.
 Min horanım-birmeni,
 "Hin yılan", tip, kızı la
 Mini tartıp kilmeni.
 Min atama yalındım,
 Kōnōn-kısın yalbarzım.

1280

"Atay, şunu al,-tinim,-
 His bulmahan iline
 Utlı yavın as",-tinim.
 "Bōgōn avğa sık, tını;
 Yılan tunun kıy, tını;
 Un iki tarbak mōgōzlō
 Bolan tabıp yiy, tını-
 Şunu yothan, donyala
 Tōrlō tōske kırırhin,
 Hevif bilmey yōrōrhōn;

1290

Kişilerzin hılvı,

Bana söyle hepsini,
 Bana hediye gerekmez,
 Bana saray gerekmez,
 Ben çıkmışım ÷lkernden
 Kurtarmak için insanı,
 Suçsuz maral gibi
 Namert düşman Ölüm'den".
 "Ey yigitim söylerim,
 Bütün sırlarımı söylerim:

1270

Bize yakın bir yerde,
 Kuşların durduğu büyük ÷lkede,
 Samrav denen padişah var:
 O padişahın Güneş'ten
 Doğan kızı var.
 Ben sordum vermedi,
 "Sen yılansın", diyip kızı da
 Beni çekip gelmedi.
 Ben babama yalvardım,
 Gece-gündüz yalvardım.

1280

Baba şunu al dedim,
 Hiç olmazsa ÷lkesine
 Ateşli savaş aç", dedim.
 "Bugün ava çık dedi,
 Yılan donun giy dedi;
 Oniki dal boynuzlu
 Maral bulup ye dedi:
 Şunu yutsan, dünyada
 Türlü kılığa gırrersin,
 Korku bilmez yürürsün;

1290

İnsanların en güzeli,

Bir ir-yiğit bulırhın;
 Koş iline barırhın,
 Samravzın bir kızın
 Üzin haylap alırhın", -
 Tiges, avğa sıkkaynım,
 Bolandı la yotkaynım;
 İndi helim kalmanı:
 Avızıma kiplengen
 Mögözö his hınmanı,

1300

Tilegenim bulmanı.
 Yiğit, mini hur itme;
 Bir izgilik it, yigit,
 Mine yarzam it, yigit;
 Atama birge barayık,
 Ni tilehen-alayık.
 Atamdan baylık horama, -
 Donyala hılv kız birir;
 Unıhına la aldanma,
 Haray tulı mal birir,

1310

Unıhına la aldanma,
 İnyı-meryin-barıhın
 Atam tûgır aldına, -
 Unıhına la aldanma !
 Azak sikte atayım:
 "İnyı-meryin höymegen,
 Baylıkka baş tıymegen
 Ay, hılv kız, tıymegen,
 Bıl donyala yöröp te,
 İşitip te, kürüp te

1320

Hıs birevzi tapmanım,

Bir yiğit olursun;
 Kuş ülkesine varırsın,
 Samrav'ın bir kızını
 Kendin için seçip alırsın",
 Diyince ava çıktım,
 Maralı da yutamadım;
 Şimdi halim kalmadı:
 Ağzıma saplanan
 Boynuzu hiç kırılmadı,

1300

Dileğim olmadı.
 Yiğit beni katletme,
 Bir iyilik et yiğit;
 Bana yardım et yiğit;
 Babama birlikte varınız,
 Ne dilersen-alınız.
 Babamdan zenginlik sorma,
 Dünyadaki en güzel kıza verir;
 Ona da aldanma,
 Saray dolu mal verir,

1310

Ona da aldanma,
 İnci-mercan hepsini
 Babam döker önüne,
 Ona da aldanma;
 Sonra ise babam:
 "İnci-mercan sevmeyen,
 Zenginliğe baş eymeyen,
 Ey güzel kız demeyen
 Bu dünyada yürüyüp de,
 İşitip de, görüp de

1320

Hiç birini bulmadım,

Birir nemem kalmanı,
İndi üzine tuktanım,
Yigit, eytsi tileğin,
Zur işine bülegim",-
Tıyır hıne atayım.
Aldan eytip kuyayım:
Ajdaha tunın hal, tırhın,
Koş tilindî sığarıp,
Avızıma bir tırhın.

1330

Atam hini kurkıtır,
Taşka tököröp kürhetir,
Taştı hıvzay kaynatır.
Eger tavğa tökörhe,
Tavı irip, hıv bulır,
Ağıp barı şul sakta,
Bir üzenge yıyılır,
Oso-sigi körinmes
Yaltırağan kül bulır.
Unıhınan da kurkıma hin,

1340

Haman tilin hora hin.
Atam tilin üpken hun,
Künili yomşap kıtken hun,-
"Nı horayhın bülekke,"- tip.,
Hıne karap eytken hun:
"Bir zur ilde batşanın
Yakşılıkka yakşılık
Kılır işin bilehin,
Üz höygenin nı bulha,
Şumı mine birehin",-

1350

Tiges, ınyı başlı tayağın
Birhe, unı alırhın.

Verecek şeyim kalmadı,
Şımdı kendin yaklaş,
Yigit söyle dileğini,
Büyük işine hediye veririm",
Dıyecek sana babam.
Önceden söyleyeyim:
Ejderha donun sal, dersin,
Kuş dilini çıkarıp
Ağzıma ver dersin.

1330

Babam seni korkutur,
Taşa tükürüp gösterir,
Taşı su gibi kaynatır.
Eğer dağa tükürse,
Dağ eriyip su olur,
Akıp hepsi o zamanda,
Bir çukura yığılır,
Ucu bucağı görünmez
Parlayan göl olur.
Ondan da korkma sen,

1340

Hemen dilini rica et.
Babamın dilini öpdükten sonra,
Kalbı yumuşadıktan sonra,
"Ne hediye rica ediyorsun", diyip,
Sana bakıp söyledikten sonra:
"Bir büyük ülkede padişahın
İyiliğe iyilik
Kılar işini biliyorsun.
Kendi sevmiş olduğu ne ise,
Onu bana verirsın",

1350

Dıyınca, ıncı başlı sopayı
Verirse onu alırsın

Ul tayaktın danı şul:
 Hıvğa töşhen, batmashın,
 Utkä inhen, yanmashın;
 Kürinmeske tilehen,
 His bir yen de kürelmes,
 Doşman hini izlehe,
 Bir kasan da tabalmas", -
 Tıyp Zerkum yalbarğas,
1360

Ural mögözzö hındırğan,
 Yılan, bolandı yotkas,
 Şunduk bir yığıt bulğan,
 Uylamastan-nitmesten,
 Hüzzeri le bötmeten,
 Bir hızırıp işitken,
 Zerkumdın yözö şul sak
 Ağarıp, buz bulğan.
 Ural : "Ni?"-tıp horağan,
 Zerkum bir ni eytmegen,
1370

Unan sırın yeşirgen.
 "Atam bildi sirimdi,
 Min höylegen uyımdı;
 Bıl yığitten yazlıkham,
 Bını yotmay yiberhem,
 Atam yöregi taşır,
 Asırınan mini asır.
 Yotorğa kös alalmam,
 Koyroğomdo boğalak
 Tağı la min kılalmam.
1380

Atama iltip tapşırham,
 Ayağına baş orham,

O asanın şanı şudur:
 Suya düşsen batmazsın
 Ateşe insen yanmazsın;
 Görünmezlik dilersen,
 Hiçbir canlı da göremez:
 Düşman seni izlese,
 Asla bulamaz",
 Diyip Zerkum yalvarınca,
1360
 Ural boynuzu kırmış,
 Yılan maralı yutunca,
 Hemen bir yığıt olmuş.
 Düşünmeden bir şey yapmadan,
 Sözleri de bitmeden,
 Bir ıslık işitilmiş,
 Zerkum'un yüzü o zaman
 Ağarıp buz gibi olmuş.
 Ural: "Bu ne?" diyip sormuş,
 Zerkum bir şey söylememiş,
1370

Ondan sırrını saklamış.
 "Babam bildi sırrımı,
 Benim söylediğimi anladı.
 Bu yığıd iħmal edersem,
 Bunu yutmadan bırakırsam,
 Babamın yüreği kabarır,
 Öfkesinden beni asar.
 Yutmağa gücüm yetmez,
 Kuyruğumu kement yapсам
 Dahi ben bunu yapamam.
1380

Babama iletip teslim edersem,
 Ayağına kapanırsam,

Az-maz yaza alırmın,
 Üzim isen kalırmın", -
 Tigen uyuz uylağan,
 Tık Uralığa eytmegen,
 "Atam izlete iken, -tip,
 Ul Uraldı aldağan. -
 Eyze, yığıt, barayık,
 Bizze kunak bulayık,

1390

Atayımdan bñlekke
 Min eytkendi horayık", -
 Tıp Uraldı öndegen,
 Harayına dimlegen.
 "Yılan ilini küreyim,
 Bar sırnı bileyim,
 Yakşılıkka yamanlık
 Bula iken donyala,
 Birge barıp küreyim
 Yığıt hüzi bir bulır,

1400

Alğa alğan uy bulır,
 Tartınmaysa barayım.
 Ülim yinir yörektin,
 Unı yığır bilektin
 Batırlığın hınayım", -
 Tıyıp Ural uylağan,
 Barıv yulın haylağan.
 "Hav bulhamı, kırı kilirmin,
 Hinin minen bulırmın;
 Kilmehehem, ozak kötmeshin,

1410

Sitte gümir itmeshin, -
 Tösevillep yulından,

Biraz ceza alırmın,
 Kendim esen kalırmın",
 Diye düşünmüş,
 Sadece Ural'a söylememiş,
 "Babam beni arıyormuş diyip,
 O Ural'ı aldatmış,
 Haydi yığıt varalım,
 Bizde konuk olalım,

1390

Babarıdan hediye
 Ben sana söylemişdim rica edelim",
 Diyip Ural'ı çağırmış,
 Sarayına göndermiş.
 "Yılan ülkesini göreyim,
 Var olan sırnı bileyim,
 İyiliğe kötülük
 Olan dünyada
 Birlikte varıp göreyim.
 Yığıt sözü bir olur,

1400

İlk söylenen yapılır,
 Çekinmeden varayım.
 Ölüm yenecek yüreğin,
 Onu yıkacak bileğin
 Batırlığını sinayayım",
 Diyip Ural düşünmüş,
 Gitmek yolunu seçmiş.
 "Sağ olsam geri getirim,
 Seninle olurum;
 Gelmezsem uzun beklemezsin,

1410

Başka yerde ömür tüketmezsin,
 Geri dönüş yolundan

İlge kaytıp kittirhin,
 Mînen selem eytirhin", -tip
 Arıslanına eytken, ti,
 Manlayınan üpken, ti,
 Şunda kuyıp kitken, ti.
 Birge kitken, ti, bılar,
 Kûp yır ütken, ti, bılar.
 Kûkke olğaşkan zur tavzay

1420

Kara kûrgen aldında,
 Nejğeyzey yaltırağan
 Ut uynay, ti, yanında.
 Kûk tomandar kaplağan,
 Ut hõrõmõ bõrkõlgen
 Neme kûrges yulında,
 Ural: "Nı?", tip horağan.
 "Harayzarzı haklağan,
 Tav tûgil ul, yılan", -tip,
 Zerkum uğa anlatkan.

1430

Barıp yitken, ti, bılar,
 Şunda kûrgen, ti, Ural:
 Tîmir koyma yanında
 Uralıp üz yayına
 Tuğız başlı bir yılan-
 Haksı ikenin bilgen.
 Zerkum başlap barğan, ti,
 Tuğız başlı yılanğa:
 "Askıs kiltır!"-tigen, ti.
 Yılın şıjlap hızırğan,

1440

Tav-taş avğanday bulğan,
 Bir sak taviş kuzğalğan:

Ülkeye dönüp gidersin,
 Benden selam söylersin", diyip
 Aslanına söylemiş,
 Alnından öpmüş,
 Orada koyup gitmiş.
 Bunlar birlikte gitmişler,
 Çok yer geçmişler.
 Göge ulaşan büyük dağ gibi

1420

Kara bir şey görmüşler önünde,
 Gök parıltısı gibi parlayan
 Ateş oynuyor yanında.
 Boz dumanlar kaplamış,
 Harareti ateşle örtülmüş
 Bir şey görünce yolda,
 Ural: "Bu ne?" diyip sormuş.
 "O sarayları koruyan
 Yılan, dağ değil", diyip,
 Zerkum ona anlatmış.

1430

Varıp yetişmişler bunlar,
 Ural burada görmüş:
 Demir duvarın yanında,
 Yuvarlanıp kendi etrafında
 Dokuz başlı bir yılanın
 Bekçi olduğunu bilmiş.
 Zerkum yaklaşmış,
 Dokuz başlı yılan:
 "Anahtarını getir!" demiş.
 Yılan homurdanıp ılık çılmış,

1440

Dağ taş yıkılmış gibi olmuş,
 O zaman sesle kalkmış:

Altısar başlı dürt yılan
Askıs höyrey iken, ti,
Şul askıstın tavişi
Şunday şavlay iken, ti,
Şul zur askıstı alıp,
Harayzı askan, ti, barıp.

"Eyze, yigit, ine tor,
Min atama barayım,

1450

Bında alıp kileyim", -
Tıyıp Zerkum kütken, ti,
Uraldı şunda yapkan, ti.
Bir sak haray tirehi:
İrihi-vağı, törlöhö-
Yılan kılıp tulğan, ti;
Törlö hüzzet bulğan, ti,
Ural tınlap torğan, ti.
Un bir başlı bir yılan:
"Sirat mine aşarğa-

1460

Un ikinci baş yaharğa,
Batşağa in yakın bir
Vezirinen bulırğa".
Tuğız başlı bir yılan:
"Yuk, bıl kişi batşanın
Sirin aldı ulınan,
Vegeze aldı kulınan;
Bını batşa ye üzi,
Ye bulmaha min yotam;
Batşabızzın bar sirin

1470

Üz başımda min totam.
Batşa unı aşamas,

Altısar başlı dört yılan
Anahtarı sürüklüyörlarmış,
O anahtarın sesi
Böyle gürültü ediyormuş.
O büyük anahtar alınca,
Gıdıp sarayı açmış.

"Haydi yigit içerde dur,
Ben babama varayım,

1450

Buraya alıp geleyim",
Diyip Zerkum gitmiş,
Ural'ı oraya kapamış.
O zaman sarayın etrafı:
İrili ufaklı
Yılanlar gelip dolmuş;
Türlü sözler olmuş,
Ural dinleyip durmuş.
Onbir başlı bir yılan;
"Sıra benim yemek için,

1460

Onikinci baş yapmak için,
Padişaha en yakın bir
Veziri olacağım".
Dokuz başlı bir yılan:
"Yok bu kişi padişahın
Sırrını aldı oğlundan,
Vaat aldı elinden;
Bunu padişahın ya kendi
Ya da olmazsa ben yutacağım;
Padişahın var olan sırrını

1470

Kendi başımda tutacağım.
Padişah onu yiyemez,

Uln yaklap kotkarğas,
 Aşaha la, baş üsmes.
 Yukka yıyılıp tormağız,
 Imhınışıp yörömegiz,
 Hizge tiymes-kötmegiz", -
 Tiges, barıhı taralğan.
 Tuğız başlı zur yılan
 Şul tirele uranğan:

1480

Kapkağa yakın kılgen, ti,
 Bir kız töslö bulğan, ti,
 Ural yanına inip,
 Arbamaksı bulğan, ti,
 Uralğa kul huzğan, ti.
 Ural kulın kuskan, ti,
 Barmaktarı osonan
 Kanı berip sıkkan, ti;
 Yılan tüzmeı kısıvzan
 Ut borkmek bulğan, ti:

1490

Ural sesip geyretin
 Boğazınan alğan, ti.
 "Hın bit sırzı bilıvsi,
 Kışl aşap yatıvsı,
 Baş üstirip yörövsı,
 Kehkehenın bar sırtın,
 Başın haklap torovsı", -
 Tigen hüzzı işitkes,
 Aptıravğa kalğan, ti:
 "Ay, tenrim ikenhin,

1500

Min bıu his bilmenim,
 Kışihın tip uylanım.

Oğlunu kurtarınca,
 Yese de baş büyümez.
 Boşuna yığılıp durmayınız,
 Ümidedip yürümeyiniz.
 Size değmez, beklemeyiniz",
 Diyince hepsi dağılmış.
 Dokuz başlı büyük yılan
 O yerlerde dolaşmış:

1480

Kapıya yakın gelmiş,
 Bir kız gibi olmuş,
 Ural'ın yanına inip
 Büyülemeye çalışmış,
 Ural'a elini uzatmış.
 Ural ellerini sıkmış,
 Parmaklarının ucundan
 Kanı gelip çıkmış;
 Yılan sıkılmağa dayanamayıp
 Ateş püskürtmek istemiş:

1490

Ural gayret gösterip,
 Boğazından almış.
 "Sen bütün sırları bilen,
 İnsan yiyip yatan,
 Baş büyütüp yürüyen
 Kehkehe'nin bütün sırtını,
 Başında saklayıp duransın",
 Diyen sözü işittince,
 Şaşırıp kalmış:
 "Ey tanrımmışsın,

1500

Ben bunu hiç bilmedim,
 İnsan diyip düşündüm.

Şuğa baya batşama:

"Uln sirzi kişige,
Bızge doşman işige
Höylegen bit", tigeynim", -
Tıyıp, yılan Uraldın
Ayağına yığılğan,
Bıl urtalay hıgılğan.
İskenipmi, hiziipmi,

1510

Küp te, ütmeıy bıl yılan:
"Yuk, yuk, tenrim tügil hin-
Kişi isi ankını-
Isın kişi ikenhin!
Batşa uln höyletip,
Böte sirzi bilgenhin,
Sirzi anlap kilgenhin", -
Tıyıp ırğıp torğan, tı,
Avız asıp, ağırıp,
Utn borkmek bulğan, tı.

1520

Ural kurkup tormagan,
Başına bir orğan, tı, -
Bir başınan sıltrap,
Yirge askıs koyolğan,
Higız baştan kağı la
Higız batır bar bulğan.
"Barıbız za kişi inik,
İlibizze ir inik,
Yılan bızzi aşanı, -
Üzine baş yahanı;

1530

Yar yilandın yöreğın-
Altın askıs tabırhın,

Onun içindir ki padişahıma:

"Oğlun sırrı insana,
Bize düşmanlık edene
Söylemiş ne de olsa" dedim",
Diyıp yılan Ural'ın
Ayağına yığılmış,
Bu ortaya eğılmış.
Koklayıp mı, hissedip mi,

1510

Çok da geçmeden bu yılan:
"Yok yok tanrım değilsin,
İnsan kokusu yayıldı,
Gerçekten insanmışsın!
Padişahın oğlunu söyletip,
Bütün sırrı bilmişsin,
Sırrı anlayıp gelmişsin",
Diyıp sıçrayıp durmuş,
Ağız açıp, homurdanıp,
Ateşini püskürtmek istemiş.

1520

Ural korkup durmamış,
Başına bir kez vurmuş,
Bir başından tıngırdayıp,
Yere anahtarı koymuş,
Sekiz baştan dahi
Sekiz batır var olmuş.
"Hepimiz de insan idik,
İlimizde er idik,
Yılan bizi yedi,
Kendine baş yaptı;

1530

Yılanın yüreğini yar
Altın anahtar bulursun,

Sır harayın asırhın,
 Tilegenin alırhın",-
 Tıp tigiler eytken ti.
 Ural yöreğin yarğan, ti,-
 Sır harayın askan, ti:
 İnı minen bizengen,
 Yibek minen urağan,
 Yözö-başı harğayğan

1540

Bir hılv kız küringen;
 Kız yanında-bir ışık,
 Şunu barıp askan, ti;
 Bir tehattın yanında
 İnı tayak kürgen, ti.
 "Alsı, yigit, tayaktı",-tip,-
 Tıgı kişiler eytken, ti.
 Şul sak haray ışığın
 Bir ak yılan askan, ti;
 "Bıl kim bında inivsi,

1550

His kişiğe tiymestey
 Tayağımdı alıvsı?",-tip,
 Yılan kılıp Uralğa,
 Yotayım tip, uktalha,
 Ural totop alğan, ti,
 Yirge urap halğan, ti,
 Oşo hüzzi eytken, ti:
 "Kişi yuyır Ülimdi
 İzlep sıkkan batırım;
 Ülim yaklı birevzi

1560

Yırze imin kuymamın;
 Atım Ural bulğanda,

Sır sarayını açarsın,
 Dilediğini alırsın",
 Diyip böyle söylemişler.
 Ural yüreği yarmış,
 Sır sarayını açmış:
 İnci ile bezenmiş,
 İpek ile bürünmüş,
 Yüzü başı sararmış

1540

Bir güzel kız görünmüş
 Bir kapının yanında;
 Onu varıp açmış,
 Bir tahtın yanında
 İnci asa görmüş.
 "Yiğit asayı al" diyip,
 Bu insanlar söylemişler.
 O zaman sarayın kapısını
 Bir ak yılan aşmış;
 "Bu kim buraya inen,

1550

Hiç insan eli değmemiş
 Asamı alan?" diyip,
 Yılan gelip Ural'ı
 Yutayım diyip atılsa da
 Ural tutmuş,
 Dolayıp yere koymuş,
 Şu sözü söylemiş:
 "İnsanı mahveden Ölüm'ü
 İzlemeye çıkan batırım;
 Ölüm'e taraftar olanı.

1560

Yeryüzünde güvende koymayacağım;
 Adım Ural olduğu zaman,

Zatım kişinen bulup,
 Bıl donyağa tıvğanda,
 Kişige yarzam itirmin,
 İlim bayman itirmin,
 Kişige doşman bulğandin
 Barın tar-mar itirmin.
 Batşa bulhan, bir farman:
 Böte yılan yıylın,

1570

Kişi yiygen başarı
 Barı yirge iyilhin,-
 Barın turap bötörmön,
 Kiri kişi itirmin.
 Yavız Ülim yuldaşı,
 Böte yılan-yavızdı,-
 Barın tar-mar itirmin!"-
 Tigen hüzün işitkes,
 Batırlığın hınağas,
 Yılan da buy birgen, ti.

1580

"Tayağım kitkes kulımdan-
 Kösöm hinde",-tigen, ti.
 Batşa farman birgen, ti:
 Bar yilandı yığan, ti;
 Kişi aşap üskendin
 Başın Ural kırkkan, ti,-
 Baştan kişiler sıkkan, ti.
 Bar harayzı astırğan,
 Zindandağı totkondon
 Barın da kotkarğan.

1590

"Hezir ulındı tap-tigen,
 İzlep alıp kıl!"-tigen.

İnsan türünden olup,
 Bu dünyada doğduğum zamandan beri
 İnsanlara yardım ederim,
 Ülkemi zengin ederim,
 İnsana düşman olanların
 Hepsini tarumar ederim.
 Padişah olsan ver ferman:
 Bütün yılan yığlsın,

1570

İnsan yiyen başların
 Hepsi yere eğilsin,
 Hepsini doğrayıp bitiririm,
 Aksine insan ederim,
 Namert Ölüm'ün yoldaşı,
 Bütün yılanları, namerdleri,
 Hepsini tarumar ederim."
 Diyen sözü işitince,
 Batırlığını sinayınca,
 Yılan da itaat etmiş.

1580

"Asam gidince elimden
 Gücüm sende", demiş.
 Padişah ferman vermiş:
 Mevcut yılanları yığmış;
 İnsan yiyip büyüyenin
 Başını Ural kırkmış,
 Baştan insanlar çıkmış.
 Var olan sarayı açtırmış,
 Zindandaki tutsakların
 Hepsini de kurtarmış.

1590

Şimdi oğlunu bul demiş,
 İzleyip alıp gell" demiş,

Halık ırıkke sıkkan, tı,
 Bıktı yatkan hılv kız-
 Ul da birge sıkkan, tı;
 Barıhı la kılgen, tı,
 Uraldı hırıp alğan, tı:
 "Tenri birmes yazarımdı
 Bizge, yığıt, atkarzın,
 İl kaplağan yavızdın

1600

Utlı yavın aktarızın.
 İndi, yığıt, nişleyik,
 Nindey bülek bireyik,
 Nı tip eytip zurlayık?"
 "His bir zurlık kerekmey;
 İl batırı şul bulır-
 Kışi höyör ır bulır.
 Hizzin şatlık-miniki,
 Min şatlık-hizzıklı.
 İldin barın yıyayık,

1610

Kümeklep tuy kılayık,
 Arağızzan birevzi
 Başlık itip kuyayık".
 Yılanğa karşı yav totkan,
 Küp yıl buyı huğışkan
 Alğır tigen ır bulğan,-
 Şunu başlık kılğan, tı.
 Alğır kart korzaşının,
 Toğro bir yuldaşının
 Kızı kalğan-Gölöstan,-

1620

Kehkehele kol bulğan.
 Harayza baya osrağan

Halk hürriyete çıkmış,
 Hapis yatan güzel kız,
 O da beraber çıkmış;
 Hepsı de gelmişler,
 Ural'ın çevresini sarmışlar:
 "Tanrının vermediği yardımı
 Bize yiğit başardın,
 Ülkeyi kaplayan namerdin

1600

Ateşli düşmanını mahvettin.
 Şimdi yiğit ne yapalım,
 Nasıl hediye verelim,
 Ne söyleyip yüceltelim?"
 "Hiç bir yüceltme gerekmez;
 Ülkenin batırı o olur ki,
 İnsan sever er olur.
 Sizin mutluluğunuz benimki,
 Benim mutluluğum sizinkidir.
 Ülkede herkesi yağalım,

1610

Cümbür cemaat düğün yapalım,
 Aranızdan birini
 Başkan yapıp koyalım".
 Yılana karşı düşman olan,
 Çok yıl boyu savaştan
 Alğır denen yiğit varmış,
 Onu başkan yapmış.
 Alğır'ın yaşlı çocukluk arkadaşının,
 Dürüst bir yoldaşının
 Gölöstan adlı kızı kalmış,

1620

Kehkehe'nin yanında köle olmuş.
 Onun içindir ki sarayda rastlamış,

Ošo kızı dimleşip,
 Uralğa birmek bulğandar.
 Ural halıktın uyzarın-
 Kızını alır tuyzarın
 Bir az hunlatmak bulğan;
 Ezrekeni yingensi,
 Tuyzı tuktatmak bulğan,
 Arala in ölkeni,

1630

Donyanı kúp kürgenı:
 "Her yıl gümır bir batır
 İli ösön yaratır.
 Bıvın-bıvın ütir ul,
 Kilesek bıvın yıtır ul,
 Hinin danın kalha la,
 Kulda geyret bötör ul.
 İr böthe le, il bötmes,
 İl batır-batırzan,
 Batır ırzen tıvır ul;

1640

Atanan kürıp, uk yunıp,
 Ölkenden kürıp, yav kıvıp,
 İl isinde üsir ul,
 Utın-hıvın kısır ul.
 Batırzan batır tıvğanda,
 Bir bıvın tıp hanalğan
 İldi gümır ütir ul.
 Batır atanan kot yeygen,
 Matur esenen höt imgen,-
 Hine tindeş bulır kız,-

1650

Batırğa ese bulır kız."-
 Tiges, Ural tınlağan:

Bu kızını nişanlayıp
 Ural'a vermek istemişler.
 Ural halkın düşüncesini duyunca,
 Kızı alacağı düğünü
 Biraz geciktirmek istemiş;
 Ezreke'yi yeninceye kadar
 Düğünü durdurmak istemiş.
 Aralarından en büyüğü,

1630

Dünyayı çok göreni:
 "Her yıl yaşam bir batır
 Ülkesi için yaratır.
 O, nesilden nesile geçer,
 Gelecek nesile ulaşır,
 Senin şanın kalsa da
 Kolda çaba biter.
 Er bitse de, il bitmez,
 Ülkenin batır-batırdan,
 Batır erden doğar o;

1640

Babasından görüp ok yapıp,
 Büyüğünden görüp düşman kovup,
 Ülke içinde büyür o,
 Ateşi suyu geçer o.
 Batırdan batır doğduğu zaman,
 Bir neslin diyip sanılan
 Ülkeyi yaşama geçirir.
 Batır babadan doğmuş,
 Güzel anneden süt emmiş,
 Kız sana denk olur,

1650

Batıra anne olur",
 Diyince Ural dinlemiş;

Gölöstandı alğan, tı,
 Bır olo tuy kılğan, tı,
 Bırge kunak bulğan, tı.
 Undan kılken Şülgen de
 Osrağan, tı, bır kartka.
 Nı izlevın bıl yakta,
 Kılgen sakta yulında
 Osrağanın bır kartka,-

1660

Barın höylep birges te,
 Bıl kart tağı Şülgenge,
 Sır yeşirmey, is tartmay,
 Bılay tıyıp eytken, tı:
 "Hın osrağan ul babay-
 Minin kustım bulır ul,
 Minin minen bır ilde
 Tıvıp-üşken inı ul;
 Unın yözö hezir ze-
 Ap-ak hakal, sal karttır,

1670

Sak yenini asırarzay,
 Ūzi kakşav, yabıktır.
 Bına minı kürehin,-
 Bır yığittey tıyırhın,
 Unı "kustım", -tigenge,
 "Bıl kart alday", tıyırhın.
 Unın sırtı şul, yığıt,-
 Şunu yakşı bil-yığıt:
 Bızın ilde bar kışi le-
 Ŗlkeni yene yeşı le-

1680

Barhı la tuğanday,
 Bır esenen tıvğanday;

Gölöstan'ı almış,
 Büyük bır düğün yapmış,
 Bırlıkte mısafır olmuş.
 Soldan gıden Şülgen de
 Rastlamış derler bır yaşlı adama.
 Ne izlediğini bu tarafta,
 Geldiği zaman yolda
 Rastladığı bır yaşlı adama,-

1660

Hepsini söyleyince de,
 Bu yaşlı dahi Şülgen'den,
 Sırtı gizlemiyor, iç çekmiyor.
 Böyle diyip söylemiş:
 "Sana rastlayan o dede
 Benim küçük kardeşim olur ,
 O benimle bır ülkede
 Doğup büyümüş idi ;
 Onun yüzü şimdi,
 Ap-ak sakatlı ve yaşlanmıştır;

1670

Zamanında canı yanmış gibi
 Kendi gevşek ve zayıftır.
 İşte beni görüyorsun,
 Bır yığıt gibi dersin,
 Ona "küçük kardeşim" dediğimde
 "Bu yaşlı adam beni aldatıyor", dersin.
 Onu sırtı şu, yığıt,
 Şunu iyi bil yığıt:
 Bızın ülkede var olan insanlar da
 Büyüğü de genci de

1680

Hepsi de akraba gibi,
 Bır anneden doğmuş gibidir;

İldi talap yörömeske,
 Kişi kanın koymaska;
 İl myıhın yeşirip,
 Yirge kûmip kuymaska;
 Tapkan-tayanğan barı
 Hıs ayırım bulmaska;
 Köslönökö-bayman, tıp,
 Yısırzı sit kürmeske;

1690

Kızğa ese bulğandı
 Hur ese, tıp kemhitip,
 Balaların hıvğa atıp,
 Unday yola kılmaska,-
 Tigen ıldın antı bar.
 Kustım şunu totmanı,
 Kösö yitken yenderzin
 Barın kırzı, tukmanı,
 Kıyrattı, aşanı;
 Ülim tigen yavızğa

1700

Dus, doşmanın tabırğa,
 İlde küp kan koyorga
 Yola taba başlanı.
 Şuğa unı bıl ilden,
 Tıvıp üsken yırinen
 Bôtehi le birlikte
 Sıtke kıvıp taşlanı.
 Hezir ilden yırakta
 Üzi yeşey tarlıkta,
 Gümiri üte zarlıkta;

1710

Şuğa unın tös-başın
 Ülim, karlık kaplanı",-

Ülkede talan edip yürümemek,
 İnsan kanını dökmemek,
 Ülke incisini gözleyip,
 Yere gömüp koymamak;
 Hepsini çıkarmak,
 Hiç ayırım yapmamak;
 Güçlününkü zenginlik diyip
 Yetimi yabancı görmemek;

1690

Kıza anne olanı
 Hor anne diyip alay edip,
 Çocuklarını suya atıp,
 Böyle töreyi yapmamak gibi
 Denen ülkenin andı var.
 Küçük kardeşim bunu tutmadı,
 Gücü yettiği canlıların
 Hepsini kırdı, durmadı,
 Katletti, yedi;
 Ölüm denen namerde

1700

Dost olup, düşman bulmak için,
 Ülkede çok kan dökmek için,
 Töre izlemeğe başladı.
 Bu nedenle onu bu ülkeden,
 Doğup büyüdüğü yerden
 Bütünü de birlikte
 Dışarıya kovup attı.
 Halen ülkeden uzakta
 Kendi yaşar darlıkta,
 Ömrü geçer sıkıntıda;

1710

Bu nedenle onun kendisini ve yüzünü
 Ölüm ve yaşlılık kapladı",

Tıyıp, bıl kart höyleges,
 Şülgen işti anlağan,
 Şul ildi barıp kürirge,
 Ni barını bilirge
 Karttan yalın horağan,
 Kart yeşirmey höylegen.
 Ay kitken, ti, yıl kitken,
 Küp yılğa, tavzar ütken,

1720

Kayza uğa tön bulha,
 Şunda yatıp yoklağan.
 Barıp sıkkın bir yirge,
 Osrağan bir külge,
 Sitin kuğa uratkan,
 Tomboyoktar yaprayıp,
 Tık ağastay, seske atkan;
 Hazmıt tügil, kırsın töp,
 Öyreğ, akkoş, kır kazı
 Yözöp yöröy-şunday küp.

1730

Külde yatқан balıǵı,
 Yaltuş, sabak, surtanı
 Birge yözöp uynayzar,
 Bir-birihine tıymeyzer.
 Bını kürges, tuktağan,
 Arıslan kılını alıp,
 Meskev yahamak bulğan,
 Balık avlamak bulğan.
 Meskevne hap izlep,
 Kuyı tallıkka karap,

1740

Atlap alğa kitkende,
 Tal töböne yitkende:

Dıyıp bu koca söyleyince,
 Şülgen işi anlamış,
 O ülkeyi varıp görmek için,
 Neyin varolduğunu bilmek için,
 Yaşlı adamdan yolu sormuş,
 Yaşlı adam gizlemeden söylemiş.
 Ay gitmiş, derler yıl gitmiş,
 Çok nehir ve dağlar geçmiş,

1720

Nerede ona gece olursa,
 Orada yatıp uyumuş.
 Varıp çıkmış bir yere,
 Rastlamış bir göle,
 Dışını kamış çevirmiş,
 Nilüferler yaprak açıp
 Tık ağacı⁵ gibi kalkmış;
 Bataklık değil, dibi çakıl dolu,
 Ördek, akkuş, yaban kazı.
 Yüzüp yürüyor orada.

1730

Gölde yaşayan balıklar,
 Yaltuş⁶, kaya balığı, turna balığı
 Birlikte yüzüp oynarlar,
 Biribirlerine değmezler.
 Bunu görünce durmuş,
 Aslan kılını alıp,
 İlmek yapmak istemiş,
 Balık avlamak istemiş.
 İlmeğine sap arayıp
 Sık söğütlüğe bakıp,

1740

Atlayıp ileri gittiği zaman,
 Söğütlüğün dibine yettiği zaman:

Talda hayrap ultırğan
 Handuğastı kuşarlap,
 Ebirsinder tızılgen;
 Yağılbay za, karsığa,
 Tağı turgay kuringen.
 Tav bitine küz halha,-
 Kuy-harik ta, buri le,
 Etes, tavık, tölkö le

1750

Bir tirege yıylğan.
 Şülgen kürtp, tuktağan,
 Kart hüzini islegen;
 "Tev batşağa barayım,
 Haray sırın bileyim,
 Kaytıvza yul ıngayı
 Barın avlap karayım",-
 Tıyıp Şülgen uylağan,
 Arıslanına mingen de,
 Üz yulına ıklağan.

1760

Kitip bargan sağında,
 Kasıp ultırğan Zerkumğa
 Şülgen kılıp tap bulğan.
 Zerkum bınan horaşkan,
 Şülgen tanmay hõyleşken.
 Zerkum üzün Ezreke-
 Diyiv batşa ulı tıp,
 Sır yeşirip aldaşkan.
 Ezrekege barırğa,
 Küp bñlekter birirge.

1770

Birge alıp kittirge;
 Yenşışmenen hıv alıp,

Söğütükte ötüp oturanlara
 Bñlbñl katılıp
 Öbürleri gibi dizilmiş,
 Şahin, doğan,
 Dahı turgay görünmüş.
 Dağ eteğine göz salsa,
 Koyun da, kurt da,
 Horoz, tavuk, tilki de

1750

Bir tarafa yığılmış,
 Şülgen görüp durmuş,
 Kocanın sözünü hatırlamış.
 "Dev padişahına varayım,
 Sarayının sırrını bileyim,
 Dönerken yol boyunca yavaşça
 Hepsini avlayayım",
 Diyip Şülgen düşünmüş,
 Aslanına bindiği zaman
 Kendi yoluna devam etmiş.

1760

Gittiği zaman
 Kaçıp oturan Zerkum'ı
 Şülgen gelip bulmuş.
 Zerkum bundan soruşmuş,
 Şülgen tanımadan söylemiş.
 Zerkum kendine dev padişahı
 Ezreke'nin oğlu diyip,
 Sır gizleyip aldatmış.
 Ezreke'ye varmayı,
 Çok hediyeler vermeyi,

1770

Birlikte alıp gitmeyi;
 Hayat pınarından su alıp,

Tilegense birirge
 Zerkum unı dimlegen;
 Şülgen sirzi bilmegen.
 Bılar birge kitken, ti,
 Bılar kúp yır ütken, ti;
 Bir sak yirge totaşkan,
 Üzi kükke olğaşkan
 Kara neme küringen.

1780

Bolot miken, tav miken?
 Tav tir inin-kaynay, ti,
 Bolat tihen-şavlay, ti,
 Şülgen bığa aptırap,
 Yuldaşınan horay, ti.
 Zerkum uğa bılay ti:
 "Ul küringen karaskı-
 Harayzı haklap torovsı,
 Bizzi kürıp kılıvsı
 Zur diyivzin birevhi.

1790

Tukta, hin az kötöptor,
 Oşo urında torop tor,
 Mın tev barıp eyteyim,
 Kunak kıldı, tiyım,-
 Bizzi kilip alır ul,
 Harayğa alıp barır ul",-
 Tıp, Şülgendi kaldırğan,
 Üzi diyivge bargan,
 Yuldaşımdı, üzimdi
 Harayğa ilt, tıp horağan.

1800

Diyiv heber itken, ti,
 Batşa sirzi hizgen, ti,

Dilediğine vermeyi
 Zerkum ona vadetmiş;
 Şülgen sırrı bilmemiş.
 Bunlar birlikte gitmişler,
 Bunlar çok yer geçmişler;
 Bir zaman sonra yere tutunmuş,
 Kendi göğe ulaşmış
 Kara bir şey görünmüş.

1780

Bulut muymuş, dağ mıymış?
 Dağ der idin, kaynıyor,
 Bulut desen, gürlüyor;
 Şülgen buna şaşırıp
 Yoldaşından soruyor.
 Zerkum ona böyle der:
 "O görünen karartı
 Sarayı koruyup duran,
 Bizi görüp gelen
 Büyük devletlerden birisidir.

1790

Dur sen az bekleyip dur,
 O yerde bekleyip dur,
 Ben deve varıp söyleyeyim,
 Misafir geldi diyeyim,
 Bizi gelip alır o,
 Saraya alıp varır o",
 Diyip Şülgen'i bırakmış,
 Kendi deve varmış,
 Yoldaşımı, kendimi
 Saraya götür diyip rica etmiş.

1800

Dev haber etmiş,
 Padişah sırrı sezmiş,

Diyivzerge kuşkan, ti,-
İki tolpar yiteklep,
Batır irzey olpatlap,
Zur kunaktay yupetlep,
Bir zur diyiv kılgen, ti,
Şülgen minen Zerkumdı
Harayğa alıp kılken, ti.
Harayğa barıp yitken hun,

1810

Şülgendi Zerkum kaldırıp,
Heber itivin bildirip,
Üzi haorayğa ingen, ti,
Batsağa kul birgen ti,
Ezrekenin yanında
Atahını kürgen, ti.
Kehkehe minen Ezreke
Ural turında uylaşıp,
İkev-ara höyleşıp,
Aptıraşıp, alyasıp.

1820

Ultırğan sak iken, ti.
Hınsı diyivzer kılıp,
Bir kart diyiv bık bilip:
"Anav sakta ay, batşam,
Bir yeş bala tıvğanda,
Şunun tavişı kılgende,
Kükte oskan diyivzer
Barı kolap tışkeyni.
Balanı urlap alırğa,
Ültirip yuk kılırğa

1830

Barğan diyiv, yinderzin,
Bala tiklep karağas,

Devlere emretmiş,
İki tolpar⁷ göndermiş.
Batır er gibi vakarla,
Büyük konuk gibi saygı gösterip
Bir büyük dev gelmiş,
Şülgen ile Zerkum'u
Saraya alıp gitmiş.
Saraya varıp yetiştikten sonra,

1810

Zerkum Şülgen'i bırakıp,
Haber edeceğini bildirip,
Kendi saraya inmiş,
Padişaha eline vermiş,
Ezreke'nin yanında
Babasını görmüş.
Kehkehe ile Ezreke
Ural hakkında düşünüp,
İkisi aralarında söyleşıp,
Şasıp, hayrete kalıp,

1820

Oturdukları zamanmış.
Meneccim devler gelip,
Çok bilgili yaşlı bir dev:
"Ey, padişahım hatırla! Geçmişte
Bir genç çocuk doğduğu zaman,
Onun sesi geldiği zaman,
Gökte uçan devlerin
Hepsi yere düşmüştü.
Çocuğu çalıp almak için,
Öldürüp yok kılmak için

1830

Varan dev ve cinlere
Çocuk göz dikip bakınca,

Totorğa tıp uktalğas,
 Barğan biri kurkıvzan
 Yöregi kubıp ülgeyni.
 Şul balanın sıkkanın,
 İlge yakınlaşkanın,
 "Alam-tigen uynın
 Yenşışmege tōşövzen"
 Şışme kurkıp kaynavın,

1840

Yartılaş hıvı kaytının
 Heber itip alğaynın-
 Zur kayğığa kalğaynın.
 Batşam, sara izleyik,
 Kul kavşırıp tormayık;
 Birey kişi tabayık,
 Samrav koştın Akbuzın
 Kişi aşı olayık,
 His bulmaha-urılayık".
 Ezreke: "Akbuzattı alırga,

1850

Uğa eyer halırga
 Ye bulmaha, ul attı
 Bıl donyanan yuyırğa
 Yiti diyiv yiberzim.
 Kükte torğan buz attın
 Urının üzüm kūrgezzim.
 Ular barıp bastırzı,
 Tota almağas yaksılap,
 At ularğa kılmeni,
 Diyivzerim gerlikten

1860

Kiri ilıme inmeni:
 Kükte kaldı hur bulıp,

Tutayım diyip yaklaşıncı,
 Varanların korkudan
 Yürekleri kopup öldüler.
 O çocuk evından çıktı,
 Ülkeye yakınlaştı,
 "Alayım diyip hayat pınarından
 Su almayı düşündü"
 Çeşme korkup kaynadı,

1840

Yarı suyu kayboldu.
 Haber edip aldın
 Büyük kaygıya kaldın.
 Padişahım çare izleyelim,
 Kol kavuşturup durmayalım;
 Bir adam bulalım,
 Samrav kuşun Akbuz'unu
 Bu adamla ele geçirelim,
 Hiç olmasa çalalım".
 Ezreke: "Akbuzat'ı almak için,

1850

Ona eyler salmak için,
 Ya da olmazsa o atı
 Bu dünyadan silmek için
 Yedi dev saldım.
 Gökte duran boz atın
 Yerini kendim gösterdim.
 Onlar varıp bastırdı,
 Tutamayınca seslendi,
 At onlara gelmedi,
 Devlerim utançtan

1860

Geri ilıme inmedi:
 Gökte kaldı hor olup,

"Yıtigen" tigen isimde
 Mengi kaldı ut bulup.
 "His bulmaha harı atın
 Alayım", tıp uylanım.
 Ayzan tıvğan kızı bar,-
 Şunu urlap karanım.
 Kızı totkon bulha la,
 Atı bülek bulha la,-

1870

Ul at haman kılmenı,
 His tileğim bulmanı.
 Hezir bızge şul kerek:
 Kişi bulğan ırkerek,
 Koyaş kızı Homayzı
 Arbay alır ır bulhın,
 Bıl donyala bir bulhın.
 Kız, yaratıp yığitti,
 Akbuz minen bulattı
 Bülek itirzey bulhın.

1880

Buz at minir ır taphak,
 Kız tilehe, kız birip,
 Mal tilehe, mal birip,
 Baş bulam tıp ırhınha,
 Birey ilge baş kılıp,
 Ul yığitti arbahak,-
 Bız Uraldı yınırbiz,
 Yır östönde kişinen
 Tarlık-mazar kürmebiz,
 Tilegenıbiz itirbiz,

1890

Barın kulda totorboz!"-
 Tigen hun Ezreke,

"Yıtigen⁸" denen isimde
 Ebediyyen kaldı ateş olup.
 "Hiç olmazsa sarı atı
 Alayım" diyip düşündüm.
 Ay'dan doğan kızı var,
 Onu çalıp sakladım.
 Kızı esir olsa da,
 Atı hediye olsa da,

1870

O at hemen gelmedi,
 Hiç dileğim olmadı.
 Şimdi bize şu gerekir:
 İnsan olan er gerekir,
 Güneş'in kızı Homay'ı
 Meftun edip alır er olsun,
 Bu dünyada tek olsun.
 Kız aşık olup yığide,
 Akbuz ile bulat kılıcı
 Hediye eder olsun.

1880

Buz ata biner er bulsak,
 Kız dilerse kız verip,
 Mal dilerse mal verip,
 Baş olayım diyip işaret etse,
 Bir ülkeye başkan kılıp
 O yığidi meftun etsek
 Bız Ural'ı yeneriz,
 Yeryüzünde insandan
 Darlık görmeyiz,
 Dileğimizi ederiz.

1890

Hepsini elde tutarız!"
 Diye Ezreke söyledikten sonra,

Zerkum, alğa sıkkan da,
 Batşağa baş iygen de,
 "Min Uraldın ağahın
 Alıp kıldım", - tigen, ti,-
 Üz heylehin anlatıp,
 Tızıp höylep birgen, ti.
 Barihi la şatlangan,
 Zerkum batşa aldında

1900

Maktav alıp, danlangan.
 Şülgen harayğa inges,
 Ezreke urın kürhetken,
 Bık yupetlep, olpatlap,
 Tak yanına ultırtkan,
 Zerkumdı ul-ulım, tip,
 Kehkeheni-dusım, tip,
 Aldap yoldap tanıtkan.
 Ni tilehe, şul ezir,-
 Zur kunaktay hıylatkan,

1910

Bar baylıgın kürhetken;
 Haray kızzarın yıyp,
 Hılıvzarın küzletken.
 Törköm-törköm kızzarı-
 Barihi haylap kuyğanday,
 Küzzin yavın alırzay,
 Kürgender tan kalırzay.
 Kümek kız urtahında:
 Buz taştar arahında
 Ayırım börtök inıylay,

1920

Zerkum ileri çıktığı zaman,
 Padişaha baş eğıdğı zaman,
 "Ben Ural'ın ağabeyisini
 Alıp geldim" demiş,
 Kendi hilesini anlatıp
 Dızıp söylemiş.
 Hepsi de mutlu olmuş,
 Zerkum padişahın önünde

1900

Övgü alıp şanlanmış.
 Şülgen saraya inince,
 Ezreke yerini göstermiş,
 Pek saygı gösterip, onurlandırıp,
 Dahi yanına oturtmuş,
 O Zerkum'u oğlum diyip,
 Kehkehe'yi-dostum diyip
 Yalan dolanla tanıtmış.
 Ne dilerse o hazırlatıp
 Büyük konuk gibi ikram etmiş,

1910

Bütün varlığını göstermiş;
 Saraydaki kızları yığıp
 Güzelleri yüzleştirmiş.
 Takım takım kızların
 Hepsi seçilip koyulmuş gibidir,
 Gözleri düşman alır gibidir,
 Görenler hayrette kalır gibidir.
 Bütün kızların ortasında:
 Boz taşlar arasında
 Aynı duran inci gibi,

1920

Kükte balkıp yemlegen
Yondozzarın ayınday;
Hılvzarzın bitinde
Ayırım torğan minindey,
Tıphen-tuğay ülenin
Yemlep torğan gölöndey-
Hılvzarzın hılvı
Ayhılvı kürges te,
Şülgen küzin tıkegen,
Tüzımlıgın yuğaltıp,

1930

Zerkumğa bını höylegen.
Zerkum unı "hınlım", tıp,
"Kıyev item hını", -tıp,
Şülgendı ul aldağan,
Şülgen bığa yen atkan;
"Atama hezir eytem", tıp,
Zerkum unı yıvatkan.
Ezreke işti anlağan,
Alap halıp, Kot tavğa
Bar diyivzi yıynağan.

1940

Ayhılvı sakırıp,
Avlak yırge aldırıp,
Urlanğan kız ikenin
Şülgenge his eytmeske,
Harayzan sıgıp yörömeske,
"Min eytkendi totmahan,
Başın özöp aşarımın,
Kevzen utka taşlarımın", -
Tigen hüzin anlatkan,

Gökte ııldayıp bezenmiş
Yıldızların arasındaki ay gibidir;
Güzellerin yanağında
Ayrı duran ben gibiydi,
Çayır ve vadı otlarının
Bezenip duran çiçeği gibiydi-
Güzellerin güzeli
Ayhılvı'ı görünce
Şülgen göz dıkış,
Dayanıklığını kaybedip

1930

Zerkum'a bunu söylemiş.
Zerkum ona "kızkardeşim" diyip,
"Güveyi edeyim seni diyip,
Şülgen'i o aldatmış,
Şülgen buna can atmış;
"Babama şimdi söyleyeyim" diyip,
Zerkum onu avutmuş.
Ezreke işi anlamış,
Yüksek çığlık atıp Kot dağa
Bütün devleri yığmış.

1940

Ayhılvı'ı çağırıp,
Issız yere aldırıp,
Çalınan kız olduğunu
Şülgen'i hiç söylememesini,
Saraydan çıkıp gitmemesini emretti.
"Benim söylediğimi tutmazsan
Başın ezip yiyeceğim,
Gövdeni ateşe atacağım",
Diye sözünü anlatmış,

Ayhılıvı kurkutkan.

1950

Danlı tıyın korğan hun,
Şülgen kıyev bulğan hun,
Kız za hılıv bulğanğa,
Yıgıttı le höygenge,
Şülgen şuğa mavıǵıp
Bıl harayğa yotołǵan,
Böte işi onotołǵan.
Bırzen bir kón Ezreke
Zerkum minen Şülgenge
Samrav batşanın kızın,

1960

Bulat kılıs, Akbuzın
Ala torǵan yulını,
"Akbuzatka mingen ir,
Bulat kılıs totkan ır-
Böte donya yözönde
İn zur batır bulıvızı,
Barın baş ıyzırıvızı
Tızıp höylep anlatkan",-
Törlö yaklap samalap
Kul tamırını tartkan.

1970

Şülgenge bını anlatkas,
Homayzı il maktaǵas,
Yavğa kalha, azagı
Dıyiv ze birem tiges,
Şülgen barmak bulğan, tı,
Homayzı almak bulğan tı.
Zerkum, Şülgen ikevhi

Ayhılıvı korkutmuş.

1950

Şanlı düğün kurduktan sonra,
Şülgen güvey olduktan sonra,
Kız da güzeldi,
Yıǵıdı de sevdi,
Şülgen ona kapılıp
Bu sarayda kalıp
Bütün işi unutmuş.
Birden bir gün Ezreke
Zerkum ile Şülgen'e
Samrav padişahın kızını,

1960

Bulat kılıcı ve Akbuz'u
Almanın yolunu anlatmış:
"Akbuzat'a binen er,
Bulat kılıç tutan er,-
Bütün dünya yüzünde
En büyük batır olacak,
Herkese baş eǵdirecek
Dıye söylemiş".
Törlü yollarla
Şülgen'i imrendirmiş.

1970

Şülgen'e bunu anlatınca,
Homay'ın ülkesini övünce,
Savaş olursa
Dev de veririm diyince,
Şülgen varmak istemiş,
Homay'ı almak istemiş.
Zerkum ile Şülgen'in ikisi

Üz-arahı h yleſip,
Bir diyivge mingeſip,
Samrav batſa ilne

1980

İkev birge k tken, t ,
K z asıp, k z yomġansı
Barır yirge y tken, t .
Bılar diyivzen t ſkender,
Ŗunda keneſ korġandar.
H z  ngay  k lgende,
Zerkum höylep k tken de,
Ural turında h z asıp,
Bılay tiyip, eytken, t :
"B nan b k yarak t ġi

1990

Ajdaha-yılan ili bar,
Kehkehe tigen batſa bar.
Ŗul batſanın kulında
Yavġa karſ  ut bulır,
T lgende-hıv bulır,
Yıl dav ldar kuptar r
Bir h kmetli tayak bar.
Anġarmastan-nitmesten
Birevhi le k tmesten,
Bir batır  r k lgen de,

2000

Urlapm lar, nisikt r,
Ŗul tayaktı alġan da-
Batſah n da h rgen, t ,
B te ilin alġan, t ;
Ural batır bulamm n, tip,

Kendi aralarında konuſup,
Bir deve binip,
Samrav padiſahının ülkesine

1980

 kisi birlikte g tm ſler.
G z açıp göz yumuncaya kadar
Varacakları yere yetiſmiſler.
Bunlar devden inmiſler,
Orada m ſavere kurmuſlar,
S z olumlu geldiġi zaman,
Zerkum s ylediġi zaman,
Ural hakkında söz a ıp
Böyle s ylemiſ:
"Buradan pek uzak olmayan bir yerde

1990

Ejderha - yılanın ülkesi var,
Kehkehe denen padiſah  var.
O padiſah n elinde,
D ſmana karſ  ateſ olur,
Dilediġin zaman su olur
Yel-rüzgar kopartır
Bir h kmetli asa var.
Anlamadan, bir ſey yapmadan,
Birisini de beklemeden,
Bir batır er geldiġi zaman,

2000

 ald  mı nasılsa,
O asayı aldıġı zaman
Padiſah n  da s rm ſ,
Bütün ülkeyi alm ſ;
Ben Ural batırım diyip,

Üzi batşa bulğan, tı",-
 Tıyıp Zerkum Şülgenge
 Barın höylep birgen, tı.
 Şülgen Ural havlıgına,
 Bir yağının, şatlangan,

2010

"Ural östön bulır, tıp,
 "Min yörönöm, ıl gızzım,
 İldi batır tanıldım",-
 Tıyıp, Ural maktanır,
 İlge kaytkas höylenir,
 Barına yakşı kürinir",
 Tıyıp Şülgen Uraldan,
 Bir yağınan, könleşken,
 "Ak buzatka mingende,
 Bulat kulda bulğanda,

2020

Bir ni karşı kilelmes"-tıp,
 Zerkum, Şülgen höylesken.
 Zerkum birge kilhe le,
 Sırzeş bulıp yöröhe le:
 "Hodayı Şülgen alır za,
 Ak buzatka minir ze,
 Bulat kılıs totor za
 Bizzen östön bulır, tıp,
 Ul da isten könleşken.-
 Şülgen minen bulayım

2030

Batırlıgın hınayım,
 Ye ültirip Uraldı,

Kendi padişah olmuş derler",
 Diyip Zerkum Şülgen'e
 Hepsini söylemiş.
 Şülgen Ural'ın sağlığına
 Bir yandan mutlu olmuş,

2010

"Ural üstün olur diyip,
 "Ben yürüdüm, ülke gezdim,
 Ülkede batır tanındım",
 Diyip Ural övünür,
 Ülkeye dönünce söylenir,
 Hepsine iyi görünür",
 Diyip Şülgen Ural'ı
 Bir yandan da kıskanmış.
 "Ak buzat'a bindiğim zaman,
 Bulat elde olduğu zaman

2020

Hiç kimse karşı gelemmez" diyip,
 Zerkum ile Şülgen konuşmuşlar.
 Zerkum birlikte gelse de,
 Sırdaş olup yürüse de:
 "Hodayı Şülgen alacak,
 Ak buzat'a binecek,
 Bulat kılıcı tutacak,
 Bizden üstün olacak diyip,
 O da içinden kıskanmış.
 Şülgen ile birlikte olayım,

2030

Batırlıgını sinayayım,
 Ya öldürüp Ural'ı

Tayağımı alayım,
 Tleğimi kılalım,
 Barınan üsalayım".-
 Thyıp Zerkum uylağan;
 Şuğa maktap tayaktı
 Şülgenge ul höylegen
 Bılar kılıp kalğandar,
 Harayğa küz halğandar,

2040

Haray aldı tup tulu
 Ap-ak koştır kürgender.
 Koş tubınan birevhi,
 Bıl ikevzi kürgen de,
 Sıtke ayrılıp sıkkan,
 Koş tubına karata
 Oran birgendey bulğan,-
 Küz asıp, küz yomğansı
 Barlık koştır taralğan.-
 Ayrılğan yangız koş

2050

Bılağa küz halğan, ti,
 Küzetipmi torğan, ti;
 Bılar yakın barğan, ti,
 Homayzı atap horağas,
 "Öyze yuk ul",-tigen, ti.
 Bılar horaşıp bötmege,
 Ozak vakit ütmegen,
 Koş tuptarı barlı
 Koş tundarm halğan da
 Hılv kızğa eylengen.

2060

Şülgen barlım küzlegen,
 Ayrıvsa birevhin;

Asamı alayım,
 Dileğimi kılalım,
 Hepsinden üstün olayım".
 Diyıp Zerkum düşünmüş;
 Ona övüp asayı
 Şülgen'e o söylemiş.
 Bunlar gelmişler,
 Saraya göz salmışlar.

2040

Sarayın altı dopdolu
 Apak kuşlar görmüşler,
 Kuş topluluğundan birisi,
 Bu ikisini gördüğü zaman
 Yana ayrılıp çıkmış,
 Kuş topluluğuna bakıp
 İşaret vermiş,
 Göz açıp yumuncaya kadar
 Bütün kuşlar dağılmış.
 Ayrılan yalnız kuş

2050

Bunlara göz atmış,
 Gözetip durmuş;
 Bunlar yakına varmışlar,
 Haomay'ın hakkında sorunca,
 Evde yok o" demiş.
 Bunlar sorup bitirmeden,
 Çok vakit geçmeden,
 Kuş topluluğunun hepsi
 Kuş donlarını saldıkları zaman
 Güzel kızlara dönmüşler.

2060

Şülgen hepsini gözlemiş,
 Özellikle birisine

Ni tıyırge bilmegen:
 Üzi üsip, il gızıp,
 Bınday hılıv kürmegen!
 Yözö ayzay balkıgan,
 Kükrekteri kabarıp,
 Hılıv bulıp kalkıgan.
 Tire-yağı, bar kız za,
 Haray aldı, bar yir ze
2070

Şul hılıvzan yem alğan,
 Barı şuran yenlengen
 Hımak töslö toyolğan,
 Eytirhin de, bar donya
 Uğa karap iyilgen,
 "Homay tigen oşolor",-
 Tıyip isten uylağan.
 Kızzar sırlı birmegen,
 Şıklengenin kızzarzın
 Bıl ikev ze hizmegen;
2080

Aralağı yangızı,
 Alğa sığıp bir üzi,
 Kūs başlığı-ineley,
 Kunak kötken iyeley:
 "İl aralap yörögenhigız,
 Homay kızzı bilgenhigız,
 Uğa töbep kilgenhigız,-
 Eyze, harayğa ütigız,
 Homay kaytır-kötögöz",-
 Tıp bılarzı öndegen;
2090

Haray ışığın asıp,
 Kunaktarız ımlağan;

Ne diyeceğini bilememiş:
 Kendi büyüyüp, il gezip,
 Böyle güzel görmemiş.
 Yüzü ay gibi ışıdamış,
 Göğüsleri kabarıp
 Güzelliğini göstermiş.
 Etrafındaki bütün kızlar da,
 Sarayın altı ve var olan yerler de
2070

O güzelden ışık almış,
 Hepsi ondan canlanmış
 Gibi renk gelmiş,
 Sanki bütün dünya
 Ona karşı baş eğmiş,
 "Homay denen işte şudur",
 Diyip içinden düşünmüş.
 Kızlar sırrı vermemiş,
 Kızlardan şüphelenen
 Bu ikisi de sezmemiş.
2080

Aralarından yalnız olanı,
 İleri çıkıp sadece kendi,
 Kraliçe anı gibi
 Konuk bekleyen ev sahibi gibiydi:
 "Ülke gezip yürümüşsünüz,
 Homay kızzı bilmişsiniz,
 Ona doğru gelmişsiniz,
 Haydi saraya geçiniz,
 Homay dönecek bekleyiniz",
 Diyip bunları davet etmiş;
2090

Sarayın kapısını açıp,
 Konuklara işaret etmiş;

Homay üznü tanıtmayan,
 Bılar küz kuzğatmayan.
 Bılar harayğa ingen, ti,
 Zur kunaktay kepeyip,
 Türge taban uzğan, ti.
 Az-maz ip-hip itkes te,
 Harayzı toman basıp,
 Bıların huşı kasıp,

2100

Harayza şav-şiv kubıp,
 İki urtağa yarılıp,
 Şülgen, Zerkum ikihü
 Yir astına oskan, ti,
 Yamğa kolap tüşken, ti.
 Türe-yaktı hermeges,
 Bir-birini tapmağas,
 Bılarza kurkıv tıvğan, ti.
 İkihi le is yığas,
 Arlı-birli yörölölep,

2110

Türe-yaktı karmalap,
 His sır bilmey alyavaş,
 Şülgen aptırap ultırğan.
 Zerkum uylap tornağan,
 Bir yılanğa eylenip,
 Yarık-mazar yukını, tıp,
 Sığırğa yul izlegen.
 Homay bilgen bil sirzi,
 Şakırıp alğan bir kızzı;
 Yamdı hıvzan bastırğan,

2120

Halkın hıvzı taştırğan,
 Zerkumdı hıvza yözzöröp,

Homay kendisini tanıtmamış,
 Bunlar göz kaldırmamış.
 Bunlar saraya inmişler,
 Büyük konuklar gibi kurumlanıp
 Bir yerde oturmuşlar.
 Bir az zaman geçince de,
 Sarayı duman basıp,
 Bunların akılları başlarından gidip,

2100

Sarayda gürültü kopup,
 Yer ortadan ikiye yarılıp,
 Şülgen ile Zerkum ikisi
 Yer altına uçmuşlar,
 Kuyuya düşmüşler.
 Etrafı araştırınca,
 Birbirlerini bulamayınca,
 Bunlarda korku doğmuş.
 İki de içerde yağılınca,
 Gelişigüzel yürüyüp,

2100

Etrafı yakalayıp
 Hiç sır bilemeyince,
 Şülgen şaşırıp oturmuş.
 Zerkum düşünüp durmamış,
 Bir yılanı dönüp,
 Yarık yok mu diyip,
 Çıkmağa yol izlemiş.
 Homay bilmiş bu sırrı,
 Çağırıp bir kızzı;
 Kuyuyu suyla bastırmış,

2120

Soğuk suyu taştırtmış,
 Zerkum'u suda yüzdürüp

Aptıravğa kaldırğan.
 Zerkum köşöl bulğan, ti.
 Hıvza yözöp yörögen, ti.
 Homay bını başkargas,
 Şülgen yanına bargan, ti.
 (Hüzın eyte halğan, ti:)
 "Karanğığa oskan hun,
 Künılın kurkıv aldımı?

2130

Mıne bısak kayrağan
 Sağın alğa kıldımı?
 Kurkıvıma-kurkıvın
 Karıv bulhın, yigitim;
 Kan kösegen, yeş tükken,
 Küpter başına yitken,
 Kan ısırge uktalğan
 Usal yöregın böthön,
 Beğirli yörek üşhın.
 Yörek mayın ırıhın;

2140

Böte yendı üzindey
 Höyör bir künıl tıvın;
 Kızğanıvsan yeş yörek
 Uyına başsı bulhın.
 Şuğa saklı bıl yırze,
 Tırı köyö şul gürze
 Başın kangırıp yathın.
 Üzine yuldaş haylarlık,
 Yakşı yuldı tabırlık,
 İlde darı kalırlık

2150

Yanı kışi bulurhın;
 Yakşığa yuldaş bulırhın;

Şaşkın bırakmış.
 Zerkum şu sıçanı olmuş derler,
 Suda yüzüp yürümüş derler.
 Homay bunu yönetince
 Şülgen'in yanına varmış,
 (Sözünü söylemiş:)
 "Karanlığa uçtuktan sonra
 Kalbini korku aldı mı?

2130

Bana bıçak biletiğin
 Zaman hatırıma geldi mi?
 Korkuma korkun
 İntikam olsun yigitim;
 Kana susamış, yaş dökmüş,
 Çoğunu mahvetmişsin,
 Kan içmeğe susamış,
 Acımasız yüreğin tükensin,
 Hayırlı yürek büyüsün.
 Yüreğinin yağı erisin,

2140

Bütün canlıları kendin gibi
 Sever bir gönül doğsun;
 Esirgeyen genç yürek
 Düşüncene baş olsun.
 O zamana kadar bu yerde,
 Diri kal bu kabırde,
 Başın yurtsuz dolaşsın.
 Kendine yoldaş seçersen,
 İyi yolu bulursan,
 Ülkede şanlı kalırsan

2150

Yeni insan olursun;
 İyiye yoldaş olursun;

Yılandarzan kasırhın,
 Unı doşman bilirhın", -
 Tigen hüzin eytken de
 Homay sıgıp kitken, tı.
 Bir kız yügirip kilgen, tı,
 Birev kıldı, tigen, tı;
 Homay şunduk tanığan:
 Ul kilgen Ural bulğan.

2160

Tık Uralğa eytmegen;
 Ural, kızı kürhe le,
 Homayzır tip bilmegen.
 Homay yakınlağan hun
 Ural küzin halğan, tı:
 Unın usma şelkimdey,
 İnsiğni kaplarzay,
 Keyten mınen bizelgen
 Ses tolomo halınğan;
 Ozon kırpıgı üte

2170

Kara küzi tikelgen;
 Uynap torğan kıyğas kaş
 Küz östönünde yılmayğan;
 Tırteyişken kalkır tüş
 Küz aldında tulkınğan;
 Bal kortonday nezık bil
 Borğolanıp uynağan;
 Güye küptengi tanışı,
 Kömöştay saf tavışlı;
 Uynap-kölöp hüiz kuşkan,

2180

Kızı kürges Ural da,
 Ni eytirge bilmegen,

Yılanlardan kaçarsın,
 Onu düşman bilirsin",
 Diyen sözü söylediği zaman
 Homay çıkıp gitmiş.
 Bir kız koşup gelmiş,
 Birisi geldi demiş;
 Homay hemen tanımış:
 O gelen Ural imiş.

2160

Fakat Ural'a söylememiş;
 Ural kızı görse de
 Onun Homay olduğunu bilmemiş.
 Homay yaklaştıktan sonra
 Ural ona göz atmış:
 Onun başak demeti gibi,
 Ensesini kaplayacak gibi,
 Sıkke ile bezenmiş
 Saçları dize kadar salınmış;
 Uzun kırpığı arasından

2170

Kara gözü dikilmiş;
 Oynayıp duran çatılmış kaşları
 Göz üstünde gülemsemiş;
 İnup kalkın göğsü
 Göz önünde dalgalanmış;
 Arıdaki gibi nazık bel
 Dönüp oynamış;
 Güya çoktan tanıdığı,
 Gümüş gibi saf sesle
 Oynayıp gülüp söylemiş,

2180

Kızı görünce Ural da
 Ne söyleyeceğini bilememiş,

Üzi kürgen-Homay tıp,
 Uyına la kilmegen.
 Bıl kız ozak tormağan,
 Uraldı uz artınan
 Harayına ımlağan.
 Ural harayğa inges,
 İsen-havlık horağas,
 Yene kayza bulğanın,

2190

Yulda nizer kürgenin,
 Barın tızıp höyleges,
 Uralğa küz taşlağan,
 Bılay tıp hüz başlağan:
 "Ye, yığıtım, tös-başın
 Alıs ilden kürine,
 Bızın yakka kılıvzen
 Tılegin barlık biline.
 Hüzin höyle, tınlayım,
 Kuldın kılhe, yomoşona

2200

Yarzamsından bulayım".
 Ural : "Üzim yep-yeş bulham da,
 Biş il barın bildim mın:
 Birihinde üzim tızım,
 İkihin yöröp kürzim mın,
 Kalğan tağı ikevhin
 Kürirge tıp sıktım mın.
 Kayza ğın barhan da,
 Kimdi gine kürhen de,
 Birih üzin baş, tie,

2210

İkinsihi baş iye,
 Köslö közhözzö yiye,

Kendi gördüğünün Homay olduğu
 Aklına da gelmemiş.
 Bu kız uzak durmamış,
 Ural'ı kendi ardından
 Sarayına davet etmiş.
 Ural saraya inince,
 Esenlik-sağlık sorunca,
 Yine nerede olduğunu,

2190

Yolda neler gördüğünü,
 Hepsini dizip söyleyince,
 Ural'a göz atmış,
 Böyle diyip söze başlamış:
 "Ey yığıtım ben görüyorum ki
 Sen uzak ülkeden gelmişsin,
 Bizim tarafa gelmekten
 Dileğinin mevcudiyetini bilmiyorum.
 Sözünü söyle dinleyeyim,
 Elimden gelirse işine

2200

Yardımda bulunayım".
 Ural: "Kendim gepgenç olsam da,
 Beş ülkenin varlığını bildim ben:
 Birisinde kendim doğdum,
 İkisini yürüyüp gördüm,
 Kalan ikisini dahi
 Göreyim diyip çıktım.
 Nereye varsam da,
 Kimi görsem de,
 Birisi kendisine baş diyor,

2210

İkincisi baş eğiyor,
 Güçlü güçsüzü yiyor,

Tilegense kan koya.
İsimi bar donyala,
Üzi küzge kürinmes;
Birev uğa ker kılmas,
Ayağı-kulı his unın
Balğa totop yonsomas;
Arıslan minen hunarza
Üzi yenlik yullamas;

2220

Üz tileğin tabırğa
Bir ze yuldaş izlemes-
Şunday yavız Ülim bar,
Şunan alır konom bar;
Ülimdi tabıp ültirip,
İl kotkarır uyım bar.
Hunarlağan sağında
Kulğa tüşken bir koştan;
Hizzin ilde Ülimden
Kotkarırğa yul bar, tıp,

2230

İşitkeynim min yeşten".
Homay: "Bıl donyala ülmeske,
Kara yırge kırmeske-
Minin ilde bulmağan,
Üzin birev kürmegen,
Diyiv batşa bilegen
Yenşışmenin hıvı bar.
Unı barıp alırğa,
Hine yarzam birirge,
Tileğin bar kılırğa

2240

Minin hine şartım bar.
Kayza bulha barırhın,

Dileyince kana koyuyor.
İsmi var dünyada
Kendi göze görünmez;
Kimse onu yenemez,
Eli-ayağı hiç onun
Çekiç tutup puslanmaz;
Aslan ile ava
Kendi canlı yollamaz;

2220

Kendi dileğini bulmak için
Bir yoldaş izlemeyen-
Böyle namert Ölüm var;
Ondan alacağım intikamım var;
Ölümü bulup öldürüp,
Ülkeyi kurtarmak için kararım var.
Avlandığım zamanda
Elime düşen bir kuştan;
Sizin ülkede Ölümden
Kurtulmağa yol var diye

2230

İşittim ben gençken".
Homay: "Bu dünyada ölmemek için,
Kara yere girmemek için
Benim ülkemde olmayan,
Kendini kimse görmeyen,
Dev padişahı olarak bilinenin ülkesinde
Hayat pınarının suyu var.
Onu varıp almak için,
Sana yardım vermek için,
Dileğini var kılmak için

2240

Benim sana şartım var.
Nerede olsa varırsın,

Üzin uylap bağırhın;
 Yılan ilin ütken ir,
 Unday hulğa sıkkın ir,
 Üzin yulın tabırhın.
 Minin ilde bulmağan,
 İşıtip te kürmegen,
 Böte donya koş tösön
 Üz östönde bizegen

2250

Bir koş izlep taphan hin,
 Şunu tabıp kaythan hin,
 Minen yarzam kürirhin,
 Şışmenen hıv alırhın,
 Tilegenin tabırhın".
 Ural: "Min alıstan, il yöröp,
 Yaman-yakşını kürip,
 Ülimdi tabıp ültirip,
 Kotkarırğa kişini,
 Tındırırğa barını

2260

Uylap sıkkın batırmin.
 Hine koşon tabayım,
 Üzinden yarzam alayım,
 Bülegine şart itip,
 Min de bir hüz eyteyim:
 Altın halır yögöm yuk,
 İnıy tağır kımım yuk,
 Yakşınan bütün uyım yuk
 Ülmden bütün birevzen
 Yullay torğan davım yuk,

2270

İl tilegen alırğa,
 İldi bayman kılırğa,

Kendın düşünüp bakarsın;
 Yılan ülkesinden geçen er,
 Sağdan sola çıkan er,
 Kendi yolunu bulursun.
 Benim ülkemde olmayan,
 İşıtip de görülmemiş,
 Bütün dünya kuşlarının rengi
 Kendi üstünde bezenmiş

2250

Bir kuş izleyip bulsan,
 Onu bulup dönsen,
 Benden yardım görürsün,
 Çeşmeden su alırsın,
 Dilediğini bulursun".
 Ural: "Ben uzaktan ülke yürüyüp,
 İyi ve kötüyü görüp,
 Ölümü bulup öldürüp,
 İnsanları kurtarmak için,
 Hepsine soluk aldırmaq için

2260

Düşünüp çıkmış batırmin.
 Sana kuşunu bulayım,
 Kendinden yardım alayım,
 Hediyene şart koşup
 Ben de bir söz söyleyeyim:
 Altın koyacak yüküm yok,
 İnci takacak kımsem yok,
 İylilikten başka düşüncem yok,
 Ölümünden başka kimseyle
 Yaptığım kavgam yok.

2270

Ülkenin arzusunu yapmak için,
 Ülkeyi özgür kılmak için,

Ülümge karşı barırğa,
 Unı tar-mar itirge;
 Sireşip yav askanda,
 Ülüm yulım baskanda,
 Kan ılağan kişinin
 Küz yeşini hörtörzey,
 Mine yuldaş bulırzay,
 Yavza korzaş bulırzay

2280

Bülek bir, tıp horayım,
 Ul bülegin ni bulır-
 Eytse, bilip torayım".
 Hoday: "Utka tōshe, yanmastay,
 Hivğa tōshe, batmastay,
 Yıl de kıvıp yıtmestey,
 Tavzan-taştan örkmestey,
 İr-yıgıttan bütendi
 Üzine tin kürmestey;
 Tıphe, tav-taş sorgotop,

2290

Sapha, dıngız yarırzay,
 Avırlıkta, tarlıkta
 Hine yuldaş bulırzay,
 Kükte tıvıp, kükte üsken,
 Yırze tokom yeymegen,
 Ezrekenin diyivi
 Mın yıl kıvıp totmağan,
 Eseyimden birilgen,
 Üzim höygen yigıtke
 Bire torğan bülegim-

2300

Akbuz tolpar bireyim.
 Yözöp his tut almastay,

Ölüme karşı varmak için,
 Onu hezimete uğratmak için
 Korkusuzca savaş açtığım zaman,
 Ölüm yolumu bastığı zaman,
 Kan ağlayan insanın
 Göz yaşını silmek için,
 Bana yoldaş olmak için,
 Namerde kardeş olmak için

2280

Bir hediye soruyorum,
 O hediyen ne olur,
 Söylersen bileyim".
 Hoday: "Ateşe düşse yanmaz,
 Suya düşse batmaz,
 Rüzgar da kovup yetişemez,
 Dağdan-taştan ürkmey,
 Yiğitlerin bütününü
 Kendine denk görmez,
 Tepse dağ-taş,

2290

Koşsa deniz yarılır,
 Zahmette, darlıkta
 Sana yoldaş olur,
 Gökte doğup, gökte büyümüş,
 Yeryüzünde soy yaymamış,
 Ezreke'nin devi
 Bin yıl kovup tutamamış,
 Annemin bana verdiği,
 Benim kendi sevdiğim yigide
 Vereceğim hediyem olan

2300

Akbuz tolparı vereyim.
 Yüzü hiç pas almayan,

His birev ker kılmaştay,
 Utkı karşı-ut bulır,
 Hığa karşı-hıv bulır,
 Yin-diyivzin barıhın
 Ülimindey kurkıtır,
 Kuy-harıktay örkötör
 Bulat kılıs bireyim", -
 Tıges, Ural küngen, ti,

2310

Kız tileğın izlerge
 Sığıp kıtmek bulğan, ti.
 Ural kunak bulğan, ti,
 Bir nise kōn torğan, ti;
 Homay üzn eytmegen,
 Şülgen bıklı timegen,
 Ural tağı hizmegen.
 Ural torğan, ti, tan minen,
 Bitin yivğan, ti, hıv minen,
 Bir tabında ultırıp,

2320

Tamaklangan, ti, kız minen.
 Ural yulğa sıkkan, ti,
 Tayağın at itken, ti.
 (Bık küp könder kıtken, ti)
 Bara torğas- bir sakta
 Tav uratkan bir yakta:
 Hayıskan da, kozgon da
 Yen barlığın hizmegen,
 His bir kışı bulmağan,
 Diyiv-yin de ul yirge

2330

Kilip ayak basmağan,
 Ürkes-ürkes kayahı,

Hiç kimsenin üstün gelemediği,
 Ateşe karşı ateş olur,
 Suyı karşı su olur,
 Cın ve devlerin hepsini
 Ölümle korkutur,
 Koyunları ürkütür
 Bulat kılıcı vereyim",
 Diyince Ural kabul etmiş,

2310

Kızın isteğini izlemeğe
 Çıkıp gitmiş.
 Ural misafir olmuş,
 Birkaç gün durmuş;
 Homay kendisini söylememiş,
 Şülgen hapis dememiş,
 Ural dahi sezmemiş.
 Ural tan ile kalkmış,
 Yüzünü su ile yıkamış,
 Birlikte oturup,

2320

Kız ile yemek yemiş.
 Ural yola çıkmış,
 Asasını at etmiş.
 (Pek çok gün gitmiş)
 Bir zaman sonra varınca
 Dağın çevirdiği bir yerde,
 Saksagan da, kuzgun da
 Canlı varlığını sezmemiş,
 Hiçbir insan olmamış,
 Dev ve cın de o yere

2330

Gelip ayak basmamış,
 Hörgüç hörgüç kayahı,

Başına küzin halhan,
 Yuğarı toror bolottan,
 Böte yemdi üzinde
 Haklap ilik-ilikten-
 Şunday bir tav kürgen, ti;
 Bolot yarıp, ürmelep,
 Tav başına mingen, ti.
 Tire-yakka küz halıp,

2340

Ozak karap torğan, ti:
 Ahıstan küzge salınğan,
 Yondozzay bulıp sağılğan
 Bir yaktılık kürgen, ti,
 Şuğa toskap kıkken, ti.
 Barıp yıtıp karaha,
 Eylendirip küz halha:
 Taş urınına kömöştän
 Sitti, töbö bizelgen,
 Buyındağı seske le

2350

Katı yılge borsolmay,
 Şazralanıp österi,
 Küz sağılır tösteri,
 Yıl de tiyip tulkınmay,
 Koyaş nurı töşkende,
 Yım-yım itken ınıylay
 Bir hılv kül kürgen, ti.
 Oşo küldin östönde
 Tireley koş yıynalğan,
 Böte töske bizelgen

2360

Bir hılv koş yözgenin
 Ural ayıra kürgen, ti.

Başına göz atsan
 Yukarıda duran buluttan,
 Bütün güzelliği kendinde
 Saklayan, ilk defa
 Böyle bir dağ görmüş;
 Bulut yarıp, sürünüp,
 Dağ başına çıkmış.
 Etrafa göz atıp,

2340

Uzağa bakıp durmuş:
 Uzaktan gözüne çalınmış,
 Yıldız gibi olup aksetmiş
 Bir ışık görmüş,
 Ona yönelip gitmiş.
 Yetişip baksa,
 Durup göz atsa:
 Taşın etrafında gümüşten
 Kenarı ve dibi bezenmiş.
 Kenarındaki çiçek de

2350

Sert rüzgarda meraklanmıyor.
 Suyun üzeri ayna gibiydi,
 Göze yansıyan renkleri;
 Rüzgar da değip dalgalandırmıyor,
 Güneşin nuru düştüğü zaman,
 Tane tane inci gibi
 Güz el bir göl görmüş.
 Bu gölün üstünde
 Etrafına kuş yığılmış,
 Bütün renklere bezenmiş

2360

Bir güzel kuşun yüzdüğünü
 Ural görmüş.

Koş hizmetsen, şul yirze-
 Koş yanına bargan, ti.
 Tösön-başın karağan,
 Tayağı minen arbağan.
 Homay eytken koş bil tip,
 Ural şunduk uylağan.
 Koş Uraldan şiklenmey,
 Osorga la uktalmay,

2370

Uğa karay kılgen, ti;
 Ural, yola bilmeges,
 Koşka turı uktalğas,
 Koş Uraldan hiskengen,
 Osmak bulıp ıntılğan,
 Ural barıp totkan hun,
 Totop kulğa alğan hun,
 Tağı taptı doşman, tip,
 Koş kayğırıp uylanğan.
 Ural, košto küterip,

2380

Kırğa sıkıp barganda,
 Tilgim buldı tigende,
 Koşo tilge kılgen de:
 "Ay, yigitim, tukta eli,
 Mine ısının eyt eli:
 Diyivmi hin, yınmi hin?
 Kışımı hin, kim hin hin?"-
 Tigen hüzzi işitkes
 Koş kışiley höyleşkes.
 Ural tanğa kalğan, ti.

2390

Bir az bargas bir yirze,
 Şışme buyı tuğayza,

Kuş sezmeden o yere,
 Kuşun yanına varmış.
 Kendisine bakıp
 Asası ile büyümüş.
 Homay'ın söylediği kız bu diyip
 Ural hemen düşünmüş.
 Kuş Ural'dan şüphelenmemiş,
 Uçmağa da atılmamış,

2370

Ona doğru gelmiş;
 Ural adeti bilmeyince,
 Kuşa doğru yaklaşınca,
 Kuş Ural'dan korkup fırlamış,
 Uçmak isteyip atılmış,
 Ural varıp tuttuktan sonra,
 Tutup eline aldıktan sonra,
 Dahi buldu düşman diyip,
 Kuş üzülüp düşünmüş.
 Ural kuşu götürüp

2380

Kıra çıkıp vardığı zaman,
 Dileğim oldu dediği zaman,
 Kuş dile geldiği zaman:
 "Ey yigitim dur şimdi,
 Bana aslını söyle şimdi:
 Dev misin, cin misin?
 İnsan mısın, kimsin sen?"
 Diyen sözü işitince,
 Kuş insan gibi söyleşince,
 Ural hayret etmiş.

2390

Biraz varınca bir yerde,
 Çeşmeye yatay ovada,

Koştın zatın, kimliğin
Ural horay başlağan.
Koş ta bir az uylanıp,
Üz aldına höylenip,
Tıklep karap torganda:
"Küzin yomop, kürmey tor,
Kulın alıp kanattan,
His yırımdan totmay tor",-

2400

Tiges, Ural uylağan:
"Bil koş osha, artınan
Karsığa bulıp kıvrırın,
Hıvğa sumha, artınan
Surtan bulıp sumırhın",-
Tıp tayakka ımlağan,
Koş eytkendi tınlağan.
"Yıgıt, küzin as indi,
Eytir hüzün eyt indi",-
Tiges, Ural karaha:

2410

Kunır hılv, kırığas kaş,
İyek-biti uyılğan,
Hul bitinin urtahı
Küz karalay minlengen;
Yurme-yurme işilip,
İki yaklap-sikelep
Tamsı göldey yılbrır,
İn başınan halınır
Ozon sesin maturlap,
Ösme yahap töşergen;

2420

Ozon kırpıkteri aş
Kara küzin yılmayıp;

Kuşun türünü, kim olduğunu
Ural sormaya başlamış.
Kuş da biraz düşünüp,
Kendiliğinden söyleyip,
Gözleyip durduğu zaman:
"Gözünü yumup bakma,
Elin çekip kanadımdan,
Hiç bir yerimden tutma",

2400

Diyyince Ural düşünmüş:
"Bu kuş uça ardından
Doğan olup kovarsın,
Suya dolsa ardından
Turna balığı olup dalarsın",
Diyyip asaya işaret etmiş,
Kuşun söylediğini dinlemiş.
"Yıgıt gözünü aç şimdi,
Söyeceğin sözü söyle şimdi",
Diyyince Ural baktı:

2410

Esmer güzeli, yay gibi kaşlı,
Çene ve yüzü oyulmuş,
Sol yanağının ortası
Göz karası gibi benlenmiş;
Kıvrım kıvrım ve gür saçları
Yanağının iki yanında
Damla göl gibi dalgalanır,
En başından salınır
Uzun saçını bezeyip
Lüle yapıp düşürmüş;

2420

Uzun kırpıkları arasından
Kara gözü gülümseyip;

Bit uymahın uynatıp,
 Köles yözön köldöröp,
 Dırtlep torğan kükreğın
 Uralğarak ıklatıp,
 (Höylep kitken şulay tip:)
 "Ay, yigitim, hın bılay
 Kılıp nısık yulıktın?
 Kında kılıp sığırğa

2430

Nı belege tarıktın?
 Ay yigitim, bıl şunu.
 Karap kölgen yözöm de,
 Eytıp torğan hüzim de-
 Sır sisiv ul, yigitim.
 Bığa saklı min bılay
 Hindey yigıt kürmenim,
 Dıyiv kılmes urınga
 Hın kılır tip bilmenim.
 Hıvza balık bulırzay,

2440

Kükte yondoz bulırzay
 Kulda kösöm bar ini,
 Kıtır yulım bar ini.
 Hını kürges bar uyım,-
 Yıl taratkan bolottay,
 Kasa torğan bar yulım,-
 Yügirip bötken hukmaktay,
 Küz aldımından kittiler,
 Yuyılışıp böttöler.
 Min bir sakta kız inim,

2450

İrke üsken buz inim,-
 Dıyiv mini urları,

Yüzünün çukurları oynatıp,
 Güleç yüzünü güldürüp,
 Tıtreyp kabaran göğsünü
 Ural'a yaklaştırap,
 (Söylemiş böyle diyip:)
 "Ey yigitim sen böyle
 Gelip nasıl düştün?
 Buraya gelip çıkmak için

2430

Ne belaya zorlandın?
 Ey yigitim şunu bıl.
 Bakıp gülen yüzüm de,
 Söyleyip durduğum sözüm de
 Sır çözüyor yigidim.
 Bu zamana kadar ben böyle
 Senin gibi yigıt görmedim,
 Devin gelmeyeceği yere
 Senin geleceğini bilmedim.
 Suda balık olmak için,

2440

Gökte yıldız olmak için
 Elimde gücün var idi,
 Gidecek yolum var idi.
 Seni görünce var düşüncem
 Rüzgar dağıtmış bulut gibi oldu,
 Kaçtığım yolum,
 Yürünüp biten keçiyolu gibi
 Gözümün önünden gittiler,
 Tamamıyla bittiler.
 Ben bir zaman kız idim,

2450

Haşarı büyüyen çocuk idim,
 Dev beni çaldı,

Kıyevge birip zurlanı.
 Kıyevim yigit-ir inı,
 Birge ozak tormanı:
 Kötmeğinde yuğaldı,
 Yöregimdi kayğı aldı.
 Diyivzerzen kastım min;
 İlge kaytham, atama,
 Böte tıvğan ilime

2460

Yav kılir tip kurktım min.
 Diyiv kilip alır tip,
 Tağı kayğı halır tip,
 His donyala bulmağan,
 Kişi tösön bilmegen
 Bir koş bulıp ostom min;
 His bir kişi tapmaslık,
 Kilip ayak basmaslık,
 Oşo külge töştöm min".-
 Tigen hüzin işitkes,

2470

Kızın sirin töşönges,
 Ural uyın höylegen,
 Tık bir kızğa koş izlep
 Sıkkan uyın eytmegen.
 "Yulımdan, ahırı, unmanım:
 İzlep kılgen koşomdo
 Bıl külde le tapmanım".-
 Tiyip Ural uylağan.
 Tağı arı kitiрге,
 Morazına yitirge,

2480

Kızğa yarzam itirge
 Tılegenin höylegen.

Damada verip zorladı.
 Damadım yigit idi,
 Birlikte uzun süre durmadı:
 Beklemediğim zaman yok oldu,
 Yüreğimi kayğı aldı.
 Devlerden kaçtım ben;
 Ülkeye dönsem babama,
 Bütün doğduğum ülkeme

2460

Savaş gelir diyip korktum ben,
 Dev gelip alır diyip,
 Dahı kayğı salar diyip,
 Hiç dünyada olmamış,
 Kişi rengini bilmemiş
 Bir kuş olup uçtum ben;
 Hiçbir insanın bulamayacağı,
 Gelip ayak basamayacağı
 Şu göle indim ben",
 Diyen sözünü işitince,

2470

Kızın sırrını düşününce,
 Ural fikrini söylemiş,
 Sadece bir kıza kuş izleyip
 Çıktığı fikrini söylememiş.
 "Yolumun sonu şanssızdı:
 İzleyip geldiğim kuşumu
 Bu gölde de bulamadım",
 Diyip Ural düşünmüş.
 Daha ileri gitmek için,
 Muradına ulaşmak için,

2480

Kıza yardım etmek
 Dilediğini söylemiş.

"Yigit, tınla, hüzimdi,
Asık kürzin yözömdö,
Ayhılv tigen atım bar,
İldi totkan atam bar,
Küktin Ayı-esem bar,
Höygenime birirzey
Harısay tigen atım bar,-
Hıv tılenen, hıv tabır,

2490

Yavza yuldaşın bulır-
Yigit, hüzim tınlası,
Hüzim kırmı halması:
Hin izlegen ul koştı
Bıl tirenen tapmashın.
Atayım il gizgen ul,
Kük yözönde oskan ul,
Böte yırze bulğan ul,
Bar koştarız kürgen ul.
Atayımdan horayık-

2500

Bızzin ilge barayık,
Hin tilegen ul koştı
Şunda tabıp alayık;
Mini diyıvzen kotkarhan,
Tilegin üter atayım.
Bızzin ildi hup kürhen,
Mini üzine tın kürhen,-
Eyze, bızge barayık,
İkev birge bulayık,
Birge gümir höreyik".-

2510

"Ay, hılv kız, hılv kız,
Bülegindi almayım,

Yigit dinle sözümü,
Açık gördün yüzümü,
Ayhılv denen adım var,
Ülke sahibi babam var,
Göğün Ay'ı annem var,
Sevdiğime vereceğim
Harısay denen atım var,
Su dılersen su bulur,

2490

Savaştı yoldaşın olur.
Yigit sözümü dinle,
Sözüme kulak sal:
Sen izlediğın o kuşu
Bu tarafta bulamazsın.
Babam ülke gezmiş,
Gökyüzünde uçmuş,
Bütün yeryüzünde olmuş,
Var kuşları görmüş o.
Babamdan soralım,

2500

Bızim ülkeye varalım,
Senin dilediğın o kuşu
Orada bulup alalım;
Beni devden kurtarırsan,
Dilediğini eder babam.
Bızim ülkeyi beğenirsen,
Beni kendine eş görürsen,
Haydi bize varalım,
İktimiz birlikte olalım,
Birlikte ömür sürelim",

2510

"Ey güzel kız, güzel kız,
Hediyeni alamam,

İline min barmayım,
 Isınlap ta koş bulhan,
 Kızğa yurıy eylenhen,
 Hini alıp kaytayım,
 Üzim bilgen harayğa
 Hini iltip bireyim.
 Unda bargas, höylerhin,
 Öz tileğin eytirhin:

2520

Tilehen, koş bulırhın,
 Tilehen, kız bulırhın;
 Hini ular hurlaha,
 Tilegenindi birmehe,
 Ul sak hini yaklarımın
 Öz iline iltirmin", -
 Ural şulay tigen, ti,
 Kız za bığa küngen, ti,
 Yakşılığın Uraldın
 Til töbönen bilgen, ti.

2530

Kız, koş tunın kıygen de,
 Birge kitmek bulğan, ti.
 Tıgı tayakka mingender,
 Yulğa sıgıp kitkender,
 Tavzar aşıp ütkender,
 Küz asıp, küz yomğansı,
 Bılar kaytıp yitkender.
 Kızzar karşı kilgender,
 Košto barı kosaklap,
 "Ayhılıv!"-tıp alğandar.

2540

Ural bını işitkes,
 Aptırağan, tan kalğan,

Ülkene ben varamam,
 Gerçekten de kuş olsan,
 Kıza şakadan dönsen,
 Seni alıp döneyim,
 Kendi bildiğim saraya
 Seni iletip vereyim.
 Oraya varınca söylersin,
 Kendi dileğini söylersin:

2520

Dilersen kuş olursun,
 Dilersen kız olursun;
 Seni onlar horlarsa,
 Dilediğini vermezlerse,
 O zaman seni himaye ederim,
 Kendi ülkene iletirim",
 Ural böyle demiş,
 Kız da buna razı olmuş,
 İyiliğini Ural'ın
 Dil dibinden bilmiş derler.

2530

Kız kuş donunu giydiği zaman
 Birlikte gitmişler.
 Bu asaya binmişler,
 Yola çıkıp gitmişler,
 Dağlar aşıp geçmişler,
 Göz açıp göz yumuncaya kadar
 Bunlar dönüp yetişmişler.
 Kızlar karşı gelmişler,
 Kuşların hepsi kucaklayıp,
 "Ayhılıv!" diyip almışlar.

2540

Ural bunu işitince,
 Şaşırmış, hayrette kalmış,

Ayhılv koş tunın halğan.

"Eyze, yigit, kıreyık,

Hinin kaytkan harayın-

Minin kaytır harayım,

İkhi le bir iken",-

Tıp Uralğa eytken, ti.

Ural tağı nığırak

Hayran bulıp kalğan, ti.

2550

"Hay, yigitim, yigitim,

Batır-alıp ikenhin,

Min horağan koşomdo

Diyivzen alıp kılgenhin",-

Tıges, Ural aptırap,

Böte sirzi höylegen.

"Unı alğan ul külde

Diyiv-mazar kürmenim,

Bargan-yörögen yulımda

His avırlık toymanım.

2560

Unda nisik ikenin,

Koş tunında yörögenin

Kayzan ulay bildin hin,

Mine: "İzle", tinin hin?"-

Tıyıp Ural horağan:

"Diyiv nisik bilmeni,

Kitkenindi kürmeni?"-

Tıp Homay Ayhılvğa

Aptıravlı hüz kuşkas,

Ayhılv şunda hızgen, ti.

2570

Apahının yanılış

Uylağanın bilgen, ti.

Ayhılv kuş donunu salmış.

"Haydi yigit girelim,

Senin döndüğün sarayın ile

Benim döneceğim sarayımın

İkisi de bir imiş",

Diyıp Ural'a söylemiş.

Ural dahi evvelki gibi

Hayran olup kalmış.

2550

Hey yigitim, yigitim,

Batır imişsin,

Benim sorduğum kuşumu

Devden alıp gelmişsin",

Diyince Ural şaşırıp

Bütün sırrı söylemiş.

"Onu aldığım o gölde

Devleri görmedim,

Varıp yürüdüğüm yolumda

Hiç zahmet duymadım.

2560

Orada nasıl olduğunu,

Kuş donunda yürüdüğünü,

Nereden kılığını bildin sen,

Bana: "İzle" dedin sen?"

Diyip Ural sormuş:

"Dev nasıl bilmedi,

Gittiğini görmedi?"

Diyip Homay Ayhılv'a

Şaşkınlığını gizlemeden sorunca,

Ayhılv hemen sezmiş,

2570

Ablasının yanılış

Düşündüğünü bilmiş.

Diyivzerzen üzinin
 Kasıp külde yatkanın,
 Ural barıp şul külden
 Unı izlep tapkanın,-
 Barın tızıp höylegen.
 Atahının harayınan
 Unı birev bilmegen.
 Homay bını işitkes,

2580

Uraldan sır tartmağan:
 Üzi Homay ikenin,
 Uraldı yakşı bilgenin
 Barın höylep anlatkan.
 Homay şunda atahın
 Bülmebine sakırtkan.
 Samrav, kilip ingen de,
 Ayhılıvğa kürişken;
 Küz yeş tügip kızınan
 Böte helin horaşkan.

2590

Ayhılıv atahına
 Helin höylep tanıtkan.
 Samrav tınlap torğan da,
 Sirzi anlap bilgen de,
 Urtağa halıp üz uym,
 Kaldırmayınsa töyön:
 "Ayhılıvzın kaytkanın,
 Diyivzerzen kaskanın,
 Birevge le eytmegiz,
 Hezirge sir totoğoz:

2600

Diyiv bilhe, yav asır,
 His uylamas, il basır,

Devlerden kendinin
 Kaçıp gölde yattığını;
 Ural'ın varıp o gölden
 Onu izleyip bulduğunu,
 Hepsini dizip söylemiş.
 Babasının sarayından
 Onu kimse bilmemiş.
 Homay bunu işitince,

2580

Ural'dan sırrını çekinmemiş:
 Kendinin Homay olduğunu,
 Ural'ı iyi bildiğini
 Hepsini söyleyip anlatmış.
 Homay hemen babasını
 Odasına çağırılmış.
 Samrav gelip indiği zaman,
 Ayhılıv ile görüşmüş;
 Göz yaşı döküp kızından
 Bütün halini sormuş.

2580

Ayhılıv babasına
 Halini söyleyip tanıtmış.
 Samrav dinleyip durduğu zaman;
 Sırrı anlayıp bildiği zaman,
 Ortaya kendi düşüncesini salıp,
 Kaldırmayınca döğündü:
 "Ayhılıv'ın döndüğünü,
 Devlerden kaçtığını,
 Kimseye de söylemeyiniz,
 Şimdilik sır tutunuz:

2600

Dev bilse savaş açar,
 Hiç düşünmez ülkeyi basar,

Ayhılv za yonsoğan,
 Küp kayğınan borsolğan,
 Eshin de hağınğan.
 Ayğa barhın kunakka,
 Bayman taphın avlakta,
 Sakırırız kerekte",-
 Tiyp hüzin eytken,ti,
 Atahının hüzine

2610

Kızarı la küngen, ti.
 Harayza yal itkes te,
 Bir nise kön ütkes te,
 Atahın minen apahı
 Eshinen birilgen
 Ayhılvızın bñlegi-
 Harı atın sakırtkan,
 Ayhılvı bir töndö
 Bılar ayğa ozatkan.
 Bir nise kön Ural da

2620

Besli kunak bulğan da,
 Birzen-bir kön tan minen
 Yokohonan torğan da,
 Homayzı sakırıp alğan, ti,
 Eytirin eyte halğan ti:
 "Min eli bık yeş sakta,
 Ata hini atkanda,
 Barıbiz za hunar tip,
 Hini hırıp alğanda,
 Mıynına ırmav halğanda,-

2630

Yenin alkımğa kilgende,
 Isınlap ta bilipmi,

Ayhılv da yorulmuş,
 Çok kayğıdan üzölmüş,
 Annesini de özlemiş.
 Ay'a varsın misafir,
 Huzur bulsun tenhada,
 Çağırırız gerektiğinde",
 Diyip sözünü söylemiş,
 Babasının sözünü

2610

Kızları da kabul etmişler.
 Sarayda dinlenince de,
 Birkaç gün geçince de,
 Babası ile ablası
 Annesinin verdiği
 Ayhılv'ın hediyesi
 Harı atı çağırılmışlar.
 Ayhılv'ı bir gece
 Bunlar aya göndermişler.
 Birkaç gün Ural da

2620

Kıymetli konuk olduğı zaman,
 Birden bir gün tan ile
 Uykusundan uyandığı zaman,
 Homay'ı çağırmış,
 Söyleyeceğini söylemiş:
 "Ben henüz pek genç olduğum zaman,
 Babam seni vurduğı zaman,
 Hepimiz de av diyip,
 Seni sarıp aldığımız zaman,
 Boynuna ilmek saldığimiz zaman,

2630

Canın uçmağa geldiğı zaman,
 Gerçekten de bilip mi,

Yen asıvzan kurkıpını,
 Hın tiline kilgeynin,
 Kotolorğa Ülimden
 Yenşışme bar tigeynin.
 Hinen şunu işitkes,
 Ülimdi taphak, totorğa,
 İlden başın yuyırğa,
 Şışmenen hıv alırğa,

2640

Mengi yeşehin donya, tip,
 İlge hıvın birirge
 Tigen uyğa kilgeynik,
 İkev yulğa sıkkaynik.
 Kûp yir kıtip, sır bilges,
 Yuldı ikev bülgeynik,
 Yul buyında ni barın
 Horaşp ta bilgeynik.
 Ağam kitti hul yakka,
 Min taypılıp un yakka,

2650

Ayrılıp kitkeynik.
 Kûp yıl yörönöm, il kürzim,
 Eytken hüzün onotmay,
 Hizzin ilge boroldom,-
 İlin aşu uzmanım,
 Barmayım, tip tormanı,
 Harayığız aldına
 Arıslanımdı beylenim.
 Harayına ingende,
 Uyım höylep ütkende,

2660

Arala hüz kitkende,
 Üz bavırın izlerge

Can acısından korkup mu,
 Senin diline geldi,
 Kurtulmak için Ölüm'den
 Hayat pınarı var dedin.
 Senden onu işitince,
 Ölümü bulsak, tutmak için,
 Ülkeden başını silmek için,
 Çeşmeden su almak için,

2640

Binlerce yıl yaşasın dünya diyip,
 Ülkeye suyu vermek için
 Dediğin fikre geldik,
 İkimiz birlikte yola çıktık,
 Çok yer gidip sır bilince,
 Yolu ikiye böldük,
 Yol boyunca ne var
 Sorup da bildik.
 Ağabeyim gitti sol yana,
 Ben irkilip sağ yana,

2650

Ayrılıp gittik.
 Çok yol yürüdüm il gördüm,
 Söylediğin sözü unutmayarak
 Sizin ülkeye döndüm,
 Ülkeni geçip gitmedim,
 Varmayayım diyip durmadım,
 Sarayınızın altına
 Aslanımı bağladım.
 Sarayına indiğim zaman,
 Düşüncemi söyleyip geçtiğim zaman,

2660

Arada söz gittiği zaman,
 Kendin için değerli olanı izlemeği

Mine yomoş kuşkanda,
 Hin bir bülek eytkeynin.
 Min izlegen Ülmiden,
 Hin eytkeynin tilinden,
 Kotolorğa yul tabıp
 Min birirmın, tigeynin,
 Azak hüzin eyt, hılıv,
 Ni eytirhin-köteyim,

2670

Min işitip kiteyim", -
 Tigen hüzin işitkes,
 Atahına bargan, ti,
 Yeşirmeyinse bir nize,
 Tızıp eytip halğan, ti.
 "Höyhen, kızım, barırhın,
 Akbuzatın birirhin:
 Yaktı donya yözönde
 Rehet tororhon, balam,
 Uralday uk batırğa

2680

Ese bulırhın, balam.
 Ural batır hakına
 Şülğendi le sıgar hin,
 Böte ildi sakır hin,
 Batır irzi tuyla hin,
 His birev ze kalmahın-
 Barın yıyp hıyla hin", -
 Tigen hüzin tınlağan,
 Atahı uyın anlağan,
 Şülğendi de sıgarğan,

2690

Böte ildi yıynağan,
 Alkandırıp hıylağan.

Bana sipariş ettiğin zaman,
 Sen bir hedıye söyledin.
 Ben izlediğim Ölüm'den,
 Senin söylediğin dilinden,
 Kurtarmağa yol bulup
 Ben veririm dedin,
 Son sözün söyle güzel,
 Ne söyleyeceksin bekliyorum,

2670

Ben işitip gıdeyim",
 Dıyen sözü işitince,
 Babasına varmış,
 Gizlemeden her şeyi
 Dızıp söylemiş.
 "Seversen kızım varırsın,
 Akbuzatı verırsın:
 Aydınlık dünya yüzünde
 Rahat durursun yavrum,
 Ural gibi bir batırın çocuğuna

2680

Anne olursun yavrum.
 Ural batır hatırına
 Şülgen'i çıkar,
 Bütün ülkeyi çağır,
 Batır için düğün yap,
 Hiç kımse de kalmasın,
 Hepsini yığıp ikramla",
 Dıyen sözü dinlemiş,
 Babasının düşüncesini anlamış,
 Şülgen'i de çıkarmış,

2690

Bütün ülkeyi yığmış,
 Bol bol ikramlamış.

Şülgen, Ural ikevhi,
 Birin-biri tabışkas,
 Kötmeğinde osraşkas ,
 İki tuğan şatlığın,
 Yulda kürgen barıhın
 Ural tızıp höylegen.
 Şülgen tınlap ultırğan,
 Barın uylap uzzırğan:

2700

"Ural bılay dan alha,
 Atama danlı kaytha,
 Batır bulıp maktalı,
 Bar işte le ös bulır,
 Minin hüzzet as kalır",-
 Tıp, isinen könleşken.
 Şuğa küre Uralğa
 Bar sırtını sismegen,
 Ezrekele bulğanın,
 Bında nine kilgenin,-

2710

Birihın de eytmegen.
 Ul Uraldı ultırıp,
 Üzi danlı ır bulıp,
 Homayzı la üzi alıp;
 Akbuzatka atlanıp,
 Bulat kılıs kullanıp,
 Dan alıvzı uylağan.
 Şülgen asıvlı bulğanın,
 Her sak halkın yörögenin,
 Unın şomo barlığın

2720

Ural zurğa kuymağan:
 "Tık yabıvlı yatğanda,

Şülgen ve Ural
 Birbirleriyle buluşunca,
 Beklemedikleri zaman rastlaşınca,
 İki kardeş mutlu olup,
 Yolda gördüklerinin hepsini
 Ural dizip söylemiş.
 Şülgen dinleyip oturmuş,
 Hepsinin üzerinde düşünmüş:

2700

Ural böyle şan alırsa,
 Babama şanlı dönerse,
 Batır olup övülür,
 Bütün işlerde üst olur,
 Benim sözlerim altta kalır",
 Diyip içinden kıskanmış.
 Ona göre Ural'a
 Var olan sırtını saymamış,
 Ezreke ile olduğunu,
 Buraya niye geldiğini,

2710

Birisini de söylememiş.
 O Ural'ı öldürüp,
 Kendi şanlı er olup,
 Homay'ı da kendi alıp;
 Akbuzat'a atlanıp,
 Bulat kılıcı kullanıp,
 Şan almağı düşünmüş.
 Şülgen'in öfkeli olduğunu,
 Her zaman yabancı yürüdüğünü,
 Onun endişeli varlığını

2720

Ural zora koymamış;
 "Tek hapiste yattığı zaman,

Unayhızğa kalğanga", -
 Tlep kine uylağan.
 Bir sak Ural Şülgendin
 Komharılıp, kaş töyöp
 Ultırğanın kürgen de:
 "Batır irge arista,
 İkev birge mingeşip,
 Bir-birini küzleşip,

2730

Külegeley yörörzer,
 Basmalatıp kılırzer,
 Almaşlap tap bulırzar.
 Batır bulğan ır-yığıt
 Yinmes neme bulırmı?
 Batırının tigen ır-yığıt
 Yavızğa yul kuyırmı?
 Utka karşı hıv bulır ul,
 Yavğa karşı tav bulır;
 Üzine tügil, barına

2740

Avırlıkta yul bulır;
 Batırzan il tarıkmas,
 Batır his bir zarıkmas,
 Yakşılıktan yalıkmas,
 Yavzan da his talıkmas.
 Kükke minir baskışız,
 Yırzi asır askışız,
 Yakşınan iskeni-hıv bulır,
 Yamandan iskeni-ıv bulır", -
 Tigen Ural Şülgenge.

2750

Homayı haman ısanmay,
 Isın sırge töşönmey,

Uygunsuz durumda kalmış",
 Diyip bir kere daha düşünmüş.
 Bir zaman Ural Şülgen'in
 Somurtup, kaş çatıp
 Oturduğunu gördüğü zaman:
 "Batır için mutluluk,
 İkisi birlikte binip,
 Birbirini gözleyip

2730

Gölge gibi yürürler,
 Takip edip gelirler,
 Değişip benek olurlar.
 Batır olan yığtın
 Yenemeyeceği şey olur mu?
 Batırın diyen yığt
 Namerde yol koyar mı?
 Ateşe karşı su olur,
 Düşmana karşı dağ olur;
 Kendine değil, herkesle

2740

Külfetle yol bulur;
 Batırdan ülke yüz çevirmez,
 Batır hiçbir zaman şikayet etmez,
 İyilikten çekinmez,
 Düşmana da hiç yenilmez.
 Göğe çıkar merdivensiz,
 Yeri açar anahtarsız,
 İyinin içkisi su olur,
 Kötünün içkisi ağı olur", -
 Demiş Ural Şülgen'e.

2750

Homay hemen güvenmez,
 Asıl sırrı düşünmez,

Ağay-ını ikevzin
 Kılanışın küzetken.
 Almaş-ılmeş ular min
 Homay her sak höyleşken,
 Bar yolahın ularzın
 Homay töpsöp horaşkan.
 Uraldı Homay kürges te,
 Batırlığın bilges te,

2760

Yaklışığın hizges te,
 Uğa künıl beylegen,
 Ul Uraldı haylağan.
 Şülgen komhov yörögenge,
 Haman şigi bulğanğa,
 İki tuğan höyleşip,
 İkev-ara sırleşip
 Ultırğanda, Şülgendin
 Hıtık yözön kürgenge,
 Homay unan şiklengen.

2770

Ural yatha yoklarğa,
 Biş kón totoş yoklağas,
 Şülgenden kız şiklenges,
 Kızzar kuyğan haklarğa.
 Şülgen yatkan bir yakta,
 Ayırırılğan torlakta;
 Şülgen uyı sıkmağan:
 Homay his yul kuymağan.
 Şülgen : "Hin küp yırze bulğanhın,
 Bık küp neme kürgenhın,

2780

Batır bulıp, dan alıp,
 İndi bında kilgenhın,

Büyük küçük ikisinin
 Tavrını gözetlemiş.
 Bazan biriyle bazan diğeriyle
 Homay her zaman konuşmuş,
 Var olan adetlerini onların
 Homay merakla soruşmuş.
 Ural'ı Homay görünce de,
 Batırlığını bilince de,

2760

İyiliğini sezince de,
 Ona gönül bağlamış,
 O Ural'ı seçmiş.
 Şülgen'in somurtarak yürümesinden,
 Şüpheli olmasından,
 İki kardeş söyleşip,
 İkisi aralarında sırlarını paylaşıp
 Oturdıkları zaman Şülgen'in
 Çatık yüzünü gördüğü zaman,
 Homay ondan şüphelenmiş.

2770

Ural yatsa uyumağa,
 Beş gün tüm uyuyunca,
 Şülgen'den kız şüphelenince,
 Ural'ı beklemesi için kızları koymuş.
 Şülgen yatmış bir yanda,
 Kendine ayrılmış evde;
 Şülgen'in düşüncesi çıkmamış:
 Homay hiç izin vermemiş.
 Şülgen: "Sen çok yerde olmuşsun,
 Pek çok şey görmüşsün,

2780

Batır olup, şan alıp,
 Şimdi buraya gelmişsin,

Samravzın iline

Kilip ayak baskanhın,

İldi nime uylayhın?

Bizzin tilek oşonda

İkenin asık bilmeyhın.

Samravğa yav asayık,

Akbuzatın alayık,

Biribiz tayak totayık,

2790

Biribiz Akbuz mineyık,

Böte ilde baş bulıp,

Barıhını mat kurıp,

Köslö batşa bulayık.

Hın tayağın bir mine,-

Oşo ildi kırayım,

Samrav koştın kızını

Üzime tartıp olayım,

Akbuzatın mineyım;

Min bit tuğan ağayın,

2800

Min de danlı bulayım!"

Ural: "Bılar his te kışige

Bir yavızlık itmegen,

Ültirip, kan koymağan,

Kışige doşman bulmağan.

Biz ikevlep barayık,

Diyyiv ilin alayık,

Unda totkon bulğandın

Barına yul asayık.

Kız alırga uylahan,

2810

Akbuzatın haylahan,

Kızı höyhe, kızın al,

Samrav'ın ülkesine

Gelip ayak basmışsın,

Ülke için ne düşünüyorsun?

Bızın dilek burada

Olacak mı açık bilmiyorsun.

Samrav'a savaş açalım,

Akbuzatı alalım,

Birimiz asayı tutalım,

2790

Birimiz Akbuz'a binelim,

Bütün ülkeye başkan olup,

Hepsini zorlayıp,

Güçlü padişah olalım.

Sen asanı ver bana,

O ülkeyi kırayım,

Samrav kuşun kızını

Kendime çekip alayım,

Akbuzat'a bineyim;

Ben büyük kardeşinim,

2800

Ben de şanlı olayım!"

Ural: "Bunlar hiç de insana

Bir namertlik etmemiş,

Öldürüp kan dökmemiş,

İnsana düşman olmamış.

Biz birlikte varalım,

Dev ülkesini alalım,

Orada esir olanların

Hepsini serbest bırakalım.

Kız almayı düşünürsen,

2810

Akbuzat'ı seçersen,

Kız sevse kızın al,

Bülek ithe, -Buzın al.
 Kız alam, tıp yav asıp,
 Ülimge biz yul kuyıp,
 Bir ze yukka kan koyop,
 Yavız isım takmayık;
 Kan koyovsı danı alıp,
 İlge yaman kaytmayık.
 Ezrekeni yineşik,

2820

Şışmenen hıv alayık,
 Ülgende yen bireyık,
 Kışilerzi donyala
 Ülmes yender kılayık", -
 Tiges, Şülgen uylanğan,
 Törlö yuldar haylağan.
 Birzen-bir kôn avlakta,
 Homay bulğan torlakta,
 Şülgen barğan yanına,
 Kulın halğan yavrınına.

2830

Şunda hüzın askan, tı,
 Höyöv uyn eytken, tı:
 "Donyalağı donyala
 Kayttı", tinin hin üzın;
 Arabızza yaman uy,
 Kanğa batır yaman tuy,
 Arabızza bulmas ul,
 Tıp uylayım min üzım,
 Hine eytem bı hüzım.
 Dushıkka künıl birıkken,

2840

Ayrılmastay yırıkken,
 Biz ze ilde zur batır,

Hediye etse Buz'ı al.
 Kızı alayıp diyıp savaşı açıp,
 Ölüme biz izin verip,
 Bir de boşuna kan döküp,
 Namert isım takmayalım;
 Kan dökücü şanı alıp,
 Ülkeye kötü olarak dönmeyelim.
 Ezreke'yi yenelim,

2820

Çeşmeden su alalım,
 Ölenlere can verelim,
 İnsanları dünyada
 Ölmez canlar kılalım",
 Diyince Şülgen düşünmüş,
 Türlü yollar seçmiş.
 Birden bir gün yalnızken,
 Homay'ın olduğu evde,
 Şülgen yanına varmış,
 Elini omuzuna salmış.

2830

Böyle sözünü açmış,
 Onu sevdiğini söylemiş:
 "Dünyadaki dünyada
 Döndü⁹ dedin sen kendin;
 Aramızda fena fikir olmayacak,
 Kanlı batırın fena düğünü olmayacak,
 Aramızda olmaz o,
 Diyip düşünüyorum kendim,
 Sana söylüyorum bu sözümü.
 Dostluğa gönlüm açıktır,

2840

Ayrılmaz gibi sadıktır,
 Ben de ülkede büyük batırım,

Yöregibiz sınıkkan,
 Hın tınlahan, eyteyim,
 Bir sirim bar, höyleyim,
 Tıl östöne tıl kuymay,
 Yavabındı köteyim.
 İndi hüzim almahan,
 Asık yavap birmehen,
 Üz yarağım küreyim,

2850

Üz yulımda bulayım.
 Harayına kılges te,
 Küz aldım da kürges te,
 Künilimi arbanın,
 Küzin mine halmanın.
 Mını elle tanıpmı,
 Ujarımdı iske alıp,
 Şuğa minen kurkıpmı,
 Elle mını hınapmı,-
 Karanğığa biklenin.

2860

Höyleşken hun, höyöpmö,
 Elle Ural kılıpmı,
 Karanğınan sığarızın,
 Harayına sakırızın.
 Asık yözön kürges te,
 Barın hezir onottom;
 Hindey hılv bulmas, tıp,
 İzlep his kim tapmas, tıp;
 Mine kulın birirmi,
 Üzi höyöp kılırmı,-

2870

Tıp, künilim yilkittim;
 Tilehen, birge bulayım,

Yüreğimi sınasan,
 Sen dinlersen söyleyeyim,
 Bir sırrım var söyleyeyim,
 Dil üstüne dil koymuyor
 Cevabını bekliyorum.
 Şimdi sözümü almasan,
 Açık cevap vermesen,
 Kendime uyanı göreyim,

2850

Kendi yolumda olayım.
 Sarayına gelince,
 Gözümün önünde görünce,
 Gönülümü meftun ettin,
 Bana göz atmadın.
 Veya beni tanıyıp mı,
 Eski kötülüğümü hatırlayıp,
 Onunla korkup mu,
 Veyahut beni sınayıp mı,
 Karanlığa kilitledin.

2860

Söyleşdikten sonra, sevip mi,
 Veya Ural geldiği için mi,
 Karanlıktan çıkardın,
 Sarayına çağırdın?
 Açık yüzünü görünce de,
 Hepsini şimdi unuttum;
 Senin gibi güzel olmaz diyip,
 İzleyip hiç kimse bulmaz diyip,
 Bana el verir mısın,
 Kendin sevip gelir mısın,

2870

Diyip gönülümü sevinçle açtım;
 Dilersen birlikte olayım,

Höyhen, hini alayım,
 Karıvlaşhan, tağı la
 Üz uyımdı kılayım".
 Homay: "Yiğit, hüzin tınlanım,
 İs sirindi anlanım,
 Şulayzır tıp uylanım;
 Min bir batşa kızımın,
 Kızzarının zurımın.

2880

Yiğit, uyn uy bulhın,
 Bir zur mayzan korayım,
 Batırlıgın hınayım,
 Şunda danın küreyim.
 Buz atım bar yırakta,
 Esem birgen bülekke,
 Mayzanıma şul kılır,
 Batır bulhan, ul bilir.
 Mayzanımda buz attı
 Kulına alıp minelhen,

2890

İyerinin kaşınan
 Bulat kılısın alalhan,
 Şunday batır bulalhan,-
 Buzım bülek kılayım;
 Atama eytıp tuy yahap,
 Üzine yer bulayım",-
 Tıp yavabın birgen, ti,
 Şülgen bığa küngen, ti.
 Homay mayzan yığan, ti,
 Akbuzın sakırğan, ti.

2900

Kük kükrep, şav kılıp,
 Yırze davıl kuptarıp,

Seversen seni alayım,
 Karşı çıkarsan
 Kendi fikrimi kılayım".
 Homay: "Yiğit sözünü dinledim,
 İçindeki sırrı anladım,
 Böyledir diyip düşündüm;
 Ben bir padişah kızyım,
 Kızlarımın büyüğüüm.

2880

Yiğit düşüncen düşünce olsun,
 Bir büyük meydan kurayım,
 Batırlığını sinayayım,
 Orada şanını göreyim.
 Buz atım var uzakta,
 Annemin verdiği hediye,
 Meydanıma o gelir,
 Batır olsan o bilir.
 Meydanımda bu atı
 Eline alıp binersen,

2890

Eyerinin kaşından
 Bulut kılıcı alırsan,
 Böyle batır olursan,
 Buzımı hediye kılayım;
 Babama söyleyip düğün yapıp,
 Kendine yar olayım",
 Diyip cevabını vermiş,
 Şülgen buna razı olmuş.
 Homay meydan yığmış,
 Akbuz'u çağırmış.

2900

Gök gürleyip, gürültü gelip,
 Yeryüzünde fırtına koparıp,

Tav-taş, kaya aktarıp,
 Böte yenge şom halıp,
 Yondoş humak atılıp,
 Akbuz tolpar atlıgıp,
 Kükten kilip tüşken, ti,
 Homay hılv aldına
 Kilip, başın iygen, ti.
 Akbuz şunda tuktağan,

2910

Böte mayzan hoklangan:
 Hırtına iyer halıngan, ti,
 İyerinin başına
 Almas kılış tağılğan;
 İyerinin kaşı altın,
 Yugeninin başı altın;
 Kolağın bizzey kazağan,
 Yalın kızzay tarağan;
 Başkünektey tanavlı,
 Harımhaktay asavlı:

2920

Karsığa tüş, tar böyör,
 Yınıl, tike toyaklı;
 Kuyan küzli, bakır küz,
 Kısır yılan tamaklı;
 Urayı kuş, yanağı as,
 Muyındarı bir kolas,
 Kıygır, borköt kabaklı;
 Tike basıp, baş taşlap,
 Yılğır atlap bışkınr;
 Kolaktarın kaysılap,

2930

Alan-yolan karanır;
 Ağır buri küzindey,

Dağ-taş, kaya arayıp,
 Bütün canlılara endişe salıp,
 Yıldız gibi atılıp,
 Akbuz tolpar heyecanlanıp
 Gökten gelip inmiş,
 Güzel Homay'ın önünde
 Gelip başını eğmiş.
 Akbuz böyle durmuş,

2910

Bütün meydan büyülenmiş:
 Sırtına eyer salınmış,
 Eyerinin başına
 Elmas kılıç takılmış;
 Eyerinin kaşı altın,
 Geminin başı altın;
 Kulağı biz gibi saplanmış,
 Yelesi kız taranmış;
 Başküne¹⁰ burunlu,
 Sarımsak gibi dişli;

2920

Doğan göğüslü, dar büyürlü,
 Hafif, dik ayaklı;
 Tavşan gibi bakır gözlü,
 Eğilmiş yılan boğazlı,
 Çift tepeli çenesi dar,
 Boynu bir kulaç,
 Şahin, kartal gözlü;
 Dik basıp, başını geri çevirip,
 At oynayıp aksırır;
 Kulaklarını makas gibi diktir,

2930

Endişeyle etrafına bakınır;
 Yakalayıcı kurt gözü gibi,

Küz bebeğin sılatır;
 Avızlık seynep, yarhıvzan
 Avızzarın küpsitir;
 Yılhe koştay yılpinip,
 Artında san uyratır;
 Osrağan bir kişini
 Hayran itir, uylatır,-
 Bına oşşonday Akbuz ul,

2940

Küz kürmegen yat buz ul.
 Höyöp alğas Akbuzın,
 (Homay eytken hak hüzin:)
 "Kükte torzon yondozzay,
 Batır kötöp, zarığıp.
 Kişi kanı bulmağan
 Batırzarı ırğıtıp:
 Min haylağan batırzın
 Birihin hanğa almanın,
 Üzin haylap batırın,

2950

Mine tabıp birmenin.
 Bına kıldı batırzar,
 Hını kötöp yadırzar.
 Batırlığın haylapmı,
 Maturlığın haylapmı,
 Birihin üzin alahın,
 Üzine yuldaş kılahn,-
 Hine ipteş ir bulır,
 Mine höygen yer bulur".
 "Matur mine dan bulmas,

2960

Östömde yörör yen bulmas,
 Şavlap bolot kalkkanda,

Göz bebeği ışldanır;
 Gemini çiğneyip, kızgınlıktan
 Ağzından köpükler saçar;
 Dört nala koşsa, kuş gibi uçup
 Ardından toz oynatır;
 Rastladığı bir kişiyi
 Hayran eder, düşündürür,
 Bu böyle Akbuz o,

2940

Gözün görmediği yabancı buz o.
 Sevince Akbuz'u,
 (Homay söylemiş gerçek sözünü:)
 Gökte durdun yıldız gibi,
 Batır bekleyip canın sıkılıp,
 İnsan kanı olmayan
 Batırları atıp;
 Benim seçtiğim batırların
 Birisin layık bulmadın,
 Kendin seçip batırın,

2950

Bana bulup vermedin.
 Buraya geldi batırlar,
 Seni bekleyip yatarlar.
 Batırlığına göre mi seçip,
 Güzelliğine göre mi seçip,
 Birisin kendine alıyorsun,
 Kendine yoldaş kılıyorsun,
 Sana arkadaş yiğit olur,
 Bana sevdiğim yar olur".
 "Güzel bana şan olmaz,

2960

Üstümde yürüyecek can olmaz,
 Paldır küldür bulut kalktığı zaman,

Koyon-davıl sıkkanda,
Kükte koş ta osa alır,
Kamgak osha yar tabır,
Uza yıldın basa alır.
Min sapkanda-yıl kubır,
Taş ta yatıp tüzelmes,
Hıv kulkırır-kaynaşır,
Hıvza balık yözelmes.

2970

Kaf tavına tıphem min,
On-talkanday ıvalır,
Tire-yakta yen bulha,
Birihi kalmay kıyrılır.
İyerimdin kaşında
Bulat-almas kılısım-
Küp yıl unı huğargan
Üz yanında koyaşım-
Böte donya ırırlık
Utka halhan, -irimes,

2980

Donyalağı bir nige
Yözö tiyip tuparmas,
Yitmiş batman avırlık
Küterip kükke söymegen,
Ös barmağı osonda
Töşörmeysel totmağan
Kışi-batır ır bulmas,
Kılıs hıltep sabalması.
Şunday batır bulmaha,
Mine yuldaş bulalması,

2990

Min sapkanda, ul batır
Minde ultırıp tüzelmes.

Kasırga-fırtına çıktığı zaman,
Gökte kuş da uçar,
Kamgak otu gibi gayet hafif uça, yer bulup
Şiddetli rüzgardan kuvvetlenir.
Ben koştüğüm zaman yel kopar,
Taş da yatıp duramaz,
Su dalgalanır, kaynar,
Suda balık yüzemez.

2970

Ben Kaf dağına tepsem,
Un gibi olur ufalanır,
Etrafında canlı olsa,
Birisı kalmaz katlolur.
Eyerimin kaşındaki
Bulat-elmas kılıcım,
Çok yıl onu sulamış
Kendi yanında güneşim.
Bütün dünya erise
Ateşe salsan erimez,

2980

Dünyadaki hiçbir şeyden
Yüzü değip kütleşmez.
Yetmiş batman ağırlığı
Götürüp göğe atmayan,
Üç parmağı ucunda
Düşürmeden tutmayan
İnsan batır olamaz,
Kılıç sallayıp biçemez.
Böyle batır olmasa
Bana yoldaş olamaz,

2980

Ben koştüğüm zaman o batır
Benim sırtımda oturup duramaz.

Batır bulam tigen ir,
 Mini alam tigen ir,
 Kösön şulay hınahın,
 Unan mini minirge
 Baznat itip karahın",-
 Akbuz şulay tigen hun,
 Barı işti bilgen hun,
 Tav bitine bargandar,

3000

Yitmiş batman avırlık
 Bir zur taşı tapkandar,
 Kuptarığa bulğandar.
 Ay tartkandar, ti, bılar,
 Yıl tartkandar, ti, bılar,-
 Taş urından kupmağan,
 Kös-helderi yitmegen.
 Homay Şülgenge karap:
 "Alıp taşla!"-tigen, ti;
 Şülgen barıp uktalğan,

3010

Tire yaklap hermengen,
 Kutarığa sirengen,
 Kösörgeyip mataşkan,
 Kösön halıp aykaşkan,
 Baskan yırze tubıktan
 Şülgen yirge batkan, ti.
 Ay aykaşkan, ti, Şülgen,
 Yıl aykaşkan, ti, Şülgen,-
 Taşı his kuzğalmağan,
 Şülgen, sesep, alyğan,

3020

Küterelmey taşlağan.
 Homay Uralğa karap:

Batır olayım diyen er,
 Beni almak isteyen er,
 Gücünü böyle sınasın,
 Ondan sonra bana binmeğe
 Cesaret edip baksın".
 Akbuz böyle dedikten sonra,
 Hepsı işi bildikten sonra,
 Dağ eteğine varmışlar,

3000

Yetmiş batman ağırlığında
 Bir büyük taşı bulmuşlar,
 Yerinden oynatmamışlar.
 Aylarca çekmişler bunlar,
 Yıllarca çekmişler bunlar,
 Taş yerinden oynanamış,
 Güç ve halleri yetmemiş.
 Homay Şülgen'e bakıp:
 "Alıp at" demiş;
 Şülgen varıp yaklaşmış,

3010

Etrafını tutup sarmamış,
 Yerinden oynatmağa ıkmış,
 Gerilip kabarmış,
 Gücünü salıp vurmuş,
 Bastığı yerde topuktan
 Şülgen yere batmış.
 Aylarca vurmuş Şülgen,
 Yıllarca vurmuş Şülgen,
 Taşı hiç depreştirememiş,
 Şülgen serilip yorulmuş,

3020

Kaldırıp atamamış.
 Homay Ural'a bakıp:

"Küterip karal" tigen, ti.
 Ural taşka barğan, ti,
 Ağahı hurğa kalğanga
 Ural asıvlangan, ti,
 Yozoroklap hukkan, ti,-
 Taş tegerep kitken, ti.
 Şunan alğan kulına,
 Taştı atkan havağa,-

3030

Taş kitken, ti, atılıp,
 Kürir küzzen yuğalıp;
 Barıhı kükke bakkan, ti,
 Taş tüşörön kötken, ti.
 İrte ini, tüş bulğan,
 Tüş te avıp, kis bulğan,-
 Kükte taviş şavlağan,
 Taş kılğendi kürgenge,
 Tüşhe, vayran bulğanga,
 Böte koş-kort ilağan.

3040

"Zınhar, yırge tüşmehin, tip,
 İldi harap itmehin",-tip,
 Barıhı la Uraldan
 Yalbarışıp horağan.
 Hınar kulın huzğan, ti,-
 Ural taştı totkan, ti;
 "Kayhı yakta Ezreke?"-
 Tip horaşıp alğan, ti;
 Ezrekenin iline
 Ural taştı atkan, ti.

3050

Bötehi le karaşkan,
 Aptıraşıp uylaşkan,

"Kaldırmaya çalış!" demiş.
 Ural taş varmış,
 Ağabeyinin horluğa kaldığına
 Ural öfkelenmiş,
 Yumruklayıp vurmuş,
 Taş yuvarlanıp gitmiş.
 Onu almış eline,
 Taşı atmış havaya,

3030

Taş gitmiş atılıp,
 Görür gözden yokolup;
 Hepsi göğe bakmışlar,
 Taşın düşmesini beklemişler.
 Sabah imiş öğle olmuş,
 Öğle de geçip akşam olmuş,
 Gökte ses gürlemiş,
 Taşın geldiğini gördükleri zaman,
 Düşse viran edeceğinden korkup
 Bütün hayvanlar ağlamış.

3040

"Zınhar yere düşmesin diyip,
 Ülkeyi harap etmesin" diyip,
 Hepsi de Ural'dan
 Yalvarıp rica etmişler.
 İki elini uzatmış,
 Ural taşı tutmuş;
 "Hangi yanda Ezreke?"
 Diyip soruşturmuş;
 Ezreke'nin ülkesine
 Ural taşı atmış.

3050

Hepsi de bakışmışlar,
 Şaşırıp düşünmüşler,

Kayza barıp tösör, tip,
 Üz-arahı höyleşken.
 Buz at kılıp, şunan hun,
 Uralğa baş tygen, ti,
 Min hiniki, batır, tip,
 Uğa buyın birgen, ti.
 Samrav batşa şul sakta
 Üzi kılıp sıkkan, ti,

3060

Uralğa kul birgen, ti,
 "Kıyevim bul", -tigen, ti.
 Böte ildi yyğandar,
 Bılar zur tuy korğandar,
 "İl batırı bul hın", -tip,
 Uralğa dan birgender.
 Şülgen bını kürgen hun,
 Ural zur dan alğan hun,
 Şülgen bığa tüzmegen
 İsinen bik hızlangan.

3070

Ural unı kızğanın,
 Ayhılıvı dimlerge,
 Şülgenge unı birirge
 Homay, Ural uylaşkan,
 Samravğa anlatıp,
 Ösev-ara höyleşken.
 Ayhılıvı kaytarıp,
 Tağı ildi sakırtıp,
 Ayhılıvı birirge,
 Şülgenge tuy yaharğa

3080

Samrav za küngen, ti;
 "Başkarayık bul tuyzı,

Nereye varıp düşer diyip,
 Kendi aralarında söyleşmişler.
 Buz at gelip ondan sonra
 Ural'a baş eğiş,
 Ben seninim batır diyip,
 Ona boyun vermiş.
 Samrav padişah o zaman
 Kendi gelip çıkmış,

3060

Ural'a el vermiş,
 "Güveyim ol" demiş derler.
 Bütün ülkeyi yığmışlar,
 Bunlar büyük düğün kurmuşlar,
 "Ülkenin batırı ol sen", diyip,
 Ural'a şan vermişler.
 Şülgen bunu gördükten sonra,
 Ural büyük şan aldıktan sonra,
 Şülgen buna tahammül edememiş,
 İçinden pek sızlanmış.

3070

Ural onun için hayıflanmış,
 Ayhılıv'ı vadetmek için,
 Şülgen'e onu vermek için
 Homay ile Ural düşünmüşler,
 Samrav'a anlatıp,
 Üçü aralarında söyleşmişler.
 Ayhılıv'ı döndürüp,
 Dahi ülkeye çağırıp,
 Ayhılıv'ı vermek için
 Şülgen'e düğün yapmak için

3080

Samrav da razı olmuş;
 "İcra edelim bu düğünü,

Aman bulır", -tigen, ti.
 Homay tuyı barğanda,
 Uyın-kölkö bulğanda,
 Yır titrep kitken, ti,
 Barı aptırap kitken, ti.
 Törlö uyğa sumğandar,
 "Bıl ni bulır", -tigender,-
 Karahalar: kük yözön

3090

Kıp-kızıl ut alğan, ti;
 Barıhı la kükke karap,
 Aptırvağa kalğan, ti.
 His kim bını anlamay,
 Nı tip eytirge bilmey,
 Şulay alyıp torğanda,
 "Diyiv miken bıl?" -tiyıp,
 Barıhı şomğa kalğanda,
 Kukten sır-sıv, ilavlap,
 Nızır tösöp kile, ti,

3100

Barı karap tora, ti,
 Kara köygen yalkındı,
 Küktegi ut-kulkındı
 Totop alğan, ti, Ural.
 Karağandar, ti, bılar:
 Ayhılıv kız bulğan, ti,
 Kaytıp kılgen sağında
 Yalkın sırmay alğan, ti,
 Ut isinde kalğan, ti.
 "Havağa taş atkanın

3110

Karap torzom kükte min,
 Taştı buyğa atkanın

İyilik olsun" demiş.
 Homay'ın düğünü vardıǵı zaman,
 Oyun-gülme olduǵu zaman,
 Yer titremiş,
 Hepsi şaşırılmışlar.
 Türlü düşünceye dalmışlar,
 "Bu ne olur" demişler,
 Bakmışlar: gökyüzünü

3090

Kıpkızıl ateş almış;
 Hepsi de göǵe bakıp,
 Şaşırıp kalmışlar.
 Hiç kimse bunu anlamıyor,
 Ne diyip söyleyeceğini bilmiyor,
 Böyle yorumlayıp durdukları zaman,
 "Dev mi bu?" diyip,
 Hepsi endişeye kaldığı zaman,
 Gökten çıǵlık atıp, ağlayıp
 Bir şey düşüp geliyor,

3100

Hepsi bakıp duruyorlar,
 Aleve bürünmüş kara bir şeyi
 Gökteki ateş dalgasını
 Ural tutmuş.
 Bakmışlar bunlar:
 Ayhılıv kız imiş,
 Dönüp geldiği zaman
 Ateş bürümüş,
 Ateş içinde kalmış.
 "Havaya taş attığın zaman

3110

Bakıp durdum gökte ben,
 Taşı yana attığını

Yene kürzim küpten min.
 Ul taş dingiz aşağı,
 Sorğap kitti yarakka,
 Ezrekenin iline
 Barıp töştö bir sakta.
 Yırzi yarzi urtağa,
 Yalkın sıktı havğa;
 Yalkın mini yalmanı,

3120

Hıs teketim kalmanı,-
 Huşım ktip yığıldım.
 Sak-sak yıyp huşımdı,
 Bılay taba boroldom",-
 Tıgenden hun Ayhılıv
 Barılı bığa tan kalğan;
 "Ezrekege şav haldı?"-
 Tıp, Samrav bık şatlangan.
 Şülgen bıni bilgen, tı,
 Sırını töşöngen, tı:

3130

Ezrekenin Şülgenge
 "Kızım", -ul tıp keleşke
 Birgen kızı Ayhılıv
 İkenin hizingen, tı.
 Diyiv kızım tigeni,
 Üz kızım tıp birgeni
 Barılı la buş iken,-
 Tıyıp Şülgen uylağan.
 "Diyiv mini yaptı tıp,
 Minde unan kastım",-tıp,

3140

Şülgen barın aldağan,
 Ayhılıv bığa ışangan.

Yine gördüm çoktan ben,
 O taş denizi aşarak,
 Uçup gitti uzağa,
 Ezreke'nin ülkesine
 Bir süre sonra düştü.
 Yeri yardı ortadan
 Ateş çıktı havaya;
 Ateş beni bürüdü,

3120

Hiç takatım kalmadı,
 Aklım gidip yığıldım.
 Zamanla yığıp aklımı,
 Burayı bulmak için döndüm",
 Dedikten sonra Ayhılıv
 Hepsı buna şaşırılmışlar,
 "Ezreke'ye gürültü saldı mı?"
 Diyip Samrav pek mutlu olmuş.
 Şülgen bunu bilmiş,
 Sırını düşünmüş:

3130

Ezreke'nin Şülgen'e
 "Kızım" diyip ismine
 Verdiği kızı Ayhılıv
 İdi sezmiş.
 Devın kızım dediği,
 Kendi kızım diyip verdiği
 Hepsı de boş imiş,
 Diyip Şülgen düşünmüş.
 "Dev beni hapsetti diyip,
 Bende ondan kaçtım" diyip,

3140

Şülgen hepsini aldatmış,
 Ayhılıv buna güvenmiş.

Homay kûrges Şûlgen'di,
 Yılan minen kûlgendi,
 Üzin yılan: "Alam",-tıp,
 Her sak horap yörögendi
 Homay bilges, hiskengen,
 Homay bınan şıklengen.
 "İki batır kıyevim,
 İl östön'de tirevim

3150

Bulır",-tıyıp Samrav
 Üz ısınen şatlanğan.
 Harayğa Homay kaytkas,
 Zerkum yanına tüşkes,
 Şûlgen bınan şomlanğan;
 Zerkum sırzi asır, tıp,
 Mine bele tağır tıp;
 Nisik bulha, yul tabıp,
 Ural tayağın alıp,
 Barıhın hıvzan bastırıp,

3160

Kıran-yaran itirge;
 Akbazatka minirge,
 Homayzı la alırğa,
 Ezrekege kitiirge,-
 Tıyıp Şûlgen uylağan.
 Şul urında Uralğa
 Bulay tıp ul höylegen:
 "Min de bir dan tabayım,
 Ezrekege barayım,
 İlin basıp alayım",-

3170

Tıp, tayağın horağan.
 "İkev birge barayık,

Homay görünce Şûlgen'in
 Yılan ile geldiğini,
 Yılanın kendisi: "Alayım", diyip,
 Her zaman rica edip yürüdüğünü
 Homay bilince telaşlanmış,
 Homay bundan şüphelenmiş.
 "İki batır güveyim,
 Ülkemin üzerine desteğim

3150

Olur", diyip Samrav
 Kendi içinden sevinmiş.
 Homay saraya dönünce,
 Zerkum'un yanına inince,
 Şûlgen bundan endişelenmiş;
 Zerkum sırrı açar diyip,
 Bana bela takar diyip,
 Nasıl olsa yol bulup,
 Ural'ın esasını alıp,
 Hepsini suya bastırıp,

3160

Kırıp mahvetmeyi,
 Akbuzat'ı binmeyi,
 Homay'ı da almayı,
 Ezreke'ye gitmeyi
 Şûlgen düşünmüş.
 O yerde Ural'a
 Böyle diyip o söylemiş:
 "Ben de bir şan bulayım,
 Ezreke'ye varayım,
 Ülkesini basıp alayım",

3170

Diyip esasını rica etmiş.
 "İkimiz birlikte varalım,

Birge yöröp karayık", -
 Tigen Ural Şülgenge,
 Şülgen bığa künmegen,
 Ural tayaktı birgen.
 Homay yamdan sıkkansı,
 Zerkum minen höyleşip,
 Bötö sirzi bilgensi,
 Şülgen tayak alğas ta,

3180

Homayzı la kötmeysi,
 Ayhılıvzı kürmeysi,
 Samravğa eytmeysi,
 Bir yak kırğa sıkkan da,
 Tayaktı bir hukkan da,
 Barıhın hıvzan bastırğan,
 Heleketke kaldırğan.
 Zerkum bını kürges te,
 Zur bir balık bulğan da,
 Yanına bargan Homayzı

3190

Şul urında karpığan.
 Zerkum kızın kapıgas,
 Kükte koyaş totolğan,
 Bını Akbuz bildirgen,
 Akbuz daryağa sumğan,
 Darya görlep kaynağan.
 Homayzın da yuklıgın
 Barıhı la anlağan.
 Akbuz daryanı bıvgas,
 Zerkumğa yul bulmağas,

3200

Homayzı ul yiberген,
 Zerkum üzi totolmay,

Birlıkte yürüyüp kolaçan edelım",
 Demiş Ural Şülgen'e,
 Şülgen buna razı olmamış,
 Ural asayı vermiş.
 Homay yukarıya çıkıncaya kadar,
 Zerkum ile söyleşip
 Bütün sırn bilinceye kadar,
 Şülgen asayı alınca,

3180

Homay'ı da beklemeden,
 Ayhılıv'ı görmeden,
 Samrav'a söylemeden,
 Bir yan kıra çıktığı zaman,
 Asayı bir vurduğı zaman,
 Hepsini suya bastırmış,
 Kazaya bırakmış.
 Zerkum bunu görünce,
 Büyük bir balık olunca,
 Yanına varan Homay'ı

3190

Orada yutmuş.
 Zerkum kızını yutunca,
 Gökte güneş tutulmuş,
 Bunu Akbuz'a bildirmiş,
 Akbuz deryaya dalmış,
 Derya gürleyip kaynamış.
 Homay'ın yokluğunu
 Hepsi de anlamış.
 Akbuz deryanın önünün kesince,
 Zerkum'a yol olmayınca,

3200

Homay'ı o serbest bırakmış,
 Zerkum'un kendisi tutulamamış,

Kasa halıp ölgörgen.
 Homay kiri kaytkan hun,
 Böte sirzi eytken hun,
 Ural işti anlağan,
 Doşman buldı ağam" tip,
 Ūz isinen uylağan.
 Börkken hıv koroğas,
 Zerkum barıp kuşılğas,

3210

Akbuzatka karşı
 Tayak kösö yıtmeges.
 Zerkum, Şülgen kitken, ti,
 Ezrekege yitken, ti,
 Böte sirzi eytken, ti.
 Ezreke bık kayğırğan,
 Diyivzerin yıyırğan,
 Harayğa hak kuyzırğan.
 Kehkehe minen Şülgendi,
 Zerkum, dürt-biş diyivzi

3220

Geskerine baş kılğan.
 Kükte koştar osmaslık,
 Yırze kıştı yörömeslik,
 Yırzi hıv minen kaplarğa,
 Kükti ut minen yalmarğa
 Bar diyivge boyorğan.
 Birzen-bir kön bar yırze
 Kük-kümgek hıv ırkılgen,
 Kük yözönde kıp-kızıl
 Yalkınlı ut börkölgen.

3230

Kükte koş-kort osalmay,
 Yırze bir yen toralmay,

Hızla kaçmış.
 Homay geri döndükten sonra,
 Bütün sırrı söyledikten sonra,
 Ural işi anlamış,
 "Düşman oldu ağam" diyip,
 Kendi içinden düşünmüş.
 Örtülen su kuruyunca,
 Zerkum varıp katılınca,

3210

Akbuzat'a karşı
 Asanın gücü yetmemiş.
 Zerkum ile Şülgen gitmişler,
 Ezreke'ye yetişmişler,
 Bütün sırrı söylemişler.
 Ezreke pek kaygılanmış,
 Devlerini yığdurmış,
 Saraya bekçi koydurmuş.
 Kehkehe ile Şülgen'i
 Zerkum ve dört-beş devi

3220

Askerine komutan kılmış.
 Gökte kuşlar uçmasın,
 Yeryüzünde insan yürümesin diye,
 Yeryüzünü su ile kaplamak için,
 Göğü ateş ile sarmak için
 Var olan devlere emretmiş.
 Birden bir gün her yeri
 Gömgök su basmış,
 Gökyüzü de kıpkızıl
 Ateşle örtülmüş.

3230

Gökte hayvanlar uçamıyor,
 Yeryüzünde bir canlı duramıyor,

Aptırağan, alyığan;
 Koşo-korto, yenligi
 Yılan batşa yirinde
 Barı birge yıylğan,
 Uralğa kilip yalbarğan.
 Ural kavşap kalmağan,
 Yırzi baskan hıvzan da,
 Kük kaplağan uttan da

3240

Bir ze kurkıp tormagañ,-
 Minip alğan Buz atın,
 Kulına totkan bulatın,
 Diyiv batşağa karşı
 Kanlı huğış, yav askan.
 Ay huğışkan, ti, Ural.
 Yıl huğışkan, ti, Ural,
 Utka ötorge birmegen,-
 Kayık yahap bar kişi,
 Hıvğa batıp ölmegen.

3250

Ural ayavhız huğışıp,
 Diyivzerzi kırğan, ti;
 Şul saklı ular ülgen, ti,-
 Kin dıngızzın östönde
 Tav barlıkka kılgen, ti.
 Akbuz hıvzı yırğan, ti,
 Yulı kalkıp kalğan, ti;
 Ural yarğan yuldarzan
 Halık iyerip barğan, ti.
 Kõn huğışkan, ti, Ural,

3260

Tõn huğışkan, ti, Ural.
 Katı yavı barganda,

Şaşırmuşlar, yorulmuşlar;
 Hayvanlar, canlılar
 Yılan padişahın yerinde
 Hepsi birlikte yığılmışlar,
 Ural'a gelip yalvarmışlar.
 Ural şaşırıp kalmamış,
 Yeri basan sudan da,
 Göğü kaplayan ateşten de

3240

Korkup durmamış.
 Binip almış Buz atı,
 Elinde tutmuş bulatı,
 Dev padişaha karşı,
 Kanlı savaş açmış.
 Aylarca savaşmış Ural,
 Yıllarca savaşmış Ural,
 Ateşin yeryüzünü yakmasına izin vermemiş,
 Kayık yapıp insanlar,
 Suda batıp ölmemişler.

3250

Ural esirgemedi savaşp,
 Devletleri kırmış;
 O zamana kadar onlar ölmüş,
 Geniş denizin üstünde
 Dağ ortaya çıkmış.
 Akbuz suyu yarmış,
 Yol tümsek kalmış;
 Ural'ın yardığı yollardan
 Halk onu taklit edip gitmiş.
 Günlerce savaşmış Ural.

3260

Gecelerce savaşmış Ural.
 Sert savaşa vardığı zaman,

Diyivzerzi kırğanda,
 Ezrekege tap bulup,
 İkevhi karşı torop,
 Kılıska kılıs kılıp,
 Huğışkandar, ti, bılar,
 Alışkandar, ti bılar.
 Ezreke sabıp karağan,
 Ut ta borköp karağan;

3270

Uraldı ul sapkanda,
 Kük kükrep torğan, ti:
 Uralğa ut borkkende,
 Hıvzar kaynap torğan, ti,
 Yırzer titrep torğan, ti,
 Ural kavşap kalmağan,
 Huşınan da taymağan,-
 Bulat kılısın alğan da,
 Ezrekeni öze sapkan da,
 Turaklağan, ontağan,

3280

Kılısı dingizge sumğan,
 Yır hilkingendey bulğan:
 Ezreke yenhiz yığulğan,
 İmenis zur kevezhi
 Hıvızı ortalay bulgen;
 Halıkka minip yörörge,
 Yeyrep hel yıyrğa
 Zur bir yaman tav bulğan.
 Ural alğa sapkan, ti,
 Atı dingiz yarğan, ti;

3290

Akbuz barğan urında
 Hıv almaslık yul bulup,

Devleri kırdığı zaman,
 Ezreke'yi bulup,
 İkisi karşı karşıya durup,
 Kılıç kılıca gelip,
 Savaşmışlar bunlar,
 Döğüşmüşler bunlar.
 Ezreke biçip kesmiş,
 Ateşi de püskürtüp yakmış;

3270

O Ural'ı biçtiği zaman-
 Gök gürleyip durmuş:
 Ural'a ateş püskürttüğü zaman,
 Sular kaynamış,
 Yerler titremiş derler.
 Ural şaşırıp kalmamış,
 Aklından da kaymamış,
 Bulat kılıcını aldığı zaman,
 Ezreke'yi kendi biçtiği zaman,
 Doğramış, ufalamış,

3280

Kılıcı denize dalmış,
 Yer silkinmiş gibi olmuş:
 Ezreke cansız yığılmış,
 Çırkince büyük gövdesi
 Suyu ortadan bölmüş;
 Halka çıkıp yürümeğe,
 İstedikleri kadar dinlenmeğe
 Büyük bir Yaman dağ olmuş.
 Ural ileri koşmuş,
 Atı denizi yarmış;

3290

Akbuz'un vardıği yerde
 Su almayan yol olup,

Zur tav kalka barğan, ti;
 Hiv isinen bar halık
 Şunda sığa barğan, ti.
 Ural küp yıl huğışkan,
 Küp diyivzerzi kırğan,
 Küp tav barlıkka kilgen;
 Ural yavğa sıkkanda
 Yarı tıvğan balalar

3300

At minirzey ir bulğan.
 Ural barğan yir buylap,
 Hızılıp yatkan tav buylap
 Yakşı tolpar atlangan,
 Yav batırzay korallı
 Dürt yeş batır kilgen, ti:
 Ular artınsa dürttev
 Kalışmaysı yılgen, ti,
 Kilip selem birgen, ti.
 Birinsih: "Katil batşa kızınan

3310

Hinen tıvğan ulınmın;
 Higız yeşte at mindim,
 İl aralap küp yörönöm,
 Kıvam hinin yulındı, ti.
 Bir yırze bir kan kürzim-
 Üzi yırge hinmeyzir,
 Üzin kozğon ismeyzir;
 Yırtıkıs, kozğon yıyılıp,
 Kôn de kilip iskeyzir.
 Eseme kaytıp höylenim:

3320

Bar sirini horanım,
 Esem mine eytmeni,

Büyük dağ yükselmiş;
 İnsanlar su içinden
 Oraya çıkmışlar.
 Ural çok yıl savaşmış,
 Çok devleri kırmış,
 Çok dağ ortaya çıkmış;
 Ural savaşa çıktığı zaman
 Yeni doğan çocuklar

3300

At binen er olmuşlar.
 Ural'ın vardığı yeri boylayıp,
 Çızılıp yatan dağı boylayıp,
 İyi tolparlara atlanmış,
 Savaş batırı gibi silahlı
 Dört genç batır gelmişler;
 Onların ardınca dördü birlikte
 Dört batır gelmişler,
 Gelip selam vermişler.
 Birincisi : "Katil padişahın kızının

3310

Senden doğan oğluyum;
 Sekiz yaşında at bindim,
 Ülke gezip çok yürüdüm,
 Sürdüğüm senin yolundu.
 Bir yerde bir kan gördüm
 Kendi yere sınıyor,
 Kendisini kuzgun içmiyor;
 Yırtıcı hayvanlar, kuzgunlar yığılıp,
 Her gün gelip kokluyorlar.
 Anneme dönüp söyledim,

3320

Var olan sırrını rica ettim,
 Annem bana söylemedi,

Ultrup ükhip ılanı,
Nl eytirge bilmenim,
Aptıranım-alyanım,
Sirine tōşönmenim.
İl aralap kúp yörönöm,
Kúp kişilerzi kürzım,
Yeşın-kartın osrattım,
Kan turında horaştım.

3330

Birini asık eytmeni,
Bılay tiyıp hōyleni:
"Atan bızge tenriley
Yarzam itti, balakay,
Atan hakın haklaybız,
Esen hetirin kakmaybız.
Hin-atandan kot yığan,
Hin-esenden hōt imgen,
Ularga, urtak bala hin,
Bızge daha bala hin.

3340

Esenden ütıp, balağa
Urtak sirin eytmebiz:
Atan keziri hakına
Esene ant itkenbiz.
Bar, balakay, kayt, bala
Esenden horap kūr, dana,
Esen eythe bar sirin,
Üzin uylap bil, bala"-
Tıges, kayttım öyöme,
Tağı baktım eseme,

3350

Esem his te eytmeni,
Minen sirin yelleni.

Oturup feryad edip ağıladı,
Ne söyleyeceğini bilmedim,
Şaşırdım, yoruldım,
Sırrını anlamadım.
Ülke gezip çok yürüdüm,
Çok kişileri gördüm,
Gence, yaşlıya rastladım,
Kan hakkında sordum.

3330

Bırısı açık söylemedi,
Fakat biri şöyle söyledi:
"Baban bize Tanrı gibi
Yardım etti çocuğum,
Babanın hakkına ihtınam gösteriyoruz,
Annenin hatırını unutmuyoruz.
Sen babandan hayat almışsın,
Sen annenden süt emmişsin,
Onların ortak çocuğusun,
Bizim sevgili çocuğumuzsun.

3340

Annenden izinsiz çocuğuna
Ortak sırrı söylemeyiz:
Babanın hatırı için
Annene ant etmişiz.
Git çocuğum dön,
Annenden sorup gör,
Annen söylerse sırrını,
Sonrasını kendin düşün"
Diyince evime döndüm,
Anneme baktım,

3350

Annem hiç te söylemedi,
Benden sırrını esirgedi.

Min ultırıp ılanım,-
 Ul haman da eytmeni,
 Urın halıp yatkızzı,
 Yoklatırğa bepleni.
 Min de hūzin tırlanım,
 Min yoklağan bulayım,
 Nı hōyler tıp uylanım.
 Mini yoklay tıpmılır,

3360

Elle onotopmolar,-
 Esem ūkhıp ılanı,
 Başın basıp uylandı,
 Oşolay tıp hōylendi:
 "Uralım kitti-yuğaldı,
 Kabat kaytıp kilmeyzir;
 Ulı yitti-at mindi,
 Unı atahı bilmeyzir.
 Atahınday tıvğandır,
 Yöregi kuş bulğandır.

3370

Yavız atam kandanı
 Eli şınmey yatalır,
 Bala, kürip kayta la,
 Horaşıp kanğırtalır.
 İndi nisık iteyim.
 Eytmey nisık tüzeyim?
 Eythem, sirzi bilir ul,
 Atahımı izler ul,
 Başın sitke azzırır,
 Bini yangız kaldırır",-

3380

Tıp, eseyim zarlanğas,
 Min de torzom, tan atkas.

Ben oturum ağıladım,
 O hemen de söylemedi,
 Yeri salıp yatırdı,
 Uyumak için nınniledi.
 Ben de sözünü dinledim,
 Ben uyumuş gibi yaptım,
 Ne söyler diyip düşündüm.
 Beni uyuyor diyip mı,

3360

Yoksa unutup mu,
 Annem feryad edip ağıladı,
 Başını eğip düşündü,
 Şöyle diyip söylendi:
 "Ural'ım gitti yok oldu,
 Yeniden dönüp gelmiyor;
 Oğlu yetişti at bindi,
 Onu babası bilmiyor.
 Babası gibi doğmuşdur,
 Yüreği çift olmuşdur¹¹.

3370

Namert babamın kanları
 Hala pörsümeden yatar,
 Çocuk görüp dönüyor,
 Soruşup dolaşır.
 Şimdi nasıl edeyim
 Söylemeden nasıl katlanayım?
 Söylersem sırrı bilir o,
 Babasını arar o,
 Başını alıp gider,
 Beni yalnız bırakır"

3380

Diyip annem sızlanınca,
 Ben tan atıncaya kadar durdum.

Kan yanına barzım min,
Kandı urap yörönöm min:
"İy, hız kandar-kan iken,
Atam koyğan kan iken;
Atam Ural tigenge
Yav askandar hız iken,
Batır kulı tiygenge
Hıvınmaymı kanığız,

3390

Şuğa tınmaymı yenigiz?
Kanığız bısarak bulğanğa,
Kozgon da ismey, yır yotmay,
Küpsip yata kanığız,
Yonsop yata yenigiz",-
Tigen hüzim eytkeynim,
Kanlı bıl kül kaynanı;
Kan külinen sitterek
Bir ak taşka sesreges,
Kan kıymıday başlanı,

3400

Sırzı höylep taşlanı:
"Olo baban Katıldın
Kollap alğan dürt batır,
Baban kuşkas, yav astık,
Yavız kanğa olğastık;
Yır ze ismey kanıbiz,
Kön kıptirmey kanıbiz,
Kozğondarzan horaybiz,
Ular za ismey kanıbiz,
Özgölene yenibiz.

3410

Ural atana bar eli,
Bizzin zarzı eyt eli:

Kanın yanına vardım ben,
Kanı çevirip yürüdüm ben:
"Ey siz kanlar kan imişsiniz,
Babamın döktüğü kan imişsiniz;
Babam Ural'a
Savaş açanlar siz imişsiniz,
Batır eli dokunduğunda
Soğumaz mı kanınız?

3390

Buna göre durulmuyor mu canınız?
Kanınız kirli olduğundan
Kuzgun içmiyor, yer yutmuyor,
Köpürüp yattıyor kanınız,
Dumanlanıp yattıyor canınız",
Diyen sözümü söyledim,
Bu kanlı göl kaynadı;
Kan gölünden kenara
Bir ak taş sığrayınca,
Kan oynamaya başladı,

3400

Sırrı söyleyip attı:
"Deden Katil'i
Kollayan dört batırıydık,
Deden emredince savaş açtık,
Namert kana ulaştık;
Yer içmiyor kanımızı,
Güneş kurutmuyor kanımızı,
Kuzgunlardan rica ettik,
Onlar da içmiyor kanımızı,
Sıkıntıdan patladı canımız.

3410

Ural babana var şimdi,
Bizim derdimizi söyle şimdi:

Sara taphın, tirilthin,
 Üzine yuldaş bulırlık
 Yavğa sabır ır ithin", -
 Tıges, sırzi bildim min,
 Eseme hōylep birzim min.
 Esem uylap torzo la,
 Tavğa karay barzi la,
 Kozğondarzi yıyzi la,

3420

Bir kozğondo ozattı,
 Her kōn sıgıp küzetti.
 Bir talay kōn uzğas ta,
 Kozğono kildi şav minen,
 Avızı tulı hıv minen.
 Esem kanğa tökörttö,-
 Barıhın da tırlıttı.
 Dürt batırğa karata:
 "Atamda hur bulhağız,
 Unan itlik kürhegiz,

3430

Uralğa dus bulhağız,
 Atayımdın dustarın
 Donyanan yuk itigiz;
 Ulım minen Uraldı
 İzlep birge kitigiz,
 Barıp selem eytigiz".
 Dürt batırzı iyertip,
 "Atam-Ural iken, tip,
 Ural ullı-Yayık", tip,
 Hine yuldaş bulayık, tip,

3440

Alıstan izlep kildim min,
 Hine yarzam itirge

Çare bulsun diriltsin,
 Kendine yoldaş oluruz
 Savaşa sabırlı er etsin",
 Diyince sırzi bildim ben,
 Anneme söyleyip verdim ben.
 Annem düşünüp durdu,
 Dağa karşı vardı,
 Kuzgunları yıgıdı,

3420

Bir kuzgunu uğurladı,
 Her gün çıkıp gözledi.
 Birçok gün geçince de,
 Kuzgun geldi gürültü ile,
 Ağzı dolu su ile.
 Annem kana tükürttü,
 Hepsini de diriltti.
 Dört batıra karşı:
 "Babamdan hakaret gördünüz,
 Ondan işkence gördünüz,

3430

Ural'a dost olunuz,
 Babamın dostlarını
 Dünyadan yok ediniz;
 Oğlum ile beraber Ural'ı,
 Arayıp birlikte gidiniz,
 Varıp selam söyleyiniz".
 Dört batırın takip edip,
 "Babam Ural ımış diyip,
 Ural oğlu Yayık" diyip,
 Sana yoldaş olalım diyip,

3440

Uzaktan arayıp geldim,
 Sana yardım etmek için

Bilim bišten bızım min,
 Hinin yuldu kıvzım min".
 İkincihi: "Minin esem-Gölöstan,
 Min altığa yitkende,
 Yılan, Şülgen alıstan
 İldi talay kılğende,
 Bar kişnin koto osop,
 İlden kasıp kitkende,

3450

Esem hini uylağan,
 Şul kayğınan kalğınan.
 Ayağına basalmay,
 Urmında yatkanda,
 İde yılan yav astı,
 Böte yırze hıv bastı.
 Balahına, kartına
 Kayık yahap barıhına.
 Barın tiyep kayıkka,
 Yangız üzüm yav astım.

3460

Yavza ildi birmeges,
 Hıvza birev batmağas,
 (Üzim yeş bir balalay
 Küzzerine sağılğas),
 Zerkum kilip tuktaldı,
 Kılıs alıp uktaldı.
 Min de karap tormanım,
 Balahınıp kalmanım:
 Kılıs alıp aykaştım,
 Uğa his kôs birmenim,

3470

Ul hukkada yığılmay,
 Baturzarzay soykaştım.

Belimi beşkere bağladım,
 Senin yolunu seçtim".
 İkincihi: "Benim annem Gölöstan;
 Ben altı yaşıma ulaştığım zaman,
 Yılan ile Şülgen uzaktan
 Ülkeyi talana geldiği zaman,
 Bütün insanlar şüphelenip
 Ülkeden kaçıp gittiği zaman,

3450

Annem seni düşünmüş,
 O kaygıda kalmış.
 Ayakta duramadan
 Yerinde yattığı zaman,
 Ülkeye yılan savaş açtı,
 Bütün yeri su bastı.
 Çocuğuna, yaşlısına
 Hepsine kayık yaptım.
 Hepsini oturtup kayığa,
 Yalnız kendim savaş açtım.

3460

Düşmana ülkeyi vermeyince,
 Suda kimse batmayınca,
 (Kendim genç bir çocuk gibi
 Gözlerine aksedince),
 Zerkum gelip durdu,
 Kılıç alıp yaklaştı.
 Ben de bakıp durmadım;
 Çocuk gibi kalmadım,
 Kılıç alıp döğüştüm,
 Ona hiç güç vermedim,

3470

O vurduğu zaman yığılmadan
 Batırlar gibi döğüştüm.

Zerkum bık ujarlangas,
 Unı yaklap diyivzer
 Tağı östelip uktalğas,
 Unda la kös birmenim,
 Diyivin de, Zerkumdı la
 Bıvın-bıvın turanım.
 Helhizlengen köyö torop,
 Esem kilip kul haldı,

3480

Yeşlendirip küzzerin
 Bilay tiyip höylendi:
 "Atan-Ural batırım,
 Unan tivğan Nöğöşöm,
 Batır bulıp tivğanhın,
 Atana kuldaş bulğanhın.
 Min tolparağa hın, balam,
 Atana yuldaş bul, balam!"-
 Tiyip esem, höyzö le,
 Tolpar totop birzi le

3490

Mine yuldı öyretti,
 Mini yavğa ozattı".
 Ösönsöhö: "Minin esem-Homayzır,
 Kön de kükke mine le,
 Nimenilir tınlayzır.
 "Ay Uralım, nişleyhin?
 Min yanamın, bilmeyhin;
 Diyiv-yinder tuplandı,
 Barı birge yoplandı,-
 İl kaplağan dingizzi

3500

Nisık yözöp sıgırhın?
 Kan dulağan diyivzi

Zerkum pek kızınca,
 Onu himaye eden devler
 Dahı çoğalıp sıçrayınca,
 Onlara da güç vermedim,
 Devleri de, Zerkum'u da
 Parça parça doğradım.
 Halsizlenip çalışmadan durdum.
 Annem gelip elini koydu,

3480

Gözleri yaşlanıp,
 Böyle diyip söyledi:
 "Baban Ural batırdı,
 Ondan doğan Nöğöş'üm
 Batır olup doğmuşsun,
 Babana koldaş olmuşsun.
 Bin tolpara sen yavrum,
 Babana yoldaş ol yavrum!"
 Diyip annem söyledi,
 Tolpar tutup verdi

3490

Bana yolu öğretti,
 Beni savaşa uğurladı"
 Üçüncüsü: "Benim annem Homaydır,
 Her gün göğe havalanır,
 Her şeyi dinler.
 "Ey Uralım ne yapıyorsun?
 Ben yapıyorum bilmiyorsun;
 Dev ve cinler toplandı,
 Hepsi birlikte toplandı,
 Ülkeyi kaplayan denizi,

3500

Nasıl yüzüp çıkarsın?
 Kan döken dev

Nisik yinip sığırhın?"-

Tıp, ah orop yalbarzı,

Üz aldına zarlandı.

Mine tiklep torzo la,

Bir körhönöp aldı la:

"Hay, irterek tivhansı,

At minirlik bulhansı,

Küp yıl yavza yonsoğan

3510

Atana tirek bulhansı",-

Tıyıp mini bepleyzir,

Üzi hıktap ılayzır;

Mini bala tıpmılır,

Bir ze sırın eytmeyzir.

Tönde ikev yata ınık,

Birev ışıkke huktu,

İşık silpereme kıldı,-

Öyge bir diyiv kırzı,

Eseyime kul huzzi.

3520

"İlge kıran halğandın,

İldi tar-mar kılğandın,

Taş attırıp kaya tavğa

Dıyıtge ut halğandın

Yen höygeni Homaymı?

Uralğa buz at bırıp,

Tav yarızğan Homay mı?

Bulat kılıs tottorop,

Bar diyızvi kırzırıp,

Bayman tapkan Homay mı?

3530

Eyt tızirek, şulaymı?

Hezir başın kisemin,

Nasıl yenip çıkarsın?"

Dıyıp ah çekıp yalvardı,

Kendiliğinde yakındı.

Bana bakıp durdu,

Bir nefes aldı:

"Eğer erken doğsaydın,

At binebilmiş olsaydın,

Çok yıl savaşta puslanmış

3510

Babana destek olurdun",

Dıyıp beni sallıyordu,

Kendi acı acı ağlıyordu,

Bana çocuk dıyıyordu,

Kendi sırrını söylemiyordu.

Gece ikimiz yattık,

Biri kapıya vurdu,

Kapı hurdahaş geldi,

Eve bir dev girdi,

Anneme el uzattı.

3520

"Ülkeye kıran salanın,

Ülkeyi tarumar kılanın,

Taş attırıp kaya dağa

Deve ateş salanın

Candan sevdiği Homay mı?

Ural'a buz at verip,

Dağ yarıran Homay mı?

Bulat kılıç tutturup,

Bütün devleri kırırıp,

Mutluluk bulan Homay mı?

3530

Söyle çabuk böyle mi?

Şimdi başın keseseceğim,

Kısip kanın isemin:
 Kevzen utka atamın,
 Başın taşlap Uralğa,
 Unı halıp kayğığa
 Yartı kösön alamın",-
 Tıp, eseme uktaldı.
 Mini kürges, tuktaldı:
 "Ural kotonan tıvğan

3540

Batır bala tügülmı?"-
 Tıyıp, üzi höylendi;
 Esem bir hüz eytelmey,
 Şomğa kalıp uylandı,
 Yeşlendirip küzzerin,
 Bigirek mini kızğandı.
 Üzim bala timenim,
 His ni uylap tormanım,
 Diyivge min taşlandım,-
 Bir başınan ut sestı,

3550

Bir başınan ıv sestı.
 Ul bir aldı, min-aldım,
 Östöne minip atlandım.
 Kulımda hukkı yuk ini,
 Tas yalangas kul ini;
 Şulay za kös birmenim,
 Diyivge yul kuymanım,
 Tubarlata başlanım.
 Kısıp aldım muynan,
 Kan börköttöm avızınan,

3560

Tağı östep bir huktm,-
 Albırlanı, kakşanı

Kesip kanını içeceğim,
 Gövdeni ateşe atacağım,
 Başım atıp Ural'a,
 Onu salıp üzüntüye
 Yarı gücün alacağım",
 Diyip anneme yaklaştı.
 Beni görünce durdu:
 "Ural'dan doğmuş

3540

Batır çocuk değil mi?"
 Diyip kendi söylendi;
 Annem bir söz söylemeden
 Üzüntüye kalıp düşündü,
 Gözleri yaşlanıp
 Özellikle benim için hayıflandı.
 Kendim çocuğum demedim,
 Hiçbir şey düşünüp duradım,
 Ben deve atıldım,
 Bir başından ateş saçtı,

3550

Bir başından ağu saçtı.
 Bir o vurdu bir ben vurdum,
 Üstüne binip atlandım.
 Kolumda sopa yok idi,
 Yalın kol idi;
 Böyle de güç vermedim,
 Devl önledim,
 Yumruklamaya başladım.
 Büzüp aldım boynundan,
 Kan püskürttüm ağzından,

3560

Bir kere daha vurdum,
 Elden düşüp gevşedi,

Basır heli kalmanı.
 Tağı mılıp bir hukım,-
 Tav kolatkanday ittim.
 Diyiv yatıp yen birzi,
 Haray isi kan buldı;
 Esem bidden kan kisip,
 Hrvhanın, tıp, hrv birzi,
 Yözöne şatlık tuldı.

3570

"Batırzan batır tıvğanhın,
 Atanday batır bulğanhın,
 Kevzen bala bulha la,
 Yöregın yeş bulha la,
 İndi üsip yitkenhin,
 Atan yangız tilmire,
 Avır könder kisire,
 Atan yangız bulmahın,
 Doşman yavı yinmehin,
 Bar atana yuldaş bul",-

3580

Tıp, esem dımlegen,
 Atahını izlegen
 İzil tigen ulın min,
 Hine töbep kıldım min".
 Dürtinsihı: "Mınin esem-Ayhılıv,
 Atam Şülgen bulğandır,
 Şülgen hine tuğandır,
 Diyivzer minen kitkendir,
 Azak küp kan koyğandır;
 Yakşığa doşman bulğandır,

3590

Esem barıp hur bulğan,
 Kayğhınan harı alğan.

Basacak hali kalmadı.
 Atılıp bir daha vurdum,
 Dağ devirmiş gibi ittim.
 Dev yatıp can verdi,
 Sarayın içi kan oldu;
 Annem beline kadar kandan geçip,
 Susadın diyip su verdi,
 Yüzüne mutluluk doldu.

3570

"Batırdan batır doğmuşsun,
 Baban gibi batır olmuşsun;
 Gövden çocuk olsa da,
 Yüreğin genç olsa da,
 Şimdi büyüüp yetişmişsin.
 Baban yalnız dövüşüyor,
 Ağır günler geçiriyor,
 Baban yalnız olmasın,
 Düşman savaşta yenmesin,
 Var babana yoldaş ol".

3580

Diyip annem gönderdi,
 Babasını arayan
 İzil denen oğlunum,
 Seni bulup geldim".
 Dördüncüsü: "Benim annem Ayhılıv,
 Babam Şülgen'dir,
 Şülgen sana kardeşdir,
 Devler ile gitmiştir,
 Sonunda çok kan dökmüştür;
 İyiye düşman olmuştur,

3590

Annem evlenince horlanmış,
 Üzüntüsünden sararmış.

Esem ozak tüzmeni,
 Mini sakırıp yanına
 Bilay tiyip höyleni:
 "Karanğı tön yaktırtkan
 Ayzan tıvğan bala inim,
 Esem höygen olana inim,
 Şülgendi kıyev itkenge
 Esem bir yöz kaplanı:

3600

Kayğı bastı yözönö,
 Minder bastı bitini.
 Kõn de yözö üzgere,
 Nuri kemip, hurlana;
 İlik kõndeş bulha la,
 Koyaştan ul nurlana.
 Atayım da hurlandı,
 Şülgenge birip aldandı,
 Kayğıhınan kitiymi,
 Hezir küzzen yuğaldı.

3610

Kiyevge tigen bñlegim-
 Harı tolpar bireyim;
 Balam, atka min, tini,
 İzil minen kit, tini.
 Ural atan yulnan.
 Balam, yavğa sap, tini,
 Hakmar batır bul, tini,
 Atandı izlep tap",-tini.
 Dñrt yığittın bıl hñzin
 Ural batır işitkes,

3620

Balaları üskenin,
 Batır bulıp yitkenin

Annem fazla dayanamadı,
 Beni çağırıp yanını
 Böyle diyip söyledi:
 "Karanlığı ışık yapan
 Ay'dan doğan çocuk idim,
 Annemin sevdiği çocuk idim;
 Şülgen'i güvey ettiğim zaman
 Annem yüzünü sakladı:

3600

Üzñntñ bastı yüzñnñ,
 Benler bastı yüzñnñ.
 Her gün yüzñ değışıyor,
 Nuri eksilip horlanıyor;
 Önceden kuma olsa da,
 Güneştan o nurlanıyor.
 Babam da horlandı,
 Şülgen'e verip aldandı,
 Üzñntñsñnden mı gıdıp,
 Şimdi gözden yok oldu.

3610

Gñvey için olan hediym
 Harı tolpar vereyim;
 Yavrum ata bın, dedi,
 İzil ile git, dedi.
 Ural baban yolundan,
 Yavrum savaşa koş dedi,
 Hakmar batır ol, dedi,
 Babanı arayıp bul", dedi.
 Dñrt yığıdın bu sözñnñ
 Ural batır işitince,

3620

Çocuklarının büyüdüğñnñ,
 Batır olup yetiştüğñnñ

Üz küzi minen kürges,
 Ural batır kıvanğan,
 Geyreti tağı artıp,
 Akbuzatka atlangan,
 (Atalı-ullı bış batır,
 Bir-birihine iş batır,
 Yene bayağı dürt batır)
 Diyivge yav başlağan,

3630

Kıyratıp taşlağan,
 Ay huğışkan, tı, bılar,
 Yıl huğışkan, tı, bılar.
 Katı yavzın birihinde
 Kehkeheni kolatkan-
 Dingiz yarıp, dulatkan,
 Ası taviş sığartkan,
 Kük kükretip, olotkan,
 Kevzehin öyöp, dingizze
 Tağı bir tav yahatkan.

3640

Tılısımlı Şülgen dingizi
 Kap ortalay bıvılğan,
 Hıvza yözgen diyivzer
 İki yakka bölünge.
 Şülgen yunge kilmegen,
 Nı işlerge bilmegen,
 Üz yağında kalğandın
 Barıhın birge yıynağan,
 Ural tağı yul sapkan,
 Diyivzerge yav askan.

3650

Katı yavzar barganda,
 Kükte uttar bōrkōlop,

Kendi gözü ile görünce,
 Ural batır mest olmuş,
 Gayreti daha artıp,
 Akbuzat'a atlamış,
 (Babalı-oğullu beş batır,
 Birbirine eş batır,
 Yine bayağı dört batır)
 Devle savaşa başlamışlar,

3630

Mahvedip atmışlar,
 Aylarca vuruşmuşlar bunlar,
 Yıllarca vuruşmuşlar bunlar.
 Sert savaşın birisinde
 Kehkehe'yi devirmişler,
 Denizi köpürtüp çabalamış,
 Acı ses çıkartmış,
 Gök gibi gürleyip savurmuş,
 Gövdesini dönüp denizde
 Bir dağ yapmış.

3640

Tılısımlı Şülgen denizini
 Ortadan ikiye bölmüş,
 Suda yüzen devler
 İki tarafa bölünmüş.
 Şülgen hayrette kalmış,
 Ne yapacağını bilememiş,
 Kendi yanında kalanların
 Hepsini birlikte yığmış,
 Ural dahi yola çıkmış,
 Devlere savaş açmış.

3650

Sert savaşlar başladığı zaman,
 Gökte ateşler püskürtüp,

Dingiz hırı ırkılıp,
 Hıvzar kaynap torğanda,
 Şülgen, Ural ikevhi
 Bır-bırhine tap bulğan.
 İkev-ara yaskısıp,
 Törlö yaklap alışkan.
 Tayağı minen Uralğa
 Şülgen yaman uktalğan-

3660

Utka ötmeksi bulğan,
 Başına yitmeksi bulğan.
 Ural his tayşanmağan,
 Bulat kılıcı alıp,
 Katı aybarın halıp,
 Sirli tayakka sapkan,-
 Tayak kütken sesrep,
 Kükte taviş kükrep,
 Dingiz bötöp, kül bulğan;
 Hıvız kalıp diyivzer,

3670

Keri kitip hur bulğan.
 Ural totkan Şülgendi,
 Akbuzatı, uldanı
 Kırğan diyiv, bütendi.
 Köşö minen Şülgen de
 Uralğa ker kılmağan,
 Alışha la, tüzelmey,
 Şunda yirge kolağan.
 Hakmar kilip Şülgenge,
 Kılıs minen uktalğan;

3680

Ural tıyğas, Hakmar za
 Sapmayınsa, tuktalğan.

Denizin suyu taşıp,
 Sular kaynayıp durduğu zaman,
 Şülgen ile Ural
 Bırbirlerini bulmuşlar.
 İkisi aralarında çarpışmışlar,
 Çeşitli şekilde dövüşmüşler,
 Asası ile Ural'a
 Şülgen fena yaklaşmış,

3660

Ateşle yakacak olmuş,
 Başını kesecek olmuş.
 Ural hiç korkmamış.
 Bulat kılıcını alıp,
 Sert korku salıp,
 Sihirli asayı bıçmış,
 Asa gitmiş parçalanınca,
 Gökte sesi kükreyince,
 Deniz bitip göl olmuş;
 Devler susuz kalınca,

3670

Geri gidip zayıflamışlar.
 Ural Şülgen'i tutmuş,
 Akbuzat ve oğulları
 Devlerin hepsini mahvetmişler.
 Gücü ile Şülgen de
 Ural'a karşı fayda kılmamış,
 Dövüşse de dayanamayıp
 Burada yere düşmüş.
 Hakmar gelip Şülgen'e,
 Kılıç ile yaklaşmış;

3680

Ural menedince Hakmar da
 Saplamadan durmuş.

Ural, halıktı yığan,
 Şulgendı urtağa kuyğan.
 "Yeşten yavız üstın hın,
 Uralp kan da ısıtın hın
 Atam hüzın totmanın,
 Yavızlıkka ıklanın,
 Yakşılıktı taşlanın.
 Kanda yözzön yavın minen,

3690

İl kaplanın hıvın minen
 İl ürtenin utın minen.
 Diyivzerzi dus ittin,
 Kişilerzi üs ittin;
 Yavızlığın at ittin,
 Yöregindi taş ittin,
 Atam yözzön yat ittin,
 Esem hötön ıv ittin.
 Yulda yuldaş buldım min,
 Yavza kuldaş tınım min;

3700

Kız haylanın-buy kuyzım,
 At haylanın-yay kuyzım;
 Dan izlerge tilenin-
 Tılegine yul kuyzım.
 Kulına tayak tottorzom,-
 Yakşılıktan köz yomdon,
 Kan koyorğa ıntıldın;
 İldi utta kaldırzın,
 Kuptı hıvğa batırzın,
 Diyivzerge aldanıp,

3710

Kişi kanı tuktırzın.
 Höttey taza birevzin-

Ural halkı yığmış,
 Şülgen'i ortaya koymuş.
 "Gençken namert büyüdün,
 Çalıp kan da içtin.
 Babamın sözünü tutmadın,
 Namertlikte durdun,
 İyiliği attın.
 Kanda yüzdürdün şavaşın ile,

3690

Ülkeyi kapladın suyun ile,
 Ülkeyi örttün ateşin ile.
 Devleri kendine dost ettin,
 İnsanlardan üstün ettin;
 Namertliği isim ettin,
 Yüreğini taş ettin,
 Babamın yüzünü yabancı ettin,
 Annemin sütünü ağu ettin.
 Yolda yoldaş oldum,
 Savaşta koldaş dedim;

3700

Kız seçtin itaat ettim,
 At seçtin itaat ettim;
 Şan aramayı diledin,
 Dileğine izin verdim.
 Eline asa tutturdum,
 İyilikten göz yumdun,
 Kan dökmeğe atıldın;
 Ülkeyi ateşe bıraktın,
 Çok suya batırdın,
 Devlere aldanıp

3710

İnsan kanı döktürdün.
 Süt gibi temiz birisinden,

Küz karalay ikevzin
 Birin dımlep birzirzim,
 Yöregın ak bulır, tıp,
 Hini maktap höyzörzöm.
 Hin hüzinde tormanın,
 Yakışığa yol bormanın,
 Atam hüzin totmanın,
 Esem hūzi yokmanı.

3720

Böte ildi hıv ittın,
 Kışi kanın koyorğa
 Diyivzerzi ösköttön;
 Yır östön de ırkittın,
 Tıgız yatkan yır yözön
 Onkar-şonkar ittırzin.
 Yamanlıktı yakşılık
 Yingenin hezir bildinmi?
 Kışilerzin donyala
 Östönlögön kürzinmi?

3730

İndi böte diyivın
 Yenlikke töyek tav bulır,
 Kehkehenin yavzarı-
 Ayakhız kalğan yav bulır.
 Yır übip ant itmehen,
 Kışi aldında baş iyip,
 Ak hüzindi birmehen,
 Kışilerzin küz yeşin
 Üz östöne almağan,
 Atam minen kürişkende,

3740

"Geyiplimin",-timehen,-
 Başın sarzay sorgotop,

Göz bebeği ikisinden
 Birini söz verip verdirdim,
 Yüreğin ak olur diyip,
 Seni övüp sevdirdim.
 Sen sözünde durmadın,
 İyiliğe izin vermedin,
 Babamın sözünü tutmadın,
 Annemin sözünü yok saydın.

3720

Bütün ülkeyi su ettin,
 İnsan kanını dökmek için
 Devleri üzerine sürdün;
 Yer üstünü de çirkinleştirdin,
 Düz yatan yeryüzünü
 Tepe taklak ettirdin.
 İyiliğin kötülüğü
 Yendiğini şimdi bildin mi?
 İnsanların dünyada
 Üstünlüğünü gördün mü?

3730

Mahvolmuş devlerin bedenleri
 Canlılara sığınılacak dağ olur.
 Kehkehe'nin askerleri
 Ayaksız kalan asker olur.
 Yer öpüp ant içmezsen,
 İnsanların önünde baş eğip,
 Şeref sözü vermezsen,
 İnsanların göz yaşını
 Kendi üzerine almazsan,
 Babam ile görüştüğün zaman,

3740

"Suçluyum" demezen,
 Başını büküp fırlatırım,

On-talkanday itirmın;
 Kübelekten yenindı
 Töngö toman kırımın;
 Kanına buyap kevezendi,
 Ezrekenin bar bulğan,
 Yamantav tıp atalğan
 Tavğa iltıp kümirmin.
 Başına yen kilmestey,

3750

Kılıp helin bilmestey,
 Yakşılap tilge almastay,
 Bir ülen-zat üsmestey,
 Biti könge yarılğan,
 Kaskan-boskan yılanğa,
 Yavız uyılı borkötke,
 Kan kösegen kozğonğa
 Kunup, yenlik andırğa
 Yavız tağı bulırzay
 Kara kaya itirmın", -

3760

Tigen hüzin Uraldın
 Şülgen tınlap torğan da
 Ural kuymas, ultiırır,
 Tıp yöregi kurıkan,
 (Hüz birirge totongın:)
 "Üz tılsımım yahağan
 Dingizimdın kaldığı,
 Usallığım şomloğ
 Külden bitim yıvayım;
 His yavızlık kılmaska,

3770

Yolanan baş tartmaska,
 Hinin minen birlikte,

Un gibi ufalarım;
 Kelebek gibi canını
 Gece dumanı yaparım;
 Kanına boyayıp gövdeni,
 Ezreke'den var olan,
 Yamandağ diyip adlanan
 Dağa iletip gömerim.
 Başına canlı gelmez,

3750

Gelip halini bilmez,
 İyiliğini dile almaz,
 Bir ot çeşidi büyümez,
 Yüzü güneşte yarılmış,
 Kaçıp gizlenen yılanlar için,
 Namert düşünceli kartallar için,
 Kan diden kuzgunlar için,
 Konup canlı beklemeğe
 Namert dağ olur gibi
 Kara kaya ederim",

3760

Diyen sözünü Ural'ın
 Şülgen dinleyip durmuş,
 Ural koymaz öldürür
 Diyip yüreği korkmuş,
 (Söz vermeğe başlamış:)
 "Kendi tılsımım ile yaptığım
 Denizimin kaldığı,
 Kötülüğümünden endişe eden
 Gölde yüzümü yıkayayım;
 Hiç namertlik yapmayayım,

3770

Töreden ferâgat etmeyeyim,
 Senin ile birlikte,

Kişiler minen dushıkta
 İl batırı bulırğa,
 İlde tınıs kalırğa,
 Ural, yulın übeyim;
 Isın tuğan bulayım,
 Birge torlak korayım,
 Atam- esem küreyim,
 Ularğa hüz bireyim".

3780

"Kandan üsken bit itin
 Külde yıvıp tazarmas,
 Kanhırağan yöreğin
 Yakşılıkka basalmas;
 Kanda yözöp, ut yotkan
 Kişi hini işke almas;
 Kişige asıv tarkığan;
 Keherze taştay katırğan,
 Yakşığa karşı ut bulğan,
 Beğirliktin tokomo

3790

Tıvmıştan uk yuk bulğan
 Hının ıvlı yöreğin,
 Taş irihe le, ırımes,
 Yakşılıktı tınhınmes
 Kişilerzi işhinmes,
 Kişilerzi höyhen hin,
 Birge yeşep, il korop,
 Batır bulam, tihen hin,
 Kişilerge doşmandı
 Üzine karşı yav hana,

3800

Doşman kanın kül itip,
 Bitin yıvır hıv hana.

İnsanlar ile dostlukta
 Ülke batırı olmak için,
 Ülkede sakın kalmak için,
 Ural yolunu öpeyim;
 Gerçek kardeşin olayım,
 Birlikte ev kuralım,
 Babamı-annemi göreyim,
 Onlara söz vereyim".

3780

"Kandan büyümüş yüz etini
 Göl de yıkayıp temizlemez,
 Kana susamış yüreğin
 İyiliği çekemez;
 Kanda yüzüp ateş yutan
 İnsan seni dost almaz;
 İnsana karşı kinle dolmuş,
 Bedduayla taş gibi katılaşmış,
 İyiliğe karşı ateş olmuş,
 Hatta üzüntü hissi

3790

Çocukluktan beri yok olan
 Senin zehirli yüreğin,
 Taş erise de erimez,
 İyiliğe gücü yetmez,
 İnsanlara eş saymaz;
 İnsanları seversen,
 Birlikte yaşayıp, ülke kurup,
 Batır olayım dersin,
 İnsanların düşmanını
 Kendine karşı düşman san,

3800

Düşman kanını göl edip,
 Yüzünü yıkayacak su san.

Kişilerge yav ısıp,
Buştan-buşka kan koyop,
Yavızlıktı dan hanap,
Yakşılıktı hur yahap,
Olpatlanıp, mahayıp,
Kepireygen tenindi,
Karayıp bötken kanındı,-
Ütkenindi uylatıp,

3810

Yöregindi hızlatıp,
Tenin hızlap kağayhın,
Yenin hıktap ağarhın;
Yöregindegi kara kan
Kıbıp, kabat kızarhın,
Şunda kış bularhın,
İlde birge kalırhın,
Yavza batır bulırhın",-
Ural şulay tigen hun
Şülgen kabat horağan,

3820

Üz tileğin höylegen:
"Hıbay yörögen arıslanım
İki hörönöp abındı,
İki tapkır huğıldı,
Teninde kandar kürindi,
Küzine uttar sağıldı,-
Ayağıma yığıldı.
Ösönsö tapkır höröndö-
Mine karap ükindi,
Kabat indi hörönmem,

3830

Tıp, arıslanım yilkindi-
Min de kabat hukmanım,

İnsanlara savaş açıp,
Boşu boşuna kan döküp,
Kötülü şan sanıp,
İyiliği horlayıp,
Vakarlanıp, böbürlenip,
Kıbirlenen bedenini,
Karanıp bitmiş kanını,
Geçmişini düşünüp,

3810

Yüreğini sızlatıp,
Bedenin sızlayıp kurusun,
Canın sıkılıp ağarsın;
Yüreğindeki kara kan
Kuruyup yeniden kızarsın,
O zaman insan olursun,
Ülkede birlikte kalırsın,
Savaşta batır olursun",
Ural böyle dedikten sonra
Şülgen yeniden rica etmiş,

3820

Kendi dileğini söylemiş:
"Süvari yürüyen aslanım
İki kere tökezlenip sürçtü,
İki defa vurdum,
Gövdesinde kanlar göründü,
Gözlerinden ateşler çıktı,
Ayağıma yığıldı.
Üçüncü kez tökezlendi,
Bana bakıp pişman oldu,
Şimdi tekrar tökezlenmem

3830

Diyip aslanım duraksadı,
Ben de tekrar vurmadım,

Tılım minen hükmenim.
 Ağan bulğan Şülgen de
 İki tapkır yuğaldı,
 Höröngen arısladay,
 Küniline şom haldı.
 Ösönsöge-kiteyim,
 Diyivzi tar-mar iteyim;
 Kara yözöm yıvayım,
3840

Ak yöz minen aldına
 Kilip, yırzi übeyim,
 Kişilerge iş bulıp,
 Birge torlak karayım".
 Unal tınlamak bulğan,
 (Hungı kat hınamak bulğan:)
 "Namus tapar ır bulha,
 Ömötö bulmas könönen;
 İl bıvının hanağan
 Könön ayırmas tönönen:
3850

Yırtık bulğan yenderge
 Kara tönö kön bulır,
 Küzi kalğır bayğosto
 Tönde avlap, şat bulır.
 Kişilerge tön inı,
 Hine yaktı kön inı.
 Kalğıp torğan kişini
 Kırıp, üzi dan davlanın,
 Kişige doşman diyivzi
 Üzine dus haylanın;
3860

Kışının kara tönönde
 Ayı kalkır timenin,

Dılım ile küfretmedim.
 Ağabeyın olan Şülgen de
 İki kez yok oldu,
 Tökezlenmiş aslan gibi,
 Gönlüne üzüntü saldı.
 Üçüncüde gideyim,
 Devi tarumar edeyim;
 Kara yüzümü yıkayayım,
3840

Ak yüz ile önüne
 Gelip yeri öpeyim,
 İnsanlara dost olup,
 Birlikte ev kurayım".
 Ural dinlemiş,
 (Son kez sınamak istemiş:)
 "Namus bulur er olsa,
 Ümidi olmaz gününden;
 Ülke insanıyla hesaplaşan
 Gündüzü geceden ayırmaz:
3850

Yırtıcı olan canlılara
 Kara gece gündüz olur,
 Gözü karanlıkta görmeyen kuşları
 Gece avlayıp mutlu olur.
 Kişilere gece idi,
 Sana ışıık, gündüz idi.
 Çabalayıp duran insanı
 Kırıp, büyük şan kazandın,
 İnsana düşman devı
 Kendine dost seçtin;
3860

İnsanın kara gecesinden
 Ay kalkar demedin,

Ayı batha, tan atın,
 Kõn balkırın bilmenin.
 İndi kürzin kûz minen
 Kışige kõn kılgenin,
 Diyivn minen üzine
 Kara tõndõn kılgenin:
 Diyiv yõzgen dıngızın
 Yırge eylenip kalğanın,

3870

Ezreke tigen batşanın
 Kayalı tav bulğanın;
 Usal da minen ak kızzan
 Hakmar batır tıvğanın;
 Yılan yiygen irzerzin,
 Unda bıklı kızzarzin
 Köles yõzlõ bulğanın,
 Aldına kılip tıvğanın
 İldi kürip, ısanhan;
 Kışige karşı saykaşıp,

3880

Yavızlıktay yav asıp
 Mengi yinelmesindi,
 Bir tuktalıp uylahan;
 Usallığına baş bulıp
 Kışılıktı haylahan,
 Üz arıslanın hüzinen
 Ölgõ alırlık bulhan,-
 Mın de bir yul kuyayım,
 Hinen yakşılık köteyim.
 Atamdın hakkı õsõn,

3890

Esemdin hetiri õsõn,
 Tağı la bir hınayım,

Ay battıktan sonra tan attığını,
 Güneşin ııldadığını bilmedin.
 Şimdi gördün gözün ile
 İnsana gündüz geldiğini,
 Dev ile kendine
 Kara gece geldiğini,
 Devın yüzdüğü denizin
 Toprağa dönüp kalmışdır.

3870

Ezreke denen padişahın
 Kayalı dağ olmuştur;
 Merhametsiz ile temiz kızzan
 Hakmar batır doğmuştur;
 Yılanın yediği erlerin,
 Orada hapis kızların hepsi
 Güleç yüzlü olmuştur,
 Yeniden doğmuştur;
 Ülke görüp güvensen,
 İnsana karşı uğraşıp,

3880

Namert gibi savaş açıp
 Ebediyen yenemeyeceksin,
 Bir durup düşünsen;
 Acımasızlığına baş olup,
 İnsanlığı seçsen,
 Kendi aslanının sözünden
 Örnek alacak olsan
 Ben de bir ödün vereyim,
 Senden iyilik bekleyeyim.
 Babamın hakkı için,

3890

Annemin hatırı için,
 Seni bir kere daha sımayayım,

Tileğindi bireyim".

Şülgendi şulay ozatkas,

Ural halıktı yıyızrtkan da:

"Küzge kürinir Ülimdi

İlden kıvıp yuk ittik,

Kan ısıvsi diyivzin

Barın kırıp tav ittik.

Yenşişmenin bar hıvın

3900

Hosop alıp kileyik,

Bar kişige bireyik.

Küzge kürinmes Ülimdin,

Kılır avırır-sırhavzan,

Avırtınır-hızlavzan,

Kışilerzi kotkarıp,

Barını şat kılıp,

Mengi ülmes kılalık",-

Tıp, Ural hüz askanda,

Ah-vah itip zarlanıp,

3910

Ülim sakırıp-yalbarıp,

Bar höyegi kakşağan,

Teninde it kalmağan,

Ata-ese, birin de

Kim bulğanın bilmegen

Bir kart kilip yitken, ti,

Oşo hüzün eytken, ti:

"Bık kúp bıvın kürzım min,

Bık kúp yırze buldım min,

His nemeni toymağan,

3920

Bir nemenen kurkmağan,

Bala-atahın bilmegen,

Dileğini vereyim;

Şülgen'i böyle gönderince

Ural halkı yığdırtmış:

"Göze görünür Ölüm'ü,

Ülkeden kovup yok ettik,

Kan içen devlerin

Hepsini mahvedip dağ ettik.

Hayat pınarının var suyunu

3900

Kurutup alıp gelem,

Bütün insanlara verelim.

Göze görünmez Ölüm'den,

Gelen ağrı ve hastalıktan,

Ağlamak ve sızlanmaktan,

İnsanları kurtarıp,

Hepsini mutlu kılıp,

Ebediyen ölmez kılalım",

Diyip Ural söz açtığı zaman,

Ah vah diyip sızlanıp,

3910

Ölümü çağırıp yalvarıp,

Bütün kemikleri gevşemiş,

Vücudunda et kalmamış,

Anne ve babasının

Kim olduğunu bilmeyen

Bir yaşlı adam gelip yetişmiş,

Şu sözünü söylemiş:

"Pek çok nesil gördüm,

Pek çok yerde durdum,

Hiçbir şey duymadığı

3920

Bir şeyden de korkmadığı,

Çocuğun babasını bilmediği,

Ata-balam timegen
 Osorzo la kürzım min;
 Kişiler birge tuplanıp,
 Üz arahı yoplanıp,
 Köslö ırıvzar köshözzö
 Talavın da kürzım min;
 Yılan, diyiv, batşalar,
 Kişi zatın izerlep,

3930

Tapkan yırze biremlep
 Aşap başın üstirip,
 Kaynıhın kol ittirip,
 İl östönde tüş kırıp,
 Kişilerzi busıgıtıp,
 Kan ılatkan osorza
 Yıgıt te bulıp üstım min.
 Ülimdi le bilmenim,
 Yitimdi le kürmenim,
 Diyiv ildi kaplağas,

3940

Yılan küpti yalmağas,
 Ülim küzge sağılğas,
 "Mine le kôn kılır tıp;
 Minin kuldand kılmehe,
 İlge bir ır tıvır, tıp;
 Diyivzer minen yılanğa
 Bir kôn kıran halır, tıp,
 Kişilerzın şul köndö
 Şatlık tuyı bulır, tıp,
 Hıktap yöregi hızğan,

3950

Kan ilap küzi tongan
 Kişilerim yılmayıp,

Babanın çocuğım demediği
 Zamanı da gördüm;
 İnsanlar birlikte toplanıp,
 Kendi aralarında birleşip,
 Güçlü boyların güçsüzü
 Taladığını da gördüm;
 Yılanlar, devler ve padişahların
 İnsanları izleyip,

3930

Buldukları yerde birer birer
 Yiyip baş büyütüp,
 Hepsini köle ettirip,
 Ülke üzerende göğüs gerip,
 İnsanları figan ettirip,
 Kan ağılattığı zamanda
 Yıgıt olup büyüdüm.
 Ölümü de bilmedim,
 Yetimi de görmedim,
 Dev ülkeyi kaplayınca,

3940

Yılan çok insanı yutunca,
 Ölüm göz önüne gelince,
 "Bana da gün gelir diyip,
 Benim elimden gelmese,
 Ülkede bir er doğar diyip,
 Devler ile yılanlar da
 Bir gün mahvolur diyip,
 İnsanların o günü
 Mutlulu düşünür olur diyip,
 Acıyla dolu yüreği sızlamış,

3950

Kan ağlayan gözü matlaşan
 İnsanlarım yılmayıp

Rehet huluş alır, tip,
Yırze bayman koror",- tip,-
Şunu özölöp köttöm min.
Ülmege yen birmeske,
Tuyzan torop kalmaska,
Yenşışmenen istim min.
Ülim küp sak osranı,
Öske kandar sesreni,

3960

Ünesimden küp aldı,
Boğazğa bısak küp haldı,
Kandarımdı harkıttı,
Höyegimdi kıyrattı,-
Şunda la buy birmenim,
"Yenimdi al!"-timenim;
Yenim birmey sireştım,
Ülim minen köreştım.
İndi tuyzi kürzim min,
Şuğa bında kıldım min,

3970

Hızge selem birzim min;
Kışılertzın köles yözön
Küz aldımında kürzim min;
Kışi, kışi tigendın
Batırlıgın hizzim min.
İndi ülhem de, kayğım yuk:
Kalkıp yatkan zur yulın
Kışige töyek bulırlık;
Diyivzen öygen tavzarın
Kıyıkke tarlak bulırlık.

3980

Her kayhılı yeyirep
Yoplanıp tül yeyirlik;

Rahat soluk alır diyip,
Yeryüzünde mutluluk olur" diyip,
Onu sabırsızlıkla bekledim.
Ölüme can vermemeli,
Toyda durup kalmalı
Diyip hayat pınarından içtim.
Ölüm çok zaman rastladı,
Üzerime kanlar sıçrattı,

3960

Boynumdan çok aldı,
Boğazıma çok bıçak saldı,
Kanlarımı sızdırttı,
Kemiğimi kırdı,
O zaman da boyun eğmedim,
"Canımı al!" demedim;
Canımı vermeyerek sıkıştırdım,
Ölüm ile güreştım,
Şimdi toyu gördüm,
Onun için buraya geldim,

3970

Size selam verdim,
İnsanların güleç yüzünü
Gözümün önünde gördüm,
İnsan denilenin
Batırlığını sezdim.
Şimdi ölsem de üzüntüm yok:
Tümsek gibi yatan büyük yolun
İnsana sığınak olacak;
Devlerin cesetlerinden yığıldığın dağların
Hayvanlara mesken olacak.

3980

Herhangi bir canlı kendi cinsiyle
Birleşip nesillerini yayacak;

Bıvın-bıvın ürsişip,
 Birge uynap-kölöşöp,
 Bayman tabıp yirleşip,
 Ütkenderin yırlaşıp,
 Kön itirzey il bulup,
 Torasağın bildim min.
 Yıgıtım, batır ikenhin,
 Küz karamday hanalğan

3990

İlge kaşka ikenhin,
 Bıvın-bıvın buyına
 Maktalırılık ikenhin.
 İl ırısın tabırğa
 Atan hine kot birgen,
 Esen hine hôt birgen;
 Doşmanğa taş yöreklı,
 Dusına aş yöreklı
 Batır itip üstirgen,
 Tev anıslan mindirgen.

4000

Yakşılıkka ıntılğan
 Yözö köndey hılıvğa,
 Hını tınhız hılıvğa-
 Homayğa tap bulğanhın.
 Utka karşı ut bulır,
 Hıvğa karşı hıv bulır,
 Yilge karşı tav bulır,
 Yavğa karşı yav bulır
 Akbuzatka atlanıp;
 Diyivzerge yav askan;

4010

Yırzen dingiz kiptirgen,
 Yirge ırıs sestirgen,

Nesil nesil üreyip,
 Birlikte oynayıp gülüşüp,
 Mutluluk bulup yerleşip,
 Geçmişlerini terennüm edip,
 Gûn etmeğe ülke bulup,
 Duracağımı bildim.
 Yığıtmışsin,
 Göz bebeğim gibi sandığım

3990

Ülke için pek değerliymişsin;
 Nesiller boyunca
 Övülecekmişsin.
 Ülkenin mutluluğunu bulman için
 Baban sana hayat vermiş,
 Annen sona süt vermiş;
 Düşmana karşı taş yürekli,
 Dostuna karşı yumuşak yürekli
 Batır edip büyütmüşler,
 Aslanın beline bindirmişler.

4000

İyiliğe yöneltmişler,
 Yüzü güneş gibi güzel,
 Endamı eşsiz güzel
 Homay'ı arayıp bulmuşsun.
 Ateşe karşı ateş olur
 Suya karşı su olur,
 Rüzgara karşı dağ olur,
 Düşmana karşı düşman olur
 Akbuzat'a atlanıp;
 Devlere savaş açan,

4010

Yeryüzünden denizi kurutan,
 Yeryüzüne mutluluk saçtıran,

İlge bayman kiltirgen
 Hini kaşka tıp bildim,
 Hinin aldına kıldım.
 Kübelektey yenim bar,
 Bir yotomday kanım bar,
 Elbiregen tenim bar;
 Höyek-hayak kıyrılğan,
 Tık tarkalmas hınım bar,

4020

Hezir uyım tarkaldı,
 Yeşer helim kalmanı;
 Ülim sakırıp karanım,
 Buy birirge uylanım.
 "Yenşimenen hıv istin-
 Mine karşı kös ittin,
 Mengi yenin alalmam,
 Hini ülik itelmem;
 Kösön bötör-kalırhın,
 Üle almay kağırırhın;

4030

Tenin sirip, kort aşar,
 Şunda la hin ülmeshin,
 His donyanan kıtmeshin,
 Mini buşka kötörhön,
 Alyıp-kağıp bötörhön",-
 Tıp, yenimdi almanı,
 Ülim baznat kılmanı.
 Yıgit, hine kıldım min,
 Kılıp helim eyttim min.
 Kolak halhan hüzime,

4040

Eyte torğan hüzim bar;
 İlge yola bulırzay,

Ülkeye özgürlük getiren
 Seni değerli diyıp bildim,
 Senin önüne geldim.
 Kelebek gibi canım var,
 Bir yutumluk kanım var,
 Yaşadığım tenim var;
 Kemiklerim kırılmış,
 Fakat çürümez endamım var.

4020

Şimdi düşüncelerim karıştı,
 Yaşayacak halim kalmadı;
 Ölümü çağırıp gözetledim,
 Boy vermeği düşündüm.
 "Hayat pınarından su içtin
 Bana karşı güç kullandın,
 Canımı ebediyen almayacağım,
 Seni ceset etmeyeceğim;
 Gücün bitecek kalacaksın,
 Ölemeyip yersiz yurtsuz dolaşacaksın;

4030

Tenin çürüyüp kurt yiyecek,
 O zaman da sen ölmezsin,
 Hiç dünyadan gitmezsin,
 Beni boşuna bekleyeceksin,
 Yorulup-dolaşıp biteceksin",
 Diyıp canımı almadı,
 Ölüm karar kılmadı.
 Yiğit sana geldim,
 Gelip halimi söyledim.
 Kulak salsan sözüme,

4040

Söyleceğim sözüm var;
 Ülkede töre olacak gibi

Hınap bilgen zanım bar:
 Donyala mengi kalam, tıp,
 Donyalay gümır hörem, tıp,
 Ülmge buy birmeske,
 Unı bir zan itmeske
 Yenşışmenen ismegiz,
 Mindey hurlık kürmegiz.
 Donya ul bir bağ iken,

4050

Yen iyehi şu bağta
 Donya bıvının hanağan,
 Kayhı bıvın aklağan,
 Kayhı unı taplağan,
 Törlö töske bizegen,
 Barı-üsımlık, gül iken:
 Bız Ülm tıp hanağan,
 Yavız ul tıp karağan-
 Bağtın tuzğan üsmirin
 Yeki könö tulğanın

4060

Süplep, bağtı buşatkan,
 Unan donya taşlatkan
 Bötmeı torğan yola iken.
 Mengi kalam timegiz,
 Yenşışmenen ismegiz.
 Donyala mengi kalır iş-
 Donyanı matur tözögen,
 Bağtı mengi bizegen-
 Ul da bulha yakşılık.
 Kükke le osor-yakşılık,

4070

Hıvğa la batmas-yakşılık,
 Utka la yanmas-yakşılık,

Sınayıp bildiğım adetım var:
 Dünyada ebediyen kalayım diyip,
 Dünya gibi ömür süreyim diyip,
 Ölümge tabi olmamak için,
 Onu bir adet etmemek için
 Hayat pınarından içmeyiniz,
 Benim gibi horluk görmeyiniz.
 Dünya bir bahçeymiş,

4050

Can sahıbi o bahçede
 Dünya nesli sanmış,
 Bazısı soy aklamış,
 Bazısı onu aşağılamış,
 Türlü renge bezenmiş,
 Heps bitki ve gül imiş:
 Bizim Ölüm diyip sandığımız,
 Namert o diyip adlandırdığımız
 Bahçede harap, körpe
 Veya günü dolanı

4060

Süpürüp bahçeyi boşaltmış,
 Onları dünyaya terkeden
 Bitmeyen töre imiş.
 Ebediyen kalayım demeyiniz,
 Hayat pınarından içmeyiniz.
 Dünyada ebediyyen kalacak iş,
 Dünyaya güzellik veren,
 Bahçeyi ebediyen bezeyen tek şey
 Ancak iyiliktir.
 Göge de uçar iyilik.

4070

Suda batmaz iyilik,
 Ateşte yanmaz iyilik,

Tilden de tüşmes-yakşılık.

Barı işke baş bulır,

Üzine le, kişige

Mengi yeşer aş bulır",-

Tigen hüzin işitkes,

Böte sirzi anlağas,

Bar halıktı iyertip,

Ural yuğa sıkkan, ti:

4080

Yenşişmege barğan, ti,

Hıvın urtlap alğan, ti;

Üzi sapkan yulına,

Dişivzen öygen tavına

Hıvı şunda börtken, ti.

"Tav-urmandar yeşerhin,

Mengi ülmes tös alhın,

Koşo hayrap maktahın,

Halkı yırlap huplahın,

Yırzen kaskan doşmandar

4090

Barı kürip hoklanhın,

İl höyörge il bulıp,

Yır höyörge bağ bulıp,

Doşman küzin kızırıp

Balkıp toror yır bulhın!"-

Tigen hüzin eytken, ti.

Hıv küp hipken yirinen

Karağay, şırşı üsken, ti.

Hıvıkka tös koymaslık,

İsige le kipmeslik,

4100

Kort, mur-mazar tüşmeslik,

Yaprağı törölöp,

Dilden düşmez iyilik.

Bütün işe baş olur,

Kendine ve insanlara da

Ebediyen yaşayacak aş olur",

Söylenen sözü işitince,

Bütün sırrı anlayınca,

Bütün halkı getirip

Ural yola çıkmış:

4080

Hayat pınarına varmış,

Suyu avurtlamış;

Kendi at koşturarak

Devlerin cesetlerinden yığıdığı dağa

Suyu o zaman püskürtmüş.

"Dağda ormanlar yeşersin,

Ebediyen ölmez renk alsın,

Kuşlar ötüp övsünler,

Halk şarkılarında takdir etsin,

Yeryüzünden kaçan düşmanların

4090

Hepsi görüp büyülensinler,

Ülke sevmek için ülke olup,

Yer sevmek için bahçe olup,

Düşmanın gözünü kızdırıp

Parlayacak yer olsun!"

Diye sözünü söylemiş.

Çok su sepilen yerde

Çam ve meşe büyümüş.

Soğukta rengini kaybetmeyen,

Sıcakta kurumayan,

4100

Kurt ve haşerat düşmeyen,

Yaprağı tomarlanıp

Bitzenektey bulğan, tı.
 Mengi yeşil kalğan, tı.
 Şülgen bını ıstıkes:
 "Hezir mini yaklavı,
 Kışını aranan süplevsi,
 Bara-bara az-mazlap,
 Donyanan yuk kılıvsı
 Ülim tigen yav kaldı,

4110

Uğa ırkinlık buldı,-
 Mine yarzam itir ul,
 Kışını-tar-mar itir ul",-
 Tıyıp uylap kıvanğan,
 Diyiv-yılandı yıynağan,
 Barıhına höylegen.
 Uralğa baş tıymeske,
 Kışığe hıv birmeske
 Bar diyivge kuşkan, tı.
 Ayzar, könder uzğan, tı.

4120

Kışiler torlak korğan, tı;
 Bir-birine yöröşöp,
 Uynap birge, kölöşöp,
 Koza-kozağıy bulışıp,
 Yeşi-kartı yoplaşıp,
 Kanlı yavzan tınışıp,
 Bayman tabıp, tın alıp,
 Rehetlenip kalğan, tı.
 Bına bir sak tağı la
 Hıvğa bargan kızzarzı,

4130

Yulğa sıkkın ırzerzi
 Diyivzer andıp yatkan, tı.

Bezenmiş gibi olmuş diyip.
 Ebediyen yeşil kalmış.
 Şülgen bunu ıstıtince:
 "Şimdi beni himaye eden,
 İnsanı aradan süpüren,
 Arka arkaya yakalayıp
 Dünyadan yok eden
 Ölüm denen düşman kaldı,

4110

O özgür oldu,
 O bana yardım eder,
 İnsanları mahveder",
 Diye düşünüp mest olmuş,
 Dev ve yılanları yığmış,
 Hepsine söylemiş.
 Ural'a baş eğmemeli,
 İnsanlara su vermemeli diye
 Bütün devlere emretmiş.
 Aylar, günler geçmiş,

4120

İnsanlar mesken kurmuşlar;
 Birbirleriyle yürüyüp,
 Birlikte oynayıp, gülüşüp,
 Dünür olup,
 Genç-yaşlı rahat soluk alıp,
 Kanlı savaştan durup,
 Özgürlük bulup, dinlenip,
 Rahatlayıp kalmışlar.
 Bundan bir zaman sonra da
 Suya varan kızları,

4130

Yola çıkan erkekleri
 Devler beklemeye yatmışlar.

Hıvğa barha, yotkan, ti,
 Yığıp, kanın hurğan, ti,
 Yöregini alğan, ti;
 Kayala kalğan yılandar
 Kişilerzi sakkan, ti.
 Kişiler bınan zarlanıp,
 Kurkınışıp, yalbarıp,
 Uralğa barı kılgender,

4140

Uralğa höylep birgender.
 Ural halıktı tuplağan,
 Diyivzerzen haklağan;
 Diyivzer, bınnı bilges te
 Yır yözöne sıkmağan.
 Ural karap tormağan:
 İzil, Yayık, Nöğöştö,
 Hakmar bütün batırzı
 Yavzarına baş kılğan;
 Bulat kılısın alıp,

4150

Üzi Akbuzın mingen.
 Aybarlanıp, şav halıp,
 Akbuzatın dulatıp,
 Yırze davıl kuptarıp,
 Hıvza tulkın kaynatıp,
 Şülgen küline barğan.
 "Külin urtlap bötörem,
 Hıv kaldırmay korotam,
 Kişige tınlık birmegen
 Kalğan-boskan diyivzen,

4160

Yav bulıvsı Şülgenden
 Bar halkıktı kotoltam!"-

Suya varanları yutmuşlar,
 Yığıp kanını emmişler,
 Yüreklerini almışlar;
 Kayalarda kalan yılanlar
 İnsanları sokmuşlar.
 İnsanlar bundan sızlanıp,
 Korkuşup, yalvarıp
 Hepsı Ural'a gelmişler,

4140

Ural'a söylemişler.
 Ural halkı toplamış,
 Devlerden saklamış;
 Devler bunu bilince
 Yeryüzüne çıkmamışlar.
 Ural bakıp durmamış;
 İzil, Yayık, Nöğöş,
 Hakmar ve bütün batırları
 Ordusuna baş kılmış;
 Bulat kılıcını alıp

4150

Kendi Akbuz atına binmiş.
 Korkutup, gürültü salıp,
 Akbuzat'ı öfkelenip,
 Yerde fırtına koparıp,
 Suda dalga kaynatıp,
 Şülgen gölüne varmış.
 "Gölünü avurtlayıp bittireyim,
 Su bırakmayıp kurutayım,
 İnsana rahat vermeyen
 Kaçan ve gizlenen devlerden,

4160

Düşman olan Şülgen'den
 Bütün halkı kurtarayım!"

Tıyıp, küldi urtlağan,
 Kül hırı kaynay başlağan,
 Diyivzer kurkıp şavlağan,
 Şülgen barın tuplağan.
 Ural küldi hura, tı,-
 Diyivzer iske tula, tı,
 Birem-birem Uraldın
 Yörek-bavırın tile, tı.

4170

Dıyiv bık kúp tulğan hun,
 Yöregini tılgen hun,
 Ural küldi borkken, tı,
 Kırga sıkkın diyivzi
 Batırzanı totkan, tı.
 Ayağına basalmay,
 Kabat yavın asalmay;
 Ural şunda yığılğan,
 Böte kışi yığılğan,
 "İl behti inı" tıp,

4180

Barı hıktap ilağan.
 Ural: "Kürzigiz barın küz minen:
 Hıv urtlağan avızıma
 Diyzer tuldı yav minen,
 Yöregimdi tıldiler,
 Kuldan köstö aldılar.
 Halkım, hızge şumı eytem,
 Ulandarım, hızge eytem:
 Uym-uyım külderzin
 Barında diyiv bulasak,

4190

Usallığın kılacak,
 İsigizge kiresek.

Dıyıp gölü avurtlamış.
 Gölün suyu kaynamağa başlamış,
 Devler korkup bağırmuş,
 Şülgen hepsini toplamış.
 Ural gölü içiyor,
 Devler içine doluyorlar,
 Arka arkaya Ural'ın
 Yürek ve ciğerini deliyorlar.

4170

Dev pek çok dolduktan sonra,
 Yüreğini deldikten sonra
 Ural gölü püskürtmüş,
 Kıra çıkan devleri
 Batırları tutmuş.
 Ayakta duramamış,
 Yeniden savaş açamamış;
 Ural o zaman yıkılmış,
 Bütün insanlar yığılmış,
 "Ülkenin mutluluğu idi" diyip

4180

Hepsi acı acı ağlamışlar.
 Ural: "Gördünüz hepsini gözünüzle:
 Suyu avurtlayan ağzıma
 Devler doldu savaş ile,
 Yüreğimi deldiler,
 Kolumdan gücümü aldılar,
 Halkım, size şunu söylüyorum,
 Oğullarım, size söylüyorum:
 Oyulmuş göllerin
 Hepsinde dev olacak,

4190

Kötülüğünü kılacak,
 İçinize girecek.

Diyivzerzin kohoro
 Banğızğa tiyesek,
 Şunan barın ülesek.
 Küldin hırın ismegiz,
 Haraplıkka töşmegiz,
 Diyivzerge buy birip,
 Kul kavşıpırp tormağız.
 Diyivzerge yav asıp,

4200

Dingizzi diyivzen ersip,
 Yırze torlak tabıştım,
 Kışılərzi yavızdan
 Kotkarırğa tırıştım.
 Minhem buz at bar inı,
 Kulda bulat bar inı;
 Yav tuplarlık yirimde
 Talay ilim bar inı;
 Kuldaş bulır ilimde
 Batır ırzer bar inı.

4210

Şular kezirin bilmenim,
 Batırlıkka mahayıp,
 Keneş korop tormarım,
 Yangız başım uylanım,
 Unmas yuldı haylanım.
 Uldarım, tınlan, hızge eytem,
 Tınla ilim hine eytem:
 ır-arıslan bulhan da,
 Batır bilekli tıvhan da,
 İlde yöröp, il kürmey,

4220

Tubıgından kan kısmey,
 Yöregın batır bulalması.

Devlerin mükafatı
 Hepinize degecek,
 O zaman herkes ölecek.
 Gölün suyunu içmeyiniz,
 Haraplığa düşmeyiniz,
 Devleri tabi olup,
 Kol kavuşturup durmayınız.
 Devlere savaş açıp,

4200

Denizi devlerden temizleyip,
 Yeryüzünde mesken buldum,
 İnsanları namertlerden
 Kurtarmağa gayret ettim.
 Bineceğim buz at var idi,
 Elimde bulat var idi;
 Ordu toplayacak yerimde
 Büyük ülkem var idi;
 Koldaş olur ülkemde
 Batır erler var idi.

4210

Ben kadrini bilmedim,
 Batırlığımla böbürlenip,
 Müşavere edip durmadım,
 Yalnız kendim düşündüm,
 Şansız yolu seçtim.
 Oğullarım dinleyin size söylüyorum,
 Dinle ülkem sana söylüyorum:
 Er-aslan olsan da,
 Batır bilekli doğsan da,
 Ülke yürüyüp, ülke görmeyen,

4220

Topuğuna kadar kana batmayan
 Yürek batır olamaz.

Yavızğa yuldaş bulmağız,
 Keneşhiz iş kılmağız,
 Ulandarım, hızge eytem:
 Min ersigen yırzerze
 Kışige bayman tabıǵız;
 Yavza bulha, baş bulıp,
 Kışige il koroǵoz;
 Danlı batır bulıǵız.

4230

Oloño olo itigiz,-
 Keneş alıp yörögöz;
 Kısını kisi itigiz,-
 Keneş birip yörögöz.
 Küzine süp töşörzey
 Kūzhiz bulıp kalırzay
 Yısırzerzin aldında
 Kūzine kırpık bulıǵız.
 Akbuzatım, bulatım
 İlde torop kahr ul,-

4240

Östöne minip sabırzay,
 Yavza kılıs hılderzey
 Batırğa miner at bulır,
 Batır bulmas ırzerge
 Minir atım yat bulır.
 Esegızge eytigiz:
 Minen rıza bulındar,
 "İrim, huş bul!"-tıhinder.
 Barıǵızğa şunu eytem:
 Yakşılık bulhın atıǵız,

4250

Kişi bulhın zatıǵız;
 Yamanğa yul kuymağız,

Namerde yoldaş olamayınız,
 Müşaversiz iş yapmayınız,
 Oǵullarım size söylüyorum:
 Benim temizlediǵım yerlerde
 İnsanlara mutluluk bulunuz;
 Savaş olursa, baş olup
 İnsanlara ülke kurunuz;
 Şanlı batır olunuz.

4230

Büyükleri büyük ediniz,
 Öǵüt alıp yürüyünüz;
 Küçüǵü küçük ediniz,
 Öǵüt verip yürüyünüz.
 Gözüne çöp düşecek gibi,
 Gözsüz olup kalacak gibi
 Yetimlerin önünde
 Gözüne kırpık olunuz.
 Akbuzatım, bulatım
 Ülkede durup kalacak,

4240

Üstüne binip koşacak gibi,
 Savaşta kılıç kaldıracak gibi
 Batıra bineceǵi at olur,
 Batır olmaz erlere
 Binecek atım yabancı olur.
 Annelerinize söyleyiniz:
 "Benden razı olsunlar,
 "Elveda kocam!" desinler.
 Hepinize şunu söyleyeceğim:
 İyilik olsun adınız,

4250

İnsan olun kendiniz;
 Fenalığa taviz vermeyiniz,

Yakşınan baş tartmağız!"-

Tıgen hüzzü eytken de
Ural batır ülgên, tı.
Kayğışırp, barıu
Başın tüben iygen, tı;
Kükten yondoz atılıp,
Homayğa oran birgen, tı.
Homay koş tunın kıyıp,

4260

Şunduk osop kılgen, tı,
Üli yatkan Uraldın
Avızınan üpken, tı.
"Ay Uralım, Uralım,
Yerine kılıp yıtmenım,
Azak hüzin işitip,
Künilimdi basmanım.
Hine yeşley osorap,
Şatlığumdan kız bulıp,
Kuş tunımdı halğaynım;

4270

Yavızdarğa yav asıp,
Yakşılıkka yul asıp,
Ak buzatka mingenge,
Bulat kılıs totkanğa
İn behitli bir bulıp,
Min ozatıp kalğaynım.
Yenine kılıp yıtmenım,
Avızımdan üpmenin,
Ni eytirin bilmenım,
İndi hezir nişleyim,-

4280

Ni eytirge bilmeyim.
Kız bulıp, kime karayım?

İyilikten ferâgat etmeyiniz!"

Diyeñ sözü söylediği zaman
Ural batır ölmüş.
Kaygılanıp hepsi
Başlarını aşağı emişler;
Gökten yıldız fırlayıp
Homay'a haber vermiş.
Homay kuş donunu giyip

4260

Hemen uçup gelmiş;
Ölü yatan Ural'ın
Ağızından öpmüş.
"Ey Uralım, Uralım,
Yanına gelip yetişemedim,
Son sözün işitip,
Gönlüme basamadım.
Sana gençliğimde rastlayıp,
Mutluluğumdan kız olup,
Kuş donumu saldım;

4270

Namertlere savaş açıp,
İyiliğe yol açıp,
Ak buzat'a binince,
Bulat kılıç tutunca
En bahtlı biri olup,
Ben gönderip kaldım.
Yanına gelip yetişemedim,
Ağızımdan öpmedin,
Ne söyleyeceksin bilmedim,
Şimdi neyleyeyim,

4280

Ne diyeceğimi bilmiyorum.
Kız olup kime bakayım?

Homay ismim kalha la,
 Kışiler kız tihe le,
 Koş tunımdı halmayım,
 Sitter küzin alırlık
 Kabat hılv bulmayım.
 Hindey batır tabalmam,
 Batırğa ese bulalmam,
 Akbuzatın, bulatka

4290

Batır haylap birelmem,
 Koş köyöme kalırmın,
 Tıv yomortka halırmın;
 Balam bulha, koş bulır,
 Hinin kirhiz uyınday
 Tösö bulha, ak bulır.
 İndi nısık tıeyim?
 Üzin sapkan yulına,
 Hızılıp kılgen tavına
 Gürin kazıp kûmeyim,

4300

İzgi tilek tileyim.
 Üzin sapkan zur yulın
 Bilin his hıv kırkalmas.
 Hinen kalğan zur tavın
 Üz kuyınına alır ul,
 Hinin minen birlikte
 Mengi yırze kalır ul.
 Östön astın dingtızın,
 Östönde batır buldun hin,
 Buyına il korzon hin,

4310

Zur tavındın kuyınında
 İlge zatlı bulırzay,

Homay ismim kalsa da,
 İnsanlar kız dese de,
 Kuş donumu salmayacağım,
 Yabancıların gözünü alacak
 Güzel yeniden olmayacağım.
 Senin gibi batır bulamam,
 Batıra anne olamam,
 Akbuzatına, bulatına

4290

Batır seçip veremem,
 Kuş donunda kalırım,
 Mayalanmamış yumurta salacağım;
 Yavrum olsa, kuş olur;
 Senin saf düşüncen gibi
 Rengi olsa, ak olur.
 Şimdi nasıl edeyim?
 Kendi koştuğun yoluna,
 Hat gibi uzayıp gelen dağına
 Mezar kazıp gömeyim

4300

İyi dilek dileyeyim.
 Kendi koştuğun büyük yolun
 Belini hiç su basmaz.
 Senden kalan büyük dağın
 Kendi koynuna alacak,
 Seninle birlikte
 Ebediyen kalacak.
 Üzerini açtın denizin,
 Üstün batır oldun,
 Boyuna ülke kurdun,

4310

Büyük dağının koynunda
 Ülke için değerli olur gibi,

Kışige tatlı bulırzay,
Yendey hanap yörörzey
Tağı la zatlı bulırhın,
Yuğalmas altın bulırzay,
Kışge danlı hanalıp,
Donyağa batır bulırhın",-
Tigen hüzn eytken de,
Uraldı tavğa kümgen, ti.

4320

Homay osop kitken, ti,
İlden geyip bulğan, ti;
Ural yulı-bıyık tav,
Ural gürı-danlı tav-
Ural bulıp kalğan, ti.
Baytak yıldar uzğan hun,
Homay Uralın hağınğan:
Unın yulı buyınan
Osop yöröp, talpınğan,
Tavğa kılıp, kayala

4330

Uraldı uylap, mon sesken,
Akkoş bulıp tül yeyip,
Akkoş tıvın ürsitken.
Bını barı bilgen, ti,
Homay tokomo koştar, tip.
Bir tuğanday kürişip,
Av avlavzan tıyışıp,
Akkoş totop yiymeske, tip,
Üz-ara hüz kuyışıp,-
Akkoş ürsip kitken, ti;

4340

Akkoş iti kışige
Şuğa haram iken, ti.

İnsana tatlı olur gibi,
Can gibi sanıp yürürler.
Ebedi olursun,
Yok olmaz altın gibi olur
İnsanlar arasında şanlı sanılıp
Dünyada batır olursun",
Diyen sözünü söylediği zaman,
Ural'ı dağa gömmüş,

4320

Homay uçup gitmiş,
Ülkeden kaybolmuş.
Ural'ın yolu büyük dağın,
Ural'ın mezarı şanlı dağın adı
Ural olup kalmış.
Birçok yıllar geçtikten sonra,
Homay Ural'ı özlemiş;
Onun yolu boyunca
Biraz kanat çırparak uçup,
Kayalı dağa gelip,

4330

Ural'ı düşünüp gam saçmış,
Akkoş olup nesil yayıp,
Akkoş doğanları büyütmüş.
Bunu hepsi bilmişler,
Homay neslinden kuşlar diyip,
Bir akraba gibi görüşüp,
Av avlamaktan menedip,
Akkoş tutup yememeli diyip,
Kendi aralarında söz vermişler.
Akkoşlar üremişler;

4340

Akkoş eti insanlara
Buna göre harammış derler.

Homay tüzmeý oskan, ti,
 Bir kilgen, ti, kitken, ti;
 Tınus il, tip, biremlep,
 Koş-korttarı iyertip,
 Üz artınan ırkıltıp,
 Tağı Uralğa kilgen, ti;
 Şuğa iyerip Uralda
 Koş-kort, yenlik tulğan, ti.

4350

Koştar kitkenin bilges,
 Tınus il tip işitkes,
 Katıl ügizi, tokomon
 Üzi başlap iyertip,
 Danlı Ural buyında,
 Yemli Ural kuynında
 Birge gümer hörem, tip,
 Ural buyına kilgen, ti,
 Kişige buy birgen, ti.
 Akbuzat ta il gizip,

4360

Yılkı tokomon yıyp,
 Bar yılkığa baş bulıp,
 Barıp alıp kilgen, ti.
 Kişilerge ılığıp,
 Minerine at bulıp,
 Yılkı la tüllep kitken, ti.
 Ay, kön hayın, Uralğa
 Törlö yenlik tulğan, ti,
 Şul yenlikter, koş-korttar
 Kiliv könö kişige

4370

Ay, yıl hanap bilivge
 İsim bulıp kitken, ti.

Homay dayanamayıp uçmuş,
 Gelmiş-gitmiş;
 Sakın ülke diyip kararlaştırıp,
 Hayvanları getirip,
 Kendi ardına toplayıp
 Dahı Ural'a gelmiş;
 Bunu görünce Ural'a
 Hayvan ve canlı dolmuş.

4350

Kuşların gittiğini bilince,
 Sakın ülke diye işitince,
 Katıl'ın öküzü, soyunu
 Kendi takip etmeye başlayıp,
 Şanlı Ural boyunda,
 Şahane Ural'ın kournunda
 Birlikte ömür süreyim diyip,
 Ural boyuna gelmiş,
 İnsana tabi olmuş.
 Akbuzat da ülkeyi gezip,

4360

Yılkı neslini yığıp,
 Bütün yılkıya baş olup,
 Varıp alıp gelmiş.
 İnsanlar atları ehlileştirip,
 Binilecek at edince,
 Yılkı da çoğalmış.
 Ayları ve günleri sayıp Ural'a
 Çeşitli canlılar dolmuş.
 O canlıların hayvanların
 Geldiği günü insanlar

4370

Aylara ve yıllara bölüştürerek
 Onlara isim vermişler¹².

Ural batır ülgen hun,
Gürinde yırlıp bötken hun,
Gürl balkıp torğan, tı,
Bını kürgen kişiler
Yırlışıp barğan, tı,
Bir us tuprak alğan, tı,
Barı danlap halğan, tı,
Bara-bara ul yırze

4380

Altın bulıp kütken, tı.
Koş-kort, yenlik kübeyges,
Şışme hıvı yitmeges,
Külden kurkıp ismeges,
İzil batır, Yayıkka,
Nögöş batır, Hakmarga
Halık yırlıp kılgen, tı,
"Nışleybiz?"-tıp, barhı
Aptıraşıp eytken, tı.
İzil uyğa kalğan, tı,

4390

Atahının bulatın
Üz kulına alğan, tı;
Ak buzatka mingen de,
Böte halıktı yırgın da:
"İse torğan hıvza la,
Yeşep kılgen donyala
Yavız bötme, yen tıvmas,
Tıvha la, tınıs yeşemes,
Şülgenge yav asayık,
Barın tar-mar yahayık,-

4400

Hıv za bulır kışi ösön,
Tınıs bulır il ösön",-

Ural batır öldükten sonra,
Mezarında çürüyüp bittikten sonra,
Mezar ısıldamış,
Bunu gören kişiler
Yığılıp varmışlar,
Bir avuç toprak almışlar,
Hepsi övüp salmışlar,
Bir süre sonra o yer

4380

Altın gibi değerli olmuş derler.
Hayvanlar ve canlılar çoğalınca,
Çeşmenin suyu yetmeyince,
Gölden de korkup içmeyince,
İzil'e, Yayık'a
Nögöş'e ve Hakmar'a
Halk yığılıp gelmiş,
"Ne yapacağız" diyip hepsi
Şaşırıp sormuşlar.
İzil düşünceye dalmış,

4390

Babasının bulatını
Kendi eline almış;
Ak buzat'a bindiği zaman,
Bütün halkı yığıldığı zaman:
"İçtiğimiz suda da,
Yaşayıp geldiğimiz dünyada da
Namert bitmez, canlı doğmaz,
Doğsa da sakın yaşayamaz,
Şülgen'e savaş açalım,
Hepsini tarumar edelim,

4400

Su da olur insanlar için,
Sakinlik olur ülke için",

Tıyıp hüzün börtkende,
Yav asırğa torğanda,
Homay kilip yitken, tı,
Bılay tıyıp eytken, tı:
"Baturzan tıvğan ır-yıgıt
Aptıravza kalır mı?
Donyala tıvğan bir yendin
Uylap başı yitmegeñ,

4410

Küniline kilmegen
Dıngızine yul halır,
Dıyızzerin tav kılır,
Böte dıngız korotop,
Yörögen yulın il kılır,-
Tıp kim gine uylağan?
Atan üzi ülhe le,
Bulatı kaldı kulında,
Buz atı kaldı yanında.
Atan dıyızzen tav öyhe,

4420

Sapkan yirin yul ithe,
Yaman hıvızı börtorhe,
İldi birge tuplaha,-
Hızge azak atağız:
"Köldin hırın ismegiz,
İsip erem bulmağız",-
Tıp eytkeyni tügilmi?
Şülgenge yav ashan da,
Unı tar-mar ithen de,
Külinen il mandımas,

4430

Ese hötöndey bulıp,
İldi mengi huğarmas!"

Dıyıp sözü bittiği zaman,
Savaş açmağa durduğı zaman,
Homay gelip yetişmiş,
Böyle dıyıp söylemiş:
"Batırdan doğan er-yığıt
Şasırp kalır mı?
Dünyada doğan bir canlı
Düşünüp başı yetmemiş,

4410

Gönlüne gelmemiş ki
Denizine yol yapılacak
Devleri dağ yapacak,
Bütün denizi kurutup
Yürüdüğü yolu ülke yapacak,
Dıyıp kim bunu düşünmüş?
Babanın kendisi ölse de,
Bulatı kaldı elinde,
Buz atı kaldı yanında.
Baban devden dağ kursa,

4420

Koştığı yeri yol etse,
Kötü suyu bitirse,
Ülkeyi birlikte toplasa da,
Size son olarak babanız:
"Gölden su içmeyiniz,
İçip helâk olmayınız",
Dıyıp söyledi değil mi?
Şülgen'e savaş açsan da,
Onu tarumar etsen de,
Gölünden ülke faydalanamaz,

4430

Anne sütü gibi olup,
Ülkeyi ebediyen sulamaz!"

Homay hüzün işitkes,
 İzil uyğa kalğan, ti;
 Akbuzattan töşken, ti,
 Atahının bulatın
 Kulına totop alğan, ti,
 Biyik tavğa mingen de
 İremellep torğan, ti.
 "Atayımdın kulında

4440

Bulat diyiv turanı;
 Uraldan tıvğan ul bulıp,
 Halıktı hıvız kangırtıp,
 Batır isimi küterip,
 Hıv tabalmay tilmirip
 Torov ırık bulamı?"-
 Tıgen de İzil ireyip,
 Tavzı yara sapkan, ti,
 Kömöştay bir ak yılğa
 Şıltırap şunduk akkan, ti;

4450

Tavzı buylap kıkken, ti,
 Ezrekenen bar bulğan
 Yamantavğa yitken, ti.
 Tav yılğanı bıvğan, ti,
 İzil kılıp uktalıp,
 Bılın öze sapkan, ti,-
 Yılğa arı akkan, ti;
 İzil basıp torğan tav,
 İremellep sapkan tav,
 Yılğa sığıp akkan tav-

4460

"İremel" bulıp kalğan, ti.
 Yılğa bıvğan zur tavi,

Homay'ın sözünü işitince,
 İzil düşünceye kalmış;
 Akbuzat'tan inmiş,
 Babasının bulatını
 Elinde tutmuş,
 Büyük dağa çıktığı zaman
 Durup kalmış.
 "Babamın elindeki

4440

Bulat devleri doğradı;
 Ural'dan doğan oğul olup,
 Halkı susuz dolaştırıp,
 Batır ismini götürüp,
 Su bulamadan eziyet çekip
 Durmak erkeklik olur mu?"
 Dediğinde İzil yüksek sesle bağırıp
 Dağı yarmağa koşmuş,
 Gümüş gibi bir ak nehir
 Şırıldayıp hemen akmış;

4450

Dağı boylayıp gitmiş,
 Ezreke'den var olan
 Yamandağa yetişmiş.
 Dağ nehri boğmuş,
 İzil gelip yaklaşıp,
 İki parçaya biçmiş,
 Nehir saf akmış;
 İzil'in bastığı dağ,
 Durup biçtiği dağ,
 Nehrin çıkıp aktığı dağın ismi

4460

"İremel" olup kalmış.
 Nehri boğan büyük dağın,

Kırka sapkan urını-
 "Kırıktı" bulıp kalğan, ti.
 İzil batır tapkan hıv.
 Şıltırap matur akkan hıv
 "İzil" bulıp kalğan, ti.
 Barı kilip isken, ti,
 Hıv akkanın kûzetip,
 Bôtehi le kıvanıp

4470

Bilay tiyip eyken, ti:
 "İzil batır tapkan ay Ak yılğa
 Şıltırap ta ağa la üzenden,
 Temli İzilkey hıvzarı la
 Bötörelir hıv kösegen uyarzı,
 Kıvandıra kan ilağan ilderzi.
 Gümırzer ük tilep il yırları
 Batır tıvğan, tip ük Uraldan;
 Temli İzil hıvzarı la
 Bötörelir hıv kösegen uyarzı,

4480

Kıvandıra kan ilağan ilderzi".
 Şulay barıhı maktağan,
 Kan ilavzan tuktağan.
 Bôte halık ırkılıp,
 Bar İzildin buyında
 Torlak kora başlağas,
 Ay-yıl hanap tülleges,
 İldi kişi kûbeygen,
 İzil buyı tarayğan.
 Dürt batır ul yıyılıp,

4490

Birge ultırıp uylağan;
 Yayık, Nögöş, Hakmarzar,

Boğaz gibi bıçtığı yerin ismi
 "Kırıktı" olup kalmış.
 İzil batırın bulduğu su,
 Şırıldayıp güzel akan su
 "izil" olup kalmış.
 Hepsi gelip içmişler,
 Suyun aktığını gözetip,
 Hepsi de kıvanıp

4470

Böyle diyip söylemişler:
 "İzil batırın bulduğu ey Ak nehir
 Şırıldayıp aksa da kendinden,
 Tatlı İzil gibi suları da
 Bitiriyor su kederli düşünceleri,
 Sevindiriyor kan ağlamış ülkeleri.
 Ömürleri boyunca ülkeye şarkı söylediler
 Batır doğmuş diyip Ural'dan;
 Tatlı İzil'in suları da
 Bitirir su kederli düşünceleri,

4480

Sevindiriyor kan ağlayan ülkeleri".
 Hepsi böyle övmüşler,
 Kan ağlamakdan durmuşlar.
 Bütün halk refah içinde yaşayıp,
 Var olan İzil'in boyunda
 Mesken kurmağa başlayınca,
 Ay, yıl sanıp çoğalınca,
 Ülkede insan artmış,
 İzil boyu daralmış.
 Dört batır oğul yığılıp

4490

Birlikte oturup düşünmüşler,
 Yayık, Nögöş ve Hakmar

Yanı yılğa izlegen.
 İzil hımak, bılar za
 Almaşlaşıp, bir-biri
 Bulat minen sapkan tı,-
 Ularzan da ös yılğa
 Şıltıraşıp akkan, tı.
 Bılar halıktı yığandar,
 Dürt batırğa bülgender;

4500

Dürt yılğanı buylatıp,
 Torlak korop taralıp,
 Ayırım donya korğandar.
 Dürt batırın isimi
 Dürt yılğağa at bulğan,
 Onotolmas zat bulıp,
 Bıvın-bıvın kalğandar.

Yeni nehirler aramışlar.
 İzil gibi bunlar da
 Değiştirip birbirleriyle
 Bulat ile biçmişler,
 Onlardan da üç nehir
 Şınıldayıp akmış derler.
 Bunlar halkı yığmışlar,
 Dört batıra bölmüşler;

4500

Dört nehri boylayıp,
 Mesken kurup dağılıp,
 Ayrı dünya kurmuşlar.
 Dört batırın ismi
 Dört nehire ad olmuş,
 Unutulmaz kişi olup
 Nestillerce kalmışlar.

DİPNOTLAR

- 1- Topuz
- 2- Omurgasız kabuklu hayvanların kabuğu
- 3- Bahadır, kahraman
- 4- Kuğu
- 5- Hint meşesi
- 6- Yaltuş kelimesinin manasını bulamadığımız için aslı gibi aldık
- 7- Mitolojide kanatlı at
- 8- Yedigir veya Büyük ayı yıldızı
- 9- Dünyada ne yaparsan o sana döner
- 10- Atın kafa derisinden hazırlanan su kabı
- 11- Başkurlara göre cesur ve mert adamların iki yüreği vardır.
- 12- Diğer Türk boyları gibi Başkurlar da oniki yıllık hayvan takvimini kullanmışlardır.

SONUÇ

Başkurt Türklerine ait Ural Batır destanını Axel Olrik'in "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" adı altında ortaya koyduğu yöntemlerle inceledikten sonra şu sonuçlara ulaştık:

1- Ural ölümü aramak için seyahate çıkar. Düşmanlarını yok ettikten sonra ölür. Ural'ın oğulları babalarının ölümünden sonra halka yardım ederler. Destanların insanlara yaşayacakları yeni yerler bulmasıyla sona erer. Bu da göstermektedir ki, Ural Batır destanında Giriş ve Bitiriş Kuralları mevcuttur.

2- Ural Batır destanında Yineleme Kuralı da vardır. Bu kural genellikle gerilimi artırmak amacıyla kullanılmıştır. Katil padişahın ne kadar zalim biri olduğu üç defa yinelenerek abartılmıştır. Akbuzat anlatılırken onun olağanüstü özellikleri iyice vurgulanmıştır.

3- Yineleme Kuralı'nın temelinde üç sayısı yatmaktadır. Bunun için de Üçler Kuralı ile Yineleme birbirlerini tamamlamaktadırlar. Ural Batır destanında da olağanüstü olan her şey üç tane olarak vardır. Ural üç defa evlenir ve üç oğlu olur. Sihirli asasının özellikleri üç defa anlatılır v.s. Buradan da anlaşılacağı üzere bu iki kuralla destan kendi biçimini kazanmıştır.

4- Ural Batır destanında bir sahnede ancak iki kişi vardır. Üçüncü kişi veya halk sadece seyircidir. Bu iki kişi çoğunlukla birbirlerine zıttır. Bu zıtlık iyi-kötü, büyük-küçük, erkek-kadın v.s. şekillerde olabilmektedir.

5- Ural ile Şülgen ölümü aramaya birlikte çıkarlar. Olaylar sırasında iki kardeşin rolleri değişmeye başlar. Destanın başlangıcında var olan ikizler kuralı yavaş yavaş kaybolarak destanın sonunda zıtlık kuralı ile karşı karşıya kalınır.

6- Ural Batır destanında en büyük kardeş Şülgen'dir. Fakat en önemli rol Ural'a aittir. Axel Olrik'in ilk ve son durumun önemi isimli kuralını burada açık şekilde göstermekteyiz.

7- Ural Batır destanı tek çizgilidir. Bir olay bitmeden başka bir olay anlatılmaz. Ural'ın macerası anlatıldıktan sonra Şülgen'in macerası anlatılır. İki olayın çizgisi birbirine karışmaz.

8- Ural Batır destanında kalıplaştırılmaya da katı bir şekilde uyulur. Yinelenen her olay kalıplaştırılarak anlatılır.

9- Büyük tablo sahneleri de destanda mevcuttur. Akbuzat'ın yeryüzüne inişi, Ural'ın Katil padişahın öküzüyle mücadelesi insanın hayalinde bir tablo gibi ortaya çıkmaktadır.

10- Sage'nin gerçek dünyanın mantığından farklı bir mantığı vardır. Bunu Ural Batır destanında da görürüz; hayvanlar insan gibi konuşur, Kehkehe'nin asasının olağanüstü özellikleri vardır.

11- İki kardeş "hayat pınarını ve Ölümü" aramak için yola çıkınca olayların da bu amaç çerçevesinde geçeceği belirginleşir. Ural amacına ulaşarak hayat pınarının suyunu dağlara seper ve ölü toprağın yeşermesini sağlar. Destanda epik birlik de vardır.

12- Destanda baş kahraman Ural'dır ve onun yaşadığı olaylar anlatılır.

Ural Batır destanı masal öğeleri taşımasına rağmen Başkurtlar'ın mitolojik düşüncelerinin derin izlerini de görmekteyiz. Ural insanların saadeti için kendini feda eder. Onun oğulları da Ural'ın izinde yürümektedirler. Destanda kahramanın cesurluğu ve gücü, onun karşısına çıkarılan olağanüstü güçlere sahip, fakat hilekâr düşmanlarla denenmiştir.

Ural Batır destanının sonunda dağların ve nehirlerin ortaya çıkmasını ve onlara isim verilmesini hayvanların insana tabi olmasını açıklayan etimolojik karakterleri de görürüz.

Bu destanda Ural tipi ile, kendini halkın mutluluğu ve özgürlüğü için feda eden bir kahraman tipi çizilmiştir.

KAYNAKLAR

- AKINCI, A.TOPALOVA, A. "Başkurdistan Özerk Cumhuriyeti", Türkeli Gazetesi, Sayı:13, 21 Haziran 1996, s.23
- AKYOL, M.Yaşar. Urfa Masallarında Epik Kurallar, Atatürk Üniv. Fen-Edb.Fak. Türk Dili ve Edb. Böl. Basılmamış Bitirme Tezi, Erzurum, 1980.
- "Başkurdistan Muhtar Sovet Sosyalist Respublikası Maddesi", Azerbaycan-Sovet Ansiklopediyası, Bakü, Dövlət nşr. Polirafya ve Kitap Ticaret İşleri Komitesi, 1976, s.49-52.
- ELÇİN, Prof.Dr. Şükrü. Türk Halk Edebiyatı Araştırmaları II, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988, 495 s.
- ERCİLASUN, Prof.Dr.A.Bican ve diğerleri. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, II.Cilt, 1992, 1183-502 s.
- İNAN, Prof.Dr. Abdülkadir. Makaleler ve İncelemeler, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1987, 712 s.
- İNAN, Prof.Dr.Abdülkadir. "Başkurt Türklerinde Şamanizm Kalıntıları", Türk Folklor Araştırmaları, Sayı:191, Haziran-1965, İstanbul
- İNAN, Prof.Dr.Abdülkadir. "Türk Boylarında Dağ, Ağaç ve Pınar Kültü", Reşit Rahmeti Arat İçin, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966, s.272-277.
- JOBES, Gertrude. Dictionary of Mythology, Folklore and Symbols, New York, The Scarecrow press. İns. 1962, 1759 s.
- KENESBAYOĞLU, İ.K. ve diğerleri. Kazak Türkçesi Sözlüğü, Çev.Hasan Oraltay, Doç.Dr.Nuri Yüce, Saadet Pınar. İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Yayını, 1984, 328 s.
- LEACH, Maria. FRIED, Jerome. Standart Dictionary of Folklore, Mythology and Legend, London, New English Library, 1973, 1236 s.

MAROL, Refik. Erzurum Halk Hikayeleri Üzerinde Araştırmalar, Atatürk Üniv. Fen-Edb. Fak.Türk Dili ve Edb. Böl. Basılmamış Bitirme Tezi, Erzurum, 1978

MİRBADALEVA, A.S. SAGİTOV, M.M. ve HARİSOV, A.İ. Başkort Halık Eposı, Moskova, Akademiya Nauk SSSR, 1977, 513 s.

MUSTAFAYEV, E.M. ŞÇERBİNİN, V.G. Rusça-Türkçe Sözlük, İstanbul, Sosyal Yayınları, 1989, 1028 s.

OLRİK Axel. "Epic Laws of Folk Narrative", Çev. Alan Dundes. The Study of Folklore, Prentice Hall, USA, 1965, s.129-141.

OLRİK, Axel. "Epische Gesetze der Volkdichtung", Zeitschrift für Deutsches Altertum, Vol.51, 1909, s.1-12

OLRİK, Axel. "Halk Anlatılarının Epik Kuralları", Çev. Aziz Erkan. Folklore Doğru, Sayı:40, İstanbul, Mayıs-Haziran, 1975, s.18-28.

OLRİK, Axel. "Halk anlatılarının Epik Kuralları", Çev. Aziz Erkan. Milli Folklor, Sayı:23-24, Güz-Kış-1994, s.2-5, 4-6.

ÖGEL, Prof.Dr.Bahaeddin, Türk Mitolojisi I, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1989, 644 s.

TOGAN, A.Zeki Velidi. "Başkirt Maddesi", İslam Ansiklopedisi II.Cilt, İstanbul, M.E.B. 1961, s.328-332.

TOGAN, A.Zeki Velidi. Hatıralar, İstanbul, Hikmet Gazetecilik Ltd. Şti. 1961, 635 s.

YUDAHİN, Prof.Dr.K.K.Kırgız Sözlüğü, Abdullah Taymas, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, II Cilt, 1994, 809 s.

DİZİN

- Ajdaha, 137, 159
Ak buz, 154, 155, 158, 160, 169, 182, 183, 186, 189, 190, 191, 193, 199, 201, 202, 231
Ak buzat, 183, 186, 198, 200, 214, 215, 226, 231, 234, 235, 236, 239, 241
Akkoş, 105, 107, 110, 150, 237
Alğır, 146, 190
Arıslan, 93, 96, 103, 106, 110, 150, 220, 221, 222, 226, 233
Askıs, 141, 143, 184
Ay, 108, 155, 176, 180, 213
Ayhılv, 157, 176, 177, 178, 179, 180, 195, 196, 197, 199, 212
Ayı, 96, 121
Bal korto, 113, 165
Başküne, 190
Batır, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 139, 143, 144, 145, 146, 147, 153, 158, 159, 160, 168,
178, 182, 183, 184, 185, 187, 189, 191, 192, 193, 195, 198, 203, 206, 207, 208, 209,
211, 212, 213, 214, 216, 219, 220, 222, 225, 226, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237,
238, 239, 240, 241, 242, 243
Bolan, 93, 96, 106, 133, 134, 135, 136, 138
Börköt, 190
Bulat, 155, 233, 241, 243
Bulat kılıs, 158, 160, 170, 183, 189, 202, 210, 215, 231, 235
Burhık, 106
Buz sepsik, 107
Büri, 106, 112, 151, 190
Diyiv, 99, 100, 130, 151, 152, 154, 158, 167, 170, 172, 174, 175, 178, 179, 186, 196, 197,
200, 201, 209, 210, 211, 212, 214, 216, 217, 221, 222, 224, 225, 226, 229, 230, 231,
232, 233, 240
Döye, 121
Etes, 151
Ezreke, 147, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 169, 183, 187, 194, 197, 198, 200, 202, 218,
222, 241
Fil, 121
Gölöstan, 146, 147, 148, 208
Hakmar, 213, 215, 222, 231, 239, 242
Handuğas, 151
Harı at, 180
Harık, 111
Harısay, 176
Hayıskan, 106, 170
Homay, 109, 155, 158, 160, 199, 200, 209, 210, 226, 235, 236, 237, 238, 240, 241
Hölök, 92, 95, 102, 103
İnyı tayak, 144
İremel, 241
İt, 92, 96

İzil, 212, 213, 231, 239, 241, 242, 243
 Kaban suska, 121
 Kabırsağ, 94
 Kabırsak, 94, 95, 98, 100
 Kamğak, 192
 Kaplan, 96, 105, 106, 213, 216
 Karağay, 229
 Karğa, 106, 107
 Karsıga, 151, 173
 Katil, 111, 114, 116, 121, 123, 126, 128, 203, 206, 238
 Kaysı, 190
 Kaz, 105
 Kehkehe, 134, 142, 146, 153, 156, 159, 200, 214, 217
 Kekük, 107
 Kır kaz, 106, 150
 Kırıktı, 242
 Kıyğır, 113, 190
 Kot tav, 157
 Koyaş, 108, 109, 135, 155, 171, 213
 Kozğon, 104, 118, 203, 206, 207, 218
 Kösök, 102, 103
 Köşöl, 164
 Kuy-harık, 151, 170
 Kuyan, 97, 105, 106, 190
 Kübelek, 130, 218, 227
 Küzen, 97
 Maysıl, 106
 Nöğöş, 209, 231, 239, 242
 Öyreg, 105
 Öyrek, 150
 Sabak, 150
 Samrav, 108, 109, 111, 135, 136, 154, 158, 179, 185, 186, 195, 197, 198, 199
 Sevke, 107
 Sıyırsık, 93, 106
 Sil, 106
 Sukmar, 93, 95, 96, 97
 Surtan, 92, 96, 97, 102, 106, 150, 173
 Şırşı, 229
 Şonkar, 92, 93, 96, 97, 102, 103, 217
 Şülgen, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 103, 104, 109, 110, 112, 148, 150, 151, 152, 153,
 156, 157, 158, 160, 161, 163, 164, 170, 182, 183, 184, 185, 187, 189, 193, 195, 197,
 198, 199, 200, 208, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 220, 221, 223, 230, 231, 232, 239,
 240
 Tağılбай, 93
 Tavık, 111, 112, 151

Tayak, 101, 137, 144, 159, 161, 173, 177, 186, 199, 215, 216
 Tik ağas, 150
 Tolpar, 153, 169, 190, 203, 209, 213
 Tomboyok, 150
 Torna, 106
 Tölkö, 97, 111, 151
 Tuğazak, 106
 Turğay, 106, 151
 Ural, 91, 92, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 109, 110, 112, 113, 116, 117, 119, 120, 122, 124, 125,
 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145,
 146, 147, 153, 155, 156, 159, 160, 165, 166, 168, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177,
 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201,
 202, 203, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 223,
 29, 230, 231, 232, 235, 237, 238, 239, 241, 242
 Ügiz, 126, 127, 128, 238
 Ülim, 92, 95, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 106, 110, 111, 114, 116, 123, 125, 129, 134,
 135, 139, 144, 145, 149, 167, 168, 169, 170, 181, 182, 187, 223, 224, 225, 227, 228,
 230
 Yaltuş, 150
 Yaman tav, 202
 Yayık, 207, 231, 239, 242
 Yenbike, 91, 109
 Yenbirzi, 91, 92, 93, 99, 100, 101, 103, 107, 109, 110
 Yensişme, 108, 109, 110, 125, 130, 151, 154, 167, 181, 223, 225, 228, 229
 Yılan, 132, 133, 134, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 159, 163, 164, 165,
 168, 190, 198, 201, 208, 218, 222, 224, 230, 231
 Yin, 170, 172, 209
 Yitigen, 154, 155
 Yomran, 97
 Yulbarıs, 106
 Zerkum, 134, 138, 140, 141, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 163, 164,
 198, 199, 200, 208, 209

ÖZGEÇMİŞ

Gülhan ATNUR, 1972 yılında Erzurum ili Aşkale ilçesi Ortabahçe köyünde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzurum'da tamamladı 1990 yılında Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü kazandı. 1994 yılında bu bölümden mezun olduktan sonra aynı üniversiteye bağlı Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Türk Halk Bilimi (folklor) anabilim dalına Yüksek Lisans öğrencisi olarak girdi. Halen bu öğrenimine devam etmektedir.



